

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI**

HIRİSTİYANLIKTA ASLİ GÜNAH DOKTRİNİ

(PAVLUS - PELAGİUS ÖRNEĞİ)

(DOKTORA TEZİ)

BİLAL DOĞAN

BURSA 2008

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

HİRİSTİYANLIKTA ASLİ GÜHAH DOKTRİNİ

(PAVLUS – PELAGİUS ÖRNEĞİ)

(DOKTORA TEZİ)

Bilal DOĞAN

Danışman
Prof. Dr. Ahmet GÜÇ

BURSA 2008

ÖZET

Yazar : Bilal DOĞAN
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı : Dinler Tarihi
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : xii + 263
Mezuniyet Tarihi : / / 2008
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet GÜÇ

HIRİSTİYANLIKTA ASLİ GÜHAH DOKTRİNİ

(PAVLUS – PELAGİUS ÖRNEĞİ)

Asli günah inancı, Hıristiyanlıkta bu dinin inanç ve ibadet esaslarıyla, hem direkt hem de dolaylı olarak ilişkili olan ve asırlardır tartışılan bir anlayıştır. Bunu, ilk başta Hıristiyanlığın inanç esası haline getiren kişinin Pavlus olduğu da ortadadır. Pavlus'a göre, asli günahın işlenişi ve ondan kurtuluş, bir Tanrı yazgısıdır. Onun ortaya koyduğu asli günah doktrininin, zamanla Kilise'nin resmi inancı haline geldiği görülmektedir.

Pelagius ise, Pavlus'un asli günah anlayışına karşı çıkmıştır. Burada o, Tanrı inayetini destekçi olarak görmüş ancak, insanın özgür iradesine vurgu yaparak hem asli günaha hem de asli günahın Tanrı yazgısı olarak Âdem'den sonraki nesillere, doğum yoluyla intikaline itiraz etmiştir. O, Âdem'in özgür iradesiyle günahı seçtiğini, çocukların ise, günahsız doğduklarını savunmuştur.

Biz bu çalışmada, Hıristiyanlık inanç sisteminde çok önemli yer tutan asli günahın, arka planında var olan mitolojik, kültürel, felsefi ve dini temellerini kısaca ele aldık. Ancak bu anlayışın yerleşmesine sebep olan Pavlus ile asli günaha karşı çıkan Pelagius'un fikirlerini, kendi dini kaynakları ve teologların eserlerinden tespitle ortaya koymaya çalıştık. Bu iki önemli şahsiyetin, asırlar içerisinde bu konuda dindaşlarına olan tesirlerini de inceledik. Ayrıca asli günah çerçevesinde yapılan tartışmalar ile Hıristiyanlığın inanç ve ibadetlerine etkisini, sonuçlarını ve bu dinin inanç sistemine getirdiği anlaşılabilirliğin tesirlerini de ortaya koymaya çalıştık.

ANAHTAR KELİMELER:

Asli günah İneyet Özgür irade Kurtuluş Haç-Çarmıh Hıristiyanlık

ABSTRACT

Yazar : Bilal DOĞAN
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı : Dinler TARİHİ
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : xii + 263
Mezuniyet Tarihi : / / 2008
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet GÜÇ

THE SUBDIVISION OF HISTORICAL SCIENCES OF RELIGIONS ESSENTIAL INIQUITY OF CHRISTIANISM (THE THEORY OF PAVLUS - PELAGIUS)

Essential Iniquity, is blief and approach which has been discussed for hundred of years and related directly and also indirectly with basics of faith and prays of Christianity. It is believed that the first man who had mentioned about that is Pavlus. He thought that having the essential iniquity and liberation of the essential iniquity is a faith of God. The essential iniquity idea manifested by Pavlus has become procedural blief of Church.

However Pelagius, was against to Pavlus' essential iniquity ides. At this point Pelaguis thought that the grace of God as a support but remonstrated to both the essential iniquity and inheritency of Âdem to the coming up generations such as a faith of God by emphasizing the freewill of human-being. He advocated that Âdem had choose the iniquity by himself and therefore his children are not responsible for what Âdem did.

In this study, we has investigated mitological, cultural and religious basics exist behind the essential iniquity which definitely has a important place in the history of Christianity. We have tried to show the opinion of Pavlus and Pelagius against to this idea who made this idea as a part of the Christianity from them own religious resources and the achievement of theologian. We have researched on the effects on the co-religionists for hundred of years. Besides we have mentioned about the effects of this to the prays and blief of Christianity and discussions around the essential iniquity and also results of misunderstanding of this religious system caused by this idea.

KEYWORDS:

Essential iniquity Grace Freewill Liberation Cross-Shrouds Christianity

ÖNSÖZ

Din, insanoğlunun Allah ile arasındaki ilişkide vazgeçilmez bir ilahi kanundur. Dinler Tarihi; dinlerin ilk oluşumunu ve sonraki zamanlarda geçirdiği değişimleri ortaya koyması, insanlara, toplumlara tesiri ve yön vermesi ile onların inanç-ibadet ve tarihini bilmede bize rehber durumundadır. Bu sayede biz, dinlerin oluşumunda vahiy ve peygamberlerin yanında birtakım din büyüklerinin de önemli ölçüde yer tutmuş olduğunu görüyoruz. Böyle bir kişi olan **Aziz Pavlus** da, Hıristiyanlığın oluşumundaki fonksiyonu açısından çok önemli bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Asli Günah doktrini, Pavlus ile birlikte Hıristiyanlığın temel dinamiklerinden birisi olmuş, zamanla bu dinin omurgası haline gelmiştir. Hatta asli günah anlayışı, Hıristiyanlık inancından çıkarılacak olsa, herhalde bu din adına geride çok az şey kalacağını ifade etsek abartmış olmayız. Bununla beraber ne zaman bu konunun geçtiği bir yere bakılsa, **Pavlus** ve **Pelagius** ikilisi göze çarpmaktadır. Hıristiyanlığın genelinin şekillenmesinde olduğu gibi, asli günah doktrininin bir kredo olarak bu dine yerleşmesinde de, Pavlus'un etkisinin çok önemli olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ayrıca Pavlus, karşı görüştekileri kısa zamanda tarihten silen bir etkiye de sahiptir. Bu sebeple, bu büyük güce karşı çıkanlar da büyük bir dini şahsiyeti karşılarında alacak kadar cesaret göstermiş olduklarından dolayı önemlidirler. Bunların; karşı çıkarken ileri sürdükleri argümanları, delilleri ve önde gelenlerinden **Pelagius** ile onun ve arkadaşlarının fikirleri gerçekten Hıristiyanlık tarihinde çok önemli ve dikkate değerdir.

Biz de, "**Hıristiyanlıkta Asli Günah Doktrini Pavlus-Pelagius Örneği**" adlı çalışmamızda Hıristiyanlığın bel kemiğini oluşturan **asli günah** anlayışını ve onun mimarı olan **Pavlus**'un, bu anlayışı yerleştirirken ortaya koyduğu görüşlerini ve bu anlayışa karşı çıkan en belirgin şahsiyet olan **Pelagius** ve karşı çıkış gerekçelerini tespit etmeye çalıştık. Ayrıca Pavlus ve asli günah konusunda yazılanları taramak için uzun yıllara ihtiyaç duyulduğundan araştırmayı bu şekilde sınırlandırmayı uygun bulduk.

Asli günah doktrini ile ilgili ülkemizde Türkçe müstakil araştırma eksikliğinin bulunduğu bir gerçektir. Bu zamana kadar bu konu, daha çok ya Hıristiyanlık anlatılırken, onun inanç ve ibadetleri içerisinde geçmiş ya da Pavlus ve Augustinus ile ilgili eserlerde kısmen değinilerek aktarılmıştır. İsa'yı anlatan çalışmalarda, çarmıh-haç

konusu geçerken, buna gerekçe olarak da yine asli günaha temas edilmiş, ansiklopedilerde de harf sırasına göre yer verilmiştir. Biz bu konudaki eksikliği bir nebze de olsa gidermeyi amaçladık.

Bu çalışmayı yaparken, objektifliğimizi en st seviyede tutma gayretinde olduk. Hatta “Bir din hakkındaki hiçbir ifade, o dine inananlar tarafından kabul edilebilir olmadan geçerli değildir. Hıristiyan olmayanların da Hıristiyan olanların inancının ne olduğunu veya yanlış olduğunu ispatlamalarının pek önemi yoktur. nk esas olan onların düşüncesi, inancı, ameli ve yazıp çizdikleri, eserleri ve sanatlarıdır”¹ tespiti gereği biz de, mümkün olduğunca Hıristiyanların kendi kaynaklarına mracaı esas aldık. Ancak bütün bu titizliğimize rağmen, çalışmamızda yer yer Hıristiyanlık inancı, kutsal metinleri, Pavlus ve asli günah konularında eleştirileri içeren bölümler de bulunmaktadır. Bunun sebebi, araştırmamız esnesında, Hıristiyanların kendilerine ait hemen her kaynakta, o türden olumsuz tenkitlerle karşılaşmış olmamızdır. Ayrıca konuyu araştırırken bazı batılı teologların yaptığı yanlışa düşmemeye, yani İslami perspektiften bakmadan araştırmaya da zen gösterdik. Zira bazı Batılı dinler tarihçilerinin yaptığı bu yanlış bakış açısı ve önyargılı anlayış; asırlardır iki din mensupları arasında ayrılık, kin ve nefret oluştırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Bunun acısını iki dinin mensupları halen de çekmektedirler.

Çalışmamız, girişten sonra üç bölümden oluşmaktadır. Girişte Hıristiyanlığın tarihini, inancını ve kutsal metinlerini genel olarak, günah kavramını da ona yüklenen anlamlarıyla ve konuyla ilgili çalışmalar ile yararlanılan önemli kaynakları özetlemeye çalıştık. I. bölümde Pavlus’u, hayatını, eserlerini, görüşlerini ve Hıristiyanlığa tesirini ele aldık. II. bölümde Pelagius ve görüşlerini, hayatını, tesirini inceledik. III. bölümde ise, asli günah doktrininin tarihçesini, dini ve mitolojik arka planını ve bu konuda asırlar içerisinde oluşan son durumu ele aldık. Ayrıca bu konuda Pavlus-Pelagius arasındaki görüş farkını, asli günahın inanç ve ibadetlere tesirini ve batılı teologların farklı yorumları ile bu konudaki anlaşılmaızlıkları ve çelişkileri de öneminden dolayı özetlemeye çalıştık.

---

¹ Smith, Wilfred, Cantwell, “*Mukayeseli Din Ne Nereye Niçin?*” *Dinler Tarihi Metodolojisi*, ev. Mehmet Aydın, Konya 2003, s. 54–55.

Bu çalıřmamız esnasında görüş ve dűřünceleriyle bana yardımcı olan A.Ü. İlahiyat Fakóltesi Dinler Tarihi hocalarına ve grűřtűđüm diđer fakólterin dinler tarihi uzmanlarına, Uludađ Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi đretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Sűleyman Sayar, Dr. Muhammet Tarakcı hocalarımıza ve özellikle engin hořđorusu ile her daim rehberliđini benden esirgemeyen deđerli hocam Prof. Dr. Ahmet Gű Bey'e iten teřekkűrű bir borç bilirim.

Bilal DOĞAN

BURSA 2008

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ.....	1
I. Hıristiyanlığın Kısa tarihi	1
II. Hıristiyanlık İnanç Esasaları ve Kutsal Metinlerinin Durumu..	8
III. Günah Kavramına Yüklenen Anlamlar ve Asli Günah ile İlişkisi.	18
IV. Asli Günah konusunda Yapılan Çalışmalar ve Konu İle İlgili Yararlanılan Kaynakların Durumu.....	29

BİRİNCİ BÖLÜM

I. PAVLUS'UN HAYATI, GÖRÜŞLERİ VE HIRİSTİYANLIKTAKİ YERİ

A. Pavlus'un Hayatı.....	33
1. Hayatı	33
2. Misyon Seyahatları.....	40
3. Yaşadığı Ortam ve Bilgilerinin Kaynağı	46
B.Pavlus'un Görüşleri.....	48
1. Görüşleri- Öğretisi ve Teolojisine Genel bir Bakış.....	48
2. İncillerdeki Durumu	60
3. İncillerdeki Görüşlerinin Özeti.....	63
C. Pavlus'un Hıristiyanlıktaki yeri.....	69
1. Hıristiyanlıktaki Yeri.....	69
2. Pavlus ile İlgili Şüpheler.....	75
3. Pavlus Kronolojisi.....	80

II. PAVLUS'A AİT DİNİ METİNLER

A. Pavlus'un Mektupları.....	81
1. Mektuplarının Sayısı ve Genel Durumu.....	81

2. Mektupların Kısaca Tanıtımı.....	86
3. Mektupların Pavlus'a Aidiyeti Konusu.....	97
4. Mektuplarındaki Problemler	98
B. Pavlus Öğretisi İle İsa Öğretisinin Karşılaştırılması	101

İKİNCİ BÖLÜM

I. PELAGIUS'UN HAYATI, TESİRİ VE İLMİ KİŞİLİĞİ

A. Pelagius'un Hayatı.....	105
1. Hayatı.....	105
2. Pelagianizm-Pelagiusçuluk.....	111
B. Pelagius'un Görüşleri.....	116
1. Görüşlerine Genel Bir Bakış	117
2. Hıristiyanlıktaki Yeri ve Tesiri	122
3. İlmî Kişiliği	124

II. PELAGIUS'A AİT DİNİ METİNLER

A. Pelagius'un Kitapları.....	125
B. Pelagius'un Mektupları.....	127

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. HIRİSTİYANLIKTA ASLİ GÜNAH DOKTRİNİ

A. Asli Günah Anlayışının Tarihçesi.....	131
1. Asli Günah'ın Tarihçesi.....	131
2. Asli Günah'ın Kaynağı İle İlgili Teori ve Görüşler.....	135
3. Günah-İlk Günah -Asli Günah kavramları.....	138
B. Asli Günah Anlayışının Temelleri.....	141
1. Mitolojik Temelleri	141
2. Dini Temelleri	147
3. Asli Günah'ın Dini Metinlerdeki Durumu	150
C. Pavlus ve Sonrasında Asli Günah Anlayışı.....	154
1. Pavlus ve Asli Günah.....	154
2. Pavlus Sonrasında Asli Günah	158
a. Asli Günah'ın Konsillerdeki Durumu.....	162

b. Asli Günah ile İlgili Problemler.....	169
3. Asli Günah'ın Sonuçları ve Etkileri.....	172
II. ASLİ GÜNAH KARŞITLARI VE GÖRÜŞLERİNİN DURUMU	
A. Asli Günah Karşıtları.....	174
1. Pelagius Öncesi Dönem	174
2. Pelagius ve Asli Günah Anlayışı	179
3. Pelagius Sonrası Dönem.....	183
B. Asli Günah Karşıtı Görüşlerin Durumu.....	190
1. Asli Günah Konusunda Pavlus-Pelagius Görüşlerinin Farkı.....	190
2. Asli Günah ile İlgili Şüpheler	193
3. Asli Günah Konusuna İslamiyet'in Bakışı.....	195
III. ASLİ GÜNAH'IN HIRİSTİYANLIK İNANÇ VE İBADETLERİNDEKİ YERİ	
A. Asli Günah ve Hıristiyanlık İnanç Esasları İlişkisi.....	199
1. İnanç Anlayışındaki Yeri	199
2. Asli Günah'tan Kurtuluş (Satorioloji).....	201
a. Asli Günah-Kurban–Kefaret İlişkisi.....	209
b. Asli Günah-Çarmıh–Haç İlişkisi	212
B. Asli Günah ve Hıristiyanlık İbadetleri ilişkisi.....	217
1. Asli Günah'ın Sakramentlerdeki, İbadetlerdeki Yeri	217
a. Asli Günah-Vaftiz İlişkisi.....	219
b. Asli Günah-Evharistiya İlişkisi	223
2. Asli Günah-Tövbe–Günah Çıkarma ve Endüljans İlişkisi.....	225
C. Asli Günah Konusunda Farklı Yaklaşımlar ve Çelişkiler	
1. Asli Günah Konusunda Farklı Yaklaşımlar	229
2. Asli Günah İle İlgili Anlaşılmazlıklar ve çelişkiler	235
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	241
BİBLİYOGRAFYA	247
ÖZGEÇMİŞ.....	263

KISALTMALAR

AB.	Anabritanika
Aesr	Aynı eser
age	Adı geçen eser
Ank.	Ankara
Ans.	Ansiklopedisi
A.Ü.İ.F.	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
BDT	Basılmamaış doktra tezi
Bkz.	Bakınız
Bil.	Bilimler
CFME	Christentum für Müslime Erklart
Çev.	Çeviren
DİAD	Diyanet aylık dergi
DAD	Dini Araştırmalar Dergisi
D.E.Ü.İ.F.	Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DİDT	Dini inançlar ve Düşünceler Tarihi
DTA	Dinler Tarihi Araştırmaları
DTMD	Dinler Tarihinde Metodoloji Denemeleri
Efes	Efeslilere Mektup
EKK	Evangelisch- Katholischer Kommentar zum neuen Testament
Ens.	Enstitüsü
Fil	Filomon'a Mektubu
Filip	Filipilere Mektubu
Gal	Galatyalılara Mektubu
HWP	Historisches Wörterbuch der Philosophie
İbr.	İbranilere Mektup
İ.Ö.	İsa'dan önce
İSAM	İslam Araştırma Merkezi
İ.S.	İsa'dan sonra
İst.	İstanbul
K.K	Kur'anı Kerim
KM	Kitabı Mukaddes
Kol	Kolosalilere Mektubu
Kor I	Korintoslulara I. Mektubu
Kor II	Korintoslulara II. Mektubu

kütp.	Kütüphanesi
LAK	Lexikon alte Kulturen
LFTK	Lexikon für Theologie und Kieche
Mar.	Markos
Mat.	Matta
M.L.	Meydan Lerause
M.Ü. İ.F.	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
O.M.Ü. İ.F.	Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
PRE-(1)	Paulys real Encyclopedia
PRE-(2)	Paulys real Encyclopedia
Res-Elçi İşl	Resüllerin İşleri
Rom	Romalılara Mektubu
S	Sahife
Sel I	Selaniklilere I. Mektubu
Sel II	Selaniklilere II. Mektubu
Sos.	Sosyal
S.Ü.İ.F.	Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Sy.	Sayı
TCE	The Columbia Encyclopedia
TDD	Türkiye Diyanet Vakfı
TEOR	The Encyclopedia of Religion
Tez.	Tezi
TİB	The Interpreter's of Bibel
Timo I	Timoteus'a I. Mektubu
Timo II	Timoteus'a II. Mektubu
Trc.	Tercüme
Ts.	Tarihsiz
TTK.	Türk Tarih Kurumu
U.Ü.İ.F.	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
Yuh.	Yuhanna
Yük.	Yüksek Lisans
Yay.	Yayımları
Y.y.	Yüzyıl

GİRİŞ

I. HİRİSTİYANLIĞIN KISA TARİHİ

Kutsal ve Dinler Tarihi kitaplarının verdiği bilgilere göre Tanrı'dan gelen ve orijinalliğini kaybeden ilahî din ve kitabın yerine yenisi gönderilmiştir. Hz. Âdem ile başlayan insanları dine çağırma vazifesi, Hz. İsa'ya kadar devam etmiş ve yine ilahi kitaplara göre Hz. Muhammed ile son bulmuştur. Yahudilerin, Tevratı ve Yahudiliği keyfi olarak tahrife uğratmaları Hz. İsa'nın gönderilmesine sebep olmuş, ancak İsa'nın gönderilmesiyle de Yahudilerin yanlışlarının önlenmesi mümkün olmamıştır. Zira Hıristiyanlara göre İsa, öğretisini tamalayamadan Yahudilerin kışkırtması ile Romalılar tarafından çarmıha gerilmiştir. Burada Hıristiyanlığın günümüze kadarki tarihî gelişimi birkaç dönemde özetlenerek bir durum tespiti yapılacaktır.

I. Dönem: (İ.S. 30–313)¹ Hz. İsa'nın 30 yaşlarında peygamberlik vazifesiyle görevlendirilip Yahudileri Allah'ın yoluna, dinine uygun davranmaya ve yanlışlarını terk etmeye çağırmasıyla Dinler Tarihinde çok karmaşık olan ve hâlâ tam netleştirilemeyen bir dönem başlamıştır. Hz. İsa ile beraber Hıristiyanlığın ve inanç esaslarının insanlara etki etmeye başlaması ve Hıristiyan olanların da hızla çoğalması bazı çevrelerde endişe yaratmıştır.² Bu çevrelerden özellikle iki önemli muhalif grubun, Hz. İsa'nın öğretisine karşı çıkmaları ve gerekçeleri mühimdir. Birincisi **Yahudiler**, ikincisi ise bölgeye idarî bakımdan hâkim olan **Romalılardır**. Yahudiler, din adına karşı çıkmışlardır. Çünkü İsa onları, din adamlarının dini ve mabedleri kendi çıkarlarına kullandıklarına varıncaya kadar oldukça sert bir şekilde tenkit etmiştir. Romalılar ise

---

¹ Hıristiyanlığın ilk çağları Anadolu da geçmiş, birçok esası da bu coğrafyada şekillenmiştir. Hıristiyanlığın mimarı kabul edilen Pavlus, hem Anadolu'da doğmuş hem de bu dini şekillendirirken faaliyetlerinin büyük çoğunluğunu burada yürütmüştür. Hatta mektuplarının yine büyük çoğunluğunu da Buradaki cemaatlere yazmıştır. Schimmel, Annamarie, *Dinler Tarihine Giriş*, İst. 1999, s.10,161.

² Hıristiyan kelimesi (Cristianes) İncilde üç yerde geçer: *Rasüllerin İşleri*, 11/26, 26/88, *Petrus'a I. Mektup*, 4/16. Bu da Grekçe Kutsanmış Anlamına gelen Christus'tan Gelir. Daha Geniş Bilgi İçin Bkz. Demirci, Kürşat, "*Hıristiyanlık*", *DİA*, c. 17, s. 328.

sayıları gittikçe artan Hıristiyanlardan zamanla kendilerine askerî ve siyasî yönlerden zarar gelebileceği endişesine kapılmışlar ve bunun için İsa'ya ve onun öğretisine karşı çıkmışlardır. Esasen Romalıların bu yargılarının arkasında onlara idarî bakımdan tâbî olan Yahudilerin olduğu oldukça muhtemeldir. Zira sonraları Yahudiler, her fırsatta Romalı yöneticileri yeni din mensuplarının üzerine gitmeleri konusunda devamlı olarak tahrik etmişlerdir. Buna bir de Pavlus'un yeni dinin bazı kurallarını Yahudi kökenli olmayanların bu dine girmelerini sağlamak için onlara mecburi kılmaması, durumu daha da içinden çıkılmaz hale getirmiştir.

İ.S. 52 yılında yapılan ve küçük çaplı bir sinod ya da iç hesaplaşmanın yaşandığı, ilk konsil de denilebilecek Kudüs toplantısı bu problemleri çözememiştir. Bununla birlikte Greko-Romen Politeizmi'nin, insanların ruhlarını tatmin edememiş olması da Hıristiyanlığın yayılmasına ve mensuplarının günden güne artmasına çok uygun bir zemin oluşturmuştur.³ Bu ve benzeri durumlar gerek Yahudilerin, gerekse Romalıların yeni din mensuplarına olan baskılarını artırmasıyla, bu insanlar yaklaşık iki buçuk asrı aşan zulüm ve işkence dolu bir yaşama mecbur bırakılmışlardır. İşte böyle bir ortamda oluşmaya ve yerleşmeye başlayan Hıristiyanlık, özünde mevcut olmayan pekçok değişikliğe maruz kalmıştır. Asli günah inancı da dâhil bütün inanç ve ibadet esaslarının çoğunlukla bu baskıcı dönemde şekillenmesi nedeniyle bu dönem oldukça önem arz etmektedir.

Yine bu dönemde Hıristiyanlar, iki ayrı grup olarak ortaya çıkmışlardır. Birinci grup **Yahudi kökenlilerdir**. Bunlar Tevrat'a inanıyor, İsa'yı ve mesajını benimsiyor ve İsa'nın İsrail Krallığını tekrar tesis için geldiğini düşünüyorlardı. İkinci grup ise putperest, **Gentile kökenlilerdi**. Bunlar daha çok Yahudi kökenli olmayan, başka din ve ırka mensup iken Hıristiyan olanlardı. Zamanla bu ikinci grubun lideri Pavlus olmuştur. Gentileler, İ.S. 52' deki Kudüs Havarileri Konsili kararıyla (ki bu konsilin toplanmasının baş mimarı Pavlus'tur) yeni dinin bazı kurallarından muaf tutulmuşlardır. Sünnet olmama serbestliğine kadar varan bu muafiyetler, onların sayılarının her geçen gün hızla artmasına, buna karşın Yahudi kökenli Hıristiyanların ise hızla azalarak daha

---

³ Aydın, Mehmet, *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, Ankara 1995, s. 18–20.

ilk asırlardan itibaren sayıca çok geride kalmalarına ve kısa zaman içerisinde de tarih sahnesinden silinmelerine neden olmuştur. Daha sonraları Yahudi kökenli Hıristiyanların yok olmasıyla da Putperest kökenli Hıristiyanlar yeni dine hâkim hale gelmişlerdir.

İşte bundan sonradır ki Romalılar, Yahudilerin kışkırtmalarının da etkisiyle kendi dinlerini ve hâkimiyetlerini sayıları günden güne artan Hıristiyanların tehdit ettiği kanaatine sahip olmuşlardır. Böylece yeni din mensupları için ardı arkası gelmeyen baskılar başlamıştır. Bu baskıcı dönemde Piskoposlara varıncaya kadar birçok din adamı öldürülmüş, bazıları sürgüne gönderilmiş, hatta bu kimselerin mallarına, mülklerine el konulmuştur. Yeni din mensuplarının Kiliseleri'nin pek çoğu fermanlarla yıkılmıştır. Söz konusu baskılar, İmparator Neron (54 – 68) ile başlayıp, Titus (81), Decius (249) ve Diocletion (284 – 305) gibi bazı krallar zamanında da acımasızca devam etmiştir.⁴ Bu durum 313 Milan Fermanı ile Konstantin'in yeni dine ve mensuplarına serbesti tanınmasıyla son bulmuştur. Bu arada baskılar dolayısıyla Kapadokya, İhlara Vadisi, Mısır çölleri, Yunanistan'ın içleri, bazı ada ile dağlarda ve ormanlık alanlarda gizli yerleşim yerleri ile yeraltı Kilise ve sığınakları oluşturulmuştur. Bu zor dönemde hepsi bir araya asla getirilemeyen kutsal metinler de saklanmış, ancak daha önce belirttiğimiz gibi dini şekillenme sağlıklı oluşmamıştır.

II. Dönem: İ.S. 313'ten itibaren Konstantin ile başlayıp büyük Gregori'ye (öl 604) kadar süren dönemdir. Konstantin, Hıristiyan olan ve Hıristiyanları himaye eden ilk Roma imparatorudur. Kilise,⁵ bu durumu her ne kadar resmi anlayışta Konstantin'in rüyasında Hz. İsa'yı gördüğü için Hıristiyan olduğuna bağlamışsa da, Konstantin'in Hıristiyan olan annesinin ve bazı ileri gelenlerin tesiriyle Hıristiyan olduğu bilgisi daha doğrudur. Zira onun önü alınamaz Hıristiyanlaşma neticesinde siyasi bir manevra ile imparatorluğun bekası için böyle bir dönüş yaptığı tespitinde bulunanların, asırlar içerisinde kilise-krallık ilişkisinde ortaya çıkan durumlara göre haklı gözüktükleri

---

⁴ Demirci, Kürşat, *agm*, s. 332.

⁵ Hıristiyanların tarihinde Kilise çok çeşitli anlamlarda kullanılır. Örneğin Kilise, Hıristiyanların ibadethanesidir. Kilise, bütün Hıristiyan cemaatine denir. Kilise, bütün Hıristiyan cemaatinin yönetim yeridir ve ilk Kilise de Suriye'de 3.y.y. kurulmuştur. Aydın, Mehmet, "Hıristiyanlık", *DİA*, c.17, s.348.

gerçeği, bu durumu doğrulamaktadır. Nitekim zamanın yöneticileri Hıristiyanlığı kendi nüfuzları için kullanmanın gerekliliğine inanmış ve kullanmışlardır. Hatta Roma’da bu yüzden iç ayrılıklar oluşmuş, bunu fırsat bilen Germenlerin dıştan baskısı artmış, İmparatorluğun doğu sınırı tamamen Hıristiyanlaşmıştır.

Bütün bunlar Roma’nın siyasi birliğini gerekli kılan gelişmelerdir. Bu sıralarda Gotlarla olan savaşta din adamlarının başarısı ve I. Theodosias’ın İ.S. 370’te vaftiz olmak suretiyle yeni dine girmesi ve Hıristiyanlığı resmî din olarak tanınması da son derece önemli olmuştur. Bu zamanda dinî saha genişlemiş, nüfuz, menfaat ve iktidar hırsı, Kilise içerisinde birçok mezhebi bölünmelere, Krallıkta ise doğu-batı ayrımına sebep olmuştur. Yine bu dönemde karşılıklı afarozların yaşandığı birçok konsil toplanmış, neticede din, devlet içerisinde de hâkim kılınmaya çalışılmıştır.

III. Dönem: İ.S. 604 ile 1500 yıllarını kapsamaktadır. Hıristiyanlık bu dönemde devletler üzerinde hâkimiyetini kurmuş, batı ve kuzeye doğru yayılmasını sürdürmüştür. Zira bu dönemde İslamiyetin doğuya hâkim olması, Hıristiyanlığın doğuya yayılmasını engelleyen en önemli hususlardan biri olmuş, nihayetinde köklü bir inanca sahip olmayan Batı Avrupa insanı, misyonerler aracılığı ile hızla Hıristiyanlaştırılmıştır. Yine bu dönemde ruhani lider Papa, İmparatorlara hükmedecek şekilde nüfuz sahibi olmuş, Kilise–Devlet iç içe girmiştir. Ancak Doğu-Batı anlaşmazlığı, Roma’nın idarî bakımdan ayrılmasına sebebiyet verdiği gibi Kilise’yi de ikiye ayırmış; Katolik Roma ve Ortodoks İstanbul olmak üzere iki önemli dini merkez ortaya çıkmıştır.⁶ Bu dönemin ayrıca iki önemli özelliği daha vardır;

Birincisi 19. asra kadar süren zorla Hıristiyanlaştırma ve hâkimiyet kurma politikası gereği Engizisyon Mahkemelerinin kurulması -ki bunda kısmen de başarılı olunmuş- ve Slavlar ile kuzey halklarının alfabetinde dini metinlerin yazılmasıdır. Bu sayede söz konusu halkların içlerine girilmiştir. Ayrıca Hindistan, Çin, Kuzey Afrika gibi yerlere de el atılmış, buralarda da Kiliseler kurulmuştur.

İkincisi ise Endüljans (Endülcens) yani para ya da bir şeyler karşılığında günah bağışlanması, “ne kadar varlıklıysan o kadar günahsız yapılabilirsin” anlayışının din

---

⁶ Demirci, Kürşat, *agm*, s. 333.

adamları ve Kilise tarafından son derece yaygın bir şekilde uygulanmaya konulmasıdır. Hatta işlenen suça göre meblağ tespiti dahi yapılır hale gelinmiştir. Burada şu husus önemlidir; Katolikler Endüljans vasıtasıyla para ve cennet vaad ederek Haçlı Seferlerini başlatmışlardır. Bu yolla hem Müslümanların eline geçen dinî önemi haiz yerleri geri almak ve bu esnada Müslümanlara darbe vurmak, hem de Hıristiyan birliğini sağlamak amacını gütmüşlerdir. Bununla beraber 1054 tarihinde Ayasofya sunağına konan ve Latin kiliselerini de kapatan Aforozname, Hıristiyan birliğini sağlamak yerine Doğu ile Batı arasındaki bağları tamamen koparmıştır. Bu durum sonucunda ortaya çıkan ayrılıklar ve başka sebeplerle XIV. asırda Papalık, otoritesini kaybetmeye başlamıştır. İstanbul'un fethi ile birlikte Hıristiyan Doğu'nun, Osmanlı idaresinin politikasıyla Batı kadar güçlendirilmesinin ardından ikilik kesinlik kazanmıştır.⁷

Bütün bu gelişmeler heretik akımlara zemin hazırlamış ve bunlarla mücadele, Kilisenin ilerleyişini durdurmuştur. Aynı zamanda bu akımlar milli kiliselere ve reformist mezheplere doğru gidişatı⁸ tetiklemiştir.

IV. Dönem: XVI. asırda Kilisenin Engizisyon ve Endüljans anlayışına, zevk ve sefa gidişatına ve kokuşmuşluğuna karşı duruşlar başlamıştır. Martin Luther (Öl. 1546) bu karşı duruşa öncü olmuştur. Bu sebeple Papalığa baş kaldıran, ıslah isteyenler anlamında o ve mensupları için **Protestan** kelimesi kullanılmış ve Hıristiyanlıkta 3. mezhep doğmuştur. Bu atılıma Osmanlıların Ortodokslara verdiği serbesti, destek ve Avrupa'da Osmanlı'nın yönetim olarak istenmesinin de katkısı olmuştur. Bu sebeple Roma yani Papalık, Martin Luther ve Türkleri "Deccal Ordusu" olarak niteleyecek kadar ileri gitmiştir. Aslında M. Luther ve Calvin gibilerinin karşı çıkışları tamamen teolojiktir. Bu durum Hermenötik, yani Kitab-ı Mukaddesi aslına uygun yorumlayarak Kilisenin asli görevine dönüşünü sağlama çalışmalarını da beraberinde getirmiştir. Böylece Kutsal Kitabı herkesin anlayacağı şekilde yorumlayarak ruhban sınıfının kötüye kullanıla gelen otoritesini kırmak ve Vaftiz ile Evharistiye haricindeki Sakramentler Kutsal Kitapta olmadıklarından kaldırılmak istenmiştir. Tabi olarak, bu

---

⁷ Demirci, Kürşat, *agm*, s. 333–335.

⁸ Demirci, Kürşat, *agm*, s. 334–336.

esnada devlet ile Kiliseyi ayırmak da gerekli görülmüştür. İşte XVI. y.y.'da oluşan Protestanlığın hedefleri bunlar olmuştur.

Buna karşın Katolik Kilisesi, Protestanlığın bütün Avrupa'yı sarması endişesiyle Trent Konsili'ni toplamış ve birçok yeni kararın yanında, Protestanların üzerinde durduğu ruhban sınıfının otoritesini sınırlandırma, Endüljans'ın iptali vb. konularda reform kararı da almıştır. Bu arada Protestanlık ve İslam karşısındaki başarısızlık, Kotalik Kilisesi'nin misyonerlik hareketini denizaşırı ülkelere yönlendirmesine neden olmuştur. Bunun yanında Kilisenin din dışı ve yanlış baskıları, ilmî çalışmaları ve buluşları hiçe sayması, Fransız İhtilaliyle birlikte Avrupa toplumunun **laikliğe**, hatta **seküler** anlayışa kaymasına önyak olmuştur. Bu esnada Kilisenin otoritesini koruma anlayışı o kadar ileri safhaya götürülmüştür ki, 1863'te Papa'nın Tanrı'nın vekili olduğu kabul edilmiş ve onun söylediği her sözünün bir dinî dogma olduğu anlayışı benimsenmiştir. Bazı araştırmacılara göre bu uygulamalar, Batı aydınınının tamamen laikliğe yönelmesine sebep olmuştur.⁹

Bundan başka 1864'te Papa IX. Pie'nin, zamanının yanlışlıklarını saydıktan sonra Kilisenin modern dünya ile uzlaşamayacağını savunması, 1869'da I. Vatikan Konsilinde Papanın yanılmazlığının tarifinin dahi yapılması ve nihayetinde 1907'de Papa X. Pie'nin, Modernizm'i açıkça kınaması bu sekulerleşme süreci açısından önemlidir.¹⁰ Zira Hıristiyan dünyasındaki bu gelişmeler, Kilisedeki birtakım yanlışlıklar ve modern çağa uymayan anlayış ve inanışlar, Hıristiyan Batı âleminin açmazları bakımından çok önemli göstergeler olarak tarihte yerini almıştır.

Kilisenin bu statik ve dogmatik duruşu, Batılı birçok ilim adamı ve aydınını, yukarıda görüldüğü gibi, dine karşı hale getirmiştir. Onların bu **haklı karşı çıkışları**, tercüme faaliyetleriyle başta ülkemiz olmak üzere birçok Doğu ülkeleri aydını tarafından, bilhassa Batı'ya tahsile gönderilenlerce İslam için de geçerliymiş gibi algılanmıştır. Bu kanaat, uzun yıllar içerisinde bilerek veya bilmeyerek yerleşmiş,

---

⁹ Demirci, Kürşat, *agm*, s. 336–337.

¹⁰ Besnard, M. Albert, “*Katolik Mezhebi İsa Vasıtasıyla Kurtuluş*” (*Din Fenomeni*), Çev. Mehmet Aydın, Konya 2000, s. 144.

bugün de ortadan kaldırılamamış olan bir yanlış anlamaya neden olmuştur. Nitekim bu durumu bir bilim adamı şöyle ifade etmektedir; “Din ve bilim arasında var olan ve giderilemeyen, aynı zamanda ilk başta ortaya çıkan durum, aslında Hıristiyanlıkta doruk noktasına ulaşmıştır. Onun yapısında var olan karmaşıklık ve anlaşılmazlık sebebiyle Kilise ve mensuplarının bilim ve felsefeye cephe almasına neden olmuştur. Çünkü bilim ve felsefenin dinin anlaşılmazlıklarından yola çıkarak onların sorgulamasını yapması nedeniyle Hıristiyanlık, bilimden kaçmak istemiştir. Bu ise daha çok ilahî olmaktan çıkıp eski kozmolojik doktrinleri bünyesine almaktan kaynaklanmaktaydı. Ancak bunlar bilinirse Batı’daki Engizisyonlar ve **din-bilim** çatışması anlaşılabilir. Bunu Batılı bilim adamları zaten asırlardır söyleyegelmişlerdir.”¹¹

V. Dönem: Bu dönem 20. yüzyıl Hıristiyanlığı dönemidir. Bu dönemde Kilise, komünizm, kapitalizm, emperyalizm, I. ve II. Dünya Savaşları gibi birçok yeni durumla karşı karşıya gelmiştir. Modernleşmeye zoraki kapı açmış, globalizme engel olamaz duruma düşmüştür. Zira bu olaylar, Hıristiyanlığa da darbe vuran oluşumlar olarak kendini göstermiştir. Bu durum demir perde ülkeleri olan Rusya, Küba ve Arnavutluk örneklerinde açıkça görülmüştür. Kilise ve teologları, çare olarak bu dönemde rejimler ve ideolojiler ile Hıristiyanlık arasında senteze yönelmek zorunda kalmışlardır.¹²

Bunun yanında Hıristiyanlar, genelde sevgi ve müjde temeline dayalı olduğunu ifade ettikleri dinlerine uymayan davranışları asırlarca sergilemişlerdir. Hatta bu tür davranışları günümüzde destekledikleri Yahudilere bile sergilemekten kaçınmamışlardır. İsa’yı çarmıha germe ve ona eziyet etmeleri ve bunun dışında çeşitli sebeplerden dolayı Yahudilere tarih boyunca kin duymuş ve düşmanlık beslemişlerdir. Bu kızgınlıklarını her vesile ile onlara eziyet ederek ortaya koymuşlardır. Endülüs, Almanya ve birçok yerde Yahudilere yapılanlar, bu konuda bilinen başlıca örneklerdir. Hıristiyanların Yahudilere karşı tutumunu, İngiliz misyoneri Botingress açıkça ortaya koymaktan çekinmemiştir.¹³

---

¹¹ Aydın, S.Mehmet, *Din Felsefesi*, İzmir 1987, s. 213–217.

¹² Demirci; Kürşat, *agm*, s. 337–338.

¹³ Ahmet Hamdi, Paşa, *İngiliz Misyoneri Nasıl Yetiştiriliyor, Sadeleştirilen M. Cemal Sofuoğlu*, 3. baskı, İzmir 2007.s.50.

Aslına bakılırsa Pavlus'un Yahudilik ve Gnostik inanışlarla sentez yaparak Hıristiyanlığı oluşturduğu anlayışı yabana atılmamalıdır. Zira Hıristiyanlarla Yahudiler, yukarıda ifade edilen olumsuzluklara rağmen kutsal kitaplarını dahi bir cilt içerisinde toplamışlar ve dünya platformunda da konjonktürel olarak birbirlerini destekleme noktasına gelmişlerdir. Nitekim bu gün bunun sonucunda Amerika'da yetmiş milyonu bulan Evanjelistler, iki dinin aynı olduğunu savunur hale gelmişlerdir. Bu bakımdan gerek Katolik Kilisesi, gerekse Protestan çoğunluğun oluşturduğu Amerika Filistinlilere karşı, her ne pahasına olursa olsun, İsrail'i hem de bütün gaddarlığına rağmen açıkça desteklemekte hiç sakınca görmemektedir. Zira yukarıda aktardığımız gibi Pavlus sayesinde Yahudilik ile Hıristiyanlık iç içe geçirilmiştir. Bunu savunan birtakım araştırmacıya göre başlangıçta Hıristiyanlık, Yahudiliğin devamı ve onun ıslahı içindi ve İsa da bunun için gönderilmişti.¹⁴ Evanjelistler bu sebeple böyle düşünüyorlar. Dolayısıyla Hıristiyan Amerika'da Hıristiyan görünümlü Yahudi dönmeleri, ülke yönetimini, Evanjelistler sayesinde daima etkilemektedirler.¹⁵

II. HIRİSTİYANLIK İNANÇ ESASLARI VE KUTSAL METİNLERİNİN DURUMU

Hıristiyanlıkta **inanç** kavramı; “dogma”, “confessio”, ve “fides” kelimeleriyle açıklanır. Vahiyle geldiğine inanılan ve Kilise tarafından doğru olarak tanımlanan bu inanç esasları, son şeklini daha çok konsillerde almıştır.¹⁶ Daha sonraki bölümlerde Hıristiyanlığın -Asli Günah ile ilgili olması nedeniyle- inanç ve ibadetlerini ayrıca ele aldığımızdan burada kısaca sadece inanç esasları ve kutsal metinlerine göz atacağız.

Hıristiyanlığın ibadetten çok inanç bazında önemli sıkıntıları olan bir din olduğu görülmektedir. Herman Sammel Reimarus'a (1694 -1768) göre, Hıristiyanlık inancının

---

¹⁴ Kor I 10/4, Filip 2/6, Schnelle, Udo, *Paulus Leben und Denken, de Gruyter Lehrbuch*, Berlin 2003, s.10, 448–450,

¹⁵ Ertan, Fikret, “Desteğin Böylesi” *Zaman Gazetesi*, 15.06.2002; “Bush’un Tarikati İsril’e destek ziyaretinde” *Nethaber*, <http://www.frntr.com/guncel/581583>, 29.09.2006; Kurt, İlhan, “Hz. İsa'nın gerçek incili hangisidir?” Pavlus ve İncillerdeki Şüpheler, <http://www.hzisahristiyanmiydi.com/?P=24>, 09.08.2007; “Evanjelizm sapkınlığı ve Siyonizmle İttifakı” <http://www.kafdagli.blogcu.com/11923371>, 04.02.2008. Ayrıca aynı tarihli gazete ve televizyon haberleri.

¹⁶ *Geniş bilgi için bkz. Aydın, Mehmet, “Hıristiyanlık”, DİA, c. 17, s. 348–346.*

İncillerde belirtilen İsa'sı ile gerçek İsa'nın bağdaştırılması mümkün gözükmemektedir. Ona göre gerçek İsa, geleneksel Hıristiyanlık inancı tarafından örtbas edilmiştir. Yine Reimanus'a göre Hıristiyanlık inancının kökeni, bir aldatma ve yanılgı üzerine oturtulmuştur. İsa'nın Yahudilerin beklediği bir kurtarıcı olduğu, Hz. Davud'un krallığını tesis için geldiği, bunu gerçekleştirilmeden çarmıha gerildiği anlayışı ile çarmıhta "Tanrım, Tanrım beni niçin terk ettin" serzenişinin anlatıldığı inanışlar, İsa gibi birine yakıştırılmış olan hususlardır. Hatta karşı görüşte olan Hıristiyan bilim adamlarına göre de onun çarmıha gerildiğini düşünen taraftarları; onu diriltip, göğe çıkarıp Tanrı Oğlu olarak Kurtarıcı Mesih şeklinde geleceği anlayışını yerleştirmişlerdir.¹⁷

Bilindiği gibi Hz. İsa 30 yaşında Peygamber olmuş ve İncillere göre risaleti üç yıl sürmüştür.¹⁸ Burada önemli olan husus şudur ki, İsa gerçekte Yahudi inancını düzeltmeye çalışan ve Yahudilerin yanlışını ortaya koyan gerçek bir Yahudi idi. Bu konularda Havarilerin İncillerdeki çelişkileri de ayrı bir meseledir. Zira ilmî ve tarihî anlayışa göre, İsa'nın aslında Yahudi olmasının yanında Hıristiyan teolojisinin ve İncillerin de büyük oranda Tevrat'tan etkilendiği, ilk günah, insanın yaratılışı vb. konularında bunun görülmekte olduğu kanaati yaygındır. Ancak belirtmeliyiz ki, Baba-Oğul-Kutsal Ruh (teslis) inancındaki karmaşa da ayrı bir muammadır. Bütün bunlar ve benzeri hususlar inançtaki durulmamış karmaşıklıklardır.¹⁹ Bu nedenle bazı araştırmacılar, bu karmaşıklığın sebebi olarak Hıristiyanlığın oluşumunda Yahudiliğin yanında Yunan-Helen ve diğer kültürlerin etkisinin olduğuna da bağlamaktadırlar.²⁰

Nitekim Hıristiyanlık inancında Yahudiliğin tesirinin oldukça fazla olduğunu Friedrich Heiler de şöyle itiraf etmektedir; "İsa, İsrail'deki peygamberi tebliğin tamamlayıcısıdır. Hıristiyan toplumu, Yahudiliğe çok şey borçludur. Hıristiyanlık;

---

¹⁷ Aydın, Mahmut, *Tarihsel İsa İmanın Mesih'inden Tarihin İsa'sına*, Ankara 2002, s. 24–25; Yıldırım, Suat, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, İzmir 1996, s.88–91.

¹⁸ *Yuh.* 2/13, 6/4, 11/55.

¹⁹ *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, c. 2, s. 53.

²⁰ Schnelle, *age*, s.516, 537–542.

sadece dünyanın yoktan yaratılış fikrini değil, tarihte Tanrı vahyinin Peygamberî inancını, günah bilincinin ciddiyetini, Tanrı'nın affedici merhametine olan güvenini, Tanrı kırallığı beklentisini, ibadeti "içini dökme" olarak görmesini, hatta Kutsal Sakramentini de Yahudiliğe borçludur. İsa'nın Kudüs'teki veda yemeği (ki ondan "yeni birlik" in gizem-sır yemeği doğmuştur) bir Yahudi yemeğiydi. Bu yemeğin ismi "Evharistiya" olup Yahudilik'teki Berâkhâ kelimesinin Yunanca karşılığıdır. Yani ekmek ve şarabın İsa için takdisi ve ona olan şükranıdır. Yahudilerin Cumartesi öncesindeki ayininde kaldırılan kidduş bardağını gördüğümde ve -Sana hamd-ü sena olsun, Sen ki bize (şarab için) üzüm bağını bahşettin- sözlerini duyduğum anda Hıristiyan Papazın Evharistiya litürjisinde kaldırdığı kadeh gözümün önüne gelmişti. Her ne kadar Hıristiyanlığın doğumunda göbeği kopmuş olsa da yeni birliğin kilisesi eski birliğin Tanrısal topluluğuyla, anneyle çocuğun birbirine bağlı olduğu gibi birbirine bağlıdır. Bu sebeple de Hıristiyan kilisesi, Yahudi Mezmurlarını en mümtaz dua kitabı olarak kullanmayı bırakmamıştır. Evet, Hıristiyanlığın en kutsal duası "Paternoster" (fatiha), İsa zamanındaki Yahudiliğin yalvarışlarının sadece bir özet ve konsantresidir."²¹

Hıristiyanlık inancının temelinde, İsa Mesih'in hem Tanrının oğlu hem de insanı Aslî Gûnahtan kurtarıcı olarak görülmesi yatar. Tanrı, insanlığı Aslî Gûnahtan kurtarmak için biricik oğlunu yeryüzüne göndermiştir. İsa Mesih, ilahî plan gereği insanlığı kurtarışının sembolü olarak önce çarımha gerilmiş, ölümden sonra da dirilerek Baba'nın yanındaki yerini almıştır. Asli Gûnah doktrini bu açıdan çok önemlidir. Esasen İsa Yahudi bir aileden, soydan gelmedir ve Yahudilere peygamber olarak gönderilmiştir. Yani onları ıslaha gelmiş bir Yahudi peygamberidir. Kilise ise onu beklenen Mesih olarak görmüştür. "O zaman kurtarıcı olarak beklenen Mesih neden çarımha gerilip öldürülsün ve neden çarımhta Tanrıya 'Tanrım, Tanrım neden beni terk ettin' diyerek sitemde bulunsun?" sorusu asırlarca hep sorulagelmiştir. Bu nedenle birtakım araştırmacıya göre Hıristiyanlıkta Asli Gûnah ve kurtarıcılık gibi peygamber inancı da karmaşık görünmektedir.

---

²¹ Heiler, Friedrich, "Dinlerin İşbirliğinin Yol Açıcısı Olarak Dinler Tarihi", *Dinler Tarihinde Metodoloji Denemeleri*, çev. Mehmet Aydın, Din Bilimleri yay. Konya 2003, s. 180.

Hıristiyanlığın inanç esasları ile ilgili çarpık denilebilecek değişik anlayışların bir örneği de 8. yy'da Endülüs'te yaşamış olan İspanyol heretik Migetiu'dur. O, Tanrı'nın Baba olarak Davud'ta, Oğul olarak İsa'da, Kutsal Ruh olarak da Pavlus'ta görüldüğünü savunmuştur.²² Yine İncillerde İsa'nın insan ve peygamber olduğuna dair bilgiler ortada iken²³ ona ilahlığın yakıştırılmaya çalışıldığı da bilinmektedir.

Hz. İsa'ya ilahlık atfeden ve bunu kendi kaynaklarından delillerle ispata çalışan Hıristiyanlara, İmam Gazali yine onların kendi kaynaklarından gösterdiği delillerle İsa'nın ilahlığından çok insanlığına vurgu yapıldığını ortaya koymuştur. Nitekim Gazâlî İncillerde onun yorgunluğundan, açlığından, üzüntüsünden, susuzluğundan, bilgi eksikliğinden, kuruntusundan, alçak gönüllülüğünden bahsedilmesini onun insanlığına örnek göstererek, bunları, İsa'nın ilahlık niteliklerinden bir vasfı bulunmadığına hükmetmek kadar normal bir şey olmayacağına delil göstermiştir. Ona göre bunlar, insanda bulunan vasflardır. Tanrı vasfı olanda bunlar olamaz.²⁴ Ayrıca İsa'nın çarmıhta söylediği “Tanrım, Tanrım beni niçin terk ettin”²⁵ sözü bunu zaten göstermektedir. Buna benzer ifadelerden dolayı Yuhanna'nın diğer İncillere hiç benzemediği, onun ilahî kitap olamayacağı, çünkü Yuhanna'nın yazarının İsa'nın havarisi Yuhanna olmadığı, bunu bilmeyenlerin yanlış bilgi sahibi oldukları gibi ifadeler de Batılı kaynaklarda yer almaktadır.²⁶ Bunlar, Hıristiyanlıktaki inanç ve dinî metin kaynakları hakkındaki tereddütleri ortaya koymasına bakımından ayrıca önemli hususlardır.

Hıristiyanlığın inanç ve ibadetlerinin ana kaynağı olan dinî metinler; kutsal metinler ve Literatür olarak ikiye ayrılabilir. Pavlus'un mektuplarının kutsal İncil metinlerden hem tarih olarak hem de yeni dinin şekillenmesindeki rolü bakımından

---

²² Gündüz, *Şinasi, Din ve İnanç Sözlüğü*, s. 262.

²³ *Matta 21/10–11, 46, Luka 71/6, 22/63–64, 13/32–35, Markos 14/65, 6/1–4.*

²⁴ İmam, Gazali, *Hıristiyanlık üzerine değerlendirmeler*, M.Abdullah Şerkavi, Çev. Osman Cilacı, İstanbul 1998, s.40; Yuh. 12/48–50.

²⁵ *Mat, 27/46, Markos 15/34.*

²⁶ *Ana Britanica, (Ansiklopedi), Johanna Maddesi*, İst. 1998, s. 52–53.

önce olması kutsal metinler ve dini literatürü anlama bakımından önemlidir.²⁷ Nitekim İncillerin yazılmaya başlanmasının, Asli Günahtan kurtuluşun gerekçesi olarak gösterilen çarmıhtan sonraki 40–90 yılları arasında olması, Pavlus’un mektuplarının ise miladi 40 ila 60 yılların yani İncillerden yaklaşık 90 yıl önceye dayanması aslında başlı başına üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.²⁸

Kutsal metinlerin bugünkü hali de 1546 Trent Konsili’nde netleşmiştir. Katolik Kilisesi her ne kadar bunların vahiy mahsulü olduğunda ısrar etse de, çoğunlukla Hıristiyan teologlar bunların tamamının vahiy ürünü olmadığına birleşmektedirler. Nihayet 19. ve 20. yüzyılda Kutsal Kitabın insan hatasına sahip olduğu, yanılmaz olmadığı anlayışı, birçok Batılı teolog ve bilim adamı tarafından da iddia edilmiştir.

Dinî Literatürde ise, dinî metinlerde olmayan, havarilere ait bilgiler, bazı sakramentler bulunmaktadır. Tefsirler de bu gruba aittir ve tefsirler aslında Hıristiyanlığın anlaşılmayan yönlerini gidermeye yarayan metinler durumundadır. İskenderiye, Kapadokya ve Antakya okulları bu yorumlar için kurulmuştur. Bu yorumlara Patristik Literatürü de katmak mümkündür. Bunlar erken Hıristiyan babalarının yaptığı çalışmaların bütünüdür. Ancak burada diğer dinlerden etkilenmiş olsa da Hıristiyanlıktaki mistik Literatürü de unutmamak gerekir.²⁹

Aslında Hıristiyan inancının temeli sayılan İncillerin güvenilirliği konusunda yine kendi bilginlerinin verdiği bilgi ve yorumlar çok önemlidir. Nitekim İncilerin ilahi kitap oluşlarının inanç bazında tam olarak açıklanamadığı ve sadece kişisel yorumlardan ibaret bilgiler oldukları ifade edilmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi Pavlus’un mektuplarının İncillerden daha önce yazılışı gibi birçok hususun yanında, bu dinin inanç kaynakları kabul edilen İncillerin de yazarlarının kendi öz fikirlerinden ibaret olduğu ve bütün bunların Hıristiyan inançlarının kaynağına şüphe ile bakılmasına

---

²⁷ Michel, Thomas, *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, İstanbul 1992, s. 46.

²⁸ Gündüz, Şinasi, *Hristiyanlığın Mimarı Pavlus*, Ank.2001, s. 25–26.

²⁹ Aydın, Mehmet, *DİA, agm*, s.340–345.

neden olduğu şeklindeki fikirler, yine Batılı birçok Hıristiyan tarafından sürekli dile getirilmektedir.³⁰

Nitekim İngilizlerin en önemli misyonerlerinden olan; hem kendi dinini hem de İslam'ı iyi bildiğini ifade eden ve yıllarca bu uğurda çalışmış olan Mr. John, kendi inanç sistemleri ve İncilleri ile İslam'ı karşılaştırırken şunları söylemiştir; “İncilimiz İsa'nın hayat hikâyesini anlatan yaprak parçalarından başka bir şey değildir. İsa'nın öğütleri birkaç babta yer alan cümlelerden ibarettir. Bunlar dahi, onun bizzat nakli olmayıp havarilerinin nakilleridir” Mr. John'a göre İsa'yı peygamberlikten Tanrılığa yükselten de havarileridir. Zira böylece onlar da velilikten, azizlikten peygamberliğe yükselmiş oluyorlardı. Ona göre İnciller'deki “Resullerin İşleri” başlığı altında yer alan dinî konular ve anlatılan olaylar da bunlardan ibarettir. Mr. John, Tevrat'ın tarihî bir yazıt olduğunu, evren vs. ile ilgili ilmi verilere ters düşen pek çok bilgiyi içerdiğini, özellikle Zebur'da,³¹ Lut Peygamberin kızları ile cinsel ilişkide bulunduğu yazılı olmasından insanın yüzünün kızardığını ifade etmiş ve bunların asla mukaddes kitaplarda olamayacağını söylemiştir. Mr. John sözlerine şöyle devam etmektedir; “Her ne şekilde yazılırlarsa yazılınsın bunlar birtakım felsefî görüşleri içeren insan sözleridirler. Bunlar Tanrı kelâmı olamazlar. Onlarla öyle de amel edilmez. Ama maalesef bizde böyledir.”

32

Pavlus'dan sonraki süreçte öğrencilerinin İncillerin oluşumunda İsa'dan çok onun fikirleri doğrultusunda bir yol izledikleri kesindir. Örneğin İncillerin dili Yunancadır. Hâlbuki İsa Aramice konuşuyordu. Kır ve kent kültürü sentezi olan ilk dinî anlayışın Antakya-Roma-Şam gibi kozmopolit şehir kültürüne büründürülmesi söz konusudur. Bu merkezlerde harmanlanan anlayış; kültür, sır dinleri, Gnostik yapı ve

---

³⁰ Michel, *age*, s. 46–57; Baytan, *Enver, Kitabı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim, Hıristiyanlık Üzerine Tetkikler*, İst. 1966, s. 31; Bucaille, Maurice, *Müsbet İlim yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an-ı Kerim*, Çev. Mehmet Ali, Sönmez, Ank. 1984, s. 80–150, Ayrıca Geniş bilgi için ayrıca bkz. Kuzgun, Şaban, *Dört İncil, Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları Çelişkileri*, Ertem yay, Ankara 1994.

³¹ Bu ifadede bir yanlışlık olduğu düşüncesindeyim. Zira bu olay, Zebur da değil, Kitabı Mukaddes, s.20–21 ayetlerde yani Tevrat, Yaratılış 19/30–36 da geçmektedir.

³² Ahmet Hamdi, Paşa, *Misyoner*, s.37–39.

Yunan-Helen kültürü ile sentezlenerek İncillerin ve İsa Mesih anlayışının şekillenmesi olarak görülmektedir. Bir de buna Roma İmparatorluğunun baskıcı tutumu ilave edildiğinde, İnciller açısından sağlıklı bir sonuç beklemek zaten yerinde olmayacaktır. İşte Hıristiyanlığın kutsal metinleri ve inançlarının bu tesirle oluştuğu rahatça söylenebilir.³³

İnciller ve mektupların tefsiri, yorumları ve farklılıkları konusunda yukarıda ifade edilen birtakım hususlar, aklı başında Hıristiyan araştırmacı ve teologlarını da rahatsız ettiği için bu problemleri aşmak amacıyla üst seviyede çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, Sempozyumlar serisi olarak onlarca yıldır sürmektedir.³⁴ Hatta bu konuda Hıristiyan bilim adamları, Kilise Üniversitelerinde çok farklı çalışmalar yapmaktadırlar. Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan “İsa okulu” ve çalışmaları bu açıdan ilginç bir örnektir. Adı geçen araştırma merkezinde uzun bir süreç içerisinde gerçekleşen “İncillerdeki hangi söz ve davranışlar İsa'ya ait olabilir?” isimli araştırmada, İsa'ya ait olabilecek söz ve davranışların bütün İncillerde %16'yı geçmediği görülmüştür.³⁵

Bunun yanında İncillerin İsa'nın yaşamı hakkında okuyucuyu bilgilendirmek için değil, ilk Hıristiyan toplumunun ona yönelik imanlarının sonucu olarak yazıldığı da belirtilmektedir. Yani bu tespiti yapanlara göre İnciller, İsa'nın söylediği ve yaptığı eylemleri olduğu gibi değil, İncil derleyicilerinin olmasını arzu ettikleri inancı yansıtan eserler durumundadırlar.³⁶ Zira İncil yazarları bilinçli olarak İsa'ya isnat edilen söz ve davranışları kendi anlayışlarına göre değiştirerek şekillendirmişlerdir. Bu noktada

---

³³ Gündüz, *Pavlus*, s. 151–152.

³⁴ Ratzinger, Joseph, Kardinal, “*Einige Ansprachen und Beiträge der prälaten der Glaubens Kongregation*” *Die Interpretation der Bibel in der Kirche*, http://www.vatikan.va/roman_curla/congregations/cfaltdoc_rat_/index_ae.htm#top, VatikanRoma, 1981–2005, 21.01.2008; Willa Joseph, Levada, kardinal, “*Einige Ansprachen und Beiträge der prälaten der Glaubens Kongregation*” *Die Interpretation der Bibel in der Kirche, an Papst Benedikt XVI. Anlässlich des Ordentlichen öffentlichen konsistoriums, Nominierung neuer Kardinale*, http://www.vatikan.va/roman_curla/congregations/cfaltdoc_levada_/index_ae.htm, 24.03.2008.

³⁵ Aydın, Mahmut, *Tarihsel İsa*, s. 70–85.

³⁶ Aydın, Mahmut, *Tarihsel İsa*, s. 14–16.

İncillerin çeşitli yazma nüshalarında **yirmialtı bin** adet birbirine uymayan yerin bulunduğu tespit edilmiş olması dikkat çekicidir.³⁷

İncillerde gnostik düşüncelerin olduğunu sadece sonraki asırlarda yaşayan ilim adamları değil, ilk asırlarda Lyons piskoposu İrenaeus da (130–200) söylemiştir. ³⁸ İlk çağlarda İncilleri yazanların ve Pavlus'un, Eski Ahitten ve erken Doğu kültüründen etkilendikleri görüşü araştırmacılar tarafından sıkça dile getirilmiş, bilhassa Pavlus'un mektuplarında Tora vahiy anlayışının etkisinin olduğu ifade edilmiştir.³⁹ Bunun yanında çoğu yerde görüldüğü gibi Hıristiyanlığın Yahudilikten aldığı tesirler hem ibadet ve hem de inanç bazında oldukça fazladır. ⁴⁰ Hıristiyanlık inancı ve İnciller konusunda bu tür eleştirel yaklaşımlar tarih boyunca hep sürmüştür. ⁴¹

İncil'in "Kitab-ı Mukaddes" adı altında Tevrat ile birlikte bulunması, bazı okuyanları şaşırtmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi buna şaşırılmamalıdır. Zira Tevrat'a Ahd-i Atik denir. Bu, Allah ile İsrailoğulları arasında, Musa'nın aracı olduğu bir anlaşmadır. Yani Tanrı ile insanlık arasında uyulması gereken kuralları içeren bir ilk anlaşmadır. Bunun için Hıristiyanlar buna ilk ya da eski anlaşma derler. İsrailoğullarının anlaşmaya tam uymamaları neticesinde ise Tanrı, İsa'nın şahsında insanlık ile yeni bir anlaşma yapmıştır. İsa'nın Son Akşam Yemeğindeki kanı ve eti, bu anlaşmanın sembolüdür. Bu, aynı zamanda Hıristiyanlara göre bütün insanlıkla yapılan bir anlaşmadır ve birinci anlaşmayı ikincisiyle, Yeni Ahit yani İncillerle tamamlar. ⁴²

---

³⁷ Aydın, Mahmut, *Tarihsel İsa*, s. 14–16.

³⁸ Gündüz, *Sözlük*, s. 176, 190–191.

Amy, Inge, "Papa Zosimus-Papa Innocent", *The Catholic Encyclopedia* <http://www.cristusrex.org/www1/overkott/bibel.htm> 243-k, *Beziehungen zwischen Altem und Neuem Testament, Die Interpretation innerhalb der Tradition der Kirche, Papstliche Bibelkommission, Die Interpretation der Bibel in der Kirche, Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz*, Bonn 1993, 17.01.2008.

⁴⁰ Güç, Ahmet, *Çeşitli dinlerde ve İslam'da Kurban*, İstanbul 2003, s. 265.

⁴¹ Kurt, İlhan, "Hz. İsa'nın gerçek incili hangisidir?" Pavlus ve İncillerdeki Şüpheler, <http://www.hzisahıristiyanmiydi.com/?P=24>, 09.08.2007.

⁴² Harman, Ömer Faruk, "Ahd-i Atik", *DİA*, c.I, s.494, Tanyu, Hikmet, "Ahd-i Cedid", *DİA*, c.I, s.501.

Günümüzde Hıristiyan inanç esaslarının insanları tatmin edemediği ve eski metinlerle cevap tekrarı yaparak değiştirmenin mümkün olmadığı gerçeğini, yine birçok Batılı teologun açıkça itiraf ettiği onların konuşma ve yazılarından alıntılarla ifade edilmektedir.⁴³ Hatta birkısım Hıristiyan ilim adamı, İsa'nın ilahî bir kitapla geldiğini ya da getirildiğini söyleyememektedirler. Yine Hıristiyan kesimden araştırmacıların bazıları, İsa'nın kendi eliyle yazdığı, ya da şakirtlerine yazdırdığı bir **kaynak İncil** anlayışının olmadığına inanmaktadır. Bu nedenle daha çok Hıristiyanlar, Hıristiyanlık inancının Havarilerin fikirleri ve inancı üzerine kurulduğuna inanırlar ve bunu da İncil yazarlarının Tanrı'nın ruhundan ilham aldıkları için yazabildikleri⁴⁴ inancıyla açıklarlar. Bu bakımdan Hıristiyanlığın gelişmesinde, inanç ve ibadetlerinin şekillenmesinde kendisini İsa'nın vekili olarak gören Pavlus'un düşüncelerinin de (bilhassa ona ait olmadığı düşünülen sonraki Efeslilere, Koloselilere, İbranilere mektuplarda) tesiri teologlarca ifade edilmektedir.⁴⁵

Hıristiyanlıkta bazı ibadetler ve özellikle Evharistiya konusunda oldukça farklılıklar bulunmaktadır. Öyle ki Yuhanna İncili bu ibadetten hiç bahsetmez. Böylesi belirsiz durumlar, Hıristiyan teologlarını çok zor durumda bırakmaktadır.⁴⁶ Bugünkü Papa dahi İncillerin anlaşılmağını, farklılıklarını görmezden gelmekte, birtakım yorumlarla bu farklılıkları toparlama gayretlerini kendi eserinde göstermektedir.⁴⁷ Hatta çok zorlama yorumlarla, kimi yanlışlıkları hiç yokmuş gibi kabul eden Hıristiyan teologların kafalarını kuma sokarak hareket ettikleri bugün birçok Batılı bilim adamınca da kabul edilen bir gerçektir.⁴⁸

---

⁴³ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ben Chorin, *Schalom, Paulus der Völkerapostel in Judischer Sicht*, Deutscher Taschenbuch Verlag, (dtv) München 1988, s. 80–98; Gazali, *age*, s. 70–75.

⁴⁴ Michel, *age*, s. 33–41, 51.

⁴⁵ Schimmel, *age*, s. 175–176; Bucaille, *age*, s. 97–98, Gül, Durali, *Hıristiyanlıkta Asli Günah Doktrini Üzerine Bir Araştırma, Basılmamış Yüks. Lis. Tezi*, A.Ü.SOS. BİL. ENST, Ankara 2002, s. 33.

⁴⁶ Bucaille, *age*, s. 156–158; *Matta 26/26–29, Markos 14/22–24, Luka 22/19–24, Kor. I, 11/3–25*.

⁴⁷ Ratzinger, Joseph (*Paps Benedikt XVI.*), *Einführung in Das Christentum Vorlesung Über Das Apostolische Glaubensbekenntnis mit Einem neuen Einleitenden Essay*, München 2000, s. 241–243.

⁴⁸ Bucaille, *age*, s.83–84; Gündüz, *Pavlus*, s. 99–100.

Bu arada özellikle Orta Çağ'da keyfi uygulamalar, İncil okurlarını yönlendirmede o kadar ileriye götürülmüştür ki, Latince yazılan İncillerle, günah çıkarmaya ve ibadet etmeye bütün inananlar mecbur edilmişlerdir. Hatta zamanla Katolik Kilisesi yetkilileri Yunancaya tercüme ettirdikleri İncillerin dışında eski Yunanca İncil'den ibadet için okumalarını Yunanlılara dahi yasaklamışlardır. Bu konuda yapılan diğer çalışmalar da benzeri hususları açık olarak ortaya koymaktadır.⁴⁹

Eski Hıristiyan din adamlarından Bucaille, kendi kitabında bu gün dahi İncillerdeki birçok yanlış ve mantık dışı kısımların Hıristiyan halka bilerek öğretilmediğini ifade etmektedir. O, Kilise okullarındaki İncil derslerinde tercümeleri de anlaşılmasız kelime oyunları ile geçiştirdiklerini söylemektedir. Bu konuda Bucaille "Burada bize soru soracak ortam yaratmamak için azami gayret gösterdiklerini çok iyi biliyordum" demektedir.⁵⁰

İncillerin dili, ilk yazıldığı durumlar ve sonraları farklı dillerde yazılan İncillerle aralarındaki yorum farkı bir kısım Batılı ilim adamlarınca da vurgulanmaktadır. Bunlara göre İncillerin her yeni bir dile çevrilişlerinde içerikte yorum farkları oluşmaktadır.⁵¹ Nitekim bunlardan Peder Felix Körner bazı araştırmacıların İncilleri ve Pavlus'un Mektuplarını kendi dillerine tercüme ederlerken, orijinalini değiştirerek kendi fikirlerini de kattıklarını ifade etmektedir. Ona göre bu konuda katkısız terceme ve tefsir bulmak imkânsızdır.⁵²

---

⁴⁹ Anselmo, Turmeda (*Abdullah Tercüman*), *Tuhfetül Erib fi Reddi A'la Ehli Salib*, (*Hıristiyanlığa Reddiye*), Çev. Hacı Mehmet Zihni Efendi, İstanbul 1990, s. 25; Ayrıca Geniş bilgi için bkz. Kuzgun, Şaban, *age, sayfa*. 29–44, 132–133, 172–174, 192–198, 305–345.

⁵⁰ Geniş bilgi için bkz. Bucaille, *age, s.* 11–17, 83–91, Sarkçioğlu, Ekrem, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Isparta 2002, s. 311–317.

⁵¹ "The Language of the old Testament", *The Interpreters Bible*, the Holy Scriptums in the King James an Revised Standart Versions with General Articles Andintroduction, exegesis, expositia, For each book of the Bible- intwelve volumes New york, ağabeyngdon boxsbary press- nash ville, Chicago 1939.c.I, s.229.

⁵² *T i B*, c.I,s.230–231.

III. GÜNAH KAVRAMI NA YÜKLENEN ANLAMLAR VE ASLİ GÜNAH İLE İLİŞKİSİ

Etimolojik açıdan günah kelimesi; Yunancada “Aunotio”, Fransızcada “Peche”, Almandada “Sünde”,⁵³ İngilizcede “Sin” ve Latince “Peccatum” kelimeleriyle ifade edilmektedir. Kilise çevirilerinde daha çok “Peccatum” kelimesi kullanılmıştır. Ancak suç anlamında Schuld, sin, suny şeklinde de kullanılmıştır.⁵⁴ Arapça’da ise “İsm” kelimesiyle ifade edilen ve Farsça bir kelime olan “günah”, vicdanı rahatsız eden kabahat ve uygunsuz fiil olarak tarif edilmiştir.⁵⁵

Terim olarak eskiden beri var olan “günah” çok farklı şekillerde tarif edilmiş olsa da sonuçta bu tariflerin ortak noktalarda birleştiği görülmektedir. Bu tariflerden bazıları şöyledir: **İlkel inançlarda** günah; büyü usul ve erkânına saygı göstermemek, cemaatin düzenini bozmaya yönelik kusur işlemek ve tabunun çiğnenmesi anlamlarında algılanmıştır. **Sümer, Asur ve Babilliler’de** günah, şeytanî ve kötü güçlerin insana musallat olmasıyla kendini gösteren şeydir. **Eski İran** geleneğinde ise şöyle bir anlayış vardır; “Tanrı insanlara iyi ile kötüyü seçme konusunda hür irade vermiştir. Ama kötüyü seçmek gerçekte Tanrı’nın emrettiği şeyi reddetmek anlamına gelir ki, böylece günah oluşur”. **Greklere** günah, insanüstü güçlere karşı yapılan eylem olarak düşünülmekteydi. **Eski Yunan ve Roma’da** günah, toplumun değerlerine, ahlaki yapısına ters bir davranış ve Tanrı emirlerini ihlal demektir. Aynı zamanda suç olarak da insanın yanılması, yanlış yapması ve bunun sonucunda günah elde etmesi olarak tarif edilmiştir.⁵⁶ Eski Roma’da ve Sokrates’e göre de günah cahillik olarak görülürdü.⁵⁷

---

⁵³ Almanca’da günah; önceleri sunta, sonraları ise sünde/sünthe ve sünde kelimeleriyle ifade edilmiştir. Sünde eskiden beri Almanca’da teklifi, güzelliği ret etme ve yanılma, yanlış yapma anlamlarında kullanılmaktaydı. Zaman içerisinde Hristiyan Alman Misyonerler bu ifadeyi, kendi özel vazifelerinde; “Tanrı’ya karşı işlenen hata” anlamında kullanmışlardır. Helmut, Harsch, *Das Schuld Problem in Theologie und Tiefenpsychologie*, Heidelberg 1965, s.17–18.

⁵⁴ *Lexikon alte kulturen*, komisyon, Meyers lexikon verlag, Mannheim 1993, c. 3, s.458–459.

⁵⁵ Kılıç, Sadık, *Kur’an’da Günah Kavramı*, Konya 1984, s. 69.

⁵⁶ Ritter, Joachim, *Historisches Wörterbuch der Philosophie, (unter mit wirkung von mehr als 700 Fachgelehrten) völlig neu-bearbeitete ausgabe der “Wörterbuchs der Philosophischen begriffe”, von Rudolf Eisler, Schwabe –co Verlag, Basel–Stuttgart ts. C.10, s.598.*

Doğu dinlerinde ise bugün çekilen sıkıntılar, geçmişteki günahların bedeli olarak görülmekteydi. Şimdiki hataların da gelecekte günah olarak insanın karşısına çıkacağına inanılıyordu. İnsanın karma, tenasüh ve samsara çarkında ızdırap çekmesi günahlarından dolayı idi. Bu anlayışa göre insanın, daha önceki hayatında işlediği günahlarının karşılığını bu hayatında ödediği gibi, şimdiki hayatında işlediği günahlarının karşılığını da sonraki hayatında ödeyeceğine inanılmaktaydı. Yani günah Tanrı'yı rahatsız eden davranışlardı.⁵⁸

Yahudilikte günah, Tanrı-insan ilişkisinde Tanrı'yı seçmeyi reddederek bu ikisi arasındaki ilişkinin bozulmasına sebep olandır. Yahudilikte ayrıca ferdi günahın yanında Âdem'den kaynaklanan toplu günaha da atıf vardır. Hıristiyanlıktaki anlayışa benzemekle beraber burada ikisinin arasındaki fark, Hıristiyanlıkta, Âdem'in Tanrı'nın emrine karşı gelerek suç işlemesiyle insanın ölümlü hale geldiğinin ve insanın kötü arzusunun hâkimiyetine girdiğinin kabul edilmesidir.⁵⁹

İslamiyette günah, ilahî emir ve yasaklara aykırı söz, fiil ve davranışları ifade eder. Huzur ve mutluluğa aykırı, Kur'an ve Sünnette yasaklanmış işlerin yapılması sonucu ortaya çıkan durumdur. İslam'da günah ayrıca kişinin Allah ile arasındaki ahengi bozan davranış, söz ve durumu ifade eder.⁶⁰ Bunun yanında günah, dini kurallara aykırı olarak yapılan ve bunun karşılığı olarak maddi ve manevi bazı cezalara konu olan tutum ve davranışlardır. Birtakım araştırmacıya göre de günah, insan türünün ayrılmaz bir parçasıdır. Yani böyle düşünenlere göre insan günahsız olamaz. Dolayısıyla günah, kavram olarak bütün dinlerde mevcuttur.⁶¹

---

⁵⁷ *Meydan Larousse, Hıristiyanlık*, İstanbul 1971. c. 5, s. 432–433.

⁵⁸ Breucha, Hermann, *Die Beichte und das Problem von Angst und Schuld*, Stuttgart 1967, s. 99–103; *Lexikon alte kulturen*, c. 3, s. 460; Hastings, James, *Encyklopedia of Religion and Ethics*, Edinburg 1994, c. 11, s. 538–543; Kutluay, Yaşar *Türk Ansiklopedisi*, Ank. 1970, c. 18, s. 174.

⁵⁹ *Tekvin 3 / 1–24*.

⁶⁰ Kılıç, Sadık, *age*, s. 40–68; Bu konularda ayrıca bkz. Cilacı, Osman, “*İlahi Dinler Açısından Günah Kavramı*”, *Diyanet İlmi Dergi*, sy.24, Ankara 1988.

⁶¹ Cedit, İskender, *Çarmıh*, İzmir 2003, s. 40.

Burada Şu ayırımın yapılması da 6nemlidir; suç ile g6nah ayrı tutulur. Suçun beşeri kanunların; g6nahın ise ilah6 kanunların iğnenmesiyle oluşan bir durum olduğu kabul edilir ki, bu her kutsala karşı işlenen yanlıŐı ifade eder. ⁶² Ancak suç ile g6nahı birbirinin ayrılmazı olarak g6renler de vardır. Onlara g6re suç, g6nahın sebebidir. Dolayısıyla suç g6naha neden olur, g6nah da insanın Tanrı'dan, Tanrı'nın da insandan uzaklaŐmasına sebebiyet verir. ⁶³ G6nahın kendi içerisinde dinden çıkararak boyutu olduğu gibi din içerisinde b6y6k ve k66k g6nah Şeklinde bir ayrıma tabi tutulduğu da bilinmektedir. Ayrıca g6nah; Tanrı'ya, insana ve yaratıklara karşı işlenen g6nahlar Şeklinde de sınıflandırılmaktadır. Ancak burada Tanrı'ya karşı işlenen g6nahın çok 6nemli olduğuna vurgu yapılmaktadır. ⁶⁴

Hiristiyanlıkta ise g6nah, Tanrı ile insan arasındaki ilişkinin yaralanmasıdır. ⁶⁵ Tanrı'yı rahatsız eden s6z ve davranışlardır. Tanrı'nın isteğine aykırı davranış g6nah, bunu yapan da g6nahk6rdır. Hiristiyanlıkta g6nahın bir başka anlamı da insanın zayıflığı, Tanrı'dan uzaklaŐması ve Tanrı'ya baŐkaldırısıdır. Hiristiyanlık inaniŐi içerisinde birçoklarına g6re g6nah, bilinçli işlenen bir eylem olarak ifade edilirken, bazılarına g6re ise insan ancak g6nah iŐlediĐinde ne yaptığını bilmektedir. Buradan hareketle “birey, g6nah iŐlemeden selamete ulaŐamaz” anlayışı benimsenmiştir. ⁶⁶

Ayrıca g6nah, Tanrı ile insanın ilişkisinde g6n ıŐıĐına çıkan ve daha ahlaksız kusur olarak anlaşılmaktadır. Yani g6nah, Tanrıyla olan ilişkinin zedelenmesidir. İnsan inançlı olmadan g6nahtan korunamaz. Bu sebeple ancak inançlı olduğumuz zaman

---

⁶² Harman, 6 Faruk, “G6nah”, *D6A*, c. 14, s. 278–281; Doğan, D. Mehmet, *B6y6k T6rke S6zlik*, Ankara 1982, s. 372; G6, *Kurban*, s. 275–276; Kutluay, *age*, c. 15, s. 174–175.

⁶³ Rahner, Karl, *Schuld und Schuldvergebung*, Stuttgart 1967, s.54; Bitter, Wilhelm, “*Angst und Schuld*”, in *Theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, 4. auflage, Wr6ttemmberg Landes Bibliothek p.s. 1972, Stuttgart 1967, s.165.

⁶⁴ G6nd6z, *S6zlik*, *Ank.1998*, s. 148, Aydın, Fuat, *Aziz Pavlus ve Din Anlayışının Yansımaları*, M. 6. 6.F., Danışman Prof. Dr. 6mer Faruk Harman, B.D.T., İstanbul 2000, s. 191-192.

⁶⁵ *Mat 1/21–9/10–13, Mar2/15–17, Luk 1/77–7/34–37.*

⁶⁶ J6ngel, Eberhard, *Das Evangelium von der Rectfertigung des Gottlosen als Zentrum Christlichen Glaubens*, T6bingen 2004, s. 73–74; Altındal, Aytunç, *6 İsa*, İst.1993, s. 76–79; *Rom 1/16.*

günahlarımızın bilincine erebiliriz.⁶⁷ Nitekim İncillerdeki “çünkü herkes günah işledi ve Tanrı’nın yüceliğinden yoksun kaldı”,⁶⁸ “günah işlemedik dersek Tanrı’yı yalancı durumuna düşürmüş oluruz”⁶⁹ şeklindeki ifadeler bunu destekler mahiyettedir. Yine “her günah işleyen, şeriata tecavüz eder. Çünkü günah şeriata tecavüzdür. Günah işleyen şeytandandır. Çünkü Şeytan başlangıçtan beri günah işliyor”⁷⁰ ifadeleri de aynı gerçeğe işaret etmektedir.

Ayrıca Hıristiyanlıkta günah, Tanrı’nın insanoğlu için sınırını çizmiş olduğu hayat tarzından yine insanın bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde sapmasını ifade eder. Her iki durumda da Hıristiyanlıkta günah, insanın Tanrı’nın insanoğlu için emrettiklerine, aksi olan davranışı kararlaştırarak gerçekleştirilmesi şeklinde ifade edilir. Aynı zamanda Hıristiyanlıkta “Günah Âdem’in itaatsizliği sonucunda oluşmuştur” denilerek; Pavlus, Augustinus ve Aquinas’ın görüşlerinin tersine, günahın kader olmadığı ortaya konmuş olmaktadır.⁷¹

Hıristiyan ilahiyatçılar, günahı açıklarken daha farklı izahlara da girmektedirler. Onlara göre günah, hem açık bir kötülüktür hem de Tanrı’dan sapmadır, uzaklaşmadır. Bu sapma yalnızca kötülüğe yönelmekle değil, aynı zamanda hayırdan ayrılmakla da gerçekleşir. Zaten insan günahın gücünü Mesih’in lütfuyla öğrenmiştir. Böylece günaha kefarete olan kurbanlığın kanına olan ihtiyacını hissetmiştir.⁷² İsa’nın İncil’deki “Hepiniz beni dinleyin ve şunu belleyin, insanın dışında olup, içine giren hiçbir şey onu kirletemez. İnsanı kirleten insanın içinden çıkmıştır” sözü Hıristiyanlıkta günahın içsel kirlilik olduğunu ifade etmesi bakımından önemlidir. Yine İncillerde günaha örnek

---

⁶⁷ *Christentum für Müslime Erklart*, Hannover ts.16; Jungel, *age*, s. 81, 95.

⁶⁸ *Rom. 3/23*.

⁶⁹ *Yuh. 1/10*.

⁷⁰ Jungel, *age*, s.79–80; *Yuh. I, 3/8, 3/4*.

⁷¹ Katar, Mehmet, *Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamda Tövbe*, Ank.1997, s. 4; Joest, Wilfried, *Der Weg Gottesmit dem Menchen, Dogmatik Band 2*, Göttingen 1996, s.355–356.

⁷² Cedit, İskender, *İslam’da ve Mesih İnancında Günah ve Bağış*, Çev. İ. Ersen, İzmir 2001, s. 22–23; *Luka 15/11*.

olarak kötü düşünceler, fuhuş, hırsızlık, cinayet, açgözlülük, kötülükler, hile, sefahat, kıskançlık, kibir, iftira ve aklı iyi kullanmama gibi hususlar sayılmakta ve bunların insanı kirletici şeyler olduğu vurgulanmaktadır.⁷³

Hıristiyanlıkta günahın farklı iki yönünden de söz edilir. Buna göre öncelikle insan günah işlemekle Tanrı'nın emrini çiğnemiş, O'ndan yüz çevirmiş, herhangi bir şeyi Tanrı'ya tercih etmiş olmaktadır. Bu ise günahın Tanrı'ya karşı işlenmiş olan suç ve hata yönünü ortaya koymaktadır. Diğer yönden ise günah; hem işleyene, hem de mensubu bulunduğu topluma zarar vermektedir. Ancak hiçbir dönemde hiçbir günahın cezasız kalmadığı ayrıca vurgulanmaktadır. Bazı günahlardan bu dünyadaki ceza ile kurtulmak mümkün iken, bazılarından mümkün değildir. Örneğin Kutsal Ruh'a karşı işlenen suçlarla oluşan günah affedilmez ve ondan kurtulunamaz. Ancak ister Tanrı'ya karşı ister topluma veya insana karşı işlenmiş olsun, hiçbir günah dünyevî ceza ve kefareti ortadan kaldırmaz.⁷⁴ Hıristiyanlıkta günah yukarıdaki tariflerinden başka birkaç başlıkta daha ifade edilmektedir:

Fiili Günah (Peccatum Actuale): İnsanın kendi hür iradesiyle işlediği günah. Petrus Lombardus'a göre fiili günah (Peccatum aktuele), Tanrı-insan ilişkilerini bozmaktadır. Ancak fiili günahın Kilise tarafından affedilebileceğini savunanlar çoğunluktadır. Nitekim bu düşüncede olanların asırlar boyunca günah çıkarma ve Endüljans ile bu görüşlerini uygulamaya koydukları görülmektedir. Fiili Günahda iki kısma ayrılmaktadır:

a- Ölümüne götüren (peccatum mortale-tod sünde) günah, Tanrı'nın kanununu bile bile çiğneme olarak tarif edilir. Kilise tarafından affedilemez. Bu günah türü, insanı Mesih'in krallığından atılmaya kadar götürür. Ölümüne götüren günah; günah-ı kebar'dir ve bu günahın affına da, cezasına da Tanrı kendisi karar verecektir.

---

⁷³ Bkz. Mar. 7/14-23, 9/42-50, 15/1-10, Mat. 18/6-9, Luka, 17/1.2, Ayrıca Hıristiyanlıkta günah; "Tanrı'nın sözüne itaat etmemek ve kefareti için çarımha gerilen insanın aşkını reddetmek demektir" şeklinde de ifade edilmiştir. Mat. 7/24, Kılıç, *Günah*, s. 88.

⁷⁴ Harman, "Endüljans", *DİA*, c11, s. 209.

b-Ölüme götürmeyen (peccatum veniale) günah ise tövbe, ibadet ve iyi işlerle bağışlanabilir. ⁷⁵ Bu günah çeşidi, yapılan iyiliklerle affedilebilecek küçük günahları ifade eder. Luther ve reformistler de günah konusunda benzeri sınıflandırmaları yapmışlardır.⁷⁶

Asli Günah (Peccatum Originale): Tanrı'nın yazısı ile Âdem ve Havva'nın işlediği, onlardan sonrakilere doğuştan gelen günahdır. Yani Âdem'in ilk günahından miras olarak, silsile yoluyla bütün insanlığa iradesi dışında geçen günahdır. ⁷⁷

Günah Eylemi (Sündenfall): Âdem ile Havva'nın günahı ilk işlediklerinde gerçekleşen suçun oluşması durumudur. Yani yılanın Havva'yı ya da Şeyta'nın Havva'yı ve Havva'nın da Âdem'i kandırarak günaha sebep olan suçu işleme eylemi, olayıdır. ⁷⁸ Günah ile ilgili olarak Hıristiyan kutsal metinlerinde şu ifadeler de yer verilmektedir;

Günah, Tanrı'ya karşı bir düşmanlıktır. ⁷⁹ Günah, Tanrı'dan uzaklaşma ve ölümü getirmez. Günah, ilahî kanunla ve şeriatle çatışma ortaya çıkarmıştır. Günah, insanı suçlu ve mahkûm etmiştir. Günah, Tanrı'nın yasaklarına uyumsuzluktur. Günah, insanın ruh ve beden dengesini bozmuştur. ⁸⁰ Sanki burada Asli Günah ile normal günah karışmış görünmektedir.

Pavlus ve Günah: Günah, Yeni Ahit'te otuzdan fazla kavramla ifade edilmektedir. Burada önemli olan bu kavramların yirmi dört tanesinin Pavlus tarafından kullanılmış olmasıdır. Ancak bu kadar günah kavramını kullanan Pavlus, garipir ki, somut olarak günahın tam tarifini yapmamıştır. Pavlus'un günaha bakışı diğer mektuplarının yanında daha çok Romalılara Mektubunda ağırlıklı olarak yer almıştır.

---

⁷⁵ Harman, "Günah", *DİA*, c.14, s. 281–282; Kutluay, *age*, c. 18, s.1–4,174.

⁷⁶ Ritter, *HWP*, c.10, s.603–608.

⁷⁷ Ritter, *age*, c.2, s.603.

⁷⁸ *LAK*, c.3, s.459.

⁷⁹ *Rom 8/7*.

Ona göre günah, Tanrı'ya karşı gelme ve aynı zamanda açık bir kuruntudur. Günah, Tanrı tarafından insana yaşamla birlikte verilmiştir. Günah, insandaki hayvanî ruh içerisinde. İnsanın bedeninde var olan günahın kaynağı kötü nefistir ve günah bu kötü nefis içerisinde var olan düşünceler ve anlayışlardır.⁸¹

Pavlus'a göre günah, ruhun ve kötü nefsin ilk yaratılışında da vardı. Daha sonra günah, bu kötü nefse uyumlu olarak şekillenmiştir. Bütün insanlar ve tabii ki Hıristiyanlar kendi tabii nefislerine uygun yaşamaktadırlar.⁸² Kötü nefis ve ondan kaynakalanan günah ile yaratılan insan, kötü gücün elinde kaldığı için bu kötü güçle hareket eden günah, insanı mahvetmiş, bunların baskısında olan insan kendi öznel halini kaybetmiştir.⁸³ Günahkâr olmak ve günah işlemek ölüme sebep olmuştur. Günahın gücü kanun haline gelmiş⁸⁴ ve ölüm günahından dolayı bir ceza olmuştur. Buna günahkâr insanın yaptıkları sebep olmuştur.⁸⁵ Pavlus'a göre "İsa insanların günahları için öldü."⁸⁶ Aslında Pavlusun günaha yüklediği anlam Asli Günah olarak karşımıza çıkmakta⁸⁷ ve burada Asli Günah tarif edilmiş olunmaktadır.⁸⁸

Pavlus'un da günahı ikiye ayırdığı görülmektedir. Ona göre Asli Günah, Âdem'in ilk günahından miras olarak silsile yoluyla bütün insanlığa iradesi dışında geçen günahdır. Vaftizle de bağışlanabilir. Ancak cezası, mutluluk ve huzur ortamının kaybolmasıdır. Bu, ilgili başlıkta detaylı olarak incelenmiştir. Aktüel günah, insanın

---

⁸⁰ Wilckens, Ulrich, "Der Brief an die Römer", *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum neuen Testament (EKK)*, c.1-3, Benziger und Neukirchener Verlag, Zürich und Duesseldorf 1997-2005, c.2, s.98-103.

⁸¹ Bultmann, Rudolf, *Theologie des Neuen Testament*, J.C.B.Mohr, Paul siebeck, Tübingen 1954-2001, s. 532-534.

⁸² Bultmann, *Theologie des Neuen Testamnet*, s.238-239.

⁸³ Rom 7/14-18, Bultmann, *Theologie des Neuen Testamnet*, s, 245.

⁸⁴ Kor I 15/56.

⁸⁵ Rom 1/32.

⁸⁶ Kor I 15/3, Rom 4/25.

⁸⁷ Kor I 15/56, Kor II 5/21, Gal 3/22, Rom 5/21, 6/12, 7/11, vb.

⁸⁸ Ritter, *age*, c.10, s.599-600.

kendi hür iradesiyle işlediği günahlardır. Kişinin rızası olmadan bağışlanamaz ve işleyenin cezası ebedî cehennemdir. Bu tasnif Pavlus'tan sonra ilk defa Papa III. Innocent tarafından yapılmıştır. Papa'nın bunu Arles Piskoposu Hambert'e yazdığı mektupta ifade ettiği bildirilmektedir.⁸⁹ Bu tasnifi sonraları Thomas Aquinas da yapmıştır. Aquinas da Pavlus'un bu görüşünün Kilisede yerleşmesi için uğraş vermiştir. Burada farklı olarak Aquinas, Hezekiel 18/20 deki "Oğlun günahından babasının sorumlu olamayacağını fiili (aktuel) günaha yorumlamıştır.⁹⁰ Ancak Pavlusa göre ferdi ve iradi günah da, iradi olmayan doğuştan gelen asli günah da Âdem yüzünden dünyaya girmiştir.⁹¹

Bundan sonra Hıristiyanlıkta günah anlayışı sürekli olarak Âdem'in ilk işlediği ile irtibatlandırılmaktadır. Nitekim bu anlayışa göre insanlardaki kötü arzular, Âdem'in günahı sebebiyle vardır. Bu kötülük ve günah, doğal olarak bütün insanları kontrol etmektedir. Günah, insanın orijininde bulunmaktadır.⁹² Bu konuda Pavlus'u destekleyen Augustinus, günah-insan ilişkisi konusunda Rom 5/12–21, bab 9 ile Kor. I 15. babı yorumlamış ve bu yorumu onun Asli Günah konusundaki görüşlerinin çıkış noktası olmuştur.⁹³

Bultmann Pavlus'un günahlı insan anlayışını, insanın ölümle köleleşmesi ya da günahkârın ölümüyle suçunun karşılığını ödemiş olduğu şeklinde yorumlamaktadır.⁹⁴ Bu açıdan Pavlus'a göre ölüm, tabîi bir durum haline gelmiştir.⁹⁵ Bultmann, Pavlus'un günah anlayışını yorumlarken şunlara da işaret etmektedir: Günah (Sünde) işlenendir; ilk günah (Ursünde), bu günahın ilk işlenişidir; Aslî, Miras Günah (Erbsünde), ise

---

⁸⁹ Batuk, Cengiz, *Mitoloji ve Tarihsellik Hıristiyanlığın Asli Günah Mitinin Tarihsel Dönüşümü*, İz yay. İstanbul 2006, s.139.

⁹⁰ Batuk, Cengiz, *age*, s.150–151.

⁹¹ Aydın, F., *agTez*, s. 196-198. Bu konularda geniş bilgi için ayrıca bkz. Ritter, *HWP*, c. 10, s. 598-608.

⁹² Dubarle, A.M., *The Biblical Doktrine of Original Sin*, Geoffery Chapman, London 1964. s. 187-189.

⁹³ Rigby, Paul, *Original Sin Augustine through the Ages, an Encyclopedie*, Ed. Alan D. Fitzgerald and William B. Eerdmans, Publishing Company, Cambridge 1999, s. 607.

⁹⁴ Rom 6/7.

⁹⁵ Rom 5/12.

bunun nesilden nesile geçmesidir. Ancak Bultmann, bu konularda hem Pavlus'un Rom 5/12–19'daki günah söyleminin analıılmaz olduğunu söylemekte hem de Pavlus'un günah konusundaki bu yorumlarının gnostik ve mitolojik arka planına işaret etmektedir.

96

Asli Gunahtan kurtuluş konusu ileride ayrıca ele alınacaktır, ancak burada **normal gınahtan kurtuluşla** ilgili bazı hususlara değinmek gerekmektedir. Katolik Kilisesine bağılı birçok mahkeme vardır. Bunlar dinî mahkemeler olup Hıristiyan inancına bağılı insanların son başvuru yerleridir. Bunlardan biri de gınahları bağışlama mahkemesidir. Buna “İtiraf Sakramenti” de denmektedir. Buralarda bazı karşılıklarla gınahlar bağışlanır.⁹⁷ Ancak bunun temeli de Pavlus'un ihdas ettiğı, Tanrı'nın lütfunun şart olduğı anlayışına dayanır. Ona göre iman ve sakramentlerle gınahtan kurtuluş, Tanrı'nın insana bir armağanıdır.⁹⁸ Bu anlayışa karşı çıkan Martin Luther'e göre ise gınahtan kurtuluş, Papalığın kendisini Tanrı yerine koymamasıyla yani parasız, karşılıksız olarak tövbe ve Allah'ın inayetiyle olmalıdır.⁹⁹ Günah çıkarma da Tanrı dışında, üstelik gınahlı olabilecek kimselerce yapılabildiğı için, Katolik Kilisesi dışındakiler için kabul edilemez durumdadır. Bu biraz da, bir din adamının önünde gerçekleşen günah itirafına dayanarak oluşan af olmakla beraber, İsa'nın ilk zamanlarına dayanan ve insanların herkesin önünde gınahlarını itiraf ederek aklandıklarına inanmaları anlayışından kaynaklanmaktadır. İncillerde bununla ilgili açık bir delil yoktur. Ancak IV. Latran Konsili'nde her Hıristiyan'ın Asli Günah dışında işledikleri gınahları için yılda en az bir defa bir din adamının önünde günah çıkarmak üzere itirafta bulunması, inanç açısından dinî bir zorunluluk haline getirilmiştir.¹⁰⁰

---

⁹⁶ Bultmann, *Theologie des Neuen Testament*, s.250–251.

⁹⁷ Besnard, M.Albert, “*Katolik Mezhebi*” *Hıristiyan İlahiyatı*, Çev. Mehmet Aydın, Konya 1983, s. 36.

⁹⁸ Eliade, Mircea, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, Çev. Ali Berktaş, İstanbul 2003, c 2, s.395–396.

⁹⁹ Mehl, Roger, “*Protestanlık Mezhebi*” *Hıristiyan İlahiyatı*, Çev. Mehmet Aydın, Konya 1983, s. 94–95.

¹⁰⁰ *Ana Britannica*, c. 10, s. 158; Kutluay, *age*, c. 18, s. 174.

Zamanla bunun için Kiliselerde özel bölmeler oluşturulmuş, Endüljans ile birlikte artık bu durum iyice sulandırılmıştır.¹⁰¹

Katolik Kilisesi; dinî kılıf olarak günah çıkarmayı, vaftiz olan kişinin sonradan günah işlemesiyle vaftiz inayetinin kaybolduğunu, işlenen günahla kaybolan vaftiz inayetinin geri gelmesi gerektiğini, bunun da günah çıkarma sakramentiyle mümkün olabileceğini ileri sürerek delillendirmeye çalışmıştır. Buna karşın Calvin ve Martin Luther ise bu günahlarla vaftizin alakasının olmadığını, tövbe ile bu günahların affının mümkün olacağını, çünkü İsa'nın kendisinin vaftiz olup başkasını da vaftiz etmesi sebebiyle kefil olduğu için işlenen günahın vaftizi bozmayacağını, onun sadece Asli Günahla ilgili olduğunu¹⁰² ısrarla savunmuşlardır. Ancak Katolik Kilisesi, karşı ısrarlarla Asli Günah dışındaki günahların affı için insanın kendini aklamaktan aciz olduğunu, bunun için Kilisenin bu görevi üstlenmesinin gerektiğini¹⁰³ ısrarla savunagelmiştir.

Bir de Hıristiyanlıkta günahsızlık, **günahsızlar anlayışı** vardır. Bu anlayışın da Yahudilikteki günah anlayışından etkilenmiş olduğu görülmektedir. İsrail oğullarında insanlar, işledikleri günahlardan tamamen kurtulmak ve günahsız kalmak için Keçi Kefareti Kurbanı sunarlardı. Bütün günahlarının da bu teke ya da keçiyle gittiğine inanırlardı. Bu, İsrail oğullarının kutsal kitabında “onların günahlarının başka canlılara intikal ettirildiği” ifadesinde¹⁰⁴ kendini göstermektedir. Halk arasında var olan günah keçisi tabiri de, muhtemelen buradaki anlayıştan kaynaklanmış olabilir.

Hıristiyanlara göre Hz. Meryem ve Hz. İsa günahsızdırlar.¹⁰⁵ Zira Katolik Kilisesi dogmasına göre Tanrı'dan çocuk doğuran, Tanrı'ya bu kadar yakın olan birisinin günah işlemiş olması düşünülemezdi. Fakat Meryem'in günahsızlığı, karnında taşıdığı kurtarıcının sayesindeydi. İlk insan olan Âdem'in işlediği günah sebebiyle daha

---

¹⁰¹ Harman, “Endüljans”, s. 209.

¹⁰² Lynn, Robert Reu, *Sakramentler Türk Dünyası Presbiteryan Kilisesi*, İst. 2002, s. 58–60.

¹⁰³ Kılıç, *age*, s. 108–110.

¹⁰⁴ *Levililer 16/21–22*; Kılıç, *age*, s. 82–83.

¹⁰⁵ Altındal, Aytunç, *age*, s 79.

sonra gelen bütün insanlar günahlı doğmuştur. Bunun iki istisnası, İsa Mesih ile Bakire Meryem'dir. Zira İsa Mesih Tanrı'dır, Tanrı'nın oğludur, Rab'dır. Tanrı, Bakire Meryem aracılığı ile onun günahsız dünyaya gelmesini sağlamıştır. Yani doğan da, doğuran da günahsızdır. Nitekim Tanrı, herkesi Âdem'in günahından kurtarmak için bunu gerekli görmüştür. Sembolik olarak çarmıh hadisesi de bu sebeple meydana gelmiştir.¹⁰⁶

Ancak buna rağmen Pavlus, İsa'yı hem günahlı, hem de günahsız görüyordu. Ona göre İsa, Tanrı tarafından günahsız olduğu halde günahlı yapılmış ve insanlığın kurtuluşu için seçilmişti. Yani neredeyse İsa'yı, Yahudilikte var olan ve daha önce ifade ettiğimiz günah keçisi gibi tasvir ediyordu.¹⁰⁷

Bu resmî görüşe göre önceki peygamberler de günahkâr olarak doğmuşlardır. Elbette Âdem ilk anda günahsızdı. Buna Kur'an'dan bazı ayetleri de delil göstermektedirler. Fakat incelendiğinde bu ayetlere keyfi mana vererek hareket ettikleri görülmektedir.¹⁰⁸ Bununla birlikte insanlığı ilk günahattan kurtarmak için neden binlerce yıl beklendiği, geçmiş peygamberler dahi günahkâr kabul edildiği halde, soyu Âdem'e uzanan Meryem'in niçin günahkâr sayılmadığı gibi sorular, cevapsız bırakılmıştır. Ayrıca İsa Mesih'e İnciller'de neden soy kütüğü verilmiş olduğu da günümüze kadar cevapsız kalan sorular arasındadır. Bunun yanında her kötü davranış; söz, yalan, fuhuş vs. günah sayılırken, Papa IV. Nikola'nın "verilen sözü tutmamak büyük günahdır. Ama Müslümanlara verilen sözü tutmak daha da büyük günahdır"¹⁰⁹ şeklindeki açıklaması, Hıristiyanlıkta var olan farklı bir günah! anlayışını yansıtmaları bakımından kayda değerdir. Nihayet asırlar süren tartışmalar sonucunda, 1854 yılında, Papa IX. Pius (Pie) tarafından bütün dünyadaki piskoposların çoğunluğunun zorlamasıyla "Günahsız Doğum Yortusu" (İneffabilis Deus Fermanıyla) kabul edilmiştir. Buna göre Papa da

---

¹⁰⁶ Altındal, *age*, s.79; Eliade, *DİDT*, c. 3, s. 61; *Yeşaya 53/9, Yuh.8/46; K.K. Meryem 9.*

¹⁰⁷ *Kor. II. 5/21.*

¹⁰⁸ *Taha 121, Bakara 35-36, Meariç 19, Enam 76, İbrahim 41, Kasas 15-16, Şuara 19-21, Araf 150, Yusuf 24, Sad 24-35, Saffat 139-144, Feth 2, Hud 44-47, İnşirah 23, Ahzab 1, Zümer 65, Maide 17; Pfander, C.G., Kutsal Kitabın Temel öğretileri-Gerçeğin Ölçütü, Ank. Ts. s. 14-15, 20.*

¹⁰⁹ Turmeda, Anselmo, *a.ge*, s. 29.

günahsız sayılmış ve Hıristiyanlıkta 8 Aralık günü Günahsız Doğum Yortusu olarak kutlanagelmiştir.¹¹⁰ Bütün bunlara rağmen, Katolik Kilisesinin resmî kredosuna göre günahsız insan yoktur.

IV. ASLİ GÜNAH KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALAR VE KONU İLE İLGİLİ YARARLANILAN KAYNAKLARIN DURUMU

Çalışmalarımız esnasında, asli günahı anlatan Türkçe ve Batı dillerindeki hemen bütün çalışmalarda aşağı yukarı konunun birbirine çok yakın bir şekilde anlatıldığını fark etmiş bulunuyoruz. Önce Latince ve Fransızcada, sonra İngilizce ve daha sonra da diğer dillerde sırayla aynı anlatımlar, tarih boyunca tekrar edilegelmiş olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda göze çarpan belirgin farklılık ise, zaman zaman teologların asli günah konusunda birbirlerinin görüşlerine karşı çıkarken ortaya koydukları yorumlarındadır. Bu sebeple, tezimize temel aldığımız eserler, daha çok batı kaynaklı ve Pavlus ile asli günah anlayışını, onun savunucularını, karşıtlarını ve yandaşlarını ele alan kitaplar olmuştur.

Asli günah konusunda ülkemizde yapılan çalışmaların tanıtılmasında da gelecekte bu konuda çalışacak olanlara faydalı olacağı düşüncesiyle kısaca bilgi vermekte yarar görmekteyim. Bu konuda şimdiye kadar birisi, Durali Gül'e ("*Hıristiyanlıkta Asli Günah Doktrini Üzerine bir Araştırma*"), A.Ü. İ. F. Ankara 2000, diğeri yine aynı üniversiteden Fatih Yeşilyaprak'a ("*Aziz Augusti'nus ve Asli günah anlayışı*") 2004, bir diğeri de Emine Atay'a (Yılmaz) ("*Hıristiyanlıkta Asli Günah İnancı*") U.Ü.Sos. Bil. Ens. Bursa 2005, ait üç yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Bunlardan Durali Gül'ün çalışmasında, asli günah konusunun başlangıçtan günümüze kadar yüzeysel bir şekilde ele alınmış olduğu, asli günah karşıtlarına da kısaca temas edildiği gözlemlenmiştir. Fatih Yeşilyaprak'ın çalışmasında, asli günah anlayışı özetlendikten sonra, konunun Aziz Augustinus merkezli olarak ele alındığı ve asli günah anlayışı konusunda Aziz Augustinus'a asli günahın mimarı Pavlus'dan daha fazla yer verildiği anlaşılmaktadır. Emine Atay (Yılmaz)'ın çalışmasında ise, günah ve asli günahın ilahi dinler açısından ele alındığı, asli günah inancının Âdem ile başlayan

---

¹¹⁰ AB, c. 11, s. 20.

sürecinin, Pavlus ile birlikte Hıristiyanlıkta akide haline gelişinin verildiği görülmektedir.

Asli günah konusunda birisi Fuat Aydın'a ("*Aziz Pavlus ve Din Anlayışının Yansımaları*") M.Ü. İ.F. 2003, diğeri de Cengiz Butuk'a ("*Mitoloji ve Tarihsellik-Hıristiyanlığın Asli Günah Mitinin Tarihsel dönüşümü*") O.M.Ü. Sos. Bil. Ens. Rize 2006, ait iki de doktora çalışması bulunmaktadır. Bunlardan Fuat Aydın'ın çalışmasında, Pavlus'un din anlayışını yansıtan kaynakları ve bilhassa mektuplarının tanıtıldığı, hayatının, öğretisinin, teolojisinin, havariliğinin ve bütün düşüncelerinin özetlenerek aktarıldığı görülmektedir. Cengiz Butuk'un çalışmasında ise, diğerlerinden farklı olarak, asli günah inancının alt yapısında var olan felsefi, gnostik ve özellikle mitolojik tesirlerin ele alındığı ve asli günahın vahye dayanmaktan çok, bu mitolojik oluşumlara dayandığının ortaya konduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, konunun mimarları Pavlus ve Augustinus ile karşıtları olan Pelagius ve benzerlerinin kendi eser ve görüşlerinden çok diğer üçüncü şahısların yorumlarıyla aktarma yoluna gidilmiş olduğu dikkati çekmektedir.

Bu çalışmayı yaparken tezimize kaynak olarak seçtiğimiz batı kaynaklı eserlerin en önemlileri şunlardır:

("Paulus Leben und Denken"), Udo Schnelle tarafından kaleme alınan ve Almanca olan eser, toplam 765 sayfadır. 2003 yılı, Berlin basımıdır. Girişte Pavlus'un doğduğu ve yaşadığı ortam, I. Bölümde hayatı, yaşadığı zaman, Hıristiyan oluşu ve Misyon seyahatleri ile bir misyoner örneği olarak Hıristiyanlık tarihine ışık tutan yöntemleri ve yedi mektubundaki görüşleri verilmektedir. Her nedense Udo Schnelle eserinde, Pavlus'un yedi mektubu dışında kalan diğer mektuplarındaki görüşlerini tanıtmaz; ancak çok ender olarak onların bazılarında atıfta bulunur. II. Bölümde ise Pavlus'un teolojisini, bütün görüşlerini ve asli günah ile ilgili konuları, Pavlus'un Hıristiyanlıktaki tartışılmaz yerini, üstelik İsa'dan sonraki sıraya yerleştirerek vermektedir.

("Der Brief an die Römer", *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum neuen Testament*) (EKK), c.1-3, Benziger und Neukirchener Verlag, Zürich und Duesseldorf 1997-2005. Ulrich Wilckens tarafından yapılan bu Almanca çalışma, gerçekten çok

önemlidir. Zira Pavlus'un Romalılara yazdığı mektubu, üç cilt ve yaklaşık sekizyüz sayfa içerisinde tefsir edilmiştir. Nitekim Pavlus'un Romalılara Mektubu da, hem bütün görüşlerini içermesi hem de asli günah konusuna kaynaklık eden düşüncelerinin bulunması bakımından en önemli mektubudur. Ayrıca Theodore De Bruyn'un (*"Pelagius's Commenyetry on St. Paul's Epistle to the Romans"*) Oxford 1993, adlı çalışması, Pelagius'un, Pavlus'un birtakım görüşlerine ve özellikle Romalılara yazdığı mektubundaki asli günah anlayışına karşı fikirlerinden oluştuğu için önemlidir. Bu eserin, Pelagius tarafından 411 ila 413 yılları arasında kaleme alındığı belirtilmektedir. Bunun yanında, (*"Lexikon für Teologie in der Kirche"*) adlı kitap ile (*"Die Religion in Geschichte in Gegenwart"*) adlı 7 ciltlik eserin, günah ve suç (Sünde und Schuld) başlığı altında asli günah konusunun işlendiği 6. cildi de önemlidir. Ayrıca burada, Şinasi Gündüz'ün (*"Hristiyanlığın Mimarı Pavlus"*) adlı değerli çalışmasının da, bu konuda yararlandığımız vazgeçilmez eserlerden olduğu bilinmelidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

I- PAVLUS'UN HAYATI-GÖRÜŞLERİ VE HIRİSTİYANLIKTAKİ YERİ

A- Pavlus'un Hayatı

1. Hayatı

Pavlus'un hayatı hakkında tam ve akla yatkın bir biyografik bilginin bulunmadığı, özellikle bu konuda yapılan ilmi araştırmalarda ifade edilmektedir.¹ Pavlus'un hayatı ile ilgili bilgilerin çoğunluğu mektuplarında ve özellikle Elçilerin işlerinde yer almakla birlikte, ona atfedilen sonraki bazı derlemelerde abartılı da olsa birtakım bilgiler bulunmaktadır. Doğum tarihi olarak İsa'dan 5–7 yıl öncesinden, İsa'dan sonra 10'a kadar değişik tarihler verilmektedir. Genel kanaat, İsa'dan sonraki ilk 10 yılda, ya da ortalarında olduğu şeklindedir. Nitekim 62'de Filemona yazdığı mektubunun bazı nüshalarının 9. bölümünde 55 yaşında olduğu bilgisinin bulunması, bu bakımdan dikkate değerdir. Yani onun İ.S. 6–10 civarında doğduğu, 62–67 tarihleri arasında öldüğu ifade edilmektedir.² Bu konuda kaynaklarda çok farklı bilgiler bulmak mümkündür.³

Hıristiyanlık dini metinlerinde Pavlus ile ilgili, Elçilerin (Resullerin) İşlerinde toplam 28 bölüm ve 14 mektup bulunmasına rağmen, hayatı ile ilgili bilgiler parça parçadır. Bu açıdan hayatı ile ilgili bilgiler, bazı yerlerde biraz farklı içeriklerle aktarılmış olarak bulunmaktadır.

Pavlus'un her ne kadar doğum yeri ve nereli olduğu konusunda tartışmalı birtakım bilgiler⁴ olsa da, kaynakların büyük çoğunluğu onu, Kilikya'dan Tarsuslu bir Yahudi ailenin çocuğu olarak kabul etmektedir. Yani o, Kilikya'nın Tarsus şehrendendir ve soyu Benyamin ailesine dayanmaktadır. Bu ailenin soyu ise İsrail Kralı Saul'e

---

¹ Aydın, F, *agTez*, s. 37–38.

² Aydın, F, *agTez*, s.37–41.

³ *Bazı kaynaklarda da* Pavlus'un İ.S. 10'da doğduğu, 33 ya da 34 yaşında (İ.S. 43–44 yıllarında) Hıristiyan olduğu, ölümünün 62'de olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca geniş bilgi için bkz. Achtemeier, J.Paul, *Harper's Bible Dictionary*, San Francisco 1985, s.757–765.

⁴ *Resullerin İşleri*, 21/39–22/3.

dayanır.⁵ Zaten doğduğu tarihlerde Tarsus'ta Yahudi nüfusu oldukça yoğun olarak bulunmaktaydı. Bunun yanında onun İbranice'deki adının **Saul** olması da, kökeni konusundaki bilgileri doğrular niteliktedir. Kendisi de doğumunun 8. günü sünnet olan İsrail soyundan, Benyamin kabilesinden, öz be öz bir İbrani olduğunu belirtmektedir.⁶ Ailesinin önceden Filistin'deki Celile'de (Giscala) yerleşmiş olduğu, sonradan Tarsus'a taşındıkları bilinmektedir. Bu yüzden Yahudi Diasporasına ait bir aileden gelme olduğunda şüphe yoktur. Babası Tarsus'ta çadırcılık yapmaktaydı. O da zamanla baba mesleğini öğrenmişti.⁷

Helenistik bir kültür ortamında yetişen Pavlus, İsa'nın çağdaşı olmasına rağmen onunla tanışmamıştır. Hem Roma, hem de Kilikya (Tarsus) vatandaşıdır. Adının Saul iken Pavlus olmasında, onun ihtidasında önemli rolü olan Kıbrıs'ın Romalı temsilcisi Sergius Paulus'un etkisi olduğu söylenir.⁸ İsminin Pavlus olması bu yüzden Hıristiyanlığı kabulünden sonradır.⁹

Pavlus, Ferisiler içerisinde büyümüştür. Ferisilerin önceleri Fanatik Yahudi koluna mensup oldukları bilinmektedir. İlk eğitimini de, Kudüs'te bu kolun ileri gelen din bilginlerinden olan Gamaliel'den almıştır.¹⁰ Bunun yanında yine zamanının en önemli kişi ve bilginlerinden eğitim almış, devrinin Helenistik teorileri ve sır dinleri hakkında derin bilgiye sahip olmuştur. Fanatik Yahudi Ferisiler içerisinde yetiştiğinden olsa gerek, Hıristiyanlığa o kadar büyük bir düşmanlıkla dolmuştur ki, kadın-erkek birçok insanı hapse attırmıştır. Hıristiyanlığa eğilimi olan Losephos'u Sinagog'ta, yolda ve her fırsatta cezalandırmaya gitmiş, onun nehre atılıp boğulmasını dahi istemiş; hatta

---

⁵ Rom 11/1, Filip 13/5.

⁶ Rom. 11/1, Filip. 3/5; Ramsay, M.W., *Tarsus Aziz Pavlus'un Kenti*, Çev. Levent Zoroğlu, Ank.2002, s. 85–86.

⁷ Res. İşl. 7/8, 8/1, 9.1.4, 18/5, Kor. I. 4/12, 15/3–8.

⁸ Aydın, F, *agTez*, s.37.

⁹ Res. İşl. 13/9.

¹⁰ Schnelle, *age*, s. 53–55

o, Stephan'ın öldürülmesine de sebep olmuş katı bir Yahudi taraftarı idi. Yine o, birçok infazı birçok yerde başrahip hahamdan aldığı güven mektubuyla takip etmiştir.¹¹

Roma hâkimiyetinin olduğu yerlerde yaşayanlar, hangi dine mensup olurlarsa olsunlar **Helen Kolonilerinin** oymağından birisine üye olamazlar ve Roma vatandaşlığına alınmazlardı. Yahudiler için de bu şart geçerliydi. Ayrıca Yahudiler, Roma devletine itaat konusunda geçmişte başlarına gelenlerden çıkardıkları dersten dolayı uyumlu davranarak imparatorluğun güvenini kazanmışlardı. Pavlus'un oradakilere soydaş tabirini kullanması¹² bu kaynaşmanın gerçekleştiğinin işareti sayılabilir. Hatta Roma vatandaşı olanlar bir de Romalı isim alırlardı. Bu yüzden Pavlus'un ismi de Paulus Alies Saul olmuştu. Hıristiyanlığı Yahudi muhitinin dışında yaydığı için kendisine "**Yabancıların Havarisi**" de denmiştir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi ilk zamanlar ev ev gezerek yeni din mensuplarını zindana attırılmış, sokaklarda süründürülmelerine sebep olacak kadar eziyete taraftar olmuştur.¹³

Babası çadır atölyesi olduğunda dolayı zengindi. Bu, o zaman için önemli bir durumdur. Kendisi de yukarıda belirtildiği gibi bir süre babasının işini yapmıştır.¹⁴ Pavlus bulunduğu ortamdan nedeniyle Helen Yunan dilini ve Aramca'yı iyi biliyordu. Gnostik anlayış, Helenistik kültür ve Popüler filozofi (yani o zamanda revaçta olan felsefi anlayış) ile yetişmiş, böyle kültürlü bir ortamda büyümüşü. Pavlus'un bir diaspora Yahudisi olduğu, uzun bir askerlik yaptığı, ihtimal ki serbest bırakılan bir Yahudi kölesi olduğu ve uzun askerlik hizmeti sonrasında Roma vatandaşlığını elde ettiği de söylenmektedir.¹⁵

---

¹¹ Besnart, *agm*, *Din Fenomeni*, s.168; Tuchle, H.-Bihlmeyer, K., *I-IV.Yüzyılda Hıristiyanlık, Roma İmparatorluğunda Tek Tanrıcılığın Zaferi*, Çev. Antun Göral, İstanbul 1972, s.20–21; Ramsay, Tarsus, s.89; Gündüz, *Pavlus*, s.35–36; Eliade, *DİDT*, c.2, s.380; Gündüz, *Sözlük*, s. 302, 303.

¹² *Res. İşl. 21/39*; Ramsay, *Tarsus*, s.91–94.

¹³ Ramsay, *Tarsus*, s. 124–128; Besnart, *agm*, *Hıristiyan İlahiyatı*, Çev. Mehmet AYDIN, Konya 1983; s.141–142.

¹⁴ Schnelle, *age*, 47-48; Daha geniş bilgi için bkz. Ramsay, M.W., *St. Paul the Traveler and the Roman Citizen*, London 1895.

¹⁵ *Kor II 6/5-1172, Sel 12/2*; Schnelle, *age*, s. 44; Ayrıca bilgi için bkz. Stegemann, W., *War der Apostel Paulus ein Römischer Bürger?* Deutschland 1987.

Fiziki durumu ve kişiliği ile ilgili bilgiler de onun mücadelecisi vasfını, etkileyici durumunu ortaya koymaktadır. Pavlus'un fazla iri olmayan cüssesi, mavi gözleriyle zarif bir yapıya sahip olduğu, iyi bir eğitim aldığı, sırf iyi bir eğitim için ailesi tarafından Kudüs'e gönderildiği bilinmektedir. Onun bıkmak bilmez azim ve cesarete sahip olduğu hep söylenmiştir. Hatta bu yapıyla Hıristiyanlığı Yahudilerin etkisinden kurtararak, bilhassa putperestlerin arasında yayma gayretini, onun tarihte yer almasının en önemli sebeplerinden birisi olarak gösterenler olmuştur. ¹⁶ Fakat kendisi ile ilgili bu kadar bilgiye rağmen Pavlus, ailesini öne çıkarmayarak gözden uzak tutmuştur. ¹⁷

Pavlus için Şam Vizyonu bir dönüm noktası olmuştur. Şam'a giderken yolda Hz. İsa'yı gördüğünü ya da İsa'nın ona "Saul, Saul bana neden zulmediyorsun" diyerek Hıristiyanlığa ve Hıristiyanlara eziyet ve zulmünden dolayı seslendiğini söylemiştir. Bu olaydan sonra Aziz Ananie tarafından vaftiz edilerek Hıristiyan olmuştur. Pavlus'un Şam Vizyonunun İsa'nın doğumundan sonra 33. yılda gerçekleştiği söylenir. ¹⁸ O tahminen 32 yaşlarındayken Şam yakınlarında gerçekleşen bu olaydan etkilenerek Hıristiyan olduktan sonra bütün gücünü yeni girdiği bu din için harcamıştır. Şam Vizyonunda İsa'nın, yerine kendisini vekil bıraktığını söyleyen Pavlus şiddetli bir İsa taraftarı olmuş ve kendisinin de yanlış yoldan döndüğünü söylemiştir. ¹⁹

Pavlus; bir süre inziva benzeri bir yaşam için Arabistan'a gitmiş ve orada üç yıl kalmış, bazı araştırmacılara göre bu esnada Misyonuna hazırlanmıştır. Daha sonra iyi bir Apostel (havari) olmuştur. 32–35 yılları arasında Şam civarında üç yıl irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. Şam Vizyonu aynı zamanda hem Pavlus teolojisinin hem de yeni dinin temelini oluşumu ve şekillenmesi konusunda ve Hıristiyanlık hakkında yeni yorum konusunda bir milat, başlangıç sayılmıştır. ²⁰

---

¹⁶ Res. İsl. 22/3; Gündüz, *Pavlus*, s.34; Eliade, *DİDT*, c.2, s. 393–394; Özakıncı, Cengiz, *İslam'da Bilimin Yükselişi ve Çöküşü*, İst. 2002, s. 199.

¹⁷ Schnelle, *age*, s. 41–43.

¹⁸ *Kor I 9/1–15/8, Kor II 4/6 vb*; Bkz. Schnelle, *age*, s. 76–83.

¹⁹ *Filip 3/711*,

²⁰ Schnelle, s.85–88.

Pavlus, yeni dini anlatmaya ilk defa İ.S. 42 yılında Antakya’da vaaz ederek başlamıştır. O sıralarda 35 yaşlarında olduğu söylenmektedir.²¹ Kendisinin yeni dine giriş tarihinin bir dönüm noktası olmasını o, bir başka şekilde açıklamıştır. Zira o, kendisini özellikli bir insan olarak görmekte ve “daha annesinin rahimindeyken Tanrı tarafından bu görev için seçilip görevlendirildiğini” ifade etmektedir.²² Ona, inananların onu Tanrı’nın oğlu İsa Mesih’in mesajını insanlığa iletmek üzere Tanrı tarafından seçilen bir elçi, resül olarak gördüklerini²³ söylemeleri de bu anlayışı destekler mahiyettedir. Bütün bunlara rağmen bu kadar renkli kişiliği olan Pavlus’un hayatı ile ilgili bilgilerin karmaşık ve sınırlı olması, onu şiddetle reddedenler ile yine onu şiddetle savunanların yanlı dokümanları sebebiyle olsa gerektir. Zira bu konudaki bilgilerin güvenilirliği ile Pavlus’un güvenilirliği hep şüphe ile bakılan hususlardandır. Buna kendi mektuplarındaki çelişkiler ile Şam Vizyonunun çok farklı anlatımları, Romalıları karşı takiyyeci teslimiyeti ve yeri geldiğinde kurtulmak için yalan söylemesi vb. birçok örneğin bulunması da ayrıca kuşku ile bakılmasına sebep olmaktadır.²⁴

Görüşleri bölümünde ele aldığımız gibi Pavlus Şam Vizyonundan sonra 4 temel hususu dile getirerek işe başlamıştır. Önceleri çok iyi bir Yahudi iken Hıristiyanlara çok eziyet çektiren Pavlus için Şam Vizyonundan sonra Yahudi geçmişi ile çatışma başlamıştır. Bundan sonra Pavlus’un iki haftalığına Petrus’la tanışmak amacıyla Kudüs’e gittiği,²⁵ bazı kaynaklarda ise Piskoposluğunun 3. yılında (İ.S. 35) Kudüs’e geldiği, burada 15 gün kaldığı ve buraya bazı havariler ile Simon, Petrus ve Yakup’la tanışmaya geldiği söylenmektedir.²⁶ Bundan sonra Kudüs’ten Suriye’ye oradan da vatani Kilikya’ya gittiği ve buralarda irşad faaliyetinde bulunduğu belirtilmektedir. Tarsus ve Antakya’da Barnabas ile karşılaşmış, Kudüs’te din adamları arasında sünnet

---

²¹ Billmeyer, *age*, s.21.

²² *Gal. 1/15–16*; Bihlmeyer, *Tuchle*, *age*, s. 20–21.

²³ Gündüz, *Pavlus*, s. 12.

²⁴ Gündüz, *Pavlus*, s. 18–20, 64–65.

²⁵ *Gall/18–19*,

²⁶ *Gal 1/18–20*; Schnelle, *age*, s. 104–106.

olma ve bazı dini uygulamalar konularında tartışmalara katılmak üzere Barnabas ile birlikte Kudüs'e gitmiş²⁷ ve bir ara Kıbrıs'ta da bir süre kaldığı bildirilmiştir.²⁸

Konu ile ilgili kaynakların büyük çoğunda Pavlus'un üç Misyon Seyahatinden bahsedilmektedir. Ancak Hıristiyan olduğu Şam Vizyonundan itibaren, bunun üçten fazla olduğu söylenebilir. Nitekim onun Şam Vizyonundan sonra Şam (Dekapolis) ve civarında küçük gezintilerle irşad işine adımını attığı görülmektedir.²⁹ Zira Pavlus'un 45–47'lerden önce de Antakya'dan başlayarak bilgilerini insanlara yaymaya çalıştığı ve bunun için çevre şehirlere seyahatler yaptığı gözlemlenmektedir.³⁰ Burada bizim bu düşüncemizi doğrulayan en belirgin husus, onun Hıristiyan olduğu 33'lerden 45'lere kadarki boşluktur. Bu boşlukta Pavlus'un ilk 3 yıl kendini daha da geliştirdiği ve 37'den itibaren sanki deneme şeklindeki ilk Misyon seyahatine başladığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu yıllarda Kudüs, Kıbrıs, Tarsus, Suriye gibi yerlerde dini faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. Bundan başka bilinen Misyon seyahatleri dışında örneğin Antakya ya birkaç defa gittiğinin ifade edilmesi de bu açıdan önemlidir.³¹

Önceleri Aziz Barnabas'ın yanında gezginci olarak bulunmuştur. Bazen Barnabas ile birlikte, yanlarına Markos diye bilinen Yuhanna'yı da alarak Kudüs ve

---

²⁷ Gal2/1–10; LAK, c.3, s.118–119.

²⁸ *Paulys Real Encyclopedia (1) der classischen Altertumswissenschaft, neue Bearbeitung begonnen, von Wissowa Georg, Fortgeführt von Wilhelm Kroll und Karl Mittelhaus, unter mitwirkung zahlreicher Fachgenossen herausgeben von Konrat Ziegler, Paranomon graphe bis pax Alfred Druckenmüller Verlag in München 1937 ve devamı, 1–83 cilt, c.36/3, s.2363.*

²⁹ O sırada Şam'da, halkın çoğu Yahudi idi fakat aynı zamanda burası, Helenistik bir şehirdi. Pavlus'un Hıristiyan olmasından sonra Kudüs Hıristiyanlarına baskılar artınca, Hıristiyanların bir kısmı Kudüs'ten Şam'a göç etmek zorunda kalmışlardı. Böylece Şam'da da, Hıristiyan nüfus çoğalmaya başlayınca Şam'da yerli halk olan Yahudi çoğunluk ayaklanmaya başladı. Bu esnada şehirde bulunan Pavlus için tehlikeli bir durum oluşmuştu. Pavlus, yeni dindaşları tarafından bir sepet içerisinde şehrin surlarından sarkıtılarak kaçırılmıştır. Gal 1/18–20; Schnelle, age, s.104–104.

³⁰ Bultmann, "Die Theologie des paulus" *Theologie des Neuen Testament*, s. 188–190; Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Schnelle, age, s.113–118; Aydın, Fuat, *agTez*, s.43–65.

³¹ Schnelle, age, s.106–107.

civarında tebliğde bulunmuşlardır.³² Pavlus, bu esnada bilgisini de artırmış, sonraları putperest insanları Hıristiyanlığa çekme konusunda lider olmuştur. Yahudi kökenli Hıristiyanlar için Yahudi şeriatına uymamayı sağlama çabası ve bunda oldukça başarılı olmasıyla eski dindaşlarının dikkatini çekmiş ve onları kızdırmıştır. Bu sebeple birçok suikasta maruz kalmış, ancak hepsinden de kurtulmayı başarmıştır.³³

Pavlus, kendine göre müjde dediği İsa'nın mesajını, ona imanı, diyar diyar gezerek anlatıyordu. Kendisi ve arkadaşları bu tebliğ yolunda taşlandılar, hapse atıldılar, kırbaçlanıp dövüldüler. Ancak bilinen şudur ki, Pavlus hiç yılmadı. Baskıların birçoğundan da Roma vatandaşlığı sayesinde kurtuldu. Oldukça zeki bir insandı. Nitekim yargıç sadece ona has olarak yüz yüze suçlu ile konuşma anlayışını başlatmıştır.³⁴ Pavlus, Atina ve Korint'te havralarda üç Şabatta bilginlerle tartışmalar da yapmıştır. Pavlus'un bir ara Efes seyahatinde heykel yapılmasına karşı çıkması ve heykel yapanlarla mücadeleye girişmesi ortalığı büsbütün karıştırmıştır.³⁵ O dönemin en parlak yerlerinden olan Efes ziyaretinde oranın ileri gelenlerine karşı yaptığı konuşmada, kendisinin İsa'nın manevi mirasını anlatmakla görevli olduğunu ve buna sahip çıkmaları gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca oradakilere yaptığı etkili konuşmalarıyla kendi anlattıkları konusunda ayrılığa düşmemelerini de öğütlemiştir.³⁶

Hemen her gezisi esnasında birtakım zorluklarla karşılaşmış; özellikle Yahudiler, onu adım adım takip etmişler ve yukarıda ifade edildiği gibi ona karşı suikasta varan tertipler düzenlemişlerdir. Arkadaşı Luka, bu esnada en korktukları zamanın Yunanistan dönüşü olduğunu söylemiş ve İstanköy, Rodos, Patara, Fenike ve Kıbrıs üzerinden Sur kentine gittikleri anın zorluğunu anlatmıştır. Bu seyahati esnasında Sezarya kentinde manevi yönü güçlü bir insan, Kudüs'e gittiklerinde Pavlus'un

---

³² Res. İsl. 12/25.

³³ Gündüz, *Sözlük*, s. 302, 303; Res. İsl. 22/7, 26/14; Bihlmeyer, *age*, s. 20, 21; *Kor. I. 15/3-8*; Gündüz, *Pavlus*, s. 34; Besnart, *agm, Din Fenomeni*, s. 168; *CFME*, 9.

³⁴ Res. İsl. 16/13-40, 17/1-34.

³⁵ Mohr, J.L.B., *Die Religion in Geschichte und Gegenwart*, Tübingen 1986, c. 5, s. 166-190; Res. İsl. 19/1-41; Ayrıca geniş bilgi için bkz. *LAK*, c. 3, s. 118-120.

³⁶ Res. İsl. 20/17-38.

kelepçelenip Romalılara teslim edileceği kehanetinde bulunmuştur. Pavlus bu uyarıyı, Rab İsa'nın hizmetinde ölümü dahi göze aldığını söyleyerek dikkate almamıştır. Orada (Sezarya) bulunan büyük bilgin, din adamı Yakub'a misafir olmuş; yaptıklarını, gezilerini ona da anlatmıştır. Yakup ise onun Yahudi anlayışına ters konuşmaları ve hatta sünnet olmayı yasaklaması dâhil bazı çıkışlarını çok tehlikeli bulmuş, Musa yasasına aykırı davrandığı için Kudüs'te onu tehlikenin beklediğini söylemiştir. Pavlus Yakub'un özellikle "Kudüs'te bir Yahudi imiş gibi davran" tavsiyesine uymak zorunda olduğunu hissetmiş ve bunu uygulamıştır. Bu, Pavlus'un Kudüs'e yaptığı son seyahati öncesinde olan bir görüşmedir.

Pavlus, Yahudilerden çok çekinse de kendini İsa'nın müjdesinin vekili kabul ettiği için daha nice tebliğ yolculukları yapmıştır.³⁷ Dikkat çekici hususlardan biri de; Resüllerin İşlerin'de Pavlus için sürekli Yahudilikteki çocukluk ismi olan Saul kullanıldığı halde, aynı dini kaynağın 13/16. ayetinde birden ona Pavlus denmeye başlanmış olmasıdır.

2. Misyon Seyahatleri

Girdiği yeni dini, Hıristiyanlığı anlatmak için yaptığı ilk küçük gezilerinin yanında Pavlus, üç önemli büyük Misyon yolculuğu yapmıştır.

I: Misyon Seyahati: İ.S. 45–47 yılları arasındadır.³⁸ Onun I. Misyon seyahati iki yıldan fazla sürmüştür. Bu Misyon seyahatine Barnabas ve Yuhanna ile birlikte çıkmıştır. Birlikte Kıbrıs'a, Küçük Asyaya giderek insanlarla bir araya gelip yeni dini anlatmışlar ve Antakya'ya dönmüşlerdir. Bu seyahatte Pampilya ve Galatya'ya da gittiği, bu arada Perge, Psidya, Konya, İyana ve Derbe kiliselerini kurduğu ifade edilmiştir.³⁹

Pavlus ve Barnabas, uzun zaman Hıristiyanlığı birlikte yayma çabasında olmuşlar, sadece Antakya'da bir yıl içerisinde birçok insanı eğitmişlerdir. İşte o sırada onlara Mesihçiler (Hıristiyanlar – Nasıralı İzacılar) denmiştir. Yani Antakya ilk

---

³⁷ Res. İşl. 16/ 6–12.

³⁸ Elçi işl.13/5-13/4–12.

³⁹ Bu esnada izlediği yol için bkz. Aydın, F, *agTez*, s.74–77.

Hıristiyan tabirinin kullanıldığı yer olması açısından da önemlidir.⁴⁰ O zaman için Antakya kültürel açıdan oldukça önemli bir yerdi. Bazı teologlar Hıristiyanlığın Antakya'dan başladığını savunmaktadırlar. O tarihlerde Antakya, Roma imparatorluğunun 3. büyük şehridir.⁴¹

Pavlus ve Barnabas, sözü edilen Misyon seyahatlerinde belki de çoğu zaman sinagoglarda konuşuyorlardı. Özellikle Pavlus'un aslında tam olarak ne anlatacağını bilmeyen ve daha öncesinde kendi dindaşları olduğunu bilen Yahudiler, konuşmasından sonra isyan ederlerdi. Nitekim Pavlus'un Filipi ve Selanik'te sinagoglarda yaptığı konuşmalarında birçok Yahudiyi yeni dine kazanmış olması; Yahudi cemaati, din adamı ve ileri gelenlerinin kızmalarına ve ona düşmanlık beslemelerine sebep olmuştur.⁴² Nitekim henüz Barnabas ile ayrılmadan yaptıkları Konya'daki tebliğ esnasında birçok insanın Yahudilik ve putperestlikten, yeni dine dönmelerine sebep oldukları için çoğunluğu oluşturan Yahudilerce bu ikisi öldüresiye dövülmüşlerdir. Kendilerine gelen Pavlus ile Barnabas, daha sonra Antakya'ya dönmüşlerdir.⁴³

II. Misyon Seyahati: Pavlus ile Barnabas bu seyahat öncesinde anlaşmazlığa düşerek ayrılmışlardır.⁴⁴ Bazılarına göre bu ayrılığın sebebi Yuhanna ya da Markos'u yanlarına alma konusundan kaynaklanmaktadır. Bu düşüncenin sebebi olarak Barnabas'ın Markos'u aralarına almak istemesine karşın, Pavlus'un bunu kabul etmemesi gösterilmektedir.⁴⁵ Yine bazılarına göre ise özellikle putperest kökenlileri Hıristiyanlığa kazanmak için Pavlus'un sergilediği gereksiz esneklikler ve Yahudi kökenli Hıristiyanları karşısına alması, Barnabas'ın hoşuna gitmemiştir. Bunun sonucunda Barnabas ile Pavlus'un yolları 48 yılından itibaren ayrılmıştır. Pavlus bundan sonraki Misyon seyahatlerine yalnız devam etmiştir.⁴⁶

---

⁴⁰ Res. İşl. 11/25–26.

⁴¹ Schnelle, *age*, s.109–110.

⁴² Schnelle, *age*, s.145–146,162.

⁴³ Res. İşl. 14/ 1–28.

⁴⁴ Aydın, F, *agTez*, s.77–79.

⁴⁵ Res. İş. 15/1–41.

⁴⁶ Schnelle, s.137–139.

Aslına bakılırsa burada Pavlus'un, Barnabas'ı halk üzerindeki tesiri ve tecrübesi sebebiyle bir müddet kullandığı, kendini kabul ettirmek maksadıyla ondan yaralandığı, Barnabas'a ihtiyacı kalmadığında da bir bahane ile ondan ayrıldığı kanaati kaynaklarda ifade edilmektedir. Bununla birlikte Pavlus, Barnabas'tan çok şey öğrenmiştir. Onunla seyahatlerinde hem çevreyi tanımış hem de kendini tanıtmış ve saydırmıştır. Ancak kendine güveni geldiğinde ve Barnabas'a ihtiyacı kalmadığında ondan ayrılmıştır diyebiliriz. Bu Misyon seyahati 18 ay sürmüş ve 50 ila 52 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu Misyon seyahatinde yine Küçük Asya, Yunanistan ve Makedonya'ya gitmiştir. Bazı araştırmacılara göre, bu seyahati İ.S. 49 -52 yılları arasında arkadaşları Timotius ve Silas ile birlikte yapmış; Makedonya, Filibe, Selanik ve Pire kiliselerini kurmuş, Atina ve Akhala'da konuşma ve tartışmalara girmiş, kendisine ve yeni dinine yapılan sataşmalara karşı savunmalar yapmıştır. Bu esnada altı ay süreyle oralarda kalmış ve Suriye üzerinden dönmüştür.

III. Misyon Seyahati: Bu seyahati 52–55 ya da 52–56 arasında ve üç yıl civarı sürmüştür.⁴⁷ Bu yolculuğunda Efes'te 2 yıl kalmıştır. Tekrar Korint ve Makedonya'ya gitmiş, 56 yılında da Kudüs'e dönmüştür. Bilindiği gibi Kudüs'e bu son gelişinde Yahudiler ile çok çetin tartışmalara girmiş, sonra Romalılar tarafından tutuklanmış ve iki yıl hapiste kalmıştır.⁴⁸ Bazı kaynaklarda ise bu Misyon seyahatini, İ.S. 53 -57 yılları arasında arkadaşı Luka ile yaptığı ve bu seyahatte Antakya, Efes, Tiros, Makedonya yolunu takip ederek Kudüs'e döndüğü aktarılmaktadır.⁴⁹

Gentilelerle olan ilişkisi dolayısıyla Kudüs'te Yahudilerin düşmanlığına maruz kalmış, hatta Kudüs'teki Asyalı Yahudiler, Pavlus'u tapınakta görünce halkı kıskırtmışlardır. Onu yakalayan halk, sürükleyerek tapınak dışına çıkarmış ve Pavlus'u linçten Roma askerleri kurtarmıştır. Zincirlenen Pavlus, komutanı ikna etmeyi başararak

---

⁴⁷ Schnelle, s.34–39.

⁴⁸ Aydın, F, agTez, s. 80–81.

⁴⁹ Luka ya da Lukas, hem doktor hem de ressam olup, Pavlus'un en iyi arkadaşı ve aynı zamanda da yardımcısıdır. Rudolf, Daur, *Biblische Besinnung Angst und Schuld in Theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, Wrüttemmberg Landes Bibliothek p.s.1972, Stuttgart 1967, s.82.

kalabalığa konuşma yapmaktan geri durmamıştır. ⁵⁰ Bu konuşmasında çok iyi bir Yahudi iken yaşadıklarını ve Şam Vizyonu ile dönüşünü anlatmıştır. Ancak sonra daha da öfkelenen halkın teskin edilmesi için Schander'in'de sorgulaması gerçekleşmiştir.⁵¹

Yüksek kurul (Schander) önünde ve halkın ileri gelenlerinin seyirciliğinde yargılanmayı fırsat bilen Pavlus, hazır şaşalı ortamı bulmuşken mecliste bulunan köklü inanç gruplarından hem **Sadukilere** (ya da Sadduki) hem de **Ferisilere** kendisinin de onlardan olduğunu ve onlar gibi inandığını söyleyerek ortalığı birbirine katmıştır. Durumun nazikliğini gören Romalı komutan, onu kaleye aldirtmiştir. O gece Pavlus rüyasında Rab İsa'yı görmüş, İsa ondan kendisinin söylediğine göre yüksek kurul önündeki savunmasını Roma'da da yapmasını istemiş, Pavlus ertesi gün bu rüyasını da anlatmıştır. Ancak buna Yahudiler o kadar kızmışlardır ki, aralarından kırk kişi Pavlus'u öldürmeden bir şey yememeye ve içmemeye yemin etmiş, bunun için de onu mahkemede öldürmeye karar vermişlerdir. Ancak bunu öğrenen Pavlus'un kız kardeşinin oğlu, bir pusula ile bu bilgiyi Pavlus'a ulaştırmaya muvaffak olmuştur. Bu konuda komutanı ikna eden Pavlus, kendisinin 400 koruma eşliğinde Sezarya'ya gönderilme kararını aldırılmayı başarmıştır. Geceleyin Vali Feliks'in bilgisi dâhilinde bu nakil gerçekleştirilmiştir. ⁵² Pavlus bu mahkemeler esnasında Yahudilere hakareten yargılanmış; ancak bunun yeni inanç anlayışından kaynaklandığını ifade ederek iddiayı reddetmiştir. ⁵³ Hatta Vali Feliks'in kendisinden rüşvet beklediğini de belirtmekten çekinmemiştir. ⁵⁴

Sezarya'ya atanan yeni vali Festus'a Yahudiler, Pavlus'un Kudüs'te yargılanması isteğinde bulunmuşlardır. Burada amaçları onu öldürecek zemin oluşturmaktır. Sonunda Pavlus'un zekâsı ve etkili savunmasıyla, ortaya bir suç çıkmamış

---

⁵⁰ Res. İsl. 21/1–40.

⁵¹ Res. İsl. 22/1–30.

⁵² Res. İsl. 23/1–35.

⁵³ Bazılarına göre Pavlus, yalancı şahitler sebebiyle tutuklanır. Zor bir yolculuktan sonra Roma'ya götürülür. Yine bazı araştırmacılara göre de, misyonerlik yaptığı için değil, halk arasında bölücülükten tutuklanıp yargılanmış ve Roma ya götürülmüştür. Wilckens, Uldrich, *EKK*, c.1, s.69.

⁵⁴ Res. İsl. 24/1–27.

ve kendisi Vali Feliks'ten Sezar'a haber göndererek Roma'da yargılanma isteğinde bulunmuştur. ⁵⁵ Fakat bu arada iki yıl hapsinde kalmıştır. Kral Agrippa karşısında da mahkeme edilen Pavlus, çok dokunaklı bir savunma yapmış ve kendi söylediklerinin Musa da dâhil önceki peygamberlerin haber verdiğinden başka bir şey olmadığını, İsa Mesih'in insanlık için kendini feda edeceğini onlara da bildirdiğini söylemiştir. Bu ve benzeri cümlelerle yapmış olduğu etkili konuşma neticesinde, Kral Agrippa suçlanacak bir şey olmadığı kanaatine varmış ve onu serbest bırakmak istemiş; ancak Pavlus Sezar'a gidip yargılanmayı kendisi istediği için bunu yapamamıştır. Pavlus, bundan sonra imparatorluk askerleri eşliğinde İtalya yolunu tutmuştur. Çok tehlikeli bir deniz yolculuğu sonunda Malta'ya varmışlardır. ⁵⁶

Malta'da üç ay kaldıktan sonra Roma'ya gitmişlerdir. Bazılarına göre Pavlus, orada kiraladığı bir evde göz hapsinde tutulmuştur. Bazılarına göre de Roma vatandaşı olduğu için yargılanmak üzere kendi isteği ile Roma'ya getirilmiş, ⁵⁷ Roma'da iki yıl tutuklu kalmıştır. Kaynaklarda farklı farklı tarihler verilmiş olsa da onun, Roma'ya dünya başkenti dendiği zamanda, 59 yılında götürülmüş olduğu kuvvetle muhtemeldir. Pavlus Roma'da, başta Yahudiler olmak üzere, İsa'nın mesajı konusunda herkesi ikna gayretinden vazgeçmemiştir. ⁵⁸ Roma'da iken İspanya'ya gitme düşüncesinde olduğu biliniyordu. Ancak bunu gerçekleştiremeden öldürülmüştür. ⁵⁹ Pavlus Roma'ya gittiğinde orada iki grup Hıristiyan bulunuyordu;

1- Yahudi Hıristiyanlar: Bunlar kendilerini Tanrı'nın seçkinleri ve ayrıcalıklı kulları sayıyorlar ve kendilerine birçok peygamberin gönderilmesiyle övünüyorlardı. Bunlara “Yakup taraftarı” da deniyordu.

---

⁵⁵ Res. İşl. 25/1–27.

⁵⁶ Res. İş. 27/1–44.

⁵⁷ Res. İşl, 28/30.

⁵⁸ Res. İşl. 28/1–31.

⁵⁹ LAK, c.3, s.119.

2- Gentile Hıristiyanlar: Bunlar Tanrı'nın kurtarıcısına (İsa'ya) inanıyorlardı. Bu sırada Roma'da imparator Neron bulunuyordu. ⁶⁰

Pavlus'un bir Vizyonla Hıristiyan oluşu, vaazları, mektupları ve yaptığı birçok şey gibi, ölümü konusunda da tam bir netlik bulunmamaktadır. Bu yüzden onun ölüm yeri, sebebi ve tarihi hep tartışmalıdır. Pavlus'un öldüğü tarih için 62- 64 ve hatta 67 diyenler de vardır.⁶¹ Bununla birlikte bazı kaynaklara göre İmparator Neron, 64'teki Roma yangınından Hıristiyanları ve tabii ki liderlerini sorumlu tutmuştur. ⁶² Bunun üzerine Hıristiyanların liderleri Petrus ve Pavlus'u idam ettirmiştir. Bunun da İ.S. 64-67 yılları arasında bir tarihte olduğu, ağırlıklı olarak ifade edilir. Ancak ölümünün bu şekilde gerçekleştiği rivayeti de kesin değildir. ⁶³

Yine Konuyla ilgili diğer kaynaklarda yer alan bilgilere göre Roma'da iki yıl tutuklu kalan Pavlus, daha sonra serbest bırakılmıştır. Ancak İmparator Neron birtakım çevrelerin ve özellikle Yahudilerin tesiriyle Pavlus'un kendi krallığını yıkıp yerine Tanrı'nın kiralığını kurarak Hıristiyanlığı hâkim kılacağı endişesine kapıldığından, İ.S. 66-67 de Paulus'u idam ettirmiştir. ⁶⁴ Bundan başka Aziz Clement'in İ.S. 96 yılında Korentliler'e yazdığı söylenen mektupta, Havari Pavlus'un İncil müjdecisi olarak batının ucuna kadar gittiği belirtilmiştir. Zira Pavlus'un hayallerinden birisinin de en batı olarak bilinen İspanya'ya Misyon için gitmek olduğu ve bu esnada hayalini gerçekleştirmek için çıktığı Ost yolunda, İ.S. 66 ya da 67 yıllarında tutuklanıp başı kesilerek öldürüldüğünün ifade edildiği de kaynaklarda belirtilmektedir. ⁶⁵

Kimi kaynaklara göre ise Yahudiler'de, bir Hıristiyan lider olarak Petrus burada var ve yeterli iken Pavlus'un gelmesine gerek yok anlayışı vardı ve Neron'u bu konuda ikna etmişlerdi. Pavlus burada bu nazik şartlarda kendi durumunu tehlikeye sokmak

---

⁶⁰ Gündüz, *Pavlus*, s.79.

⁶¹ Aydın, F, *agTez*, s.37, 81; *Ayrıca bkz.* Schnelle, s.34-39.

⁶² Schnelle, s.177.

⁶³ Billmeyer, *age*, s. 25; Harman, "*Katoliklik*", *DİA*, c. 25, s. 56.

⁶⁴ Gündüz, *Pavlus*, s. 80-82.

⁶⁵ *ML*, c.9, s. 945; *Res. İşl.* 13/1-52.18.1-33, 20/1-6.

pahasına Roma'ya gelmişti. Üstelik İmparatorun, onun şehre girmeden öldürülmesi emrini verdiği söylenti haline gelmişti. Hatta bazı kaynaklardaki bilgilere göre Pavlus Pentiola kentinde iken, onu getiren gemi kaptanı, Pavlus zannedilerek yakalanmış ve Romalı askerler tarafından başı kesilerek öldürülmüştü. Pavlus'un öldürüldüğüne delil olarak kesik baş Neron'a götürülürken Pavlus da Petrus'un talebelerinin himayesinde yoluna devam etmiştir. Aslında bazı araştırmacılara göre; Pavlus ve diğer Hıristiyanlar, kendilerini durdurabilmek için Roma'da yaşayan Yahudilerin de oyunu ile keyfi ve hile ile çıkarılan yangından sorumlu tutulmuşlardır. Ancak bu yangınla Petrus ve Pavlus'un ilişkisi olmadığı görüşü ağır basmaktadır.⁶⁶ Pavlus ve Petrus'un Sodom ya da Mısır'da haça gerilerek öldürüldüğünü söyleyenler de vardır.⁶⁷ Bütün bu bilgilere rağmen Pavlus'un Roma yolculuğu ve Kudüs'te kaldığı zamanlar başta olmak üzere, hayatında birçok karanlık noktanın bulunduğu da bir gerçektir.⁶⁸

3. Yaşadığı Ortam ve Bilgilerinin Kaynağı

Pavlus'un menşei kadar yaşadığı ortam, bilgilerinin kaynağı ve arka planı da çok renklidir. Daha önce kısmen ifade edildiği gibi Pavlus'un yetiştiği çevre, sanatkâr ve tüccarın çok olduğu, kültür seviyesi yüksek bir kesimin bulunduğu bir yerdir. Bu açıdan kendisi de iyi bir eğitim alma şansını yakalamıştır. Pavlus; hem Yunan ve Yahudi eğitiminden geçmiş, hem de onların düşünce ve dillerini kullanacak hale gelmiştir. Gnostik, Helenistik ve Mitolojik anlayışların yoğun olduğu bir ortamda ve Kudüs ağırlıklı Yahudi âlimlerinin gözetiminde, Popüler filozofiyle de tanışarak fikri yapısını şekillendirmiştir.⁶⁹

Pavlus'un dini eğitim ve düşüncesinin arka planında, Yahudi kökene sahip olması dolayısıyla en başta Yahudilik gelmektedir. Bu hemen bütün mektuplarında göze çarpan bir durumdur. Nitekim Bultmann, onun "Âdem bu günah yüzünden dünyaya

---

⁶⁶ Bkz. Schnelle, s.107–110.

⁶⁷ Schnelle, s.426–430.

⁶⁸ Schnelle, s.402.

⁶⁹ Bultmann, "Die Theologie des Paulus" *Theologie des Neuen Testament*, s. 188; Ayrıca bu konuda geniş bilgi için bkz. Aydın, Fuat, *agTez*, s.43–65.

düşürüldü. Böylece Tanrı günahkârı mahkemesinde düşürmüştür”⁷⁰ düşüncesi ile “Günah ölüme sebep olur” şeklindeki görüşünü, geleneksel Yahudi inanışındaki anlayıştan etkilendiğine delil olarak görmektedir. Zira bu inanışta da günah hem iç hem de dış beden ölümüne yol açmaktadır.⁷¹ Ayrıca Bultmann, Pavlus’un günah anlayışını yorumlarken, onun Rom 5/12–19’daki günah söyleminin analıılmaz olduğuna ve buradaki günah yorumunda gnostik ve mitolojik arka planına ve bilgisinin kaynağına işaret etmektedir.⁷²

Yine Bultmann’a göre Pavlus, bir taraftan günahın ilahi bir gereklilik olduğunu ve bunun sonucunda ortaya çıktığını söylerken, diğer taraftan Âdemin işlediği ilk günah sebebiyle günahsız insanları da bunun içine dâhil ederek ⁷³ bu günahı hiç haberi olmayan insanları da günahlı yapmıştır. Böylece ilk günahı işleyen Âdem ile birlikte bütün insanlığı da suçlu bulmaktadır. Bu durumda diğer insanları sorumlu tutmanın imkânsızlığına işaret eden Bultmann’a göre bu düşünce önceki gnostik inanışlardaki dualist anlayışın tesirinin göstergesidir. Aynı zamanda ona göre belki hukuki mantıkla bağdaşabilecek bu durumun, etik mantık ile bağdaşması mümkün değildir. Unutmamak gerekir ki, bu ilk günah daha sonraki bütün günahların da kaynağı sayıldığından önceki kültürlerin ve mitolojinin, Pavlus’un düşüncesine tesiri daha da önem kazanmaktadır.⁷⁴

Bunun yanında onun bilgi kaynağının arka planında Yunan ve Helen kültürü de çok önemli yer tutar. Nitekim anadilinin Yunanca olması, bu bakımdan kayda değerdir. Yunan kökenli filozofların fikirlerini okuduğu, Yunanca eserlerden ve aldığı Yunan kültüründen etkilendiği bilinen bir gerçektir.⁷⁵ Pavlus’un ilk 30 yılında ve kişiliği ile bilgilerinin oluşumunda bu etkiler önemlidir.⁷⁶ Hatta birçok teolog, ilim adamı ve araştırmacı şunu rahatlıkla söyleyebilmektedirler ki; Pavlus’un düşünce yapısında ve

---

⁷⁰ Rom 2(6–11).

⁷¹ Bultmann, *Theologie des Neuen Testament*, s. 245–247

⁷² Bultmann, *Theologie des Neuen Testament*, s.250–251.

⁷³ Rom 5/12- 7/7.

⁷⁴ Bultmann, *Theologie des Neuen Testament*, s.251–253

⁷⁵ Kor I 15/33.

⁷⁶ Schnelle, s.56–69.

teolojisinde, diğ er bütün görüşlerinin oluşmasında ve bunların arka planında Yahudilik, Helen ve Yunan kültürü, Popüler filozofi ve bununla oluşan geleneksel Yunan–Roma Helenizmi vardır. O bütün bunlarla Hıristiyanlığı buluşturmuş, inkültürasyon ve misyonerlik yoluyla da başarıya ulaşmıştır.⁷⁷

B. Pavlus’un Görüşleri

1. Görüşleri–Öğretisi ve Teolojisine Genel Bir Bakış

Pavlus’un görüşleri, her şeyden önce onun mektuplarındaki düşüncelerine dayanmaktadır. Bilhassa onun iman ve ibadet ile ilgili teolojik içerikli görüşleri birkaç mektubunda yoğunlaşmıştır.⁷⁸ Pavlus’un görüşlerini sunmak için hem araştırmaya hem sınıflandırmaya hem de sınırlandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Yoksa çerçevesi sınırlı olan çalışmamızda onun görüşlerinin tamamını vermek zor ve gereksizdir. Bunun yanında Pavlus’un yazılarının, vaazlarının ve kapsamlı düşüncelerinin ise oldukça girift olması sebebiyle görüşlerinin özetlenmesi ve sınıflandırılması hayli güç gözükmektedir. Bu durumu gerek dünün ve gerekse bugünün Hıristiyan teologları da ifade etmektedirler.⁷⁹ Onun görüşlerini birkaç başlık altında toplamak mümkündür:

a- Din ile ilgili görüşleri: Buna inanç, ibadet, kurban, günah ve Asli Günah, haram – helal, Tanrı, Ahlak vb. hususlar girmektedir.

b- Sosyal konulardaki görüşleri: Kölelik, evlilik, kadın, görgü kuralları, topluma uyum, fitne vb. hususlar.

c- İdari görüşleri: Devlet anlayışı, yönetenler ve yönetilenlerle ilişkiler ile soruşturmaları, savunmaları vb. konulardır.

Onun görüşlerini, misyonerlik faaliyetlerinin de başlangıcı sayılan üç Misyon yolculuğunda ortaya koyduğunu, vaazlarından ve mektuplarından çıkarmaktayız. Genel olarak Pavlus’un bu seyahatlerde ve mektuplarında işlenen konular içerisinde özellikle dini görüşleri, üç ana noktada toplandığı görülmektedir:

---

⁷⁷ Schnelle, s. 70–71.

⁷⁸ Rom, Kor I ve II ile Gal ve Filemona.

⁷⁹ Michel, *age*, s. 46.

a.a- Kurtarıcı İsa Mesih: Pavlus'a göre İsa, insanlığın kurtuluşu için gönderilmiş, çarmıhta bedel olarak kendini feda etmiş ve Tanrı tarafından mezarından diriltirmiştir. Buna inanmak zorunludur ve inanmayanın imanı yoktur.

a.b- Gunahtan Kurtuluş: Ona göre kurtuluş, tanrısal hukuk aracılığı ile değil, İsa Mesih aracılığı ile gerçekleşir.⁸⁰ Burada Pavlus, tanrısal hukuk olarak eski dini motifleri kastetmektedir. Ona göre İsa'nın kurtarıcılığı ile Tanrı, inayetini göstermiş ve böylece kurtuluş gerçekleşmiştir.

a.c- Asli Günah: Asli Günah konusu ve onunla ilintili olan inanç ve ibadetler ileride ayrıca ele alınacaktır. Onun görüşlerinin neredeyse tamamının, bazı teologlar tarafından detaylıca irdelenmiş olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır.⁸¹ Biz burada, Pavlus'u fikri açıdan yeterince tanıtılabilecek şekilde, onun görüşlerinden kısa bir demet sunmaya çalışacağız. Pavlus, Şam Vizyonundan sonra hemen hemen bütün görüşlerinin özeti olan dört temel hususu dile getirmektedir.

Teolojik anlayış olarak, Tanrı'nın kendisiyle konuştuğunu ve kendisine vahiyle görev verildiğini, aynı zamanda bunun kurtuluşun da başlangıcı olduğunu söylemiştir.

İsa ile ilgili bilgilendirme yapmıştır. Onun çarmıhta ölümü, kabirden dirilişi, Tanrı katına çıkışı, onu Tanrı'nın oğlu olarak kabul edişi ve onu ölümsüzleştirmesi gibi.

Pavlus, İsa'nın kendisi aracılığı ile oluşan öğretisi sayesinde insanlığın yeniden dirildiğini, evrensel bir kurtuluş yakaladığını ve bir dönüşüm sürecine girdiğini söylemektedir.

Pavlus, kendisinin İsa'nın havarisi sıfatıyla, halka elçi olarak görevlendirildiğini ve bu mesajı bütün insanlığa yaymak zorunda olduğunu, zira bu görevi vahiyle aldığını söylemektedir.⁸²

Pavlus'un Tanrı anlayışı da Mesih, iman ve İncil anlayışından ayrı değildir. Bunlar hep birbirleriyle bağlantılı görüşleri içerir.⁸³ Pavlus, görünürde tek Tanrı

---

⁸⁰ Res. İşl. 13/23–37; Gündüz, *Pavlus*, s. 58.

⁸¹ Bultmann, "Die Theologie des Paulus", *Theologie des Neuen Testament*, s. 191–192.

⁸² Kor I 9/1–15/8, Gal 1/16- Kor II 4/4–6.

inancını yani monoteizmi savunur.⁸⁴ Tek yaratıcı olarak Tanrı'yı görür, ancak kâinatın yönetimini İsa' ya bıraktığını ve onun da bazı şeyleri yaratma yetkisi olduğunu söyleyerek de kendi içerisinde çelişkiye düşer.⁸⁵

Aslında Pavlus'un Tanrı inancı biraz karmaşıktır. Nitekim bu konuda şöyle der, "Biliyoruz ki dünyada putlardan oluşan Tanrı, bir hiçtir. Birden fazla Tanrı yoktur. Yerde ve gökte Tanrı diye adlandırılan pek çok ilah vardır. Ancak bizim için tek bir Tanrı vardır, o da babadır. O, herşeyin kaynağıdır. Bizler onun için yaşıyoruz. Bir de tek Rab vardır, o da İsa Mesih'tir. Her şey onun aracılığı ile yaratılmıştır. Biz de onun aracılığı ile yaşıyoruz."⁸⁶ Burada "Tanrı Baba" ile "Rab Mesih" ayrımı net olmayıp, İsa Mesih'le Tanrı Baba arasındaki ululuk farkı sanki hiç yokmuş gibi gözükmektedir. Pavlus'a göre Tanrı evrendeki her şeyin yaratıcısı olan "mutlak iyi"dir. Kötülüğün sebebi de değildir. Bu mutlak ve iyi olan Tanrı, insanı kendi suretinde ve mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Tanrı, insanı aynı zamanda cennetine yerleştirmiştir. Burada insan için hiç bir zorluk yoktur ve tam bir barış hâkimdir. Âdem, buradaki kuralı ihlal ederek Tanrıya itaatsizlik etmiştir. Bundan sonra düzen, yerini kaosa bırakmıştır. Cennetten eşi ile birlikte bir daha dönemek üzere atılmıştır.⁸⁷ Pavlus'a göre Tanrı, yaratıcı ve tam eksiksiz yapıcıdır. Tanrı, Mesih İsa'nın babasıdır.⁸⁸

Pavlus'un kristolojik⁸⁹ görüşüne göre İsa'yı Tanrı haçlamıştır. Yani Tanrı kendi oğlunu öldürmüş, onu mezardan statüsünü değiştirerek uyandırmış ve diriltmiştir.

---

⁸³ Aydın, F, agTez, s.139.

⁸⁴ Gal 4/8-9.

⁸⁵ Rom 9/19.

⁸⁶ Kor. I. 8/4-6.

⁸⁷ Rom 5/12-21, 7/14-25 vb.; Schnelle, s. 571-574.

⁸⁸ Gal 4/4, Rom 8/3; Schnelle, s.444-445.

⁸⁹ Kristoloji; Hıristiyanlık inancının, İsa Mesih merkezli bir konuma oturtulması çalışmalarının adıdır, Gündüz, *Sözlük*, s.224.

Tanrı, daha sonra da onu denklikte kendine yakın bir yere koymuştur.⁹⁰ Ona göre İsa Mesih, insanlığın geleceğini kurtarmış ve onları günahtan hür bırakarak kurtulmalarını sağlamıştır.⁹¹ İsa, bizlere vekâleten ve bizim yerimize ölmüştür.⁹² İsa Mesih'in ölümü, insanlığın günahına bir kefarettir.⁹³ Pavlus'un kristolojisinde Tanrı oğlu İsa'nın, Tanrı ile insanın arasını bulmak için aracılığı söz konusudur.⁹⁴ Tanrı adaleti ve inayeti ile oğlu İsa'yı kurtarıcı olarak göndermiştir. Bu, insanları günahın pençesinden kurtarmadır. Nitekim İsa Mesih, böylece insanlığı günahtan kurtarmıştır. Mesih tarafından sağlanan bu kurtarma ile zaman; insanların, inananların lehine değiştirilmiştir.⁹⁵ Ayrıca buna iman etmek de şarttır. Bir takım bilim adamına göre Pavlus'un İncili ve Mektupları da "Mesih inancı" merkezlidir. Onun kristolojisi; İsa'nın Mesih olarak seçilişi, haçlanması, dirilişi, peygamberliğin üzerine çıkarılmasına ve kurtarıcılığına inanmaktır.⁹⁶

Pavlus'un görüşüne göre **İsa Mesih** de bir nevi Tanrı görünümündedir. Zira insan, sadece Tanrı'ya karşı günah işlemiş olur. Fakat Pavlus'a göre insan, inanan kardeşlerine karşı günah işleyip onların vicdanlarını yaralayarak Mesih'e karşı da günah işlemiş olmaktadır.⁹⁷ Pavlus'un buna benzer çok grift görüşleri bulunmaktadır. Bu nedenle İsa Mesih'e tanrılıkta Pavlus tarafından atfedilen makam askıda kalmakta ve Baba Tanrı'ya daha yakın görünmektedir. İsa'nın Tanrı tarafından çok yetkili kılındığını savunur. Yeniden dirilişi de buna dayandırır. O; Tanrının adaletini, Tanrının koyduğu hukuku ve Tanrı sevgisini dile getirir.⁹⁸

---

⁹⁰ *Sel I 1/10, 4/14, Kor II 4/14, Rom 6/9, 8/11, vb*; Schnelle, s.463–490.

⁹¹ *Sel I 1/10, 5/9, Rom 5/9, 13/11*; Schnelle, s.492–496.

⁹² *Gal 1/2*; Schnelle, s.502–505.

⁹³ Schnelle, s. 507–509; *Rom 2/25*.

⁹⁴ *Kor I 10/26*; Schnelle, s.446–447.

⁹⁵ Schnelle, s. 545, 557.

⁹⁶ Aydın, F, *agTez*, s.114,147–168.

⁹⁷ *Kor. I. 8/12*.

⁹⁸ Schnelle, s. 63–64.

Pavlus Âdem ve İsa'yı bir model olarak görmekte ve onları öyle de sunmaktadır. Ona göre Âdem kötü, İsa ise iyi modeldir. Âdem zararlı, İsa ise yararlıdır. Hatta Tanrı'dan sonra en güçlü olduğu için İsa Mesih, bu iyi yönü sayesinde, kendisinden sonrakilerin yanında öncekilerini de kurtarmıştır.⁹⁹ Pavlus'a göre İsa, kendisinde dünya ve Tanrı'yı barıştırma, düşmanlıkları yok edip sevgiyi hâkim kılma, adalet ve yaşam hediye etme konusunda bir fedakârlık örneği olma bakımından insanlığa modeldir.¹⁰⁰

Pavlus görüşlerinde Âdem ile İsa arasında paralellik kurmuş ve İsa'yı II. Âdem olarak tanımlamış, I. sinin günaha sebebiyet vermekle insanlığı zora soktuğunu, II. sinin de insanlığı bundan kurtardığını söylemiştir.¹⁰¹ Hıristiyan teologlar aynı zamanda Kur'an'da da bunun var olduğunu iddia ederek, ¹⁰² Pavlus'u haklı çıkarmak için ayetlerin anlamlarında oynamak suretiyle Kur'andan, destek alma çabasında olmuşlardır. ¹⁰³

Pavlus, **İsa'nın Kurtarıcılığı ve Mesihliği** anlayışıyla Yahudi geleneğinin ilgasını hedeflemiş ve Yahudiliğin irki sınırını Mesihlik anlayışı ile evrenselleştirmiştir. Aynı zamanda Pavlus, "Tanrının inayeti" anlayışı ile de herkese ulaşabileceği kavramı bulmuş ve bunu hem benimsemiş, hem de benimsetmiştir. Pavlus'un önemi de buradadır. Yani onun, İsrail oğullarına has bir dinden evrensel mesajı olan bir dine geçişi sağlayan noktada olmasıdır. Bu sayede Gentile kesiminde Hıristiyanlık hızla yayılmıştır.¹⁰⁴ Ancak Batılı bazı teologlar Pavlus'un Yahudiliği tamamen silme görüşünde olmadığını savunurlar. Onlara göre Kilise ile İsrail oğulları arasında irtibat zaten mevcuttur. Zira bu kanaate sahip olanlara göre Pavlus'un belirttiği üzere, ilk antlaşma (Eski Ahit) ile İsrail oğulları, ikinci antlaşma (Yeni Ahit) ile Kilise, Tanrı ile

---

⁹⁹ De Bruyn, Theodore, "Introduction" Translated with Introduction and Notes, Pelagius's Commenyatyry on St. Paul's Epistle to the Romans, The Early Christian Studies Series, To the Faculty of Atlantic School of Theology, Clarendon press Oxford, New York 1993. s. 41-42.

¹⁰⁰ Kor II 5/18-21, Filip 2/1-5, 5/6-11; Schnelle, s. 654.

¹⁰¹ Rom. 5/19, Kor. I. 15/45-49.

¹⁰² Ali İmran 59.

¹⁰³ Lynn, age, s. 78-79.

¹⁰⁴ Demirci, Kürşat, agm, s. 336; Sarıkçıoğlu, age, s. 319, 218-229.

antlaşma yapmıştır. Ancak ikincisinde ikisi bir antlaşma ile bağlanmıştır. O, bunu “Tek bir ruh aracılığı ile tek bir bedene vaftiz edildik” sözünde ortaya koymuştur.¹⁰⁵

Kilise babalarının hemen hepsi, Pavlus’un öğretilerinde ve görüşlerinde en merkezi yeri **Mesih’e iman ve kurtuluş inancının** işgal ettiğinde hemfikirdirler. Hatta Hıristiyanlığın mimarı ve Asli Günah anlayışının da yerleştiricisi olan Pavlus, İsa ile kurtuluşu Asli Günahtan daha çok önemsemiştir. Kilise babalarından Aziz Augustinus (Ö. 430), Pavlus’un görüşlerinde var olan hukuk, günah, ölüm kısılacındaki insanın dahi, rahmet ve merhametle kurtulabileceğinin görüldüğünü belirtmiştir. Bunun da ancak İsa Mesih’e iman aracılığı ile (ilahi rahmetle bağışlanmayı hak ederek) olabileceğini savunduğu gözlemlenmektedir. Bunu Martin Luther ve sonraki reformistler de savunmuştur.¹⁰⁶

Pavlus’un **iman esasları** ile ilgili öğretilerinde Yahudi arka planının olduğu, bilim adamları tarafından ciddi olarak dile getirilmektedir.¹⁰⁷ Nitekim Mesih’in kurtarıcılığına, Tanrı’ya, inayetine, Mesih’e, onun insanların günahı için öldüğüne ve insanlığın geleceği için diriltildiğine iman da Yahudilikteki Mesih beklentisi ile örtüşmektedir.¹⁰⁸ Onun öğretilerinin inanç esasları anlayışında bunun yanında Helenistik kültür, mistisizm, gnostisizm ve zamanın kültürünün harmanlanması göze çarpmaktadır.¹⁰⁹

Pavlus’a göre **ceset (der Leib)**, aslında insanın kötü nefsidir. Vücut anlamında değildir. Vücudun bir parçası da değildir.¹¹⁰ Bu insanın ve bedeninin görünmeyen tarafını etkileyen bir arka plan oluşturmuştur. Bultmann diyor ki, Pavlus’a göre insanın cesedi olan bu nefis, onu da aşan ve günahın hâkim olduğu gizli güçlerin egemenliğinde hareket eder ve insanın bedenine de, aklına da, düşüncelerine de hükmeder. Yine burada

---

¹⁰⁵ Lynn, R., *age*, s. 65-66.

¹⁰⁶ Gündüz, *Pavlus*, s. 21; Atay, (Yılmaz) Emine, *Hıristiyanlıkta Asli Günah İnancı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, U.Ü.SOS.BİL.ENS., Bursa 2005, s. 45-46.

¹⁰⁷ Aydın, F, *agTez*, s.102.

¹⁰⁸ Aydın, F, *agTez*, s.110–111.

¹⁰⁹ Schnelle, s.109–112.

¹¹⁰ *Rom 12/1*; Bultmann, *Theologie des Neuen Testamnet*, s. 193–194.

Bultmann'a göre Pavlus, akıl ve cesedi nefis olarak görmekte ve nefsin akla hükmettiği şeklindeki ifadesiyle düşüncesindeki gnostik dualizmin etkisini ortaya koymaktadır. Zira Bultmann, nefsin zaten bedene de, vücuda da hükmetmekte olduğunu ifade etmektedir. Bunu ayırmanın anlamı yoktur.¹¹¹

Bultmann'a göre Pavlus, **ruh ile nefsi** de iki ayrı unsur olarak ayırmaktadır. Ona göre burada da Helenistik–gnostik dualizmin etkisi görülmektedir.¹¹² Pavlus, ruhu ikiye ayırmaktadır. Ona göre ruhun birisi insandadır ve aklın mantığın yanında ve onlardır. İnsanın dışındaki ruh ise, tamamen günahın gücünün etkisindedir. O, Rom 5/12'yi buna delil gösterir.¹¹³

Pavlus'a göre bilinç ve insanın özgürlüğü, insanın Tanrı'nın inayeti ve kanunu ve İsa Mesih'in aracılığı ile kurtuluşun olacağını bilmesi demektir. Özgürlük ise iman ve teslimiyetle ilk günahın hegemonyasından kurtuluşu ifade etmektedir. Yoksa insanın bunları, kendi özgür iradesiyle seçmesi söz konusu değildir. Tanrı'nın adalet ve inayeti ile günahın tasallutundan kurtulma özgürlüğü vardır. İsa Mesih sayesinde Tanrı insana bu özgürlüğü bahşetmiştir. İsa da günah karşısında insana bu özgürlüğü sağlamak için çarmıhlanmıştır. Böylece insan günahın köleliğinden özgürleştirilmiştir.¹¹⁴

Pavlus'un “günah, dünyaya bir kişi sebebiyle girdi” şeklindeki teolojik görüşünü¹¹⁵ Bart, insanın yaptığı yanlışla açıklamaktadır. Bart, bunu Tanrı'nın emrinden ve sözünden çıkmakla ve suç işlemekle insanın günahın dünyasına dâhil olduğu, onun egemenliğine kendini teslim ettiği ve böylece insanın dünyasında günahın hâkimiyet kurduğu alanın oluştuğu şeklinde yorumlamaktadır. Ona göre ölüm, günah vasıtasıyla geldi, ancak günah da Âdem vasıtasıyla gelmiştir. Bu açıdan İsa Mesih, II. Âdem'dir. Yani Bart, Âdem'i sıradan bir insan cinsi olarak görmekte ve Âdem'in burada günah da işleyebilen insanı temsil eden bir sembol olduğuna vurgu yapmaktadır.

---

¹¹¹ Bultmann, *Theologie des Neuen Testamnet*, s.196.

¹¹² *Kor II 5/1, 12/2–4*; Bultmann, *Theologie des Neuen Testamnet*, s. 200–203.

¹¹³ Bultmann, *Theologie des Neuen Testamnet*, s. 204, 227.

¹¹⁴ *Kor I 8/11, 9/12–15, Rom 14/15*; bkz. Schnelle, s.616–626.

¹¹⁵ *Rom 5/12*.

Bunların ikisi de bir şeye sebep olmuştur. Birincisi itaatsizliğe ve günaha düşüşe vesile olmuş, ikincisi de kurtuluşa ve günaha galip gelmeye sebep olmuştur.¹¹⁶

Nitekim Bultmann da bu konuda Bart'a yakın görüştedir. Ona göre ölümün hukuki durumu günahın cezası sebebiyledir. İnsan, günahın aldatması sonucunda yalan yanlış iş yapmaktadır. Bunu Pavlus'un şu yorumuna dayandırır: "İnsan hayatı kazanacağını sandığı anda ölümü kazandığını anladı. Ve insan ne olduğunu dahi anlayamadı. Sonra ne yaptı da bu yaptığı ölümü getirdi onu da anlayamadı. Çünkü bu yaptığı şey Âdem ile kalmamış, bütün insanlığa hâkim olmuş ve onları da baskı altına almıştır." ¹¹⁷ Bultmann'a göre aslında bunlar, tamamen Pavlus'un kendi görüşleridir. İsa'dan gelme değildir. ¹¹⁸ Demek ki Pavlus, kendinden çok şeyler katmıştır ve bu bilim adamlarınca da bilinmektedir. ¹¹⁹ Nitekim ona göre bu teolojii uygulayacak kişiyi Tanrı seçmiş ve görevlendirmiştir. ¹²⁰ Bu görevlendirme bir yazgı, kaderdir. ¹²¹ Elbette ki Pavlus, bütün işaretleri kendine yönlendirmektedir.

Pavlus'un Asli Günah anlayışındaki günah, evrensel günah çerçevesinde değerlendirdiği miras günahıdır. Bu konu ayrıca bir başlık altında incelenecektir. Ancak onun görüşlerinde kişisel günahların da uzunca bir listesi vardır. Bu listede o, haksızlık, kötülük, tamah, haset, öldürme, niza, hile, kötü söz, kibir ve övünme, kötü şeyin icadı, Ana-babaya itaatsizlik, sözünde durmama, merhametsizlik ve anlayışsızlık gibi birçok günah çeşidini saymaktadır. ¹²²

Pavlus, kökeni itibariyle uzun süre kendisini Yahudiliğin içerisinde görmüş, ancak bir reformist edasıyla Yahudi geleneğindeki Tanrı, insan, Mesih, iman, vb.

---

¹¹⁶ Bart, Karl, *The Epistle to the Romans*, ed. Edwyn C. Hoskyns, Oxford University Press, London 1968, s.168–171.

¹¹⁷ *Rom 3/23, Gal 3/22.*

¹¹⁸ Bultmann, *Theologie des Neuen Testamnet*, s. 248–249.

¹¹⁹ Pavlus'un teolojisi, asli günaha bakışı, İsa'nın kurtarıcılığı konusu, haçlanışı ve dirilişi, bunlarda Tanrı inayetinin önemli olduğu ve vaftizin inananlar için lüzumlu olduğu konularında geniş bilgi için bkz. Schnelle, s.437–438.

¹²⁰ *Gal 1/1–5,*

¹²¹ *Rom 9/16–18, Kor II 2/15; Schnelle, s.451–453.*

¹²² *Rom, 1/28–32, Gal. 5/19–21.*

kavramları yeniden yorumlama yoluna gitmiştir. Bunu yaparken de milli bir din olan Yahudiliği, evrensel kurtuluş öğretisiyle aşmayı ve bütün insanlığın Hıristiyanlıkta buluşmasını sağlamayı hedeflemiştir.¹²³ Nihai hedefi olan insanları Hıristiyanlığa kazandırmak için takiyeden de kaçınmamıştır. Bir taraftan Mesih'in gelişiyle tanrısal hukukun işlevini tamamladığını¹²⁴ ve çarmıha gerilerek öldürülen İsa Mesih'in insanlara hukukun kişiyi günaha sevk ederek ölüme mahkûm ettiğini gösterdiğini savunurken, diğer taraftan da o eski hukuka zaman zaman uymada bir sakınca görmemiştir. Bunu da “Yahudileri kazanmak için, Yahudilere Yahudi gibi davrandım” ifadesiyle açıklama yoluna gitmiştir. Şabatta çalışma yasağına uyma, sünnet olduğu için övünme, adak törenlerine katılma gibi eski Yahudi hukukuna ait birtakım davranışlar sergilemiştir. Ancak Gentilleler ile beraberken de sünnet olmayı gereksiz görmüş, Şabatta çalışma yasağı vb. konulara da riayet etmemiştir.¹²⁵ Nitekim sonraları vaazlarında da bu davranışını sürdürerek “İnsanların gönlünü kazanmak ve onları Hıristiyanlaştırmak için Yahudi ile Yahudi, Germen ile Germen, Yunan ile Yunan olunuz”¹²⁶ ifadeleriyle misyonerliğin en önemli unsurlarından birisini tesis etmiştir. Onun bu ilkesi, zamanla konsillerde, yazılı kitaplarda ve her yerde kullanılır olmuştur. Netice itibariyle Katolik Kilisesi, II. Vatikan Konsilin'de bu anlayışla hareket etmiş ve ileride yapılacak çalışmalar için oluşturulan değişik sekreteryaları kurmakla da bunu göstermiştir.

Pavlus'un evlenip bir çocuklu iken ailesini kaybedip dul kaldığı söylene de kendisi bunu yalanlamıştır.¹²⁷ O, evliliği yasaklamamakla birlikte bekârlığı tavsiye etmiştir. Bunu mektuplarında “Elçilerin evlenemeyeceğini bunun için de kendisinin Tanrı tarafından İsa Mesih'in elçisi olarak seçilip gönderildiğini, söylediklerini İsa

---

¹²³ Gündüz, *Pavlus*, s. 90; Ayrıca bkz. Zehra, Muhammed Ebu, *Hıristiyanlık Üzerine Konferanslar*, İst. 1978, s.119–126.

¹²⁴ *Gal. 3/19–25*; Gündüz, *Pavlus*, s. 94.

¹²⁵ *Kor. I. 9/20–21*.

¹²⁶ Davutoğlu, Ahmet, “*Yılbaşı Hıristiyanlık ve Kapitalizm*”, *Aksiyon Dergisi*, Aralık 28, 1996–1997, s. 45.

¹²⁷ *Kor. I. 7/8–9*.

Mesih'ten aldığını" ifade eden sözlerinde belirtmiştir.¹²⁸ Yeri gelmişken onun kadına bakışını da belirtmekte yarar vardır.

Pavlus'un, yaşadığı bölgelerin durumuna göre dini kurallar koyduğu söylenebilir. Son asırlarda kısmen değişmiş olsa da Kilisenin ve Hıristiyanlığın **kadına** bakışının mimarı da Pavlus'tur denilebilir. Ona göre kadın'ın peçesi, onun onurudur. Peçeli kadın önemlidir. Peçesiz hali onun önemsizliğini ve hafifliğini gösterir. Peçeli kadın kendini güvende hisseder.¹²⁹ Pavlus, kadının erkeğe egemen olmasını asla istemediğini, zira kadının erkekten sonra yaratıldığını, ilk aldatılanın da, ilk suç işleyenin de Havva sebebiyle kadın olduğunu ifade ederek kadına bakış açısını göstermiştir.¹³⁰ O, kadınların özgürlüklerini kısıtlayıcı bir anlayışı benimsemiştir. Ona göre kadın kiliseye gelmeli, ancak hiç konuşmadan en arkada oturmalıdır. Öğreneceklerini evde kocasından öğrenmelidir. Onun sesinin kilisede çınlaması, aşâğılık bir iştir. Erkek ise Tanrı'nın görkemini sunmaktadır. Pavlus, "Çünkü kadın, erkek için yaratılmıştır, erkek kadın için değil"¹³¹ sözü ile de bunu ortaya koymaktadır. Pavlus'a göre kadın asla din görevlisi olamaz. Havva'nın Âdem'i kandırması ve yoldan çıkarmasına dayanarak Pavlus, bütün kadınların yoldan çıkarmaya meyyal olduğunu söylemiş, daha sonra Augustinus ve diğer kilise babaları da aynı fikri savunmuşlardır.¹³²

Şimdiki Papa XVI. Benedikt (J. Ratzinger) de bu görüşü savunmaktadır. Demek ki 2000 yıldır kilisenin kurallarında pek bir şey değişmemiştir. Hatta bazı teologlar, filozoflar, bilim adamları ve Hıristiyan kadınlar "Eğer bir kadın İsa'yı sırf cinsiyeti nedeniyle temsil edemiyor ve papaz olamıyorsa, İsa'nın çarmıha gerilmesi ve yeniden dirilmesi, kadınların dışında ve onları ilgilendirmeyen bir olay olmalıdır. İsa tüm insanlık için geldiğine göre burada bir yanlışlık var" diyerek bu konudaki tepkilerini

---

¹²⁸ Gal. 1/17; Gündüz, *Pavlus*, s. 45.

¹²⁹ Ramsay, *Tarsus*, s. 120–121.

¹³⁰ Timo. I. 2/12–14.

¹³¹ Kor. I. 11/9.

¹³² Yeşilyaprak, Fatih, *Aziz Augustinus ve Asli günah Anlayışı*, Basılmamış yüksek Lisans Tezi, A.Ü.SOS. BİL. ENS. Ank. 2004, s. 129–130.

ortaya koymuşlardır. Nitekim Batı’da Feminizmin, Hıristiyanlıktaki bu öğretiye bir tepki olarak ortaya çıktığını savunanlar vardır.¹³³

Pavlus, fuhuş yapanları kınamış, onlarla arkadaşlığı dahi yasaklamıştır. Bu konuda Hıristiyanlıkta var olan yaşantının aksine şöyle söylemiştir. “Aldanmayın! Günahlarınızın Tanrı egemenliğini miras alamayacağını bilmiyor musunuz? Ne fuhuş yapanlar, ne puta tapanlar, ne zina edenler, ne oğlanlar, ne oğlancılar, ne hırsızlar, ne aç gözlü, ne ayyaşlar, ne sövücüler, ne de soyguncular Tanrı’nın egemenliğini miras alacaklardır.”¹³⁴ Ona göre beden, fuhuş için değil Rab içindir. Rab ise beden içindir. Pavlus, bu konudaki görüşünü “Rabbi dirilten Tanrı kudretiyle bizi de diriltecektir. Bedenlerimizin Mesih’in üyeleri olduğunu bilmiyorsunuz. Mesih’in üyelerini alıp bir fahişenin üyeleri mi yapayım” sözleriyle ifade etmiştir.¹³⁵

Pavlus, Tanrı inayeti için Gentileleri doğuştan günahlı yapmıştır. Böylece onun girişimiyle günahın bireye indirilmesi ortaya çıkmıştır. Neticede bütün Gentileler, kendilerini günahkâr hissetmeye başlamışlardır. Gerek Paganlar, gerekse Gentileliler kurtuluş için kendilerini Pavlus’un reçetesine muhtaç hissetmişlerdir.¹³⁶ Aynı zamanda bu, onun Gentileler arasında yeni dini yaymada neden başarılı olduğunu gösteren hususlardan da biridir. Pavlus’un reçetesine göre zaten insanlık bu özel günahtan kendi gücüyle kurtulamazdı. İnsanlık ancak İsa’nın, Tanrı’ya tam olarak teslimiyeti ve Tanrı’nın karşılıksız **lütfuyla**, çarmıhta kanını feda ederek insanlık kurtulabilirdi. İşte burada Pavlus’a göre, Asli Günah’la bozulan Tanrı-insan ilişkisini İsa düzeltmişti.¹³⁷ Böylece Pavlus, günah konusunda insanları korkutarak onları inayet reçetesine çekme gayreti göstermekteydi. Ona göre günah işlemiş olan günahlı insanlar, Tanrı’nın düşmanları ile beraber olmuşlardı. Aynı zamanda günah, onlar için kör ve katılaştırıcı idi.¹³⁸

---

¹³³ Alatlı, Alev, “İctihad ve Feminizm” (2), *Zaman gaz.* 23.04.2005, s.16.

¹³⁴ *Kor. I. 6/9–15.*

¹³⁵ *Kor. II. 5/21.*

¹³⁶ Altındal, *age*, s. 80.

¹³⁷ Michel, *age*, s. 46–47; Güç, *Kurban*, s. 265.

¹³⁸ *Rom. 5/8–10, İbr. 3/13.*

Pavlus'a göre emir ve yasaklarda, haram ve helallerde şüphe ile hareket edilmez. İmana dayanmayan her şey günahdır. İman ise sadece kendimizi hoşnut etmek için değil, komşunun da hoşnut olması içindir. Zira Mesih de sadece kendini hoşnut etmekle yetinmemiştir sözleriyle¹³⁹ bunun gerekliliğini açıklamaya çalışmıştır. Pavlus'a göre şeytanın isteğini yapanlara şaşırılmamalıdır. Zira şeytan, ışık meleği Lusifer'e dönüştürüldüğü için herkesi emri altına alabilecek durumdadır. Ancak Tanrı'nın inanç zırhı ile bundan kurtulmak mümkün olabilir.¹⁴⁰

Pavlus, tipik bir Yahudi takiiyesiyle **devlet** görüşünü ortaya koyar. Ona göre içinde bulunulan toprağın yani ülkenin yönetimine itaat şarttır. **Pavlus'un kilise** ile ilgili görüşü de bunun uzantısı gibi görünmektedir. Ona göre kilise, son derece önemlidir. Kilise, İsa'nın bedenidir ve kiliseye itaat şarttır.¹⁴¹

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Aziz Pavlus'un görüşleri Hıristiyanlıkta çok önemlidir. Zira Hıristiyan cemaatinin iman, ibadet ve tarihi ile ilgili eldeki ilk belgeler Pavlus'un Mektupları'dır ve bunlar İncillerin oluşumundan da öncedirler. Bu konuda hemen bütün Dinler Tarihçileri ittifak halindedir.¹⁴² Pavlus, inanç, ibadet ve sosyal konulardaki kanaatlerini tartışarak yerleştirmiştir. Hemen her konudaki görüşü, önerisi mektuplarında dağınık halde bulunmaktadır. Bulardan çok emin olduğunu vurgulamış, hatta kendisinin Mesih'in aracısı olduğunu, onun aracılığı ile konuştuğunu birkaç yerde söylemekten çekinmemiştir.¹⁴³ O, ayrıca bu konuda üçüncü göğe kadar çıkıp Tanrı'dan vahiy aldığını,¹⁴⁴ Tanrı'nın ruhunun kendinde var olduğunu ve Mesih'le aynı düşünceyi paylaştığını söylemiştir.¹⁴⁵

---

¹³⁹ Rom. 14/23, 15/2-3, Kor. I. 15/2-6.

¹⁴⁰ Kor. II. 11/14; Güç Ahmet, *Satenizm Şeytana Tapmanın Yeni Adı*, Ank.2002, s. 33, 183-184; Efes. 6/11, Timo. I. 3/7 II, 2/26 Rom. 16/20; Gündüz, *Sözlük*, s. 43-44.

¹⁴¹ Gündüz, *Pavlus*, s. 96-99.

¹⁴² Eliade, *DİDT*, c. 12, s. 380-394.

¹⁴³ Kor. II. 13/3, Rom. 15/18.

¹⁴⁴ Kor. II. 12/1-4.

¹⁴⁵ Kor. I. 2/16, 7/40.

Pavlus, kendi fikirlerinden sapmalara, Hıristiyanlıktan bölünme olarak bakmıştır. Zira o Hıristiyanlığın kendi düşünceleriyle özdeş olduğunu düşünmekteydi. O, “hepimiz Mesih’te biriz, Rabbilerin ayrı ayrı dini anlayışı olamaz. Hiç kimsenin İsa Mesih’ten başka bir temel atamayacağını bilmeliyiz”¹⁴⁶ sözleriyle bu konudaki görüşünü ortaya koymuştur. Sözü dinlemeyenleri de ayrılıkçı ve heretik ilan etmekte sakınca görmemiştir. Ancak şu da kesindir ki, Pavlus’un fikirleri, öldükten sonra daha da önem kazanmıştır.¹⁴⁷ Onun dediklerine iman şarttır. Zira o, bunun için seçilmiştir. Aksi takdirde onun söylediğinin dışındaki iman anlayışı geçersizdir.¹⁴⁸

2. İncillerdeki Durumu

Kutsal metinlerde mektuplardaki görüşlerinin haricinde, Pavlus’tan en çok söz eden “**Resüllerin (Elçilerin) İşleridir**”. Yazarı kesin olarak bilinmemekle birlikte, Luka olduğu konusundaki görüş ağırlıktadır. Zira Pavlus’u Luka’dan daha iyi tanıyan ve bu şekilde kutsal metin yazısı olan bir kişi bilinmemektedir. Burada, çarpmıha gerildikten sonra İsa Mesih ile ilgili birtakım konulardan bahsedilmekte ve yeni din mensuplarının Romalılar ve Yahudiler tarafından nasıl baskı altında tutulduklarının örnekleri verilmektedir. Pavlus da işte bu işkence ve yıldırma mücadelesinde, Yahudi kökenli, azıllı Hıristiyan düşmanı olarak Resüllerin İşleri’nde ortaya çıkmaktadır. O zaman genç ve fanatik bir Yahudi olan Saul (Pavlus), o Yahudi toplumu içerisinde öne çıkmıştır. İsa’nın havarilerinden olan Stefanos’un tutuklanmasında, taşlanarak öldürülmesinde önemli rol oynamıştır.¹⁴⁹ Saul’un (Pavlus) önderliğinde yapılan feci baskılara dayanamayan yeni din mensupları, Kudüs’te kilise yerine kullandıkları yerleri terk ederek canlarını kurtarmış ve daha uzaklarda yeni dinlerini yaşayacak yerler aramak zorunda kalmışlardır. Saul bu esnada yeni din mensuplarını her yerde takip

---

¹⁴⁶ Kor. I. 3/11.

¹⁴⁷ Eliade, *DİDT*, c. 2, s. 394–399; Tümer Günay- Küçük Abdurrahman, *Dinler tarihi*, 3. baskı, Ankara 1997, s. 252–263.

¹⁴⁸ Rom 9/16–18, Kor II 2/15; Schnelle, s.451–453.

¹⁴⁹ Res. İşl. 7/54–60.

ederek onları kırıp geçiriyor, ev ev dolaşarak inananları (Hıristiyanları) kadın-erkek demeden dışarı sürükleyip hapse attırıyordu.¹⁵⁰

Yeni dine inananları her yerde takip ederek onları yok etmede azimli olan Saul, Kudüs'teki Başkahin'den Suriye'ye gidenleri ortadan kaldırmak amacıyla, Şam'daki havarilere verilmek üzere mektuplar yazmasını istedi. Hatta oradaki inanan kadın-erkek herkesi hapse atmak için sınırdışı ettirip Kudüs'e getirmeyi planlıyordu. Bunun için çıktığı Şam yolculuğunda gökten gelen bir ışık çevresini aydınlattı. Yere yıkılan Saul bir sesin kendisine "Saul Saul, neden bana zulmediyorsun" dediğini işitti. Saul, kim olduğunu sorunca da, "Ben senin zulmettiğin İsa'yım" cevabı geldi. Bu cevaptan sonra aynı ses ona, yeni görevinin Şam kentinde kendisine verileceğini de söylemiştir. Yanındakiler bu esnada hiçbir şey anlamamışlardı. Bu olaydan sonra Şam'da Saul'un üç gün gözlerinin görmediği ve hiçbir şey yiyip içmediği ifade edilir. İsa, Manevi Âlemde Lider Hananya'ya, Saul'un Şam'da kaldığı evi söyler ve gidip dua eden Tarsuslu Saul'u bulmasını ister. Hananya onun inananlara zulmeden ününü duyduğu için Rab İsa'ya bu konudaki endişesini söyler. Rab İsa artık "Saul bize hizmet edecek, bizim bütün milletlere Müjdemizi anlatacak kişi olarak seçilmiştir." diyerek Şam Lideri Hananya'ya cevap verir. İşte bundan sonra Hananya onu bulup durumu anlatır ve Saul de onun teklifini kabul ederek vaftiz olur. Bunun üzerine Saul'un gözü açılır, yemek yer ve iyileşir.¹⁵¹

Artık Saul hemen hizmete girişmiş, Şam Havralarında İsa'nın Tanrı oğlu olduğunu duyurmaya başlamıştı. Bu duruma çoğunluktaki Yahudiler ve diğer halk çok şaşırılmıştı. Şaşkınlıkları; "Bu adam (Pavlus) şu an söylediklerine inananları, Kudüs'e, başkahinlere götürmek üzere gelmemiş miydi?" şeklindeki ifadelerinden anlaşılmaktaydı. Saul, (Pavlus) Mesih inancını anlatmada her geçen gün çevre ve güç kazanıyordu. Şam Yahudileri onu öldürmek amacıyla sürekli takip etmekteydiler. Fakat öğrencileri, Saul'u bir küfe içerisinde kentin surlarından sarkıtarak Şam'dan kaçırmışlardı. Kudüs'te de yeni din mensupları arasına katılmak istemiş, ancak onlar bunu şüphe ile karşıladıkları için ona inanmamışlardır. Barnabas'ın yardımı ve

---

¹⁵⁰ Res. İşl. 8/1-3.

¹⁵¹ Res. İşl. 9 / 1-19.

Şam'daki değişimi görenlerin şahitliği ile kendini oradakilere kabul ettiren Saul, Kudüs'te de korkusuzca İsa Mesih'e imanını anlatmaya koyulmuştur. Yine Kudüs'te Yahudilerin onu öldürme tehlikesi doğunca öğrencileri Saul'un önce Sezarya'ya sonra da Tarsus'a gitmesini sağlamışlardır.¹⁵²

Daha sonra Barnabas, Saul'u bulmak için Tarsus'a gitti. Zira Müjde inananları, Kudüs'ten parça parça dağılmışlardı ve onları bilgilendirmek için bilgili ve gezginliği göze alan insanlara ihtiyaç vardı. Onunla Tarsus'tan Antakya'ya geçtiler. Saul ve Barnabas, Antakya'da bir yıl içerisinde birçok insanı eğittiler. Orada yardım toplayıp fakir öğrencilere gönderdiler.¹⁵³ Barnabas ile Saul, bir müddet sonra Markos ismiyle tanınan Yuhannayı da yanlarına alarak Kudüs'e döndüler.¹⁵⁴ Barnabas ile Saul, Kıbrıs'ta ve birçok yerde üstelik Yahudilerin havralarında Tanrı sözünü duyurmaya başladılar. Barnabas ile Saul, bu yolculuklarında birçok kente uğradılar ve devlet adamlarının huzurunda dahi, Müjdeyi anlattılar. Ancak Yahudi olduğu dönemde Saul olarak tanınan Pavlus'un Hıristiyanlığa girdikten sonra Pavlus ismini aldığı anlaşılmaktadır.¹⁵⁵

Barnabas ile Pavlus, Perge kentine ulaştıklarında, Pavlus'un orada yaşayan Yahudilere ve diğer halka çok etkili bir konuşma yaptığı ifade edilmektedir. Pavlus bu konuşmasında, Musa'dan İsa'ya kadar yaşanan zorlukları anlatarak İsa'nın Tanrı tarafından kurtarıcı olarak gönderiliği, çarmıh hadisesi, dirilme vb. konuları anlatmıştır. Her geçen gün anlamını kaybeden Yahudi cemaati Pavlus'a saldırımakta ve Pavlus ile Yahudiler arasında önemli tartışmalar gerçekleşmekteydi. Pavlus ve Barnabas, burada da fazla duramayıp Konya'ya gittiler.¹⁵⁶ Resullerin İşleri'nin bundan sonraki kısımlarında sanki Pavlus'un hayatı anlatılmıştır. Zira Pavlus'un ölümüne kadar başından geçen bütün konular, neredeyse en ince ayrıntılarına kadar Resullerin İşleri kitabında yer almaktadır.

---

¹⁵² Res. İşl. 9/20-31.

¹⁵³ Res. İşl. 11/25-30.

¹⁵⁴ Res. İşl. 12/25.

¹⁵⁵ Res. İşl. 13/1-11.

¹⁵⁶ Res. İşl. 13/13-52.

Bunun yanında Pavlus'un konuşmaları, mahkemelerdeki savunmaları, dini tartışmaları, yolculukları, hapis hayatı anlatılmaktadır. Pavlus'un burada yer alan vaazlarında ve konuşmalarında görüşlerinin bir kısmı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.¹⁵⁷ Burada şunu belirtmeliyiz ki, Pavlus'un kendi mektupları ve Resüllerin İşleri dışında, kutsal metinler içerisinde Pavlus'tan bahsedilmediği görülmektedir.

3. İncillerdeki Görüşlerinin Özeti

Hıristiyan kutsal metinleri arasında en önde gelen İnciller, Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, İnciller'de Pavlus'un hayatı ve görüşleri ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Onun görüşleri, hayat hikâyesi ve mücadeleleri daha çok Resüllerin İşleri'nde ve kendi mektuplarında geçmektedir. Bununla birlikte Pavlus'un görüşleri, bu metinlerde de dağınık halde bulunmaktadır. Biz bu metinlerde yer alan görüşlerinden en önemli olanları özetleyerek aktarmaya çalışacağız. Ancak öncelikle önemli bir hususa dikkat çekmek istiyoruz. Çalışmamamızın bu kısmında bazı konuların tekrar edildiği görülebilir. Bunun iki sebebi vardır; Birincisi dini metinlerde Pavlus'un aynı konuları farklı yerlerde ve farklı cemaatlere anlatmasıdır. Yani Pavlus'un kendi tekrarından kaynaklanmaktadır. Biz, aynı konuları tekrardan çok, bu konuların nerelerde geçtiğini dipnotlarla verme yolunu takibe çalıştık. Tekrarların diğer bir nedeni ise, herhangi bir konuda onun fikrine müracaat edildiğinde, onun başka yerde bahsedilen görüşünün, diğer konunun geçtiği yerde tekrar zikredilmesidir.

Pavlus'un, baştan beri görüldüğü üzere çok farklı konularda görüşleri bulunmaktadır. Biz, tespit ettiğimiz görüşlerini, adı geçen bölümde özetlemeye çalışmıştık. Ancak onun bu metinlerde yer alan görüşleri de şu şekilde özetlenebilir:

Pavlus sevgi konusundaki görüşlerini ifade ederken, sevginin temelini, evrenselliğini ve kapsamını belirtmektedir. O, sevginin gerekliliğine işaret ederek, toplumsal ahlak için cemiyetlerde birlik, beraberlik ve dayanışmanın önemine işaret etmektedir. Sevginin öneminin, üstünlüğünün ve fethedici başarısının bilinmesini de istemektedir.¹⁵⁸ Ona göre İsa Mesih, kurtarıcı olarak gönderilmiş, çarmıh-haç hadisesi

---

¹⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Res. İşl. 14–28. Bablar ve Ayetleri, Kitabı Mukaddes*, İst. 2003, s. 1395–1421.

¹⁵⁸ *Kor. I. 13/I–8.*

insanlığı kurtaran ve herkesi kucaklayan ilahi inayet sonucu gerçekleşmiştir. İsa'nın ölüp dirilmesi ve Tanrı'nın isteği ile¹⁵⁹ Tanrı yanına çıkıp sağına oturması, insanları günden kurtarmak için kendini kurban olarak sunması, insanların günahına kefaretle olarak kendini feda etmesi, inayetin ve ona inancın gereğidir. Ona göre sakramentlerden vaftiz, bu açıdan çok önemlidir. Vaftizin gerekçesi, İsa ile oluşan bu inayeti hatırlatmadır. Evharistiya ibadeti ve fonksiyonu da aynen öyledir. Pavlus, Müjde'ye karşı fikir sunanların cehaleti ve düşmanlığı ile bu kimselere karşı uyanık olmanın gerekliliğini vurgulamaktadır.¹⁶⁰

Pavlus, öğrenciler başta olmak üzere fakirlere yardımın dini bir görev olduğunu ifade etmiş,¹⁶¹ tövbe, aff ve iyi işlerle Rab İsa ve Tanrı'ya yakınlaşmanın mümkün olduğunu belirtmiştir. Gentile Hıristiyanlarının sünnet olmasının gerekli olmadığını söylemiştir. Ayrıca Tanrı'nın bir put içerisinde sabit olmadığını, putlara tapmanın kesin günah olduğunu ve her şeyin bir yaratıcısının var olduğunu vurgulamıştır. Başkalarını affetmenin dinin emri olduğunu belirtmiş,¹⁶² inananın cesur olmasının gereğini vurgulayarak inananlara manevi destek vermeye çalışmıştır.¹⁶³ Tövbe,¹⁶⁴ bağış ve cömertliğin önemine işaret etmiş,¹⁶⁵ yoksullara yardımını öğütlemiş, "Az eken az biçer çok eken çok biçer." sözüyle de¹⁶⁶ bunu veciz bir ifadeye çevirmiştir. Fakat bu arada kendini övmekten de geri durmamıştır.¹⁶⁷ İyilik yapmanın önemini belirtirken buna,¹⁶⁸ Tanrı'nın oğlunun çarmıhtaki fedasının, Tanrı-insan barışmasını ve insanlığın birliğini

---

¹⁵⁹ Kor. I. 15/12-43.

¹⁶⁰ Sel. I. 5/9-10.

¹⁶¹ Kor. I. 16/1-3.

¹⁶² Kor. II. 2/10.

¹⁶³ Kor. II. 4/1-16.

¹⁶⁴ Kor. II. 7/8-10.

¹⁶⁵ Kor. II. 8/1-15.

¹⁶⁶ Kor. II. 9/1-15.

¹⁶⁷ Kor. II. 11/16-33, 12/1-11.

¹⁶⁸ Gal. 6/1-10.

sağlamada iyilik olarak katkısını örnek göstermiştir.¹⁶⁹ Ona göre İsa Mesih gibi, bir gün bütün ölümler dirilecektir.¹⁷⁰

Pavlus, Mesih inancıyla yaşayanların cennete, buna inanmayanların cehenneme gideceği kanaatini belirtmiştir. Kutsal Ruh'un İsa aracılığı ile geldiğini ve buna inanmanın zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Pavlus, Tanrı ve İsa'dan aldığı manevi vahiy ile oluşan Müjde'nin çok önemli olduğunu ve görevinin de onu yaymak olduğunu özellikle birkaç yerde dile getirmiştir. Onu yaymak için de yeri gelmiş Yahudi gibi davranmış, yeri gelmiş Romalı olmuş, yeri gelmiş İsa'nın müjdecisi olmuştur.¹⁷¹

Pavlus Müjde'yi, "iman edenlerin kurtuluşu için Tanrı gücü" şeklinde tarif etmiş ve¹⁷² Müjde'yi yayanların Müjde'den geçimini sağlamalarının uygun olduğunu dile getirmiştir.¹⁷³ Pavlus, ana ve babaya saygının gerekli olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁴ Hırsızlığın,¹⁷⁵ yalanın ve gıybetin haramlığı konuları da onun sürekli tekrar ettiği görüşleri arasındadır.¹⁷⁶ Kötülüğe kötülükle karşılık verilmemesi,¹⁷⁷ yöneticilere itaatkâr olunması,¹⁷⁸ adam öldürülmemesi, başkasının malına göz dikilmemesi, komşu dâhil herkesin sevilmesi¹⁷⁹ tavsiyelerinde bulunmuştur.¹⁸⁰

---

¹⁶⁹ Efes. 2/14–17.

¹⁷⁰ Kor. I. 8/1–7, 15 /12–30, Rom. 1 /23.

¹⁷¹ Kor. I. 9/19–21.

¹⁷² Rom 1/16.

¹⁷³ Kor. I. 9/13–14.

¹⁷⁴ Rom 1/30–32.

¹⁷⁵ Rom 2/21.

¹⁷⁶ Rom 3/1–8.

¹⁷⁷ Rom 12/17–18, Sel. I. 5/ 15.

¹⁷⁸ Titus 3/1.

¹⁷⁹ Rom 13/8–10.

¹⁸⁰ Kor. I. 13/1–8.

Pavlus'a göre birisini dolandırmak da suçtur.¹⁸¹ Pavlus'un sarhoş edici **içki** içilmemesini özellikle öğütlemesi¹⁸² oldukça dikkat çekicidir. Zira Hıristiyanlık âlemi bu konuda çok kötü durumdadır. Ayrıca o, ayrılıklara ve sapmalara düşülmemesini istemiş,¹⁸³ et yememenin iyi yaşamak için uygun olduğunu da söylemiştir.¹⁸⁴ Pavlus'un bu açıklamalarından ilk zaman Hıristiyanlığının zahidane yaşantıyı ne kadar önemseydiği anlaşılmaktadır.

Pavlus, fuhuştan korunmak için genç dulların evlendirilmesini tavsiye etmiş ve “yoksa saparlar” demiştir.¹⁸⁵ Ona göre evlilik suç değil, evlenmemek evladır.¹⁸⁶ Karı-koca ilişkileri ve¹⁸⁷ kadının dindeki durumu hakkında görüş belirtirken erkek ve kadının fuhuştan uzak kalmasının şart olduğu¹⁸⁸ uyarısını yapmıştır. Bu konudaki fikrini, homoseksüelliğin haram olduğuna varıncaya kadar da açıkça ifade etmiştir.

Bu arada kadının iffetine, giyim ve kuşamına dikkat edip hayâli olmasının gereğine işaret etmiştir.¹⁸⁹ Ona göre, genç kadınlar evlerine bağlı ve sağduyulu olmalıdırlar. Genç erkekler de evlerine bağlı olmalıdırlar. Yaşlı erkek ve kadınlar ise ağır başlı olmalıdırlar.¹⁹⁰ Yine Pavlus'a göre kadının sesi günahdır, ayıptır ve kalabalıkta duyulmamalıdır.¹⁹¹ Daha önce belirttiğimiz gibi Pavlus, erkeği kadından üstün görmekte ve sanki kadını erkeğin bir yardımcısı gibi görmektedir. Zira bu konuda, “karı ve koca birbirine bağlı olmalı ancak kadın erkeğe itaatkâr olmalıdır” şeklinde bir

---

¹⁸¹ Kor. I. 6/7–8.

¹⁸² Efes 5/18. Rom 14/21.

¹⁸³ Rom 16/17–18. Kor. I. 1 /10–13, 3/3.

¹⁸⁴ Kor. I. 8/13, Rom 14/21.

¹⁸⁵ Timo. I. 5 /11–15.

¹⁸⁶ Kor. I. 7/25–40.

¹⁸⁷ Kor. I. 7/1–10.

¹⁸⁸ Rom. 2/22, Kor. I. 5/1–5, 9–13, 6/18–20, 10/ 8.

¹⁸⁹ Rom 1/26–27.

¹⁹⁰ Titus 2/1–8.

¹⁹¹ Kor. I. 14/33–35.

açıklamada bulunmaktadır. Pavlus'a göre nasıl Mesih kilisenin başı ise, erkek de kadının başıdır.¹⁹² Kadının kapanması, başını örtmesi gerekir, çünkü kadın, erkek için yaratılmıştır.¹⁹³ Kadının süslenmesi, ziynet takması ve erkeğe öğretici olması yasaktır. Kadın erkeğe egemen olmamalıdır. Zira Pavlus'a göre Havva Âdem'i günaha itmiştir.¹⁹⁴ Toplumda yetim ve dullara saygı gösterilmesini isteyen¹⁹⁵ Pavlus ilginçtir ki, eşlerinin ayaklarını yıkayan kadınları burada övmektedir.¹⁹⁶

Pavlus, kölenin efendiye, efendinin de köleye iyi davranmalarının ve karşılıklı anlayış içerisinde olmalarının uygun olduğunu ifade etmektedir.¹⁹⁷ Ancak Pavlus'un bu tavsiyesine rağmen, Hıristiyan dünyası asırlar boyunca hem de kilisenin desteği ile köle ticareti yapmış, Hıristiyanlık tarihte çok acı ve insafsızca insan pazarı kurulmasına fetva vermiştir. Pavlus kötülük yapanlardan uzak kalınmasını öğütlemiş¹⁹⁸ ve "İçinizdeki aç gözlülüğü, pisliği, şehvet ve fuhşu, putperestliği, kötü arzuları ve dünyaya meyli öldürün"¹⁹⁹ sözleriyle kötü düşünce ve davranışları sıralamıştır. Pavlus'a göre Tanrı'ya, Rab İsa Mesih'e ve onunla kurtuluşa, Kutsal Ruh'a iman çok önemlidir.²⁰⁰ Ona göre Tanrı'yı hoşnut etmek kötülükler yapmakla değil günah işlememekle olur.²⁰¹ Pavlus duanın, ibadetin ve şükürün, ruhu dirilten unsurlar olduğuna işaret etmiştir.²⁰² Ona göre kıyamete yakın, baş meleğin Tanrı'nın borazanıyla seslenmesiyle birlikte Rab İsa Mesih

---

¹⁹² Kol. 3/18–19, Efes. 5/22–33.

¹⁹³ Kor. I. 11/3–13, Efes 5 / 3–5.

¹⁹⁴ Timo. I. 2/10–15.

¹⁹⁵ Timo. I. 5/1–16.

¹⁹⁶ Timo. I. 5/9–10.

¹⁹⁷ Efes. 6/5–9, Kol. 3/22.

¹⁹⁸ Filip. 3/2–3.

¹⁹⁹ Kol. 3/5–7.

²⁰⁰ Sel. I. 1/2–10.

²⁰¹ Sel. I. 4/3–8.

²⁰² Sel. I. 5/ 17–18.

gökten inecek, ölümler dirilecek, insanlar sonsuza dek Rab İsa ile birlikte olacaklardır.²⁰³ Bunu kazanmak için de sabırlı, dayanıklı ve sadakatli olmak önemlidir.²⁰⁴

Pavlus, “Hak etmeden yardım almayın ve **boş gezenden**, asalaktan uzak durun, çalışmayanları terk edin”²⁰⁵ şeklinde öğüt vermekte; “Yasa yanlış yapanları yola getirmek içindir. Aynı zamanda yasa, asiler, tanrısızlar, günahkârlar, kutsala karşı saygısız olanlar, ana-babasını öldürenler, katiller, fuhuş yapanlar, oğlancılar, köle tüccarları, yalan yere yemin edenler ve bu öğretiyeye karşı çıkanlar içindir”²⁰⁶ şeklindeki sözleriyle dindaşlarını uyarmaktadır.

Pavlus, “**Kavgacı değil şefkatli** olun ve saçma tartışmalara girmeyin, sabırlı olun”²⁰⁷ diye öğütler vermektedir. Onun düşüncesine göre çocuklar, imanlı ve konuksever olmalıydılar. Çocukları iyi eğitmek ve yetiştirmek gereklidir.²⁰⁸ Pavlus mektuplarında, var olan öğütlerine²⁰⁹ şu şekilde devam etmektedir: İmanınızı başkalarıyla paylaşın.²¹⁰ Tanrı oğlu, meleklerden üstündür.²¹¹ İsa, Musa’dan daha yücedir.²¹² Ateistlikten aman uzak durun.²¹³ İkinci antlaşma (Ahdi Cedit-İnciller) I.antlaşmanın (Ahdi Atik-Tevrat) hükmünü ortadan kaldırmıştır. Yani İsa öldü ve kanı ile vasiyet oldu. Musa’nın ise, kanı dökülmedi bağış olmadı. Kan dökülmeden bağış

---

²⁰³ Sel. I. 4/16–17.

²⁰⁴ Sel. II. 2/15–17.

²⁰⁵ Sel. II. 3/6–13.

²⁰⁶ Timo. I. 1/9–11.

²⁰⁷ Timo. II. 2/22–25.

²⁰⁸ Efes. 6/1–4, Kol. 3 / 20–21.

²⁰⁹ Titus 1/6–8.

²¹⁰ Fil. 6–7.

²¹¹ İbr. 1/4–9.

²¹² İbr. 3/3–4.

²¹³ İb. 3/12.

olmaz.²¹⁴ Ona göre iman eden inanır, arkasını sormaz ve Nuh, İbrahim ve Habil gibi iyiye ulaşır.²¹⁵

Görüldüğü gibi Hıristiyanlık inaniş ve anlayışı, her ne kadar erken dönemde Pavlus tarafından değiştirilmiş de olsa, özellikle günahlar, yasaklar, uyulması gereken kurallar bakımından İslam kurallarına çok benzemektedir. Nitekim ilahi dinler, aynı kaynaktan beslenmiş olduklarından, bu gayet doğaldır. Ancak birçok yanlışına rağmen, Pavlus'un bütün bu görüşleri bize göstermektedir ki, bu dinin mensupları onun kurduğu Hıristiyanlığa dahi sadık kalamamışlardır.

C. Pavlus'un Hıristiyanlıktaki Yeri

1. Hıristiyanlıktaki Yeri

Pavlus kadar, Hıristiyanlık âleminde hakkında çok yazılmış başka bir din büyüğü yoktur. Onunla ilgili o kadar çok doküman bulunmaktadır ki, bunun sonucunda onun İsa'dan sonra hakkında en çok yazılan kişi olduğu tartışmasız bir şekilde kabul edilir. Bu durumu Ben Chorin, şöyle bir gerekçeyle açıklamaktadır; "İsa'yı tanımak ve bilmek isteyen her araştırmacının yolu, mutlaka Pavlus'a uğrar ya da ondan geçer."²¹⁶ Hatta o zamanın meşhur halk meclisi ve önemli kararların alındığı toplantı kurulu olan Schandern'de oldukça etkili hale gelmiştir. Böyle bir insanın yeni din mensubu Hıristiyanları idam ettirecek kadar nüfuzlu olduğu da hesaba katılırsa, onun yeni dine girmesi ve ilerde bu dinin şekillenmesindeki tesiri daha iyi anlaşılır. Bu bakımdan İsa, İnciller ve Hıristiyanlık ile ilgili araştırma yapan Hıristiyan olmayan araştırmacıların dahi yolunun Pavlus'a uğrayacağı muhakkaktır.

Pavlus'un yeni dine girmesi, hiç kuşkusuz tarihi bir dönüm noktasıdır. Zira o, Hıristiyanlığa dinamizm kazandırmış; yeni dini, evrensel bir konuma taşımıştır. Hatta o,

---

²¹⁴ İbr. 9/16–22.

²¹⁵ İbr. 11/1–24.

²¹⁶ Pavlus'un görüşleri, daha çok mektuplarında serpiştirilmiş durumdadır. Çok az bir kısmı da, Resüllerin işlerinde bulunmaktadır. Kimse kimseyi kötülemesin, birbirlerine yumuşak davranın. *Titus* 3/2–3; "Evliliğe saygı gösterin. Evlilik yatağını günahla kirletmeyin. Çünkü Tanrı, zina-fuhuş yapanları yargılayacak. Sahip olduklarınızla kanaatkârlık göstererek yetinin" İbr.13/4–5 Örneklerinde olduğu gibi.

²¹⁶ Ben Choerin, Schalom, *age*, s.9.

Hıristiyan oluşunu, yeni dini evrensel bir konuma getirme ve yorumlama çabalarını da ilahi planın bir parçası olarak görmüştür. Ancak Şam Vizyonu dışında onun Hıristiyan oluşu tam bir muamma olarak kalmıştır.²¹⁷ Pavlus kutsal metinler ve İnciller’de Mesih İsa’dan sonra baş oyuncu konumundadır. Bu metinlerde fikirleri, icraatları ve koyduğu dini kurallar ile İnciller’dekinden daha fazla yer tutmaktadır.²¹⁸

Her ne kadar günümüzde bazı araştırmacılar sadece yedi mektubun ona ait olduğunu ifade etseler de, İncillerdeki yirmi bir mektuptan 14’ü Pavlus’a atfedilir. Ancak bazılarını öğrencilerine yazdırdığı şeklindeki bilgiler de ciddiye alınmalıdır.²¹⁹ Daha önce belirtildiği gibi Pavlus’un mektupları İnciller’den öncedir. İncillerin oluşumu Hıristiyanlığın gelişinden bir süre sonra yani 140 yıllarında başlamış 4. yy.da yapılan 325 İznik Konsil kararıyla da netleşmiştir. Bu durumda onun dogmalarının İnciller’den önce bilindiği, yerleştiği ve yayıldığı göz önüne alınırsa, Hıristiyanlığın inanç esaslarının teşekkül ettiği bir dönemde çok sonradan oluşan İncillerin bundan müstağni kalması düşünülemez. Nitekim Tarihsel İsa’dan neredeyse hiç, fakat tanrısal İsa’dan bütün İncillerde bahsedilmesi, Pavlus’un bütün mektupları, konuşmaları, Baba Tanrı ve Oğul Tanrı anlayışı ile Teslisin ilk iki öğretinin de kurucusu olması, Hıristiyanlığın inanç esaslarının oluşumundaki rolü bakımından önemli olsa gerektir.

Ayrıca İncil yazarı Luka, Pavlus’un öğrencisidir. Bu bakımdan kutsal metinlerde ilk kilise ve ilk Hıristiyan inançlarında, hatta Hıristiyanlığın omurgasının oluşmasında Pavlus vardır. Örneğin, İsa’nın tanrılığı gibi Hıristiyanlık inancının temellerinden olan bir konuda, onun getirdiği doktrinler çıkarılırsa, Hz. İsa’nın bir peygamber olarak kalacağı gerçeği, birtakım bilim adamı tarafından da ifade edilmektedir.²²⁰

Batılı teologlar, İsa Mesih merkezli kristolojik anlayışın, asırlar içerisinde oluşarak bugünkü Hıristiyanlığın merkezi konumunda bulunduğunu, buradaki “Tanrı oğlu olarak Mesih’e iman” doktrinini ön plana çıkaran Hıristiyanlık anlayışının

---

²¹⁷ Demirci Kürşat, *agm*, s. 331; Gündüz, *Pavlus*, s. 35–36.

²¹⁸ Altındal, *age*, s. 89.

²¹⁹ Gündüz, *Pavlus*, s. 24–25.

²²⁰ Tümer, Küçük, *age*, s. 264.

kurucusunun, aslında İsa olmadığını savunmaktadırlar. Tarihsel İsa'nın mesajını değiştirerek bozan ve bu inancı oluşturan kişinin Pavlus olduğu kanaatinde dirler. Her ne kadar resmi kilise öğretisi, aksini iddia etse de, tahrif edilmiş bugünkü Hıristiyanlığı oluşturan kişinin Pavlus olduğu kesindir. Öz itibariyle Hıristiyanlıktaki Tanrı ve İsa Mesih anlayışı buna yeterli delildir.²²¹

Pavlus'un Justification (insanın günahkâr doğması) teorisini geliştirerek Mesih İsa merkezli din anlayışı insanın doğuştan günahkâr olduğu ve bu günahtan, İsa Mesih vasıtasıyla ve Tanrı'nın olağanüstü merhameti ve inayetinin insana nüfuzuyla kurtulabileceği anlayışı²²² aslında bütün Hıristiyanlık dogmalarının temelini oluşturmaktadır. Bunun yanında Pavlus'un mektupları, yazdığı Müjde öğretisi ve Hıristiyanlığa ait olduğu kabul edilen birçok inanç ve ibadetlerin, İncil yazarlarınca otantik kabul edilip İncil metinlerine sokuluş olabileceği, kuvvetle muhtemel görünmektedir.

Pavlus, Hıristiyanlığı Yahudilikten kurtarmış; ancak sıradan dinlerinden etkilenmiş ve mistisizmle yoğrulmuş bir Hıristiyanlık meydana getirmiştir.²²³ Nitekim İncillerin oluşumundan önce, Pavlus'un mektupları ve Hıristiyan öğretisi içerisinde oldukça büyük bir yer tutan fikirleri vardır. Bu nedenle, İncil yazarlarının onun bu mirasından etkilenecek incilleri kaleme aldıkları ifade edilmektedir. İncil yazarlarından Luka'nın onun öğrencisi olduğu zaten bilinmektedir. Pavlus'un yaklaşık beş Vizyon gördüğünü söylemesi ve her Vizyondan sonra yeni bir dogma getirmesi söz konusudur.²²⁴

Pavlus'u İ.S. II. yy.da aziz, peygamber ve misyoner gibi görenler, onu yüceltenler olmuş ve bu konuda kurgu dolu eserler yazılmıştır. II. yüzyılda yazıldığı bilinen, 13 cilt ve 52 kitaptan oluşan Nag Hammadi adlı eserin içerisindeki dört kitap da bunlardandır. Bu açıdan nereden bakılırsa bakılsın, onun Hıristiyanlığa tesiri oldukça

---

²²¹ Gündüz, *Pavlus*, s. 212–216.

²²² Watson, P.S. Alan, *Dictionary of Christian Theology*, Philadelphia 1969, s. 184–185; Gündüz, *Pavlus*, s. 203–205.

²²³ Gündüz, *Pavlus*, s. 16–18.

²²⁴ Gündüz, *Pavlus*, s. 25–26, 44.

fazladır.²²⁵ Bütün bunların yanında Pavlus'un Hıristiyanlığı evrensel bir konuma getirdiğinde de şüphe yoktur. Pavlus'un İsa'yı hiç görmediği kesindir. Fakat kilise, Pavlus'un Hıristiyan oluşunu, yeni dini herkese uygun bir şekilde yorumlamasını ve evrenselleştirmesini, ilahi bir planın parçası olarak görmektedir.

Pavlus, Hıristiyanlığın dünya dini olmasında ve kurumsallaşmasında kendinden önce ve sonra hiçbir kimsenin olmadığı kadar muktedir olmuştur. Bunda çok çalışması, ülkeler ve kıtalar gezerek kültürleri tanınması ve yeni dini tanıtmaları etkili olmuştur. Yaşadığı çağda ve bulunduğu yerlerde birçok kültürün izi vardır. Bu konuda da onun durumuna kimse ulaşamamıştır. Pavlus, Yahudi kökenli bir Roma vatandaşı olmasının yanında,²²⁶ Apostel (Havari) olarak ilk önderlik ve örneklik gibi önemli vasıfların aynı anda bir başka kimsede bulunmadığı artılara sahiptir. Ayrıca Yeni Ahitteki en önemli on otobiyografiden yedisinin Pavlus'a ait olması, onun Hıristiyanlıktaki önemini ortaya koymasından dolayı değerlidir.²²⁷

Pavlus, çok zeki, kurnaz ve kabiliyetli bir insandı. Bu özelliklerini daima yerinde ve zamanında kullanmayı çok iyi bilmiştir.²²⁸ Nitekim daha ilk Misyon seyahatlerinden itibaren insiyatifi eline aldığı görülmektedir. Hıristiyan olan Yahudiler ile Hıristiyan olan Gentilelerin aralarındaki anlaşmazlıkların çözümü için yapılan Piskoposlar toplantısındaki etkili, arabulucu ve ikna edici konuşmalarından²²⁹ ve gösterdiği çabalarından da bu açıkça anlaşılmaktadır. Her ne kadar bazı ilim adamları Pavlus'u İsa'dan sonra Hıristiyanlığın II. kurucusu olarak görmek istemeseler de onun faaliyetleri, girişimleri ve yaptıkları ile Hıristiyanlığa kattığı değer, bunun aksini ispatlar durumdadır.²³⁰

---

²²⁵ Yıldırım, Suat, *age*, s.66–76; Gündüz, *Pavlus*, s. 28–29.

²²⁶ Schnelle, *age*, s. 1–2, 9,18.

²²⁷ Schnelle, s.9.

²²⁸ Schnelle, s. 67–70.

²²⁹ Schnelle, s.127–135.

²³⁰ Schnelle, s.137.

Pavlus'un Misyon seyahatlerinin 300.000 km'ye ulaştığını bugün hesap edenler mevcuttur. O zaman büyük bir toprak parçasına sahip olan Roma İmparatorluğu'nda kaynaklardaki bilgiye göre sadece 90.000 km yapılı yol bulunmaktadır. İşte bunları iyi düşündüğümüzde, onun o günkü şartlarda bu kadar km.lik seyahati de çok önem kazanmaktadır.²³¹ Çünkü burada Pavlus'un ne kadar büyük azme ve mücadeleci bir yapıya sahip olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Pavlus'un bu azmi ve faaliyetleri de onun bugünkü Hıristiyanlık için taşıdığı değeri ortaya koymasından önemlidir.

Burada özellikle H.J. Hohzmann ve W. Rein Bold gibi bazı teologların, Pavlus'un Misyon gezileri ile oluşturduğu grupları, mektuplarla destekleyerek eğitime sürecini sürdürmesini "Pavlus Okulu" olarak değerlendirmeleri de dikkate değerdir. Zira böyle düşünen teologlara göre o, kurmuş olduğu bu sistemle inanan kadınlardan ve erkeklerden öğretmen yetiştirmek suretiyle aslında hem Hıristiyanlığın gelecekteki altyapısını hem de misyonerliğin ve din hizmeti sınıfının temelini oluşturmuştur. Aynı zamanda Pavlus, bu şekilde gelecekteki Kilise, Apostel, din adamı ve misyonerlik yöntemleri konusunda ilk örneği oluşturduğu gibi, çabası ve mücadeleleri ile bu yoldaki fedakarlıklarının da öncüsü olmuştur. Bunun yanında Pavlus, bütün yönleriyle havariliği oturtmuş, şartlarını ortaya koymuş ve geleceğe örnek olmuştur.²³²

Pavlus'un Misyon gezilerinde uğradığı yerlerde, halkın dindar olanların çoğunluğunu o sıralarda hep Yahudiler oluşturmaktaydı. O dönemde İmparatorluk içerisinde 6 milyon Yahudinin olduğunu da hesaba katılırsa,²³³ Pavlus'un Hıristiyanlığı yayma uğrunda ne kadar büyük tehlikeleri göze aldığı ortaya çıkar. Bu dahi onun önemli bir örnek olması bakımından yeterli delildir. O, bütün bu engellere, tehlikelere, taşlanma ve ölüm tehditlerine rağmen, o zamanın en önemli kültür merkezlerine yeni dini götürebilmiş bir insandır.²³⁴ Nitekim onun ziyaret ettiği birçok yerin zamanla Hıristiyanlığın tarihi merkezleri haline dönüşmesi bu açıdan önemlidir.²³⁵

---

²³¹ Schnelle, s. 139–140.

²³² Aydın, F, *agTez*, s. 122–138.

²³³ Schnelle, s.142–143.

²³⁴ Schnelle, s. 144.

²³⁵ Schnelle, s. 146–155.

Bazı bilim adamları Pavlus'un öğretilerini ve vaazlarını ve bölge bölge, yer yer, şehir şehir, kıta kıta gezilerini önceden tasarlayarak ve bir plan dâhilinde yaptığını kabul ederler. Onlara göre Pavlus, bu sayede on yıldan az bir zaman içerisinde Misyon'unu başarıyla tamamlamıştır.²³⁶ Ayrıca bazı teologlara göre Pavlus, kendi kutsal metinleri olan mektuplarında kendi İncili'ni, dini Literatürünü, vaaz ve tartışmalarını, hizmetlerini aktararak Hıristiyanlıktaki gücünü ortaya koymuştur.²³⁷ Pavlus'un bu çabaları neticesinde, yaşamının son zamanlarında Roma İmparatorluğu içerisinde bütün olumsuz şartlara rağmen, Hıristiyan cemaati inanılmaz bir hızla artmıştır.²³⁸

Birçok batılı ilim adamı ve teolog, Pavlus'u yaşadığı zaman itibarıyla "Dünyanın başkentinde dünyayı değiştiren adam" olarak görmüştür. Bunun yanında "dünyanın gündemine girdiği yer, onun son istasyonu oldu" şeklindeki tespitleriyle de onun Roma'da yeni din ile dünyayı değiştirdiğine ve yine orada ölmüş olduğuna işaret etmişlerdir. Yine onlar, kendisi ölse de Pavlus'un öğretisinin Roma merkezli olarak yayıldığına dikkat çekmişlerdir.²³⁹ Pavlus'un, Hıristiyanların büyük bir çoğunluğunun kanaatiyle din uğrunda öldürülen bir şehit kabul edilmiş olması da önemlidir.²⁴⁰

Bütün bunların yanında Pavlus'un Hıristiyanlığa girmesiyle birlikte İsa'ya inananların oluşturduğu cemaatle arasında birçok ayrılık ortaya çıkmış, zamanla asırlarca tartışılan ve hala tartışılmaya devam eden anlaşmazlıklar vuku bulmuştur. Bu tartışmalar, kapanması zor yaraların açılmasını ve düşmanlıkları meydana getirmiştir. Sonuçta mezhep savaşları çıkmış, ancak yine de Pavluşçu anlayış üstün gelmiştir.²⁴¹ Bütün bunlar göz önüne alındığında bugünkü Hıristiyanlığın temelini Pavlus tarafından atıldığını ve onun bu dinde yerinin vazgeçilmez olduğunu söylemek mümkündür.

---

²³⁶ Wilckens, *EKK*, c.3, s.122.

²³⁷ Wilckens, *EKK*, c.3, s.122.

²³⁸ Schnelle, s.335.

²³⁹ Schnelle, s.399-402.

²⁴⁰ Schnelle, s.425.

²⁴¹ Güç, Ahmet, *Dinlerde Mabed ve İbadet*, İst.1999, s. 115; Sarıkçıoğlu, *age*, s. 219-221.

2. Pavlus İle İlgili Şüpheler

Yukarıda anlatılan ve onun Hıristiyanlıktaki yerinin önemine işaret eden bilgiler yanında onunla ilgili birkısım şüpheler de bulunmaktadır. Pavlus'un Şam Vizyonu öncesi ve sonrası durumunda oldukça farklılıkların olması, mektuplarındaki dogma olan görüşleri ile diğer kutsal metinlerin zaman zaman çelişmesi, aslında birtakım araştırmacı tarafından bir problem olarak görülmektedir. Örneğin, Pavlus'un ihtida edip Hıristiyan olmadığı, sadece Şam Vizyonunda peygamber olarak ilahi bir şekilde görevlendirildiği belirtilmektedir.²⁴² Piskoposluğunun 3. yılında (35) Kudüs'e gelip 15 gün kaldığı ve burada başka bazı havariler yanında Yakup'la tanıştığı belirtilirken,²⁴³ yine bazı kaynaklarda onun Kudüs'e sadece Petrus ile tanışmaya geldiği ifade edilmektedir ki, bu bir çelişki olarak görülmektedir. Bunun yanında Pavlus'un aslında bir diaspora Yahudisi olmasına ve Helenistik Yahudi kültürüne sahip bulunmasına rağmen, yazı ve konuşma dili Yunancadır.²⁴⁴

Pavlus'un Şam Vizyonu'nun bir halüsünasyon olduğu iddia edilmiştir. O anda yorgunluktan, hastalıktan ve hatta yaptığı uzun yolculuktan dolayı zayıf düşmekten bunları gördüğünü zannettiğini ve bu hale geldiğini söyleyenler de olmuştur. Ayrıca bunun bir rüya olabileceği de söylenmiştir.²⁴⁵ Hatta bu çeşit düşünceleri taşıyan ilim adamları, iki bin yıl sonra dahi Pavlus'un sözlerine şüphe ile bakmaya devam etmişler ve İsa'nın günahı yok etmesiyle insanlığın huzura ve emniyete kavuşmamasını da buna delil göstermişlerdir.²⁴⁶ Yine bu düşüncede olanlara göre Pavlus, yanlış dogması ve yanlış öğretisiyle insanlar ile Tanrı arasındaki sevgiyi kaldırmıştır. Zira onun, Hıristiyanlığa soktuğu öğretisi, ağırlıklı olarak Yahudi kaynaklı, Helenizm destekli, Gnostik esintiler içeren bir anlayışa sahiptir.²⁴⁷

---

²⁴² Aydın, F, *agTez*, s.67–68.

²⁴³ *Gal 1/18–20*; Schnelle, s.104–106.

²⁴⁴ Ben Chorin, Schalom, *age*, s.9–13.

²⁴⁵ Ben Chorin, *age*, s. 18–19.

²⁴⁶ Ben Chorin, *age*, s.19.

²⁴⁷ Ben Chorin, *age*, s. 99–100–104; *Gal 3/13*.

Bazı araştırmacılar Pavlus'u tutarsızlık ve çelişkili davranmakla da suçlamışlardır. Hatta Pavlus'un ikiyeüzlü davrandığını söyleyecek kadar ileri giden araştırmacılar bu tezlerine şunu delil göstermişlerdir: "Gerçekte Pavlus, zaten doğuştan Yahudidir. Hıristiyan iken de Yahudi olarak kalmayı sürdürmüştür. Aslında onun ayrıldığı şey, modası geçmiş Yahudiliktir. Onun Hıristiyanlığı, görünürde Yahudiliğin tamamlanmasıdır.²⁴⁸ Ayrıca Pavlus, bazılarına göre hem bir Yahudi iken hem de Hıristiyanlığın mimarıdır".²⁴⁹ Bazı araştırmacılar da bir diyaspora Yahudisinin, Hıristiyanlık teolojisini oluşturmuş olmasında sakınca gördüklerini dile getirmişlerdir. Yine bazı araştırmacılara göre Pavlus, Hıristiyanlığın Yahudilikle sentezini yaparak iki dinden bir din çıkarmış,²⁵⁰ daha çok putperestlere yönelik misyonerlik yapmış ve ona göre hükümler ortaya koymuştur. O, bu şekilde yeni dini kendisine göre esnetmiştir.²⁵¹

Pavlus'un bazen zikzaklar çizdiği de görölmüştür. Kendisini sahabi ya da benzeri durumda ifade etmesi gerekirken o, kendisini İsa'nın on iki havarisi ile eř tutmakta ve bunun için gerekli olan kriterlere sahip olduğunu söylemekte bir sakınca görmemiştir.²⁵² Buna rağmen görüşlerini herkese kabul ettirmeyi başaramamıştır. Ancak İsa'nın tarihsel yaşamı ve önceki durumu ile ilgili hiçbir konudan bahsetmeksizin sadece Müjde'yi, İsa'nın takipçisi ve onun mesajını yaymak için geldiğini ifade etmekten de kaçınmamıştır.²⁵³

Pavlus'un dini görüşlerinin yanında, siyasi görüşlerinin olduğu da bir gerçektir.²⁵⁴ Bu durum, birçok bilim adamı tarafından yadırganmaktadır.²⁵⁵ O, bir yandan Hıristiyan din kardeşliği, din yolunda hiçbir engelden yılmama ve bu konuda

---

²⁴⁸ Aydın F., *age*, s. 140–148.

²⁴⁹ Ben Chorin, s.16–17.

²⁵⁰ Ben Chorin, s.96–100.

²⁵¹ Wilckens, c.1, s.44–52.

²⁵² Aydın, Fuat, "İsa sonrası tartışma konularından Havarilik", *DTA III*, Ankara 2003, s.76–84.

²⁵³ Eliade, *DİDT*, c. 2, s. 386; Pfander, *age*, s. 4, 10–11; Gündüz, *Pavlus*, s. 203–205.

²⁵⁴ *Rom 13/1–7*.

²⁵⁵ Wilckens, c.3, s.43.

engel olan yönetime itaatsizliği öngörürken,²⁵⁶ diğer yandan da devlete itaatsizliği tavsiye etmiştir.²⁵⁷ Onun bu tutumu, bazı teologlar tarafından bir çelişki olarak görülmektedir.²⁵⁸

Pavlus'un mektuplarındaki tutarsızlıkların da onunla ilgili şüphelerin oluşmasında etkili olduğu bir gerçektir. Onun en önemli eseri olan Romalılara Mektubu'nun bazı bölümleri ile ilgili farklı yorumlar bulunmaktadır. Örneğin bazı araştırmacılar, Rom 16/1–23. bölümün orijinal mektup metninde aslında bulunmadığını ya da ona dâhil olmadığını söylemişlerdir.²⁵⁹ Bu iddiada bulunanların delili ise şudur: Pavlus mektuplarında genelde Hıristiyanları selamlamamıştır. Ancak yeni bir cemaate, Hıristiyanlığı yaymak istediği yeni bir yerin insanlarına bir mektup gönderdiğinde, selamla başlamış ya da mektubu selamla bitirmiştir. Yani Pavlus tanımadığı toplumlara selam vermiş, tanıdığı toplumlara ise selam vermemiştir.²⁶⁰ O daha çok şahsi yazı ve sözlerinde ve bazı mektuplarında insanları selamlayarak Hıristiyanlığa kazanma yoluna gitmiştir.²⁶¹ Ancak Romalılara Mektubu'nu genelde Hıristiyan olan kendi cemaatine yazdığı halde neden selam kısmı olduğu bilinmemektedir. Bu yüzden selamlı bölümün ona ait olmadığını söyleyenler bulunmaktadır. Ancak burada onun selamının ona ait olduğunu düşünenler, bunu misyonerliğin başlangıç sözü olarak görme eğilimindedirler.

Bundan başka Hıristiyanlara selamla başladığında onlara çok sert emirler verdiği, Romalılara Mektubu 16/3–16 ve 16/17–23 bab ve ilgili cümlelerindeki selamı da bunun için seçtiğini söyleyenler de bulunmaktadır.²⁶² Araştırmacıların bir kısmı ve bazı teologlara göre ise Pavlus, Romalılara Mektubu'nu sanki son öğretisi, vaazı ve öğütleriymişcesine bir sonla ve selamla bitirmiştir. Yani bu düşüncede olanlara göre

---

²⁵⁶ *Rom 13/8–10, 12/8–13.*

²⁵⁷ *Rom 13/1–7.*

²⁵⁸ Wilckens, c.3, s.71–72.

²⁵⁹ Wilckens, c.1, s.23–24.

²⁶⁰ *Kol 4/15.*

²⁶¹ *Kor I 16/19, Timo II 4/19.*

²⁶² Wilckens, c.1, s.25–26.

Pavlus, mensuplarını hem yanlış din öğretilerine karşı uyarılmış hem de mektubunu bütün din kardeşlerine ve hizmete yardım edenlere selamla bitirmiştir.²⁶³

Pavlus'un Gentile Hıristiyanlarına özel ilgi gösterdiği ve Yahudi kökenlileri pek önemsemediği, hatta bu durumun Yahudileri ve Yahudi kökenli Hıristiyanları kızdırmış olduğu da anlaşılmaktadır. Hâlbuki Pavlus, Yahudileri yeni dine çekerken onlara yakınmış gibi durmaktaydı. Zira onlara hitap ederken, Eski Ahitten alıntılara yer vermekte ve bunun için Tora etkileriyle hareket etmekteydi. Ancak ikinci Kudüs ziyaretinde herkese göre konuştuğu ve yeni dini ona göre sunduğu, oradaki Yahudi cemaatinin gözünden kaçmamıştı. Kendi içerisinde bazı paradoksları taşıyan bir anlatım ve öğreti sunumu mevcuttu ve bu açığa çıkmıştı. Bu yüzden birtakım sıkıntılar yaşamak durumunda kalmıştır.²⁶⁴ Bu konuda Pavlus'un güvenilmezliğini kendi sözleri de ele vermektedir. Nitekim bizzat kendisi şu sözünde bunu açıkça söylemekten çekinmemiştir: "Yahudilerin yanında Yahudi oldum, onları kazanayım diye. Putperestlerin yanında purperest oldum, onları kazanayım diye. Herkesin yanında her şey oldum ki, Müjdenin yayılışında katkıda bulunayım diye."²⁶⁵ Nitekim bu tür bir anlayışın asırlarca misyonerler tarafından kullanılarak kendi dinlerinden olmayan insanları kandırma hatta bu yolla sömürme yoluna gittikleri, ilim adamlarınca da ifade edilmektedir. İşte bunun dayanağı ve ilk uygulayıcısı Pavlus'tur.²⁶⁶

Bir kısım ilim adamı ve bazı Hıristiyan araştırmacılar, aslında Pavlus'un bir teolog olmadığını, dogma ihdas edecek bilgi ve yetkiye sahip bulunmadığını dile getirmişlerdir. Bu düşüncede olanlara göre onun teoloji dalında ciddi bir kitabının dahi bulunmayışı her ne hikmetse bazı Hıristiyan teologlar tarafından göz ardı edilmektedir. Bunun yanında yine bir kısım araştırmacı, Pavlus'un ilmi bir altyapısının, eğitiminin ve çalışmasının olmadığını, sistematik bir din koyucusu ve kurucusu pozisyonundan uzak olduğunu, sadece mektupları ve onlardaki görüşlerinden başka bir şeyinin olmadığını da dile getirmişlerdir. Araştırmacılar, bu mektupların dogma, kutsal ve teolojik bir metin

---

²⁶³ Wilckens, c.3, s.143.

²⁶⁴ *TİB*, c.1, s.21-24.

²⁶⁵ *Kor I 9/19-23*.

²⁶⁶ *Karatepe, Ali, Silahsız Haçlı Seferi, Tarih Düşünce Dergisi, Eylül 2004, s.16.*

olarak çok önemli gösterilmesini aslında Pavlusa gereğinden fazla değer verilip abartma olarak görmektedirler.²⁶⁷ Burada tuhaf olan bir başka nokta da, Pavlus'un misyonerlik yaptığı için değil, halk arasında bölücülük yaptığı için Roma'ya götürülüp yargılanmış olmasıdır.²⁶⁸

3. Pavlus Kronolojisi

İsa'nın ölümü	30
Pavlus'un ihtidası	33
Kudüs'te ikameti	35
Pavlus Kilikya, Tarsus'ta	36–42
Pavlus Antakya'da	42
I. Misyon seyahati	45–47
Piskoposlar toplantısına katılması	48 başları
Pavlus ikinci defa Antakya'da	48 yazı
II. Misyon seyahati	48 sonbaharı başlar 51 ve 52 ye kadar sürer
Pavlus Korint'te	50–51
Pavlus Galatya'da	51–52

---

²⁶⁷ Ben Chorin, *age*, s.90.

²⁶⁸ Wilckens, c.1, s.69.

Antakya'ya tekrar dönüşü	51–52
III. Misyon seyahati	52–55/56
Efeste iskânı	52–54/55
Pavlus Makedonya'da	55
Korintte 2. iskânı	56 başları
Kudüs'e dönüş	56 yazı
Hapiste tutukluluk, Sezerya	56–58
Yönetim değişimi Felix-festus	58
Roma'ya varış	59
Roma'da hapis	60–62
Pavlus'un ölümü	62–64 – 67 ²⁶⁹

II. PAVLUS'A AİT DİNİ METİNLER

A- Pavlus'un Mektupları

1. Mektuplarının Sayısı ve Genel Durumu

Hıristiyanlığın kutsal saydığı kitapları içerisinde Tevrat, İnciller, Havarilerin ve Kilise Babalarının mektup ve öğütlerinin yanında Pavlus'un mektupları da bulunmakta ve onun mektupları bu metinler içerisinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Bilindiği gibi Pavlus'un mektupları, İncillerden çok önceleri yazılmıştır. Bu tespit çok önemlidir. Zira Hıristiyanlığın kutsal metinlerinin özü olan İncillerden önce, Pavlus'un mektuplarıyla bu dinin çerçevesi çizilmiş bulunmaktadır. Yeni Ahidin en eski metinleri olan Pavlusun mektuplarının bir kısmı cemaatlere bir kısmı o bölgede yaşayan inananlara ve bir kısmı da yeni kurulan Kiliselere yazılmıştır. Bunlar:

Romalılara Mektup

Korintoslulara I ve II Mektuplar

Galatyalılara Mektup

---

²⁶⁹ Schnelle, s. 40.

Efeslilere Mektup

Filipililere Mektup

Koloselilere Mektup

Selaniklilere I. ve II. Mektuplar

Pavlus, mektuplarının bir kısmını da o bölge, cemaat ya da Kilise için önemli olan şahıslara hitaben yazmıştır. Bunlar;

Timoteus'a I. ve II. Mektuplar

Titus'a Mektup

Filemon'a Mektup ²⁷⁰ şeklindedir.

Pavlus'un bir de İbranilere Mektub'u vardır. Bazı yazarlar bu mektubu, Pavlus'a atfetmemektedirler. Ancak ilgili bölümde aktardığımız gerekçelerden dolayı bu mektubun da Pavlus'a ait olduğuna kanaat getirdiğimiz için, burada onu da sıraya koyduk.

Pavlus'un Mektupları'nın yazıldığı tarihler de verilmektedir. Ancak kaynaklarda bu tarihler konusunda da farklı farklı bilgiler bulunmaktadır. Aslında mektupların yazıldığı yerler ve zaman tam olarak bilinmemektedir. Burada kesin olarak kabul edilen husus İncillerden önce yazıldıklarıdır. Nitekim bazı araştırmacılar, "Hıristiyanlığın ilk ve en eski dini metinleri Pavlus'un Mektupları'dır"²⁷¹ sözünü açık ve net bir şekilde söylemek durumunda kalmışlardır. Buna rağmen mektupların yazılışı konusunda genel kanaate göre tarihler şöyledir: Selaniklilere I.Mektubun 49–50, Korintoslulara I. ve II. Mektupların 50–51, Efeslilere Mektubun 52–54, Filipilere ve Filemon'a Mektupların 53–55, Romalılara Mektubun 55–58 tarihlerinde yazıldığı belirtilmektedir.²⁷² Bunun yanında şu tarihler de verilmektedir: Selaniklilere I. Mektubun 50, Galatyalılara Mektubun ya 48 ya da 51, Korintoslulara I. Mektubun 54, Filipilere Mektubun 55, Korintoslulara II. Mektubun 56, Romalılara Mektubun 57 yıllarında, diğerlerinin ise 57

---

²⁷⁰ Bu, on üç mektubun Pavlus'a ait olduğu ifade edilmektedir. Ancak belirtilen bu sayı konusunda, Hıristiyan teologlar arasında birlik yoktur. Aydın, Mehmet, *Hıris. Kayn. Göre Hıristiyanlık*, s.95–96.

²⁷¹ Aydın, F., *agTez*, s.14; Schnelle, s.29-30.

²⁷² Achtemeier, *age*, s.757–765.

yılından ölümüne kadar yazıldığı ifade edilmektedir. Ancak yukarıda bu tarihlerde de ittifak yoktur.²⁷³

Kaynakların çoğunda Pavlus'un ilk mektubu olarak Selaniklilere I. Mektubu, en son yazdığı mektup olarak da Romalılara Mektubu gösterilmektedir. Diğer mektuplarının ise, bu iki mektup arasındaki tarihlerde yazıldığı kaydedilmektedir. Ancak özellikle Romalılara, Galatyalılara ve Korintoslulara yazdığı mektuplarda, Yeni Ahit'in içerisinde var olan yeni dinin inanç, ibadet ve diğer kurallarının çerçevesinin çizildiği yine genel bir kanaat olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁷⁴

Pavlus, mektupalarında, mektubu gönderdiği cemaat, şahıs ve yere göre konular işlemiştir. Bu mektuplarında bazılarının iddia ettiği gibi sistematik ve ilahi kaynaklı bir düzen yoktur. Nitekim mektupların genelde gerek seyahatleri, gerekse Misyon faaliyetleri esnasında gördüğü ya da kendisine gelen bilgilere dayanarak, o bölgelerdeki eksiklikleri ve yanlışlıkları düzeltmek için yazdığı anlaşılmaktadır. Hatta bu mektupları sayesinde birtakım problemleri çözdüğü de gözlemlenmektedir. Bu mektuplarında hem teolojisini ortaya koymuş ve yeni dine girenlere, cemaatlere bunu aktarmış hem de cemaati ile irtibatını sağlamış ve talimatlarını ve kime itaat edeceklerini v.s. onlara bildirmiştir. Bununla beraber Pavlus'un mektuplarının hemen tamamını hayatının son 15 yılında yazdığı kabul edilmektedir.²⁷⁵ Yani, miladi 45–60 yıllarında yazıldığı ve 90–100 yılları arasında ve ilk asırda bir araya getirildiği belirtilmektedir.²⁷⁶

Pavlusun Mektupları, asırlarca yazılış tarihlerine göre yukarıdaki şekilde sıralandığı gibi önemlerine göre de çeşitli sıralamalara tâbi tutulmuştur:

Hür iken yazdığı mektupları: Korintoslulara I. ve II., Timoteus'a I. ve II., Selaniklilere I. ve II., Titus'a ve İbranilere yazdığı mektupları bu sınıfa dahil edilmiştir.

---

²⁷³ Gündüz, *Pavlus*, 26.

²⁷⁴ *LAK*, c.3, s. 119.

²⁷⁵ Ben Chorin, *age*, s.50–65,93; Schnelle, s.8–9.

²⁷⁶ Aydın, F., *agTez*, s.19-32.

Hapiste iken yazdığı mektupları: Koloselilere, Efeslilere, Filipilere ve Filemon'e Mektupları bu kategoride sayılmıştır. Pavlus, bunları hapiste yazdığı için bunlara **tutsaklık mektupları** da denmiştir.

Polemik mektupları: Pavlus'un tartışmalarının çok olduğu mektupları, bu sınıfa tabi tutulmuştur. Bu sınıflandırmayı yapan araştırmacılar, onun Galatyalılara ve Romalılara yazdığı mektuplarını örnek vermişlerdir.

Rahipsel mektupları: Pavlus'un bazı mektupları cemaati yönetenlere, havarilerine yazılmıştır. Bu mektupların, cemaat yönetimi konusunda tavsiyelerini de içerisinde barındırdığı için bu adla ifade edildiği anlaşılmaktadır. Bunlar da Titus'a, Timoteus'a ve Filemon'a yazılan mektuplardır.²⁷⁷

Esas mektupları: Pavlus'un Romalılara, Galatyalılara, Korintoslulara I. ve II. Mektupları onun bütün düşüncelerini barındıran mektuplar olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan söz konusu mektuplara bu ad verilmiştir. Bir kısım teolog, bu dört mektuptan gayrisini sahih saymamıştır. Hatta bu görüşte bulunan teologlar, diğer mektupların Gentile Hıristiyanları tarafından yazıldığını dahi iddia etmişlerdir. Daha önce de belirtildiği gibi, Pavlus'un Mektupları'nın dili Yunancadır. **Yunanca'nın koin** lehçesindedir. O zamanda Yunanca'nın bu lehçesinin ticaret ve iş dünyasında çok yaygın olduğu bilinmektedir. Ayrıca mektupların bir kısmının Pavlus'tan nice sonra öğrencileri tarafından yazıldığını söyleyenler de olmuştur.²⁷⁸ Ayrıca Pavlus'un Mektupları'nın, belirli sistematiğinin olmadığı bilinmekle birlikte bütün mektupları birkaç maddede aşağıdaki şekilde değerlendirilebilir:

Pavlus'un Mektupları'nda düşünce yapısına tesir eden saikler olarak Yahudilik, Gnostik anlayış, Helenistik ve felsefi kültür bulunmaktadır. Zira önceden kendisi, Hıristiyanlığa karşı en sert tavır sergileyen Yahudi grubu olan Ferisilerdendir. Buradan hareketle, mektuplarındaki Yahudi arka plana vurgu yapılmaktadır. Yine Mektuplarda dikkati çeken hususlardan bir diğeri de, Pavlus'a en çok muhalefetin Yahudilerden

---

²⁷⁷ Gündüz, *Pavlus*, s.26-27.

²⁷⁸ Mektupların geniş tanıtımı için bkz. Aydın, F., *agTez*, s.15-34.

geldiği ve sonra Yahudi kökenli Hıristiyanlardan buna katılanların olduğunun görülmesidir.²⁷⁹

Onun mektuplarında tam bir dini metinden çok mistik içerikli Hint dinleri esintisi bulunmaktadır. Bu durumda mektuplar, dini kurallar açısından hem pratik hem de teorik olarak birçok sıkıntı doğurmaktadır. Bu problemlili durum, asırlarca sürmüş ve Hıristiyan dünyada parçalanmalara neden olmuş, ayrıca yeni yeni problemleri de beraberinde getirmiştir.²⁸⁰ Bazı ilim adamlarına göre Pavlus, kendi kutsal metinleri olan mektuplarında kendi İncilini, Dini Literatürünü, vaaz ve tartışmalarını, hizmetlerini sunarak aslında Hıristiyanlıktaki gücünü ortaya koymuştur.²⁸¹

Pavlus'un mektuplarında en dikkat çekici hususlardan biri de, sadece Hıristiyan İsa'yı anlatması ve ondan önceki İsa'ya hiç temas etmemesidir.²⁸² Aynı zamanda bu mektuplar, o zamanın kültürü, coğrafyası, anlayışı ve öğretisi gibi birçok konuda bilgi vermektedirler. Bu mektuplar ayrıca bir taraftan bitmek tükenmek bilmez bir materyal olmaları bakımından, diğer taraftan da iki bin yıl önceki düşünceyi, yaşamı, anlayışı ve tarihi bilgileri içerisinde barındıran teolojik bir enstantene sunmaları açısından da önemlidir. Ancak bazı araştırmacılara göre Pavlus'un bu mektuplarında genel olarak neyi hedeflediği, ne yapmak isteği anlaşılammamakta ve öğretisi hakkında yeterli kanaate sahip olmak mümkün görünmemektedir. Aynı zamanda bu mektuplar, tartışma götürecek dini, siyasi ve kişisel birtakım konuları da içermektedir.²⁸³

Mektuplarda onun teolojisi, öğretisi ve diğer bütün görüşlerinin yanında, havariliği ve misyonerlik tarzı anlatılmaktadır. Ayrıca seyahatleri hakkında da bilgi bulunmaktadır.²⁸⁴ Bütün bunlara rağmen Pavlus'un mektupları tamamen zaman ve

---

²⁷⁹ Pavlus'un mektuplarında var olan inanç ve ibadetlerdeki (Pesah günü de dâhil) Yahudiliğin etkisi için bkz. Ben Chorin, *age*, s.104–120.

²⁸⁰ Ben Chorin, s.90, 93–94.

²⁸¹ Wilckens, c.3, s.122.

²⁸² Schnelle, s.13.

²⁸³ Schnelle, s.9–10.

²⁸⁴ Schnelle, s.32–34.

şartlardan dolayı belli kişilere, cemaatlere ve yerlere yazılmıştır. Yani yukarıda da aktarıldığı gibi sistematik ve planlı bir şekilde yazılmamışlardır.

2. Mektupların Kısaca Tanıtımı

Biz burada Pavlus'a ait olduğundan hiç şüphe edilmeyen mektuptan başlayarak 14 adet mektup hakkında kısaca bilgi vereceğiz. Buradaki tanıtım sıralaması Kitab-ı Mukaddesteki gibidir. Zira o sıralamada da tarih sırasının gözetilmediği görülmektedir.

Romalılara Mektubu: Pavlus'un Romalılara yazdığı mektubu en uzun, en son mektubu olup teolojisinin de bel kemiğini oluşturur. Bir kısım uzmana göre Romalılara Mektubu Pavlus'un öğretisinin olgunlaştığı mektubudur.²⁸⁵ Pavlus'un teolojik görüşleri ile ilgili hemen hemen bütün çalışmaların ve asli günah ile ilgili görüşlerinin yegane kaynağı, Romalılara Mektubu'dur. Aynı zamanda bu mektubu onun hayatının ve teolojisinin dönüm noktası kabul edilir.²⁸⁶ Pavlus'un Romalılara Mektubu kendisinin de belirttiği gibi,²⁸⁷ Hıristiyanlık açısından, geride kalan diğer mektuplarından çok ayrı ve farklı bir yere sahiptir. Onun en önemli teolojik görüşleri, kısmen Korintoslulara I. ve II. ile Galatyalılara yazdığı mektuplarında olmasına karşın, teolojisinin neredeyse bütün özeti Romalılara Mektubu'nda toplanmıştır.²⁸⁸ Bu sebeple onun Romalılara yazdığı mektubuna diğerlerine oranla daha fazla yer verdik. Bu mektup üslup olarak da, Korintoslulara I. ve Galatyalılara yazdığı mektuplarına benzemektedir.²⁸⁹ Pavlus'un bu

---

²⁸⁵ Schnelle, s.20–21.

²⁸⁶ Ankara ili Altındağ İlçesi, Ulus semtinde bulunan Azize Maria Terasa Kilisesi Cizvit Rahibi Peder Felix, Asli günah bakımından Pavlus'un en önemli mektubunun, Romalılara yazdığı mektubu olduğunu ifade etmiştir. Ancak Felix Körner, bir kısım araştırmacı, ilim adamı ve teologun, bunları kendi dillerine terceme ederlerken, orijinalini değiştirerek kendi fikirlerini de kattıklarını belirtmiştir. Ona göre, başlarda da belirtildiği gibi bu konuda katkısız terceme ve tefsir bulmak imkânsızdır.

²⁸⁷ Rom 1/4–18, 11/36 vb.

²⁸⁸ Rom 1/15; Wilckens, EKK, c.1, s.49–56.

²⁸⁹ Ayrıca bu mektupların içeriği ile ilgili konu başlıkları vb. Bu konularda geniş bilgi için bkz. *TİB*, c.9, s. 355–372, 434–440.

mektubu, sekreter olarak kullandığı Tertius'a yazdırdığı ve Fibi adlı bir bayan inanan aracılığı ile Roma'ya gönderildiği belirtilmektedir.²⁹⁰

Pavlus Romalılara Mektubunu Kudüs'e (Yaruşalim-Yarussalem) yaptığı bir yolculuk sırasında yazmıştır. Bu mektubun 57-58'lerde Korint'te yazıldığı da söylenir.²⁹¹ Ancak Roma yolunda ve misyoner olarak değil de tutuklu iken yazdığını söyleyenler de vardır.²⁹² Bu ise, tarih olarak İ.S. 56 yıllarına ve üçüncü dini anlatım yolculuğuna çıktığı zamana denk gelmektedir. Pavlus, bu mektubunda genel olarak bütün öğretisinin özeti ve tekrarı yanında, körleşmiş ve yanlışlıklar içerisinde olan Yahudiler ile putperestlerin gözünü Tanrı vahyini duyurarak açmak istediğini söylemektedir.²⁹³ Pavlus bu mektupta, günahın hâkimiyeti ve derinliği sebebiyle Yahudiler ve putperestlerin Tanrı'nın hışmına uğramış olduklarını belirtmektedir.²⁹⁴ Hatta bu sebeple olsa gerek, Romalılara Mektubun 9 ila 11. bölümlerini tamamen Yahudilere ayırmıştır. Onların yanlışlarını, Tanrı'ya sadakatsizliklerini, bozulmalarını vs. detaylıca anlatır. Bu sebeple kendisinin vahiyle geldiğini ve seçildiğini özellikle vurgulamaktadır.²⁹⁵

Ayrıca Pavlus'un bu mektubunda, Roma'da kurulan Kilise ve cemaatine yeni din ile ilgili inanç-ibadet konularında bilgi verilmekte, insanlığın asli günaha düşer oluşu, Tanrı'nın insanlığı bundan kurtarmak için sunduğu çare, İsa Mesih'e ve onun Misyonuna iman anlatılmakta, birtakım kurallar ve dini öğütler de bu mektupta yer almaktadır.²⁹⁶ Bununla birlikte araştırmacı Wilckens, Pavlus'un Romalılara Mektubunda Hıristiyanlığın inanç temellerini, Tanrı'ya bakışını, İsa'nın durumunu ve

---

²⁹⁰ Ben Chorin, *age*, s. 92; *İncil (Sevinç getiren Haber) İncilin Yunancadan çağdaş Türkçeye çevirisi*, Kitabı-Mukaddes Şirketi, Merkez İstanbul, UBS European Production Fund, 7000 Stuttgart 80 Balingen Strasse 31, 1991, s.328-551.

²⁹¹ Schnelle, s.334-335.

²⁹² Wilckens, c.1, s.41-49.

²⁹³ *Rom 1/17-18, 1/23-27, 2/1-10.*

²⁹⁴ *Rom 3/21-31*; Schnelle, s.343-348.

²⁹⁵ Bkz. Schnelle, s.378-390; *Rom 11/25-28.*

²⁹⁶ *K M*, s. 1922-1443.

günah meselesini ayrıntılı olarak ifade ettiğini belirtir. Burada sıkça ve özellikle günah konusundaki düşüncesinde Pavlus'un Rom. 3/9'da olduğu gibi önceki inançların tesirinde kaldığına vurgu yapmaktadır.²⁹⁷ Bu mektubunda Pavlus, putperest kökenli Hıristiyanlardan çokça bahseder. Aynı zamanda görüşleri de olgunlaşmıştır.²⁹⁸

Araştırmacı, ilim adamı ve teologlara göre, Romalılara Mektubun en zor cümleleri 5/12–21'dir. Bunlar bilindiği gibi asli günah ile ilgi olan anlatımlardır. Bu konu kendi başlığında ayrıca ele alındığı için burada bu konudan bahsetmeyeceğiz.

Romalılara Mektubun bazı bölümleri ve bablarında daha önce de bir vesile ile aktarıldığı gibi farklı yorumlar vardır. Örneğin bazı araştırmacılar, 16/1–23. bölümün orijinal mektup metninde aslında bulunmadığını ya da ona dâhil olmadığını söylemişlerdir.²⁹⁹ Bu iddiada bulunanlar, Pavlus'un mektuplarında genelde Hıristiyanları selamlamadığını, ancak yeni bir cemaate ve Hıristiyanlığı yaymak istediği yerin insanlarına bir mektup gönderdiğinde selamla başladığını ya da selamla bitirdiğini delil olarak göstermişlerdir.³⁰⁰ Bu düşüncede olanlara göre Pavlus, şahsi yazı ve sözlerinde ve bazı mektuplarında insanları selamlayarak Hıristiyanlığa kazanma yoluna gitmiştir.³⁰¹ Ancak Romalılara Mektubu'nu genelde kendi Hıristiyan cemaatine yazdığı halde selamın olmasına şüphe ile bakmışlar ve selamlı bölümün ona ait olmadığını savunmuşlardır. Buna karşın onun selamla başlama anlayışını misyonerliğin başlangıç sözü olarak gören bazı araştırmacılar da Hıristiyanlara selamla başladığında onlara çok sert emirler verdiğini, bu mektubundaki 16/3–16, 16/17–23 bölümlerde de selamı bunun için seçtiğini söylemektedirler.³⁰² Bu düşüncedeki teologlara göre Pavlus, Romalılara Mektubu'nu sanki son öğretisi, vaazı ve öğütleriymişcesine bir sonla bitirmiştir.³⁰³

---

²⁹⁷ Wilckens, c.1, s.16–18.

²⁹⁸ Rom 10/1–3, 13/17–32 vb; Shenelle, s.332–333.

²⁹⁹ Wilckens, c.1, s.23–24.

³⁰⁰ Kol 4/15.

³⁰¹ Kor I 16/19, Timo II 4/19.

³⁰² Wilckens, c.1, s.25–26.

³⁰³ Wilckens, c.3, s.143.

Mektubunu bütün din kardeşlerine ve hizmete yardım edenlere selamla bitirmiş olması bundandır.³⁰⁴

Pavlus'un bu mektubunda şu konular işlenmektedir; Evanjelizm, Tanrı'nın adaletli vahyi, inanılması ve uyulması gerekenler ile günahın mahiyeti, kurtuluş ve günah konularının Tanrısal gereklilik olduğu, Tanrı'nın sevgisiyle, adaletli davranarak bütün insanları, günahkârları kurtarmışlığı, herkesin buna inanmasının zorunluluğu, aksi takdirde inançsız ve günahkâr olacağı, İsa'nın insanlığın kurtuluşu için kurban olarak kendisini feda ettiği, İnsanın günah işleyerek ölümlü olduğu, Tanrı'nın vahyinin sevgiden ibaret olduğu, Tanrı'nın inayetinin kurtuluş için olmazsa olmaz olduğu,³⁰⁵ Âdem'in işlediği günah yüzünden hem bütün insanlığın günahkâr olduğu hem de günahın insanlığa ve dünyaya hâkim olduğu³⁰⁶ İnsanın özgürlüğü ve özgür iradesinin zayıf ve yetersiz olduğu (bu tür özgürlüğün insanı kötüye ve günaha götüreceği şeklindeki anlayışıyla Pavlus, özgür iradeye tam bir şekilde karşı çıkmıştır.) Yukarıda içerdiği temel konuları verdiğimiz Romalılara Mektup, 16 bölümden oluşmaktadır.³⁰⁷

Korintoslulara I. Mektubu: Korint, Yunanistan'da Pire ile Atina arasında bir körfez kentidir. Daha önce Korint'e gidip orada bir buçuk yıl kalmış ve pek çok kimseyi yeni dine kazandırmış olan Pavlus, oradan aldığı olumsuz haberler nedeniyle, onlara yönelik öğütlerini içeren bu mektubu kaleme almıştır. Bu mektubu, Pavlus'un doktrini açısından Romalılara ve Galatyalılara yazdığı mektuplardan sonra üçüncü sırada bir öneme sahiptir. Pavlus'un Korintoslulara ilk mektubunu, Efeslilere mektubundan az önce yazdığı belirtilir. Bazılarına göre ise Romalılara yazdığı mektubundan bir yıl önce, tahminen 56'nın sonu ya da 57 yılının başları olduğu ifade eldir. Bundan kısa bir süre sonra Korintoslulara II. Mektubunu yazmıştır.³⁰⁸

---

³⁰⁴ Pavlus'un mektupları ve özellikle Romalılara Mektubu ile ilgili olarak bkz. Wilckens, c.1, s.41–52.

³⁰⁵ Bkz. Wilckens, c.1,s.199–2002, 283284, 300–302.

³⁰⁶ Rom 5/13; Wilckens, c.1, s.317–319.

³⁰⁷ Bu konularda ayrıca bkz. Wilckens, c.3, s.87–98.

³⁰⁸ Ben Chorin, *age*, s.103–104; Ayrıca bu mektubun içerdiği konular için bkz. *TİB*, c.10, s.8–12.

Bu mektubunda Pavlus'un daha çok, kendi düşünce ve teolojik anlayışını anlatma ve aktarmada verimli zaman ve mekânı bulduğu görülür. Bu sayede o, Asya ile Roma arasında çok önemli bir ilim ve ticaret merkezi olan Korint'te birçok insanı yeni dine kazanmıştır.³⁰⁹ Burada ayrıca halk ile havari irtibatının güzel bir örneği göze çarpmakta ve Pavlus mektubunda, inananları teolojik açıdan bilgilendirmekte, onlara sosyal ve dini çalkantılara karşı birlik ve uyanık olmalarını öğütlemektedir.³¹⁰ Burada ayrıca kölelerin özgürleştirilmesini istemiş ve Hıristiyanların özgürlüğünün başkalarının özgürlüğünün önüne geçmemesi gerektiğini söylemiştir.³¹¹ Bu mektubunda henüz dini bilgi bakımından olgunlaşmamış insan grubuna, imanlarını kuvvetlendirmek için nasihatlerde bulunmaktadır. Ayrıca sevgiyi amaç edinmeleri, her türlü kötülükten ve fuhuştan vazgeçmeleri konusunda uyarılarda bulunmuştur.³¹² Udo Schnelle, bunu Pavlus'un bir Hıristiyanda bulunması gereken sorumluluk anlayışı ve dindarlık modeli ile yorumlamaktadır.³¹³ Ayrıca Rom 5/12–21'deki günah, kurtuluş, Mesih İsa'nın çarmıhı ve kurtarıcı kurban oluşu konuları için bu mektuptaki I/15'in altyapı oluşturduğu ifade edilir. Mektup, 16 baptan oluşmaktadır.³¹⁴

Korintoslulara II. Mektubu: Pavlus, Korintlilere bu mektubu, öğütlerinin tutulmadığını öğrendikten sonra yazmıştır. Hatta mektubu, öğrencisi Titus ile kente göndermiştir. Bu mektubunda daha çok dini ve siyasi rakiplerine karşı meydan okumakta ve onların suçlamalarına cevaplar vermektedir.³¹⁵ Ayrıca Korint'te durumun

---

³⁰⁹ Schnelle, s.201–204.

³¹⁰ *Kor I 1/4, 1/10–14, 3/13 vd.*; Schnelle, s. 205,212–213. Ayrıca Udo Schnelle, o devir için Pavlus'un Kor I. Mektubunda yasak cinsel ilişkinin yanlışlığından bahsetmesini, *Kor I 5/1–5, 10/23*, zayıflar ve güçlüler arasındaki çatışmalarda Hıristiyanları tarafsız kalarak, muhtaçlara yardım etmelerini istemesini ve anlaşmazlıklarda yapıcı olmalarını *Kor I 8/1–13, 10/14–23*, tavsiye etmesini; Pavlus'un sorumluluk almasına ve bunu, "inananlara da bu sorumluluğun yüklemesi" olarak görmekte ve çok önemsemektedir. Schnelle, s.220–224.

³¹¹ *Kor I 7/21, 8/9.*

³¹² *K M, s. 1444–1464.*

³¹³ Schnelle, s.228–230.

³¹⁴ Schnelle, s.236–240.

³¹⁵ *Kor II 1/9, 2/6–10, 3/1–3.*

nazik oldğunu görerek, 3. defa orayı ziyaret edeceğini söylemektedir.³¹⁶ Bu arada ziyaretlerinde karşılaştığı durumları, hatta tehdit edilmesi ve ölüm tehlikesi geçirmesinden bahseder ve birliğe vurgu yapar.³¹⁷

Bu mektubunda yine inananların imanını güçlendirme çabalarından oluşan öğütlerinin yanında kendisine ve inananların imanını sarsıcı dış telkinlere karşı uyanık olmalarını istemektedir. Hatta bu mektuptan sonra, Korintosluların tövbe ettiği ve Pavlus'un da buna sevindiği belirtilir. Ayrıca bu mektupta, hem Korintlileri hem de kendisini öven ve onları hüzünlendiren sözler sarfederken iyi bir havarilik örneği sergiler. Onlar için Titus'u yetkilendirerek orada görevlendirir.³¹⁸ Aynı zamanda Âdem'in günahı sebebiyle günahlı olan insanın Tanrı'nın inayeti ve İsa Mesih'in sayesinde günahı ortadan kaldırılarak Tanrı-insan barışının sağlandığını anlatır.³¹⁹ Bu mektubunda rakipleri ile mücadelesi daha da ön plana çıkmaktadır.³²⁰ Mektup 13 bölümden oluşmaktadır.³²¹

Galatyalılara³²² Mektubu: Pavlus'un bu mektubu, Galatya'da kurduğu kilise cemaatlerine İ.S. 49–54 tarihleri arasında Efes'te ikameti sırasında yazdığı belirtilir. Ancak Korintoslulara I. Mektubu'ndan önce ya da sonra, Makedonya seyahati esnasında, Romalılara Mektubu'ndan az önce yazdığı da söylenir. Nitekim Romalılara Mektubu ile çok ortak yönünün bulunması sebebiyle, bu tezi destekleyenler vardır.³²³ Galatyalılar cemaatinin, Pavlus'un 1. Misyon seyahati neticesinde oluştuğu belirtilir.

---

³¹⁶ *Kor II 12/14, 13/1.*

³¹⁷ Schnelle, s.251–256.

³¹⁸ *Kor II 3/5, 9/2 vb.*

³¹⁹ *Kor II 5/18.*

³²⁰ Schnelle, s.256–283; Kor II ile ilgili içerik maddeleri ve ana teması için bkz. *TİB*, c.7, s.268–275.

³²¹ *K M, s. 1465–1478.*

³²² Galatya'nın, Ankara civarı ve o zaman Paflagonya'luların elinde olan bir yer olduğu, ancak Mısır'da ve Roma'da da, "Galatya" adında yerlerin bulunduğu kaynaklarda geçmektedir. Schnelle, s.287.

³²³ Schnelle, s. 282, 293.

Ancak kaynaklarca bu doğrulanmamaktadır. O dönemde Galatyalılar, genelde putperest kökenli Hıristiyanlardan oluşmaktaydılar.³²⁴

Mektubunda buradaki cemaati, Barnabas ve Pavlus birlikte mi oluşturdular, yoksa sadece Pavlus mu oluşturdu tartışması vardır; ancak Galatya cemaatinin Pavlus tarafından oluşturulduğu ifade edilir.³²⁵ Bu mektubunda ayrıca onun bazı kimse ve çevrelerle yapılan teolojik tartışmaları, Polemikleri bulunmaktadır. Zira o tarihlerde Galatyalılarla Pavlus arasında havari krizi çıkmıştı ve durum biraz gergindi. Nitekim Pavlus hakkında, Yahudi kökenli Hıristiyan misyoner olduğu dedikodusu çıkarılmıştı. Bu da putperest kökenli Hıristiyanların çoğunlukta olduğu Galatya halkı arasında Pavlus'a karşı hoşnutsuzluğa neden olmuştu.³²⁶ Ancak burada Pavlus kendini putperest kökenli Hıristiyanlarla Yahudi kökenli Hıristiyanlar arasındaki tartışmaların ortasında bulunca, çoğunluğu oluşturan putperest kökenli Hıristiyanların yanında yer almıştır. Bunun sonucunda Yahudi kökenli Hıristiyanlar, her geçen gün azalarak hâkimiyetlerini tamamen yitirmişlerdir.³²⁷

Ayrıca Pavlus bu mektubunda, Galatyalılara da öğütler vermekte ve İsa'nın insanları kölelikten özgürleştirdiğinden, böylece insanlığı günahattan kurtardığından ve buna inanmanın zorunlu olduğundan bahsetmektedir.³²⁸ Onlara, İsa Mesih'ten başkasına inanmamalarını, Tanrı ve Rab İsa müjdesine bağlanmalarını, kurtarıcı Mesih'in tanrı tarafından gönderildiğinin bilinmesini tavsiye etmiştir. Bu inanca sahip olmayanların kötü durumda kalacaklarına inananların ve bu imana sahip olanların ise sevgi ve mutluluğu bulacaklarına vurgu yapmıştır. Mektup 6 baktan oluşmaktadır.³²⁹ Pavlus'un bu tenbihatlarının sebebi ise Galatya'da Yahudilerin, yeni dine girenleri dinden çevirmek maksadıyla baskı yapmaları sonucunda sıkıntıların yaşandığını öğrenmesidir. Pavlus, bu mektubu yazarak karşı atağa geçmiştir. Burada yeni dindarların bilgilerinin

---

³²⁴ Gal 4/8, 5.2.6.12; Schnelle, s.288–291.

³²⁵ Gal 1/21, 4/25, Sel I 2/4, Rom 15/24, Gal 1/1–8, 4/12–14.

³²⁶ Schnelle, 296–298.

³²⁷ Schnelle, s.300–301.

³²⁸ Gal 5/1; Schnelle, 322–323

³²⁹ K M, s. 1479–1484.

kuvvetlendirilmesi ve Yahudilere cevap şeklinde teolojisini ortaya koyduğu görülmektedir.³³⁰

Efeslilere Mektubu: Pavlus'un İ.S. 61–62 yıllarında hapisshaneden yazdığı mektuplarından biridir. Pavlus, daha önce iki defa ziyaret ettiği Efes'te iki yıl kalmıştır. Bu mektupta Tanrı'nın İsa Mesih aracılığı ile çizdiği ilahi yazgıyı ortaya koymuştur. Mektubunda günah ile ölmüş iken Mesih ile yaşama kavuşulduğunu anlatır. Kendisinin bütün milletler için müjdeyi yaymakla görevlendirildiğini söyler. Buna göre herkes ona uymalıdır. Onun Efeslilere mektubu teolojik açıdan pek ayrıcalık taşımaz, ancak bu mektubunda Pavlus, bazı tartışmalara cevap verirken teolojisini de ortaya koymuştur.³³¹ Ayrıca Pavlus, söz konusu mektubunda açık giyinmenin yanlışlığına vurgu yapmıştır. Mektup 6 baptan oluşur.³³²

Filipilere Mektubu: Filipi, Yunanistan'ın Kavala yakınlarında tarihi bir şehirdir. Bu mektup, Pavlus'un Roma'da hapiste iken İ.S. 59–61 yılları arasında yazdığı son mektubu kabul edilmektedir.³³³ Bu mektubunda Pavlus, misyoner olarak yaptığı son seyahatini özetlemekte ve ömrü bitse dahi öğretisinin bitmeyeceğini söylemektedir.³³⁴ Ayrıca kendisinden ve sıkıntılarından bahseder. Bu sıkıntılı dönemde onu yalnız bırakmayan, bağış ve yardımı artıran Filipili inananlardan çok memnun olduğunu ifade eder. Bütün bu acıların Mesih inancını yaymak için yaşandığını, sabırlı ve birlik içinde olunması gerektiğini vurgular.³³⁵ Burada din adamı ve cemaatleşmenin öneminden söz eder ve cemaatine teşekkür eder.³³⁶

Kolosalilere Mektubu: İ.S. 60–61 yıllarında yazılmıştır. Kolose, Denizli'ye 16 km. mesafede bir yerleşim yeridir. Pavlus, öğrencisi Tihikos aracılığı ile bu mektubu

---

³³⁰ Gündüz, *Pavlus*, s.135.

³³¹ Bu mektupla ilgili ve içerdiği konuların ana başlıkları için bkz. *TİB*, c.10, s.605–611.

³³² *K M*, s. 1487–1494.

³³³ Schnelle, s.407.

³³⁴ *Filip 1/21, 2/17*.

³³⁵ *K M*, s. 1495–1500.

³³⁶ *Filip 1.5.18, 4.14.19*; Schnelle, s. 406, 411–414.

oradaki yeni dine girenlere göndermiştir. Burada Koloselilere çok büyük sevgi duyduğunu, onların Pavlus'u hiç görmedikleri halde ona inandıklarını sevinçle ifade etmektedir. Onlara bu inançlarında devam etmeleri için, hem dua etmekte hem de ayrımcılara karşı onları uyarmaktadır. Bu arada kurtarıcı Mesih inancının dışındaki inançların boş olduğunu,³³⁷ İsa Mesih'in her şey olduğunu ifade etmektedir. Herkesi İsa Mesih ve Tanrı'yı tanımaya davet eder. Koselilere Mektup 4 bölümden oluşur.³³⁸

Selaniklilere I. ve II. Mektupları: Selaniklilere I. Mektubu, genel görüşe göre Pavlus'un ilk mektubudur.³³⁹ Bu iki mektup İ.S. 49–55 yılları arasında yazılmıştır. Selaniklilere birinci mektubunda Pavlus'un teolojisi, serbest görüşlerinden ibarettir. Sanki ilk mektubu olması nedeniyle teolojisine bir giriş görünümündedir. Burada daha sonraki din hizmetlileri için örnek alınacak bir misyonerlik örneği bulunmaktadır denilebilir.³⁴⁰ Yine bu mektubunda Yahudiliğe getirdiği tenkitler sonucu oluşan Polemikler bulunmaktadır.³⁴¹ Zira Pavlus, ikinci yolculuğunda Selanik'e uğramıştır. Orada Yahudi ileri gelenleri halkı ayaklandırarak onu kenti terke zorlamışlardır. Bu durumda şehri terk eden Pavlus, oradaki inananları teskin etmek ve yüreklendirmek için bu mektubu yazmıştır.³⁴²

Selaniklilere II. Mektubu: Bu mektubunda Pavlus, Selaniklilerin imanda gösterdikleri dirence çok sevinir ve onları över. Bu mektubunu da birinciden hemen sonra yazmıştır. Onlara dua etmiş ve onları yüreklendirmiştir. Ayrıca bu mektupta, diğerlerinden farklı olarak Pavlus adına gelen sahte mektupla kafası karışan halkın inancını düzeltme çabası göze çarpmaktadır. Kısa bir mektuptur ve üç baptan oluşur.³⁴³

---

³³⁷ Bkz. *TİB*, c.10,s.142.

³³⁸ *K M*, s. 1501–1506.

³³⁹ Aydın F., *age*, s.19.

³⁴⁰ *Sel I 2/1–12*,

³⁴¹ *Sel I 3/13, 5/23*; Schnelle, s.183–198.

³⁴² *K M*, s. 1507–1511.

³⁴³ *K M*, s. 1512–1515.

Timoteus'a I. Mektubu: Timoteus, inançlı bir insandı ve Konya yakınlarındaki Listra'da (bugünkü Hatunsaray) yaşıyordu. Pavlus ilk yolculuğunda onunla karşılaşmış, ikinci yolculuğunda da onu yanına almıştı. Kendisi ceza evinde ve idam beklerken salıverilen Timoteus'a, bu mektubu yazmıştır. Bu mektubunda yanlış müjde yayanlara karşı ona güç vermek için öğütte bulunmuş, ona tebliğ görevi yüklemiş ve bu esnada nasıl davranması gerektiğini söylemiştir. Bu arada ondan, fakirlere yardım etmesini ve cemaat önderi olacakları atamada dikkatli olmasını istemiştir. Bu mektubunda inanan kadınları onure etmiş ve onları sade giyinmeye, edepli olmaya çağırmıştır. Mektup 6 bölümden oluşur.³⁴⁴

Timoteus'a II. Mektubu: Pavlus, bu mektubu ölümüne yakın yazmıştır. Pavlus bu mektubunda ölümünün, Müjde'yi yaymaktan dolayı idam cezasıyla olacağını bildiğini ifade etmekte, arkadaşlarının çoğunun kendisini terk etmesinden dolayı yalnızlık hissettiğini belirtmekte ve Timoteus'u özlediği için onu ziyaretine çağırılmaktadır. Baskıya onun da dayanmasını ve Tanrı sözünü yerine getirmesini öğütlemektedir. Bu arada kendini örnek vermekte ve duygulu sözler sarf etmektedir.³⁴⁵ İ.S. 64-65'lerde yazılmış olan bu mektup 4 bölümden oluşur.³⁴⁶

Titus'a Mektubu: Titus, Pavlus'un Grek asıllı yardımcısıdır. Pavlus onu, birçok yere yanında götürmüş ve birçok yere de yerine elçi olarak göndermiştir. Titus, Girit'te iken Pavlus, ona bu mektubu yazmıştır. Burada inananlara hizmet edecek güvenilir liderler seçmesini öğütlemiştir. Müjde'nin, yani İsa Mesih'e ve o'nun kurtarıcılığına inanmanın ve o'nu iyi bilmenin önemine işaret etmiştir.³⁴⁷ Pavlus, sapmalara gidilmemesini özellikle istemiştir. İ.S. 65'lerde yazılmış olan mektup 3 bölümden oluşur.³⁴⁸

---

³⁴⁴ *K M*, s. 1516–1521.

³⁴⁵ Ayrıca bkz. *TİB*, c. 11, s.348 -354.

³⁴⁶ *K M*, s. 1572–1526.

³⁴⁷ Bkz. *TİB*, c.11,s.553–574.

³⁴⁸ *K M*, s. 1527–1530.

Filemon'a Mektubu: Filemon, Pavlus'un Kilise lideri seçtiği kişidir. Bu mektubu İ.S. 59–60 yıllarında Filipilere yazdığı mektubundan az önce, Filemon ve diğer cemaat liderlerine yazdığı tahmin edilmektedir. Bazı araştırmacılara göre ise Roma'da hapisteyken yazmıştır.³⁴⁹ Ayrıca bu mektubun edebi açıdan Pavlus'un zirvede olan bir mektubu olduğu kabul edilmektedir. Aynı zamanda şahsa yazdığı mektuplarından olup mektupta Pavlus'un, din hizmetinde çalışanların dikkatli ve sabırlı olmaları gerektiğine vurgu yaptığı ve din hizmeti sunan ve sunacak olan kişilere açık tavsiye ve tecrübelerini aktardığı görülmektedir.³⁵⁰ Onlardan övgüyle söz eder ve onlara “sevgili meslektaşlarımız” diye hitap eder. Yine onlardan çevrelerindeki insanlara iyi davranmalarını ister. Günah işleyip hata yapanları da affedip sevgi ile onların inananların arasına alınmalarını öğütlemektedir. Pavlus'un Filemon'a mektubu 1 bölüm ve 25 ayetten oluşan küçük bir mektuptur.³⁵¹

İbranilere Mektubu: Bu mektup, özde Tanrı oğluna (İsa Mesih'e) ilişkin bir mektuptur. Oğul, günahı ortadan kaldırmak ve inananları kurtarmak için kendisini kurban olarak ortaya atmıştır. Bu mektupta ayrıca imana çok önem verilmekte, Tanrı'dan uzaklaşmanın tehlikeleri anlatılmakta ve evli olanlardan sadakat istenmektedir. Mektup 13 bölümden oluşmaktadır.³⁵²

Pavlus'un bütün bu mektuplarındaki görüş ve düşünceleri ile Hıristiyanlığın inanç ve ibadetlerini harmanlayarak farklı bir sunum ortaya koyduğu belirtilmektedir. Onun mektuplarındaki bilgiler, havariler tarihi, örnek bir misyonerin nasıl olması gerektiği, mücadele azmi, zorluklarla karşılaşması gibi konular içermesi ve tecrübelerini aktarması bakımından gelecekte bu işle uğraşacaklar ve din hizmeti sunacaklar için çok önemli bir model olmuştur.³⁵³

---

³⁴⁹ *Filo 1/9–13*; Schnelle, s.421.

³⁵⁰ *TİB*, c. 11, s.560,564.

³⁵¹ *K M*, s. 1531.

³⁵² *K M*, s. 1531–1549.

³⁵³ Schnelle, s.152–155; Ayrıca bkz. *TİB*, c.11, s.251–255.

Mektuplarından başka Pavlus'un Eski Ahit'i ve onun bölümlerini inceleyerek ve üzerinde çalışarak yazdığı 66 adet iktibas eseri ve birçok risalesinin olduğundan bahsedilir. Ancak ortada böyle bir doküman bulunmamaktadır. Pavlus'a atfedilen başka yazılardan da söz edilir. 160 yıllarına ait “**Pavlus'un İşleri**” adlı seri yazılar bunlardandır. Ancak bunların Pavlus'un takipçileri tarafından yazıldığı kanaati daha yaygındır ve doğrusu da budur. Zira bu eserlerde Pavlus, abartı dercesinde övülmektedir. Nag Hammadi Literatürü arasında da Pavlus'la ilintilendirilen apokrif eserlerden bahsedilmektedir. Bunların İsa'dan sonra 400'lerde gömüldüğü belirtilmektedir. 52 kitaptan oluşan bu kitaplar arasında dört adedinin Pavlus'a ait olduğu ya da onunla ilgili kitaplar olduğu ifade edilmektedir. Pavlus'un Apokalipsi de ona atfedilen bu 4 kitaptan sayılmaktadır. Mensupları tarafından 150'lerde derlendiği ifade edilmektedir. Bu eserlerde Pavlus, oldukça yüceltilmekte ve göklere çıkartılmaktadır. Hatta göklere Tanrı tarafından çıkarılıp birtakım mucizelerin ona gösterildiği belirtilmektedir.³⁵⁴ Pavlus'un mektupları konusunu, tarih içerisinde birçok araştırmacı gibi Martin Luther'in de geniş bir şekilde incelediği bilinmektedir.³⁵⁵

3. Mektupların Pavlus'a Aidiyeti Konusu

Pavlus'un mektuplarının sayısı konusunda asırlardır farklı rakamlar belirtildiği gibi, bu mektupların ona aidiyeti konusunda da çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Pavlus'un mektupları hakkında yukarıdaki konuların dışında, ne kadarının ve hangilerinin ona ait olduğu da asırlardır tartışılmaktadır. Kitab-ı Mukaddes içerisindeki 14 mektubun Pavlus'a ait olduğu ifade edilmektedir.³⁵⁶ Ancak bu konuda da ittifak yoktur. Bununla ilgili sayı, dörtten on dörde kadar değişmektedir.³⁵⁷ Ağırlıkta olan görüşe göre Yeni

---

³⁵⁴ Gündüz, *Pavlus*, s.26–29.

³⁵⁵ Luther, Martin, *Die Bible, oder Die ganze heilige Schrift des alten und neuen Testament*, Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart 1966, s.146–224.

³⁵⁶ Gündüz, *Pavlus*, s.24–29; “Paulus ve Hıristiyanlık”, *Powered by vbulletin version*, <http://www.forumarabul.com/Hıristiyanlık5717.html?s=11b190ee520079ee4e50be3f304e767damp.,01.24,2008>.

³⁵⁷ Demirci, Kürşat, *agm*, s. 332–340.

Ahit'teki 21 mektuptan İbranilere mektubun dışındaki 13 mektup, Pavlus'a aittir.³⁵⁸ Ancak eski Kilise sayılarında İbranilere Mektubunda bunlara dâhil edilmiş olduğu ifade edilmektedir. Bu mektubun Pavlus'a ait olduğuna başka bir delil de, yazarının bilinmemesi ve içeriğinin Pavlus'un diğer mektuplarına benzemesi gösterilmektedir. Bu sebeple, teologların önemli bir kısmı bu on üç mektuba on dördüncü olarak İbranilere Mektubu da katarlar.³⁵⁹

Bazı araştırmacılar, Romalılara, Korintoslulara I ve II, Galatyalılara, Filipilere, Selaniklilere I ve Filemon'a Mektupları ile İbranilere Mektubun, Pavlus'un öğrencilerinden birisi tarafından yazılmış olabileceğini iddia ederlerken, bazıları da sadece Koloselilere, Selaniklilere II ve Efeslilere yazılan üç mektubun Pavlus'a ait olduğunu söylemektedirler. Buna karşın bir kısım araştırmacılar Koloselilere ve Selaniklilere II. Mektupların otantik mektuplar olduğunu, Pavlus'a aidiyetinin şüpheli olduğunu dile getirirlerken, yine bazı araştırmacılar sadece Selaniklilere I., Korintoslulara I. ve II. Mektupları ile Galatyalılara, Romalılara, Filipilere ve Filemon'a yazılan yedi mektubun Pavlus'a ait olduğunu savunmuşlardır.³⁶⁰ Hatta Udo Schnelle'nin, bu yedi mektubun dışındakileri 765 sayfalık eserinde hiç kullanmamış olması oldukça dikkat çekicidir.

Bazı kaynaklarda Efeslilere, Koloselilere, Timoteus'a I. ve II. ile Titus'a yazılan mektupların, aslında Pavlus'a ait olmadığı, ancak Hıristiyanlığın II. yüzyılda Gnostik anlayışla mücadele edebilmesi amacıyla sonradan kaleme alındığı ifade edilmiştir.³⁶¹ Bunun yanında Titus'a ve Timoteus'a yazılan mektupların da Pavlus'tan sonraki havariler tarafından yazılmış olması tezini savunanlar olmuştur.³⁶² Mektupların bir kısmının Pavlus'a ait olmadığını savunanlar, bunların rastgele fikirlerden yazılmış olmalarını, derli toplu olmayışlarını, içerdiği bilgilerin tarihi açıdan tartışılmadığını delil olarak ileri sürmektedirler. Neticede kaynakların çoğunda Pavlus'un 13

---

³⁵⁸ Schmolt, von Hans, *Kleines Lexikon der biblischen Eigennamen*, Stuttgart 1954–1990, s. 10.

³⁵⁹ Gündüz, *Pavlus*, s.24–27.29.

³⁶⁰ Aydın, F., *agTez*, s.19; Schnelle, s.18-20.

³⁶¹ Aydın, F., *agTez*, s.34-35.

³⁶² Ben Chorin, *age*, s. 91–92.

mektubunun olduğu, bazı kaynaklarda İbranilere mektubun 14. mektup olarak Pavlus tarafından yazıldığını iddia edenlerin de dikkate alınması gerektiğinin ifade edildiği görülmektedir. Nitekim İbranilere Mektubun Pavlus'a ait olduğunu savunanlar, yukarıda ifade edilen tezlerine ilave olarak, Pavlus'un Yahudi kökenli olmasını da delil göstermektedirler.³⁶³

4. Mektuplarındaki Problemler

Modern ilimler, dini anlayışlar din adamları ve teologlar, dinlerin insanın yaratılışına, yapısına ve antropolojik durumuna uygun olmayan birçok dogmalarını sorgulamaktadırlar. Elbette ki asli günahtan bahseden dini metinler olarak Pavlus'un mektupları da buna dâhildir.³⁶⁴ Bu açıdan ilk yüzyıldan bu tarafa Pavlus'un mektupları da birçok yönden sorgulanmış ve hala da sorgulanmaktadır. Bu bakımdan asli günah konusunda Hıristiyanlığın dini metinlerinde birlik olmadığı gibi bu durum, Pavlus'un mektupları için de geçerlidir.³⁶⁵

Bazı araştırmacılara göre, Pavlus'un Mektupları'nda genel olarak neyi hedeflediği, ne yapmak isteği ve öğretisi hakkında yeterli kanaate sahip olmanın mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Zira onun düşünceleri ve öğretisi görüldüğü gibi tartışma götürcek birtakım konuları da içermektedir.³⁶⁶ Nitekim Pavlus, önceki bazı mektuplarında kendisini İsa Mesihin kölesi olarak tanıtırken sonraları Apostel, İsa'nın havarisi veya İsa'nın kendisini peygamber seçtiği kişi olarak tanıtmıştır.³⁶⁷ Bultmann da, Pavlus'un mektuplarından Rom 6/21, 7/5, 7/24, Kor II 3/6'te var olan görüşlerinde serkeşlikten bahsettiğini ve bunun ruhun günah içerisinde oturmasından ve günahı

---

³⁶³ "Pavlus'un Mektupları", <http://www.wikipedia.org/wiki/yeniAhit//Pavlus.27->, 22.01.2008; "Pavlus Apostel", http://www.wikipedia.org/wiki/paulus_vonTarsus. 12.03.2008; "St. Paul", *Catholic Encyclopedia*, <http://www.newadwwent.org/cathen/11567b.htm>. 16.03.2008.

³⁶⁴ Eby, Lloyd, "Original Sin and Human Value", *Society and Original Sin; Ecumenical Essays on the Impact of the Fall*, A New era book, Paragon House, New York ts., s.133–135.

³⁶⁵ Bu konularda daha geniş bilgi için bkz. Lomen, Martin, *Sünde und Scham im Biblischen und İslamischen Komtext*, Verlag für Theologie und Religionswissenschaft, Nürnberg 2003.

³⁶⁶ Schnelle, s.9–10.

³⁶⁷ *Kor I 7/21, 12/13, Gal 3/28 vb*; Wilckens, c.1, s.61.

sebebiyle insana hâkim olmasından kaynaklandığını ve bunun da insana hâkim bir kanun gereği oluştuğunu söylediğini belirtir. O da aslında bunun Pavlus'un önceden koyduğu hukuki temellere aykırı olduğunu söyleyerek mektuplarındaki ve teolojisindeki anlaşılmazlıktan dolayı Pavlus ile ilgili şüpheli durumların varlığına işaret etmektedir.³⁶⁸

Kaynaklarda Ünlü Hıristiyan teolog ve araştırmacı Karl Bart'ın, 1918'de İsviçre'de konu ile ilgili yaptığı bir konuşmasındaki tespitinde, Pavlus'un mektuplarının sistemsizliğine ve anlaşılmağına işaret ederek, bilhassa eski ve yeni manalandırmalar ile yorumlardaki farklarından şikâyetçi olduğu aktarılmaktadır. Özellikle mektupların bu farklılıklarından dolayı anlaşılmağılıklarına dikkat çektiğı ifade edilmektedir. Hatta bazı araştırmacılar da bu anlaşılmağılıkları Pavlus'taki Yahudi etkisine bağlamışlar ve bunu "Pavlus Kilise'den çok sinagoga yakındı" şeklindeki sözleriyle ortaya koymak isterlerken,³⁶⁹ yine bazı araştırmacılar, bu sebeple en eski mektubu olan Selaniklilere I. Mektubu ile en yenileri olan Filipilere ve Filemon'a yazdığı mektuplarında önceden var olan Eski Ahit'ten alıntılarını, sonradan yok edildiğini iddia etmişlerdir. (Bilindiğı gibi bu son iki mektubu Pavlus hapiste iken yazmıştır.) Bu düşüncede olanlar, tezlerine Korintoslulara I.'de 28, Korintoslulara II.'de 10, Galatyalılara Mektup'ta 10 ve Romalılara yazılan mektupta 65 defa Eski Ahit'ten bahsedilip, bu mektuplarda bahsedilmemesini buna delil göstermektedirler.³⁷⁰

Bazı araştırmacılar, "Tanrı adaletsiz midir, haksızlık yapar mı?" sorusunu sormaktadırlar. Ancak bunun Tanrı için asla mümkün olmadığını ifade etmektedirler. Bunlar, ateistlerin ve Yahudilerin Tanrı'nın adaletsizlik ve haksızlık yapabileceğini kabul ettiğini de söylerler.³⁷¹ Ancak bu düşüncede olan araştırmacılar, insanlığa yapılan günahlı doğmuşluk gibi hususların Tanrı'ya nasıl yakıştırıldığını da sorgulamaktadırlar.³⁷² Pavlus'un mektuplarındaki görüşleri, bu bakımdan bu

---

³⁶⁸ Bultmann, *Theologie des Neuen Testamnet*, s. 248–249.

³⁶⁹ Ben Chorin, s. 94–95.

³⁷⁰ Schnelle, s.101–104.

³⁷¹ Wilckens, c.2, s.207–208.

³⁷² Wilckens, c.2, s.231.

araştırmacılar tarafından sorgulanmakta ve problemlili kabul edilmektedir. Pavlus'un mektuplarında sadece teolojik problemler değil, düşünce yapısı, içerik, anlatım ve kullanılan dil bakımından da sıkıntılar olduğu ifade edilmektedir.³⁷³

B. Pavlus Öğretisi ile İsa öğretisinin karşılaştırılması

İsa'nın gönderildiği esnada vaftizci Yahya'nın Hirodes tarafından hapsedilmesi, İsa'nın ilk Evangelos'u (Tanrı'nın Müjde'sini) duyurmaya başlamasına neden olmuştur. İsa, bu Müjde duyurusunda Yahudileri yaptıkları yanlışlıklarından vazgeçmeye, tövbe etmeye ve Tanrı'nın dediklerini yapmaya çağırmıştır.³⁷⁴ İsa, kendisinin önceki dini emirleri kaldırmak için değil, bilakis onları tamamlamak için geldiğini de ifade etmiştir. Nitekim İsa, "Benim hukuksal yasayı ya da önceki peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben, onlardaki eksikliği tamamlamaya geldim"³⁷⁵ diyerek bunu belirtmiştir. İsa'nın görüşlerinin özeti, Zeytun Dağında yaptığı vaazındadır. İsa'nın Zeytun Dağı'nda yaptığı konuşma ise birkaç satırlık öğütten ibarettir.³⁷⁶

İncillere göre İsa'nın öğretisinin özü, Tanrı'nın hükümranlığıdır. İsa insanlara, gelmesi çok yakın olan Tanrı'nın bu hâkimiyet gününe acilen hazırlanmaları gerektiğini söylemiştir. Tanrı'nın hükümranlığı tamamlanınca şeytanın, günahın ve ölümün insanlar üzerindeki hâkimiyeti de sona erecektir.³⁷⁷ Bilindiği gibi her peygamber karşısındaki insanları ikna etmek için Allah'ın yardımıyla mucizeler gösterdiği gibi İsa da Tanrı merkezli öğretisinde, İncillerde de anlatılan birtakım mucizeler göstermiştir.³⁷⁸

İsa'nın öğretisi monoteist bir yapıdadır. Tanrı'nın hâkimiyetini istemektedir. Bu da bozulan Yahudiliğin düzeltilmesi ve mutlu hâkimiyete bütün insanların girmesi için "Tanrı sevgisine çağırma" şeklindedir. Yine İsa, şeytanın hâkimiyetine karşı

---

³⁷³ Özellikle, muğlâk ve soyut kullanım problemler konusunda bkz. Schnelle, s.302–321.

³⁷⁴ Eliade, *DİDT*, c. 2, s. 382.

³⁷⁵ *Matta*, 5/17.

³⁷⁶ *Matta*, 5/1–12, *Luka*, 6/20–26; Eliade, *DİDT*, c. 2, s. 388–389.

³⁷⁷ *Mat.* 5/17, 6/10, *İbr. II.* 10/9.

³⁷⁸ Bkz. *Luka* 4/31–41, *Mar.* 5/35–42.6.48, 6/34–44, 11/1–4, *Mat.* 8/26, 20/17–19, *Yuh.* 1/47, 8/59.

mücadele halindedir. Bu da hırsızlık, zina, yalan, adaletsizlik, din adamlarının dini sömürmeleri ve bütün bozulmalarla mücadeledir. İsa'nın tebliği, Tanrı emrinde, onun isteği ile Tanrı merkezli (Teosentrik) tebliğdir. Ona göre Tanrı, her şeyin başıdır.³⁷⁹ Yani İsa'nın öğretisi, **Tanrı merkezli** ve Tanrı egemenliğini hedefleyen bir yapıdadır. Onun verdiği mesaj, Yahudi halkı ve din adamlarındaki yanlışlıkların düzeltilmesidir. Bu açıdan kendisi bunları anlatan bir peygamberdir. İsa'nın öğretilerinde çarmıh ya da haç, asli günah ve bunlara bağlı olan inanç ve ibadetler yoktur. İsa'nın söylemi özetle budur.

Pavlus öğretisi ise, **Mesih merkezli**dir. Bu öğretilerde İsa, çok önemli bir yere sahiptir. İsa, Tanrı oğludur ve Pavlus'a göre onun anlatımı Tanrı'yı anlatmaktan önce gelmektedir. Bunun yanında her şey asli günah üzerine bina edilmiştir. Pavlus'un mektupları ile İncillerin uyumsuzluğunun mukayeseli İncil araştırmalarında daha da belirgin hale gelmiş olması ikisinin öğretisinin uyumsuzluğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir.³⁸⁰ Pavlus İsa'yı Mesih, kurtarıcı, Tanrı'nın oğlu Rab, kendisini de peygamber olarak nitelmiştir. Kendisinin Tanrı-İsa kanalıyla Müjde'yi yaymak için gönderildiğini söyler. İsa'nın insanları asli günahtan kurtarmak için Haçta-Çarmıhta kendini feda ettiğini savunur.

Pavlus'un öğretisi, şahıs merkezli tebliğ şeklindedir. Ayrıca İsa Mesih merkezli bir (Kristosentrik) öğretilerdir. Mesih'e iman her şeye iman demektir. İsa'dan bu konuda delil olmamasına rağmen, Pavlus Mesih'le asli günahtan kurtuluşu ana öğreti olarak benimsemiştir.³⁸¹ Yani Pavlus, Hıristiyanlığı hem seküler hem de ruhani birleşenleri olan bir din haline getiren kişidir.³⁸² Ayrıca Pavlus'un öğretisi birçok mitolojik, felsefi ve dini arka plana dayanmaktadır. İsa'nın öğretisinin arka planında ise, kuşkusuz Tanrı'nın vahyi bulunmaktadır.³⁸³ Bütün bunların yanında Pavlus İsa'nın, dolayısıyla

---

³⁷⁹ Gündüz, *Pavlus*, s. 207–213; Atay, Y. Emine, *agTez*, s.55–57.

³⁸⁰ Dembowski, Hermann, *Einführung in die Christologie*, Darmstadt 1976, s. 1–2; Besnard, *Hıristiyan İlahiyatı*, s.146–148; Gündüz, *Pavlus*, s. 207–213.

³⁸¹ *Kor. I. 1/24*; Gündüz, *Pavlus*, s. 207–213; Tümer-Küçük, *age*, s. 262–263.

³⁸² Altındal, *age*, s. 10.

³⁸³ Gündüz, *Pavlus*, s. 203.

Tanrı'nın öğretilerine ters olan öğretilerle Hıristiyanlığa şekil verirken ardında birçok problem bırakarak gitmiştir. Bu problemler:

- 1) Putperest kökenli Hıristiyanlar, 2) Havari ve peygamber kavramlarının anlaşılabilirliği, 3) Kilise ve cemaat idaresi, 4) İnanç ve ibadetlerde netleşmeyen konular,
- 5) İsa'nın şahsı konusu, 6) İnciller ve Pavlus'un Mektupları'ndaki çelişki vd. ³⁸⁴

Bazı teologlar, Pavlus'un öğretilerinin İsa'nın öğretilerinden farklı olmasını normal karşılamakla birlikte aralarında fazla farkın bulunmadığını da savunurlar. Onlar Pavlus'un İsa ölmeden onu dünyada iken gördüğüne inanırlar. Onlara göre, şayet Pavlus İsa'yı dünya gözü ile görmeseydi Şam Vizyonunda kendisine görünenin İsa olduğunu bilemezdi. Yine bu iddia sahiplerine göre, İsa Kudüs'te çarmıha gerilirken Pavlus orada bulunuyordu ve buna şahit olmuştu.³⁸⁵ Ancak bu görüşü destekler mahiyette bir söz ne Pavlus'un mektuplarından ne de başka kaynaklardan bizlere ulaşmıştır.

Pavlus'un elbette sınırlı da olsa İsa ile ilgili bilgisi vardı. Mesela o, İsa'nın Yahudi bir kadından doğduğunu³⁸⁶ ve Davud soyundan geldiğini biliyordu.³⁸⁷ İsa'nın ölümü arefesinde ihanete uğradığı ve son akşam yemeğini havarileriyle birlikte yediği konularında da bilgisi vardı.³⁸⁸ Ancak kaynaklarda İsa'nın Yakub'un kardeşi olduğunu bildiği söylenmekte ise de,³⁸⁹ bu konudaki bilgi, İsa'nın kardeşinin bulunmadığı gerçeği nedeniyle şüphelidir. Bununla birlikte bütün araştırmalara rağmen Pavlus'un İsa öğretisi hakkında bilgisi olduğuna dair bir emareye de rastlanamamaktadır. Nitekim genel geçer görüş, aslında Pavlus'un İsa'yı hiç görmediği, tanımadığı şeklindedir. Araştırmacılar buna, Pavlus'un hem İsa'nın peygamberliğini ilan etmesinden önceki hayatı hakkında

---

³⁸⁴ Bkz. Sarıkçıoğlu, *age*, s. 318–326.

³⁸⁵ Aydın F, *age*, s. 86–87.

³⁸⁶ *Gal 3/16, 4/4.*

³⁸⁷ *Rom 1/3.*

³⁸⁸ *Kor I 11/23–25*

³⁸⁹ *Kor I 9/5–6, Gal 2/6–9; Aydın F, age, s. 87.*

mektuplarında hiç söz etmemesini, hem de İsa teolojisi yerine kendi teolojisini öne çıkarmış olmasını delil gösterirler.³⁹⁰

Pavlus'un öğretisinin İsa öğretisine ters olduğunu savunan Hıristiyan din adamları, ona karşı açık ve ağır ithamlarda da bulunmuşlardır. Bunlar, Pavlus'un İsa'yı asla görmediğini, onun arkadaşı İncil yazarı Luka'nın da İsa'yı görmediğini iddia etmekte ve hatta Şam Vizyonunun tamamen asılsız ve şeytani bir hikâye olduğunu söylemektedirler.³⁹¹ Bu iddiaların sahipleri ve daha başka araştırmacılar, işi daha da ileri götürerek aslında Pavlus'un Yahudi iken Hıristiyan gözükerek ve böylece Hıristiyanlığı bozarak, İsa ve yandaşlarından intikam aldığını dile getirmişlerdir. Onlara göre Pavlus, Hıristiyan görünen bir ajandır. Bunun için Hıristiyanlığın aslını değiştirdiğini, koyduğu inanç esaslarıyla da Hıristiyan şeriatının bizzat Pavlus tarafından yanlış şekillendirildiğini dile getirmişlerdir.³⁹²

---

³⁹⁰ Aydın F, *age*, s.89–91.

³⁹¹ *Bu konularda bkz. Ben Chorin, age; Turmeda, age, s. 63–65.*

³⁹² Turmeda, *aesr*, s. 63–65.

İKİNCİ BÖLÜM

I. PELAGIUS'UN HAYATI-TESİRİ VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

A. Pelagius'un Hayatı

1. Hayatı

Pelagius'un hayatı ile ilgili belirsizlikler Pavlus'un hayatı ile ilgili belirsizliklerden daha çoktur. Bu yüzden doğumu ve ölümü hakkında çok farklı bilgiler bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda Britanya'da veya İrlanda'da, 384 yılında ya da daha önce doğduğu, 418'de ya da 422'de öldüğü belirtilir.¹ Bazı kaynaklarda da onun 350–360'larda Britanya'da doğduğu ve 360–421 yılları arasında yaşadığı, nasıl ve nerede öldüğünün bilinmediği ifade edilmektedir.² Ancak çoğunluğun görüşüne göre İ.S. 360–440 yılları arasında yaşamış Britanyalı bir keşiştir. İngiltere'de doğduğu, Mısır'da ya da Filistin'de öldüğü de rivayet edilmektedir. Ayrıca kırk yaşlarına geldiğinde Roma'ya geldiği, uzun bir süre Roma'da yaşadığı aktarılmaktadır. Roma'da kaldığı süre içerisinde oradaki ahlakî çöküntüye savaş açmıştır. Bu arada insanların sadece Tanrı'nın bağışladığı kadar hayra ve lütufta nail olabileceği görüşünü savunan Aziz Augustinus'a, onun bu görüşünün insanları ahlakî yozlaşmaya götüreceği düşüncesiyle karşı çıkmıştır.

Pelagius'un Roma'nın kuşatıldığı ve Vizigotların eline geçtiği esnada 409 ya da 410'da şehri terk ettiği, sonra da arkadaşı Calestius ile Afrika'ya ve Filistin'e gittiği belirtilir. Bazı kaynaklarda Pelagius'un asketik (münzevi) bir yaşantısının olduğu, Roma'da 400'lerde kendisini gösterdiği ve 410–411'de arkadaşı Calestius'la birlikte Kartaca'ya gittiği bilgisi de bulunmaktadır. Pelagius, Afrika'ya gittiğinde çevresinde önemli sayıda öğrenci oluşmuştur. Ancak teolojik anlayışı nedeniyle baskı görmüş ve bu arada Augustinus ile teolojik mücadeleye girme durumunda kalmıştır. 415'te Filistin'e gitmiş, yine aynı yıl içerisinde Kudüs Sinodunda heretik sayılmış; aforoz edilmekten akıllı savunması sayesinde kurtulmuştur. Pelagius bu sıralarda Filistin'e ve Anadolu'nun güneyine seyahatlerde yapmıştır. Daha sonra resmi öğretiyeye karşı dinî konulardaki çıkışlarıyla dikkat çekmiş, özellikle Aziz Augustinus'la teolojik tartışmaları

---

¹ Ayrıca hayatı ve yaşadıkları konusunda kısaca bilgi için bkz. *LAK*, c.3, s.124.

² Tekse, J. Roland, "Pelagius", *Biographical Dictionary of Christian theologians*, ed; Patrik W. Carey, Gren Wood, Publishing, Wesport 2000, s.411.

o zamana göre önemli şekilde gündem oluşturmuştur. Pelagius hemen her fırsatta, hatta seyahat ve gezileri esnasında yaşamı boyunca Augustinus'a karşı insanın özgürlüğünü ve özgür iradesini savunmuştur.³

Pelagius, Pavlus'un Asli Günah, Tanrı inayeti ve insanın özgür iradesi ile çocukların günahkâr doğduğu konularındaki görüşlerine karşı, kendi görüşlerini ortaya koymuş ve hayli itibar kazanmıştır. Buna karşın Pavlus'un destekçisi Augustinus, atağa geçmiş ve aralarında Hıristiyanlık tarihi açısından çok önemli olan teolojik tartışmalar ve Polemikler yaşanmıştır. Bu sebeple birçok bölgesel sinod toplanmış, ilk defa konsiller oluşturulmuş ve Hıristiyanlığın inanç anlayışı ile kutsal metinleri tartışılmıştır. Pelagius ve arkadaşları, çoğu zaman diğer Hıristiyan teologlar tarafından hiç dinlenmeden ve çoğunluğun Augustinus'un etkisi altında kalmasından dolayı bu sinod ve konsillerde heretik ilan edilmişlerdir. Bazen Pelagius'un gıyabında gerçekleşen bu durum Pelagius ve arkadaşlarının aforoz edilmesine kadar gitmiştir.⁴

414'te Kartaca'da Pelagius'un öğrencisi Calestius, Milanlı Paulinus tarafından inancından dönen "Mürted" ilan edilmiştir. Pelagius, 415 yılında iyi bir arkadaşı olan Kudüs Piskoposu Johannes'le birlikte bir araya gelmiştir. Ancak bu esnada Betlehem'deki Piskopos Hieronyums Pelagius'a karşı suçlamalarda bulunmuştur. Augustinus ile aralarında özellikle, Asli Günah anlayışı sebebiyle çıkan çatışma hiç durulmamıştır. Bu yüzden Kuzey Afrika'da ve Kartaca yakınlarında bir şehir olan Diospolis'de 415 yılında bu suçlamalar ile ilgili 14 piskopostan müteşekkil bir sinod oluşturulmuştur. Bu sinodta Pelagius ve Calestius mahkûm edilmiştir. Bunu 416 ve 418 Kartaca Konsilleri takip etmiştir. Bu piskoposların çıkış noktaları Augustinus'un görüşleri olmuştur.⁵ Bu mahkûmiyet biraz baskıyla da olsa Papa İnnocents tarafından onaylanmıştır. Onun ölümünden sonra yerine geçen Papa Zosimus biraz esnek

---

³ A B, c. 17, s. 495; Taplamacıoğlu, Mehmet, *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, Ank.1966, s. 194; *Eyüp. XIV/4, Mazmurlar 11/5*, Gül, Durali, *agTez*, s. 64; *LAK*, c. 3, s. 124.

⁴ *PRE (1)*, c. 37, s.227.

⁵ *PRE (1)*, c.37, s.228; Ayrıca bkz. "Pelagius and Pelagianizm" *Catholic Encyclopedia Church Fathers*. <http://www.wikipedia.org/pelagiu-pelagianizm.>, 19.03.2008.

davranmış ancak 417 ve 418'deki baskılar sonucunda o da Pelagius ve arkadaşları ile öğretisine karşı olmak zorunda kalmıştır.⁶

Buna rağmen Pelagius, doğru olduğuna inandığı dinî görüşlerini Augustinus'a karşı, her yerde anlatmayı sürdürmüş, bu görüşlerini birtakım kitaplar yazarak ölümsüzleştirmiştir.⁷ İşin tuhaf tarafı Aziz Augustinus, onunla dini münazaradan ve cemaat huzurunda birebir tartışmaktan sürekli kaçınmıştır. Zira hâkim görüş onun da savunduğu Pavlusçu görüştür. Karşı çıkanlar daima azınlıkta kalmıştır. Belki de Aziz Augustinus, Pelagius ile halk önünde tartışarsa onların reklâmının yapılacağını hesaba katan sinsi bir siyaset güttüğü görülmüştür. Bu nedenle onun karşısına asla çıkmamış ve Pelagius'a yazı ile cevap vermeyi yeğlemiştir. Pelagius ise, Aziz Augustinus ile tartışabilmek için adeta hafife gibi peşinden koşmuştur. Hatta bir defasında 410 yılında Hippo şehrinde onu yakalamak üzere iken elinden kaçırdığı kaynaklarda ifade edilmektedir.⁸

Pelagius, Hıristiyanlıktaki Asli Günah doktrinini altüst eden bir çıkış yapmıştır. Bu konu daha sonra ele alınacağı için burada sadece hayatı ile ilgili kısma değineceğiz. Onun, "Âdem'in günahı sadece Âdemi bağlar. Bu günah hiç kimseye miras yoluyla geçmez"⁹ şeklindeki görüşü Asli Günah anlayışını ve dört asırlık inancı sarsacak, önemli bir konu olmuştur. Yukarıda belirtildiği gibi Aziz Augustinus, onunla karşılaşmaktan hep kaçmıştır. Ancak çok zeki ve iyi bir muhakeme gücüne sahip olan Pelagius, asla yılmamıştır. O dönemin şartlarında bu karşı çıkış, ateşle oynamak gibi bir şeydi. Zira kilise resmen hâkim güç olmaya başlamış, din adamları, dinin kurallarını koyanlar ve peygamber konumunda gözüken Kilise Babaları yarı ilâh şeklinde

---

⁶ *Lexikon Für Theologie und Kirche, Daemon bis Fragmenten Streit*, 3. Band, Herder-Freiburg-Basel-Rom-Wien 1995. c. 8, s.5-6.

⁷ *ML*, c. 10, s. 11; Mehl, Roger, *agm, Hıristiyan İlahiyat*, s. 190.

⁸ Mehl, *agm*, s. 190-191; Eliade M., *The Encyclopedia of Religion*, New York 1987, s. 532-524; Cross, K.L., *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. New York 1997, s. 1248-1249; Eliade, *DİDT* c. 3, s. 61; *Paulys Real Encyclopedie(2) der Classischen Altertums Wissenschaft*, München 1981, c. 19, s. 226-242; Mohr, J.L.B., *age*, s. 45, 206-207.

⁹ Eliade, *DİDT*, c. 3, s. 60.

görölmeye başlanmıştır. Bu açıdan Pelagius'un karşı çıkışı çok önemlidir. Kendisi aynı zamanda bilgili ve koyu bir Hıristiyan'dır. Bu sebeple onunla karşı karşıya gelmekten kaçınan ve çok etkili bir Pavlus takipçisi ve Asli Günah savunucusu olan Aziz Augustinus, çoğunluğun ve devletin gücünü de arkasına almış, Pelagius'u ve öğrencilerini heretik ilan ettirmiş ve bu sapık ilanından sonra da aforoz ettirmiştir. Ancak bütün bunlara rağmen yılmayan Pelagius'un daha sonraki yıllarda "Libellus Fidei" adlı kısa risale ile teolojik görüşlerini özetle ortaya koyduğu ve bunu Roma dâhil birçok piskoposluğa gönderdiği belirtilmektedir.¹⁰

Bu mücadeleler esnasında Pelagius'un mürted ilan edildiği Kartaca ve diğer sinodları toplayan ve bu kararı alan Auerlius, Alypius, Euodias, Possidius ve Augustinus gibi zamanın en önemli piskoposları, Roma Piskoposu ve Papası Innocentius'a bir mektupla bildirmişlerdir. Papa Innocentius, onlara üç mektupla cevap vermiştir. Bu mektuplarında Innocentius, bir taraftan dar bir anlayışla Pelagius'un öğretilerini kısmen doğrularken, diğer taraftan Pelagius ve arkadaşlarının Kilise öğretisiyle çatışmaları nedeniyle diğerlerine de hak vermiştir. Ancak daha ılımlı ve anlayışlı yaklaştığı da açıktır. Buna karşın Pelagius, bu sırada Kudüs'te karşı cevabı içeren risalesini kaleme almıştır. Nitekim bu çalışmasını ve haklılığını belirten bir mektubu, Papa ve Piskopos Innocentius'a göndermiştir.

Ancak Innocentius'un 417'de aniden ölmesi ortalığı yine Augustinus taraftarlarına bırakmıştır. Böylece Pelagius'un mektubu da daha sonraki Papa Zosimus'a ulaşmıştır. Yeni Papa ile Celestius, daha önce fikirlerinde ayrı düşmüşlerdi. Papa Zosimus da Pelagius'un düşüncelerini ifade ettiği öğretisini ve mektubunu okuyunca Celestius'la çatışmasına rağmen, Afrikalı piskoposlara Pelagius ve arkadaşları ile görüşleri konusunda olumlu ve ılımlı tavır alınması konusunda bir mektup yazdı. Ancak Afrikalı piskoposlar hep bir ağızdan Papa Zosimus'un bu olumlu mektubuna çok sert bir cevap yazıp, Roma'ya gönderdiler. Bunun üzerine baskılardan çekinen Zosimus, bu sefer ilk mektubundaki görüşünden vazgeçti. Bundan cesaret alan

---

¹⁰ *PRE, (1)* c.37, s.230–232.

Afrika piskoposları 418’de Kartaca’da 200 piskopostan oluşan büyük bir konsil topladılar.

Bu esnada diğer piskoposların da etkisiyle Kral Honorius, Roma’da Pelagius ve yandaşlarını görüşleri nedeniyle mahkûm ettirdi. Hatta kendi bölgesine girmelerini yasakladı ve onları sınırdışı etti. Pelagius ve yandaşları da bu şartlarda İmparatorluk sınırları dışına kaçmak zorunda kaldılar. Bundan sonra Pelagius’un öğretisi ile ilgili ne varsa kilise tarafından yakılıp ve yok edildi. Pelagius’un görüşlerini savunan Pelagianizm de heretik ilan edildi. Bu esnada 410’larda Roma’da yazdığı ve Pavlus’a karşı hemen bütün görüşlerinin bir özeti olan “Commentari in Epistulas St Pauli” çalışması bazıları tarafından saklanarak sonraki asırlara ve günümüze ulaştırıldı.¹¹

Pelagius’un ölüm nedeni ve yılı da belirsizdir. Aslında onun ölümünün bir sır olduğu söylenmiştir. Ölüm tarihi olarak 420 ila 440 arası rakamlar verilmektedir. Bunun yanında eceliyle mi öldü, öldürüldü mü yoksa ortadan mı kaldırıldı, kayıplara mı karıştığı konusunda kesin bir şey söylenememektedir.¹² Bazı araştırmacılar tarafından Pelagius’un 420’lerde öldüğü veya gizlice ortadan kaldırıldığı ya da Afrika, Roma, Orta Doğu’da gizlice son anlarını yaşadığı şeklinde görüşler ileri sürülmektedir. Ayrıca bazı kaynaklarda Pelagius’un mücadeleci bir ruha sahip olduğu ve tahminen 431 başlarında Mısır’da öldüğü söylentileri de aktarılmaktadır.¹³ Bazı kaynaklarda Filistin’i ve Roma İmparatorluğu topraklarını terk edip sığınmacı olarak başka yerlere gitmek zorunda kaldığı belirtilir. Zira o dönemde İmparatorun emri bu yöndedir. Sonra Mısır’a gittiği, ancak bir müddet sonra izine hiç rastlanmadığı da ifade edilmektedir. Bununla birlikte bazı kaynaklarda suikaste uğramış olabileceğinin bile söz konusu olduğu ifade edilmektedir.¹⁴

---

¹¹ PRE (I), c. 37, s.227-229, Zimmer , H., *Pelagius in Ireland*, Berlin 1901, s. 20.

¹² “Augustine-Pelagius”, *Patristik çağda ilahiyat gelişmeleri, Anlatılmayanlar* <http://www.kutsal-kitap.net/index.html>, 07.02.2006; <http://www.wikipedia.org/pelagiu-pelagianizm>., *Wikipedia, the Free Encyclopedia*, Ayrıca bkz. <http://www.newadvent.org.Catholic Encyclopedia Church Father>, “Pelagius and Pelagianizm”, 21.09.2007.; PRE (I), c.37, s.228.

¹³ LFTK, c.8, s.7

¹⁴ Müller, Gerhard, *Theologische Realenzyklopadie, Pelagius und Pelagianischer Streit*, Studienausgabe, Teil II, Walter de Gruyter Evangelisches Verlagswerk GmbH, Berlin-New York 2000, c.26, s.179–180.

Pelagius, doğum ve ölüm yılı ile ölüm şekli konusunda belirsizlikler olan bir şahsiyet olduğu halde, onun görüşleri uzun yıllar süren baskılara rağmen Britanya’da Filistin’de, Kuzey Afrika ve birçok yerde yaşamıştır.¹⁵ Pelagius’la ilgili bilgilerin çok sınırlı olması ve kaynaklarda yer alan bilgilerin farklılık göstermesi,¹⁶ onunla ilgili bilgilerin azlığı yanında, elde olan bilgilerin de pek sağlıklı olmadığı izlenimini vermektedir.

2. Pelagianizm -Pelagiusçuluk

Pelagianizm, ana unsurları Pavlus ve Augustinus’un düşüncelerine karşı Pelagius’un görüşlerinden oluşan doktrindir. Ayrıca Pelagianizm; Pelagius’un görüş ve düşüncelerinin, fikirlerinin kendisinden sonraki dönemde öğrencileri ve arkadaşları tarafından sistemli hale getirilip ortaya konmasıdır. Temelinde ise insanın özgür iradesinin önemi, Tanrı lütfunun kurtuluş için yardımcı bir unsur olduğu, Asli Günah’ın imkânsızlığı, günahın insanın Âdem’den beri hür iradesiyle yapmış olduğu yanlış bir iş olduğu vs. konularıdır. Bunun yanında bu doktrin bünyesinde, Stoacı Aristo görüşü ve Popüler felsefe düşüncesinden etkiler olduğu da belirtilmektedir. Bunların doküman haline geleni de maalesef azdır. Ancak bütün baskılara rağmen Pelagianizm birkaç asır etkili olmuştur. Bu doktrin içerisinde en çok Pelagius’un, Pavlus’un Romalılara Mektubundaki görüşlerine karşı ortaya koyduğu görüşlerinin önemli olduğu görülmektedir. Pelagius’un görüşleri olan Pelagianizm, genelde şu unsurları içermektedir:

İnsan, özgür irade, iyi anlayış, kabiliyet ve adalet gibi güzelliklerle yaratılmıştır.

Yaratılıştan var olan özgür iradesiyle iyiliği de kötülüğü de yapabilir.

İnsan, Tanrı’nın kendisini güzel yaratması sonucunda Tanrı’nın isteğine ve yaratılışına uygun davranma yetisine sahiptir.

Günah, her insanın kendisine hastır.

---

¹⁵Pohle, Joseph, “Pelagius und Pelagianizm”, in *The Catholic Encyclopedia*, volum XI., online edition, <http://www.wikipedia.org/wiki/Pelagius>, Wikipedia, New York 1911. 29.01.2006.

¹⁶ *PRE (1)*, c. 37, s.226; Ayrıca bkz. Neander, Augustus, *General History of the Christian Religion and Church*, volum 4, New York public Library, Bay Joseph Torrey, Londra 1851.

Asli Günah yoktur ve her doğan günahkâr olarak doğmaz.

Tanrı iyi, adil ve üstündür. Dolayısıyla Asli Günah gibi doğuştan bir günah Tanrı'dan gelen bir kötülük olamaz.

Âdem, günah işleyerek kötü bir örnek olmuştur.

Onun günahı diğer insanları kötü örnek olmak dışında etkilemez.

Tanrı, insanı boş bırakmamıştır. Tamamen serbest de bırakmamıştır.

İsa'nın yanında başka günahsızlar da bulunmaktadır.

Tanrı lütfu olması uygun olan bir husustur. Aslında şart değildir.

Bu lütuf insanın güzel davranışa sahip olmasında ve günden kurtuluşunda yardımcıdır.

Diğer dinlerde de hep böyle olduğu görülmektedir. Ancak insan, tabi olarak Tanrı'nın yardımına da muhtaçtır.

Hukuk, Peygamber, İsa Mesih, bunların hepsi insanın günahsız yaşaması için bir araçtır.

Kilise de bu günahsız yaşam için insan ile bunların arasında irtibatı kurmak bakımından bir araçtır.

İnsan kendi özgür iradesi, lütfun gücü ve yardımıyla çaba göstererek kurtuluşa erebilir.

Tabiat düzeninde ahenk vardır. Doğal kötülükler tesadüflerle değişmez.

Kötülük, insanı sürekli bozup günahkâr yapmaz. Geçicidir. Bir zaman sonra özgür irade iyiye yönelir.

Her insan Âdem'in ilk hali gibi günahsız ve temiz ilahî lütuf ile dolu olarak yaratılır.¹⁷

Âdem de özgür iradesiyle günah işlemiş, fakat doğası bozulmamıştır. Zira o başlangıçta kötülüğü bilmemekteydi. Ondan sonrakilere de, onu bağlamış olan günahı geçmez. Bundan başka Pelagiusçuluk;

---

¹⁷ Batuk, *age*, s.92–94; *De Bruyn*, 90–94.

Ölümün herkes için zaten var olduğu, inayetin kurtuluşa katkı yapacağı, günahın evrenselliğinin kabulünün günahsız çocuklara haksızlık olacağı, çocukların vaftiz olmadan önceki ölümünde de günahsız oldukları görüşünü savunmuştur. Ayrıca günahın kalıtımsallığının adil Tanrı'ya yakışmadığından imkânsızlığı, Âdem'in günahlı olacağı ve ölümlü de olacağı; çünkü onun bir insan olduğu, insanın inayetinin iyiliklerle sağlanabileceği, tövbe ile ölse de affa mazhar olmasının mümkün olacağı düşüncesi cesaretle dile getirilmiştir.¹⁸

Pelagiusçu görüşe sempati duyan Julian (öl.454), bu görüşleri özetlemektedir. Bundan sonra Pelagianizmi oluşturan bu görüşler ile Pavlus'a dayanan Agusutinus'un görüşleri Polemiğe sebep olur. Bu sebeple yukarıda da kısaca ifade edildiği gibi birçok konsil toplanmıştır.¹⁹ Pelagius ve arkadaşlarının görüşleri olan Pelagianizm, 418 Kartaca Konsili'nden sonra İstanbul'da, Antakya'da ve 431 Efes Konsili'nde tartışılmış, gıyabında kendisi ve arkadaşları heretik ilan edilmiş ve fikri olan Pelagianizm de mahkûm edilmiştir. Hatta onun fikirleri konusunda Kilise'ye hâkim piskoposlar o kadar ileri gitmişlerdir ki, fikirleri tamamen yasaklanan Pelagianizm savunucuları ortaya çıkamamışlardır.²⁰

Âdem ile İsa'nın iyi ve kötü örnekliliği konusunda aslında Pelagius da Pavlus'a yakın düşünür. Ancak ona göre bu örneklik, Âdem için sadece kötülüğü işlemektir. İsa için ise iyiliğe sebep olmadır. Yoksa bu, onun günahının sonrakilere geçmesi şeklinde bir örneklik değildir.²¹ Ona göre insanlar, buradaki iyi ve kötü örnekten dolayı farklı hareket ederler. Pelagius'a göre insanlar kendi özgür iradelerinin tercihi ile ya Âdem'i takip ederler ve böylece bilerek günah işlemiş olurlar, ya da İsa'yı takip ederek kurtuluşu seçmiş olurlar, ya da Âdem'in günah yaşantısını ya da Mesih'in doğruluk anlayışını temsil eden durumu benimserler. Âdem'i takip edenler, günah sebebiyle

---

¹⁸ From, Eric, *Kendini Savunan İnsan*, Çev. Nejla Arat, İst. 1991, s. 206.

¹⁹ LAK, c.3, s.124, LFTK, c. 8, s.8-9. Ayrıca bkz. Bohlin, T., *Die Theologie des Pelagius und Ihre Genesis*, Wisbaden 1957.

²⁰ LFTK, c.8,s.7.

²¹ De Bruyn, *age*, s.40-42.

ruhsal ölüm ve acı çekerler. Mesih'i takip edenlerse doğruluğu tercih etmeleri sebebiyle bağışlanma ve sonsuz, ölümsüz bir hayat lütfuna mazhar olmuşlar demektir. Burada şunu da belirtelim ki, sadece kötü ve iyi örnek karşılaştırması yönünden Pelagius, İsa Mesih'i Âdem'den üstün görmektedir.²² Yukarıda ifade edilen Pelagianist görüşlerle birlikte şu da belirtilir ki, günaha sebep olan Âdem ve Havva değil, onları bu konuda kandıran şeytandır. Bu konuda da Pelagius, Augustinus'un lütuf ve ilk günah anlayışı ile ilgili kendisine yazdığı reddiyelerine cevaplar vermiştir. Nitekim Pelagius bu cevabında insanın iyi ve akıllı olarak Tanrı tarafından güzel yaratıldığını, kötü yaratılmadığını, insanın bu akli ve bilinci ile doğal olarak yeterli durumda bulunduğunu savunmaktadır.²³

Pelagianizm'in iki numaralı adamı olan Calestius'un anlayışına göre Âdem zaten ölümlü yaratılmıştır. Günah işlemese de ölecekti. Âdem'in günahı sadece kendisine zararlıydı. Diğer insanlara zarar veremezdi ve onların bunda sorumluluğu da yoktu. Âdem de ilk yaratıldığı halde günahsızdı. Yeni doğan çocuklar da Âdem'in ilk hali gibi günahsız doğmaktadır. Bu çocuklar da ölümlüdürler ve aynı zamanda küçük iken öldüklerinde cennetliklerdir. Bu yüzden çocukların vaftiz edilmesi gereksizdir. Böyle bakıldığında Asli Günah'ın imkânsız ve kabul edilemez olduğu aşikârdır. Ayrıca insan öldükten sonra dirilecek, kurtuluş olacaktır. İsa'dan önce de günahsız insanlar bulunmaktaydı. Bütün bu görüşler aynı zamanda hocası Pelagius'un da görüşleriydi. Onun bu görüşü, mantıklı bulundu ve Kuzey Afrika'da yayıldı. Buna karşın Augustinus, onunla karşılaşmak yerine ona yazı ile cevap verme yolunu tercih etmiştir. Onun 413'te yazdığı cevabına Pelagius ve Calestius da yazılı cevap vermişlerdir. Kudüs Piskoposu Johannes Pelagius'u iyi tanımış ve onun görüşlerine hoşgörü ile bakmıştır. Ancak Betlehem'deki İspanyol Papaz Hieronymus ve Paulus Orosius, Johannes ile görüşerek bu konularda tartışmalar yapmışlardır. Bazı kaynaklar bu tartışmanın daha çok Pelagius ile Hieronymus arasında ve diğerlerinin gözetiminde, Diospolis Sinod'unda olduğunu belirtirler. Ancak bu tartışmaların Kudüs Sinod'u esnasında geçtiği ve Orosius'un,

---

²² Batuk, 80–81.

²³ Bonner, Gerald, "Pelagius/ Pelagianischer Streit", *Theologische Realenzyklopedie*, Studien Ausgabe, Teil II, Walter de Gruyter Evangelisches Verlagswerk GmbH, Berlin-New York 2000, c. 26, s. 176–177.

Kudüs Piskoposu Johannes'in de Pelagius gibi düşündüğünü onun Pelagius'a karşı çıkmayışından ve tavırlarından anladığı için Kudüs Sinod'unda istediğini alamayacağını fark ettiğinden öfkeli bir şekilde tartışma meclisini terk ettiği belirtilir.

Orosius Kuzey Afrika'ya döner dönmez durumu uzun bir mektupla Roma piskoposuna bildirmiştir. Burada arkadaşını da huzursuz ettiğini düşünen Pelagius Filistin'e gitmiştir. Orada Heros ve Lazarus'la karşılaşırlar. Bu iki piskopos Pelagianizm'e karşı bir hazırlık yapıp 415 Diopolis Sinodu'nu hazırlarlar. Bu sinodun gündemini bunların Pelagianizm'le ilgili suçlamaları oluşturmuştur. Burada çok tuhaf olan husus ise bu iki piskoposun hastalıklarını öne sürerek bu sinoda katılmadıklarının ve Pelagius ile karşılaştıklarında aslında başarılı olamamaktan korktuklarının kaynaklarda ifade edilmesidir. Nitekim bu sinodda Pelagianizm ve Pelagius yeterince suçlanamadı ve beraat etti, serbest kaldı. Bu durum, hem Afrikalı karşı fikirde olan piskoposları hem de Augustinus'u kızdırmıştır. Derhal geleneksel Katolik öğreti tehlikeye giriyor diyerek yeni ve daha kapsamlı bir konsil toplanması için kolları sıvamışlardır.²⁴

Bu gelişmeler sonucunda ve Augustinus eksenli çoğunluğun baskısıyla zamanın Papası Innocents, 416'da Afrikalı piskoposları toplama kararı aldı. Bunu birer mektupla hepsine bildirdi. Bunun üzerine Augustinus, Aurelius, Alypius, Eudius ve Possidius gibi zamanın ünlü piskoposları, Pelagianizm'e karşı hummalı bir hazırlığa koyuldular. Bu hazırlık hem teolojik bakımdan bu konudaki karşı görüşler kaleme alınarak yapıldı hem de yeterince oy toplama konusunda kulis yapılarak yürütüldü. Bu sırada Pelagianizm'e karşı hazırladıkları reddiyeyi bir mektupla Pelagius ve arkadaşlarına gönderdiler. Ancak bu piskoposlar, bir oldubittiye getirerek Pelagius ve arkadaşlarını hiç dinlemeden oluşturulan konsilde, gıyablarında hem onları heretik ilan ettiler hem de geleneksel öğretiye karşı hareketten dolayı suçlu ilan ettiler. Her ne kadar Papa Innocents, Pelagius ve Pelagianizm'e karşı yapılan bu olaya sıcak bakmamışsa da, geleneksel Katolik öğretisi ve birliği, yeni yeni oluşmuşken tehlikeye giriyor endişesini verenlerin etkisiyle o da karşı tarafta yer almak durumunda kalmıştır. Zira var olan geleneksel Katolik Kilisesi öğretisi, insanın özgür iradesini, doğuştan günahsız oluşunu, iyiliği ve kötülüğü

---

²⁴ Müler, Gerhard, *Bonner*, Gerald, age, c. 26, s.178,

özgür iradesiyle baştan beri insanın kendisinin seçtiği anlayışını reddediyordu. Bu sebeple Kilise, parçalanmayı önlemek için 417'deki ölümünden az önce Pelagianizm'in reddi ile Pelagius ve Calestius'un aforozunu onaylamıştır.

İnnocent'in yerine geçen papa Zosimus, önceki papa gibi Pelagianizm'e karşı hoşgörülü olmayı yeğlemişti; ancak kısa süre sonra o da Kilise'nin ağırlıktaki hırçın politikasını oluşturanların etkisine girmek durumunda kalmıştı. Bu durumda Pelagianizm'e karşı olan Kuzey Afrikalı piskoposlarla hareket etmek zorunda kaldığı görüldü. Ancak Augustinus gibi sert bir tavır da onaylamamış, hatta Calestius'un görüşme taklifini kabul etmişti. Calestius, bu ziyarette Pelagianist düşüncede olanların haklılıklarını, önceki papanın yanılğı sebeplerini ve Pelagianizm'in inanç sistemini de ortaya koyan bir dokümanı kendisine sundu. Bu arada pek tabii ki kendilerinin de haksız yere suçlandıklarını belirtmişti.²⁵

Papa Zosimus, Calestius'un yazdığından etkilenmiş olacak ki, Pelagianizm'in reddi ve Pelagius ile Calestius'un mahkûmiyet yazısını birkaç ay ilan etmeden beklettiği görülmektedir. Sonuçta o da özellikle Heros ve Lazarus'un baskısıyla onları aforoz kararını "**Epistole Tractoriali**" isimli belgeyle açıklamak zorunda kalmıştır. Bu kararını Kuzey Afrikalı piskoposlara da bir mektupla bildirdi. Ancak yine de içi rahat etmediğinden olsa gerek Papa Zosimus, bundan bir süre sonra Pelagius'tan geniş bir savunma istedi. Bu esnada Pelagius'un Papa Innocents'e yazdığı ama o öldüğü için eline geçmeyen öğretisini ve mektubunu içeren yazısı, Papa Zosimus'un eline geçti. Bu mektubun neticesinde Zosimus'un kuzey Afrikalı piskoposlara Pelagius ve Calestius'un beratını isteyen bir mektup gönderdiği ve onların da 21 Eylül 417'de beraat ettiği belirtilmektedir. Bu mektupta Zosimus'un Pelagius'u övdüğü de ifade edilmektedir. Ancak Kuzey Afrikalı piskoposlar, böyle bir belgeyi kabul etmenin ve onaylamının kendi yenilgileri sayılacağından bunu uygulamak istemediler. Bunun üzerine Papa Zosimus, 21 Mart 418'de Kuzey Afrika kiliselerine bir mektup daha yazarak tekrar orada bir sinod toplanmasını istedi. 29 Nisan'da mektup, Kuzey Afrika'ya ulaşmıştı. Artık Kuzey Afrika piskoposlarından da etkilenen ve imparatorlukta kargaşadan

---

²⁵ Wilken, Robert L., "Pelagius", *The Encyclopedia of Religions*, ed Mircea Eliade, Macmillan, New York 1983, XI, 227-228, Müller, age, c.26, s.178-179, Parson, R.G., "Pelagianizm and Semi Pelagianizm", *Encyclopedia of Religion and Ethics*, ed: James Hastings, Edinburgh 1908-1921, IX, 703-706.

endişe duyan Kral Honorius olaya el koymuştur. Böylece Pelagianizm'i yasaklamış ve Pelagius ile Calestius'u ülkeyi terk etmeye mecbur etmiştir.²⁶

Papa Zosimus'un aforoz belgesini onaylayıp göndermesinde Kuzey Afrikalı piskoposların yanında İmparator Honorius'un baskısının da etkili olduğu görülmektedir. Zosimus bu arada Kilise'nin Tanrı lütfunun gerekliliğini, vaftizin zorunluluğunu ve Asli Günah'ı da Augustinus'un görüşleri doğrultusunda oluşan Kuzey Afrikalı piskoposların istediği şekilde kabul ettiğini de bildirmiştir. Böylece hem dinî endişeden hem de bölgesel parçalanma endişesinden kurtulduklarını, yine hem dinî çevreler hem de imparator ülkeyi kurtarmış olduklarını düşünmekteydiler. Ancak dinî açıdan bu belge ortalığın durulması için yeterli olmamış, başta Julian olmak üzere onlarca piskopos Pelagianizm'e ve Pelagius'a haksızlık edildiğini düşündükleri için tarafsız ve büyük çaplı bir konsil toplanmasını istemişler ve bu da reddedilince görevlerinden istifa etmişlerdir.

Pelagius, Papa Zosimus'a güvenimekteydi ancak ona güvenmesi de yeterli olmadı. Bunun için o, bu konuda Augustinus'un iknasının şart olduğunu anlamıştı. Ancak Augustinus, Pelagius ile görüşmeye, onun bütün taleplerine rağmen yanaşmadı. O da Filistin'i ve Roma İmparatorluğu topraklarını terk edip sığınmacı olarak başka yerlere gitmek zorunda kaldı. Zira zamanın Roma İmparatorunun emri bu yöndeydi. Sonra Mısıra gittiği, ancak bir müddet sonra da izine hiç rastlanmadığı ifade edilmektedir. Daha önce belirtildiği gibi bazı kaynaklarda ölümünden bahsedilirken suikaste uğramış olabileceğinin bile söz konusu olduğu ifade edilmektedir. Bazılarına göre Pelagianizm'in, Batı Kilisesi içerisinde münzeviliği teşvik eden bir hareket olarak görülmüş olması da çok gariptir.²⁷

B. Pelagius'un Görüşleri

1.Görüşlerine Genel Bir Bakış

---

²⁶ Müler, *age*, c.26, s.179.

²⁷ Müler, *age*, c26, s.179–180.

Pelagius'un görüşleri, daha çok Hıristiyan inancını yanlış aksettiren dogmalara karşı ileri sürülen fikirlerden oluşmaktadır. Dini görüşleri, Asli Günah merkezli, fakat dinin inanç ile ilgili diğer konuları da içine alan bir ölçüdedir. Ancak burada garip olan sanki anlaşmışcasına birçok Hıristiyan teolog ve bilim adamının tarih boyu yazdığı Dinler Tarihi içerikli eserlerinde Pelagius'un görüşlerinin Pelagiusçuluk adı altında, henüz görüşlerinden bahsedilmeden kendisi için “**heretik açılımın öncüsü**”, fikirleri için de “**heretik görüşler**” adıyla ön yargılı olarak damgalanmış olmasıdır. Bu, resmi Kilise görüşlerinin ilim adamı ve teologlarda da ne denli baskın olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Biz Pelagius'un Asli Günah'la ilgili görüşlerini ilerde vereceğimiz için burada diğer görüşlerini özetlemekle yetineceğiz.

Pelagius'a göre, insan, doğası gereği özünde var olan iyi ile dünyaya gelmiştir. İyi yaratılmış olan insanın iradesi de güçlü ve özgürdür. Tanrı, insanları iyiyi ya da kötüyü seçmekte özgür bırakmıştır. Yani **özgür irade** Pelagius için çok önemlidir.²⁸ Ona göre insan iyi de olabilir kötü de, yerilen de olabilir övülen de. Ayrıca insan, ayıplanıp yerilebilen de olabilir. Bunun tamamen insanın ferdî davranışlarında aranması gerektiğini söylemektedir. Mutluluğa ve kurtuluşa ulaşmak insanın şahsi hareketlerinin sonucudur. İnsan, kendi çabalarıyla erdeme ulaşarak cennete gidebilecek, Yani kendi hür iradesiyle iyi ve mutlu olabilecek durumdadır.²⁹ Pelagius, “Âdem günah işlemeseydi ölmeyecekti. Günah onu ölümlü yapmıştır” şeklindeki anlayışa tamamen karşı çıkmış ve o, Âdem'in günah işlese de işlemese de ölümlü yaratıldığını savunmuştur.³⁰

Pelagius'a göre insanlar arası sevgi ve birbirini sevmek, imanın ta kendisidir. Komşuyu ve insanlığın tümünü sevebilmek fazilettir. Hatta düşmanları sevmek ve bütün kalb ile onların iyiliği için dua etmek, en büyük dinî görevdir. O bu görüşlerine kendi de bizzat bağlı kalarak taraftar bulmuştur. Yine ona göre **Tanrı**, korkutucu değil, bilakis

---

²⁸ *The Columbia Encyclopedia*, Komisyon, New York 1993, s. 2096; Batuk, *age*, s.24.

²⁹ Yalçın, Kaya, *Hıristiyanlık 2000 yaşında*, tıglat yay. İstanbul 2000, s. 257; *LAK*, c.3, s.124; Gündüz, *sözlük*, s. 304.

³⁰ Eliade, *DİDT*, c.3, s.61; *PRE(2)*, c.19/1 s.226-240; Mohr, J.L.B., *age*, c.5, s.206-207; Pannenberg Wolfart, *Antropologie in Theologischer Perspektive*, Göttingen 1983, s.121-123.

sevgi saçıcıdır. Zira ona göre, gerçek imana ulaşmak, gerçek iman duygusuna varmak korku ile değil sevgi ile mümkündür. Bu da özgür irade ile gerçekleşir. Pelagius kutsal metin, kitap ve dogmalardaki çelişkilerin giderilmesinin şart olduğuna inanmıştır. Ne gariptir ki, Aziz Augustinus da kutsal metinlerdeki bilgilerin Tanrı'dan geldiği gibi tutulamayıp insanlarca değiştirildiğini bizzat söylediği halde Pelagius'un bu fikrine karşı çıkmıştır. **Pelagius**, insanların kendilerini affettirmeleri ve kurtuluşları için din adamlarının himmetine muhtaç olmadıklarını savunarak, ilk defa din adamları ve Kilise tarafından günah çıkarmaya karşı çıkan kişi olmuştur. Ona göre insan, bunun için gerekli olan ruha ve irade gücüne sahiptir. O, aslında insanların din adamlarından kurtarılması gerektiğini dahi söyleyebilmiş bir Hıristiyan din adamıdır.³¹

Pelagius'a göre Tanrı iyi ve ahlaklıdır. Onun yarattığı her şey de iyidir. Bu yüzden insan, doğası gereği doğuştan kötü olamaz. Bu, Tanrı'ya ve yaratmasına terstir. Böyle iyi bir yapıya sahip olan insan özgür bir yapıya da sahiptir. Bu açıdan **Tanrı insanı özgür yaratmıştır. Âdem de özgür iradesiyle sırf kendini bağlayan günahı işlemiştir.** İnsan irade hürriyetini kötüye, günaha kullanmasın diye Tanrı, İsa ve İncil'i yol gösterici hediyeler olarak göndermiştir. Ancak Tanrı, her şeyi kuşatan bilgisiyle insanların yaşamlarında neleri yapacaklarını bildiğinden, onların seçimlerine göre, sonuçta edindiklerinin karşılığı olan ödül ve cezaları da belirlemiştir.³² Burada Pelagius'un gerçekten harika bir muhakeme gücüne sahip olduğu görülmektedir.

Pelagius'a göre insan iyi davranışlarda bulunduğu sürece mutluluğa ve manevi ödüle hak kazanır. Şayet insan kendi özgür iradesiyle kötülüğe yönelebilecek nitelikte olmamış olsaydı, o zaman "fazilet" diye bir şey söz konusu olamazdı. Kişi, nihayet bir hayvan niteliğinde kalırdı.³³ Pelagius, bu derli toplu bilgileriyle oldukça etkili olmuş, birçok taraftar bulmuştur. Ancak yalnız ve azınlıkta kalan fikir sahibi olarak ortada

---

³¹ "Pelagius", *Documents20*, <http://www.uuulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/Pelagius.htm>, 27.08.2007.

³² "AureliusAugustinus, Pelagiusmücadelesi", *MaviDalga, Pelagus*, <http://www.mavidalga.com/2004.08.27/felsefe-ss-23/>, s.1, 12.11.2007.

³³ Eliade, *DİDT*, c. 3, s. 60-61; "Pelagius", <http://www.mavidalga.com/2004.08.27/felsefe-ss-23/> s.2, 12.11.2007.

birakılmış, hâkim görüşçülerin şahsî, sinsi planları ve her türlü gücü elinde bulundurmaları sonucu, etkisi zaman ve zemin bakımından sınırlı kalmıştır. Belki onun ve görüşlerinin zorla sınırlandırılmış olduğunu söylemek daha doğru ve mantığa yakın olacaktır. Burada aynı zamanda gerçek din anlayışının da izlerini görüyoruz. Bu, ilerde görüleceği gibi Asli Günah görüşünde de belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Pelagius'a göre insanların kendi iradelerinin dışında gelişen günahtan sorumlu tutulmaları ve cezalandırılmaları, **Tanrı'nın adilliği** ile çelişmektedir. Tanrı'nın genelde herhangi bir kişiyi, işlediği günahtan dolayı bağışlanmasını talep etmesini tenbih etmesi ile aynı zamanda başkasının işlediği günahtan onu sorumlu tutması imkânsızdır.³⁴ Yine Pelagius'a göre, sonraki insanların işlediği kötülükler, **Âdem'in kötü örnek** olması yüzündendir. Pelagius, Âdem'in günahının miras olarak intikalinin imkânsızlığına işaret ederken çok önemli bir tespitte bulunmaktadır. Burada Pelagius'un, Âdem'in günah işleme eyleminin insanlar tarafından taklit edildiğini ifade etmesi çok önemlidir. Yani onun görüşüne göre Âdem'in suç işleyişi, nesilden nesle intikal etmiştir; yoksa onun suçunun günahı intikal etmiş değildir. Bu açıdan daha önce de belirttiğimiz gibi Pelagius'a göre insanlar, kötü bir model olan Âdem'i bilerek ve isteyerek, kendi özgür iradeleriyle kötülük işleyerek taklit etmektedirler. Âdem'in insanlar üzerinde bundan başka tesiri yoktur ve onun suçunun günahı da sonrakileri bağlamaz. Yani Pelagius'a göre insanların kötülük yapması bir zorunluluk değil, iradîdir.³⁵

Pelagius'a göre kurtuluş da, günah da irsî olarak kan bağı ile nesilden nesile intikal eden bir şey değildir. **İman da tıpkı günah işlemek gibi iradî bir durumdur.** Günah, nasıl miras yoluyla intikal etmiyorsa iman da etmez. Vaftiz, şayet günahın kirini kaldırıyorsa bebek iken vaftiz olanlar ile kendisi vaftiz olan büyükler ve onların çocuklarının Asli Günah'a sahip olmamaları gerekir. Yani anne ve babanın vaftiz olmasıyla günahın intikalinin kesilmiş olması lazımdır. Zira vaftizle temizlenen anne ve babalar, sahip olmadıkları günahı çocuklarına geçiremezler. Pelagius, vaftizin bu

---

³⁴ Geniş bilgi için bkz.De Bruyn, *age*, s.90–96.

³⁵ Batuk, s.79.

anlamıyla Pavlus ve Augustinus'un anlattıkları şekilde olamayacağını da ifade etmektedir. Nitekim vaftiz-Asli Günah ilişkisinin anlaşılmağını ve diğer bazı konulardaki görüşünü kendine yöneltilen suçlamalara cevap verdiği bir mektubunda uzun uzadıya aktardığı kaynaklarda belirtilmekte ise de bu mektubun yeri ve nerede olduğunun bilinmediği de ifade edilmektedir.³⁶

Pelagius aktüel günahı da yorumlamıştır. Ona göre aktüel günah, Tanrı'nın iradesine insanın bilinçli bir muhalefetidir. Burada iyilik bilinmesine rağmen kötülüğün bilerek tercihi söz konusudur. Ona göre bu günah, iradenin yanlış bir seçimi ve kasdî yapılan bir kötülük sonucundadır. Pelagius'a göre Tanrı, sonsuz bilgisiyle olacakları önceden bilmektedir. İnsan isterse Tanrı'ya itaat eder, istemezse etmez. Ancak insanın iradesini nasıl kullanacağını da Tanrı önceden bilir.³⁷ Pelagius'a göre her ruh, kendi başına müstakildir. Bu sebeple çocukların ruhu ya da sonrakilerin ruhu ebeveynleri ile ilişkilendirilemez.³⁸

Pelagius'a göre iyi ya da kötü insanın işlediği her şey ancak özgür iradesi ile yapıldığında bir anlam kazanır. O, İsa Mesih ile ilgili inancın da böyle olduğunu söylemektedir. Ona göre Eski Ahit'te İsa Mesih'in geleceği zaten müjdelenmiştir ve buna inanmak da insanların gönlüyle olmalıdır. İmanın da kişinin özgür iradesiyle olursa bir anlamı olur.³⁹ Pelagius'a göre insanın iradesi çok önemlidir. Zira insan, aynı zamanda hem iyiliği hem de kötülüğü yapabilecek yetiye sahiptir. İnsan bu mükemmel yaratılışı ile her ikisine de eşit uzaklıktadır. Ona göre üç şey önemlidir:

1-**Güç**: Tanrı'dandır. 2-**İrade**: İnsanın elindedir. 3-**Eylem**: Bu da insanın kendi elindedir. İşte bu yüzden insan, yaptığına göre sevap ya da günah, övgü ya da yergi almaktadır. Pelagius'a göre lütuf, insanla birlikte yaratılıştan gelir ve günahların bağışlanmasından daha fazla öneme sahiptir.⁴⁰

---

³⁶ De Bruyn, 93–95.

³⁷ Batuk, 120–121.

³⁸ Batuk, 85.

³⁹ De Bruyn, s. 56–58.

⁴⁰ Batuk, 90–91.

Pelagius'a göre Âdem ile İsa ortak yönleri çok olan kimsedir. İkisi de cinsel ilişki olmadan ilahî bir lütufla dünyaya gelmişlerdir. İnsanlık bakımından da Âdem ile İsa arasında bir fark yoktur. Çünkü ikisi de iyilik ve kötülük işleyebilecek kabiliyet bakımından ortak yaratılıştadırlar. Pelagius'a göre Âdem ile İsa arasındaki fark sonraki insanlara model olmalarındadır. Âdem kötülükte, İsa da iyilikte örnek ve modeldir. Ancak o, İsa'yı üstlendiği kurtarıcı misyonu sebebiyle Âdem'den üstün tutmaktadır.⁴¹

Pelagius'un teolojik anlayışı ve düşüncelerinin Ambrosius, Hieronymus, Rufinus ve Syrer'in etkisinde geliştiği ifade edilmektedir. Onun düşüncelerinin, Kilise'nin resmi öğretisine ters fikirler içermesi ve özellikle Asli Günah anlayışı sebebiyle çatışma çıkmıştır. Bazı araştırmacılar da Pelagius'un, Asli Günahın Augustinus'un Maniheist düşüncesinin tesiri ile şekillendiğini, ondan beslendiğini anlatmak istediğini ve bunu ifadeye çalıştığı için Augustinus'un tepkisine sebep olduğu kannatine sahiptirler. Bu görüşleri sebebiyle o, 415 Diospolis, 416 ve 418 Kartaca Konsilleri'nde arkadaşı Celestius'la birlikte yargılanıp mahkûm edilmiştir. Bu mahkûmiyet, baskı sonucu olsa da, Papa Innocents tarafından da onaylanmıştır. Sonraki Papa biraz esnek davranmış olsa da, yine 417 ve 418 deki baskılar sonucu o da, Pelagius ve öğretisine karşı olmak zorunda kalmıştır.⁴² Pelagius ile Augustinus arasında geçen ve asırlarca Hıristiyan âleminde tartışılan konular güncelliğini yitirmemiş, bugün de tartışılmaya devam etmektedir.

2. Hıristiyanlıktaki Yeri ve Tesiri

Pelagius her ne kadar resmi Kilise anlayışı ve baskısıyla ilmî olarak linç edilmeye çalışılmış olsa da, özellikle miras olarak geçen günahın mümkün olmadığını, insanın hür iradesiyle sevap ve günahı seçebileceğini, affa da mazhar olabileceğini ifade ettiği görüşüyle onun vasıtasıyla Tanrı inayetinin yegâne olmaktan çıkarıldığı sonucuna varıldığından çok etkili olmuştur. Onun görüşleri Hıristiyanlıkta o kadar etkili olmuştur ki, kendisinden sonra birçok ilim adamı ve kilise babası onun etkisinde kalmıştır. Kilise'nin resmi ve dayatmacı öğretisine karşı 5. ve 6. yüzyıllarda ortaya çıkan Lerins

---

⁴¹ De Bruyn, *age*, s.40-41, 92-94.

⁴² *LFTK*, c. 8, s.5-6.

ve Cassien'in ekollerine ilham kaynağı olmuştur. Bunlar, Pelagius'un görüşlerini kendi anlayışlarının merkezine koymuşlardır. Bunun yanında birçok keşiş, aziz, kilise babası ve din adamı da onun görüşlerini devam ettirmiştir. İngiltere'den meşhur kilise babası Celestius bunlardan biridir. Yeri geldiğinde Kilise, Pelagius'un fikirlerini ve sonraki takipçilerini kabul etmek zorunda dahi kalmıştır. Örneğin 5. yüzyıl içerisinde Papa Zosimus, bunların fikirlerini benimsemiş, ancak o da çoğunluğun baskısıyla buna fazla dayanamamıştır.⁴³

Pelagius'un hem Roma'da hem de Sicilya'da aristokratik kesimden de birçok taraftarı olmuştur. Onun fikirlerinin Sicilya'da yayılmasında en önmeli etkenin Britanyalı Morris'in bu konudaki yazılarının olduğu belirtilmektedir. Pelagius ve Celestius, 409'da Afrika'da ve başka bazı yerlerde Augustinus ile görüşlerini tartışmak istemiş ancak her nedense Augustinus her defasında onlarla buluşmamayı tercih etmiştir.⁴⁴

Her ne kadar birçok Hıristiyan teolog aksini iddia etse de, elbette Pelagius Tanrı inayetini tamamen inkâr etmemiştir. O Tanrı inayetinin insanın hür iradesine yardımcı bir rol oynadığını savunmuştur. Fakat onu kötüleyen teologlar ya da kilise babaları, onun Tanrı'nın inayetini önemsemeyen bir zahit olduğunu yaymada ısrar etmişlerdir.⁴⁵ Bu da onun fikirlerinin mahkûm edimesinde önemli rol oynamıştır.

Yine daha önce de ifade ettiğimiz gibi onun fikirleri ve takipçileri zoraki olarak Hıristiyanlığın şekillenmesini de sağlamışlardır. Pelagius'un tesirinde kalan Julianus, onun öğretisini esas alarak Aziz Augustinus ve sonrakilerle polemige girmekten kaçınmamıştır. Ancak çoğunluğun baskısıyla o da diğerleri gibi yandaşlarıyla birlikte dışlanmaktan kurtulamamıştır. Bu baskılara rağmen Galya'da ve birçok yerde Pelagius'un öğretisi uzun zaman rağbet görmüştür.⁴⁶ Nitekim bu doğrultuda Kilise'nin baskıcı ve mantıksız dogmalarına karşı sürekli başkaldırıları hiç eksik olmamıştır.

---

⁴³ Gündüz, *Sözlük*, s. 78–79.

⁴⁴ Bonner, "Pelagius", *age*, c.26, s.177.

⁴⁵ Mehl, *agm*, *Hıristiyan İlahiyatı*, s. 190.

⁴⁶ *A B*, c. 17, s. 497.

I.Vatikan Konsili'ndeki başta Papa'nın yanılmazlığı anlayışına karşı çıkan Gallikanizm, inanç esaslarında var olan anlaşılmazlıkları sorgulayan İnopportunizm taraftarları ve doktrinleri bu yüzden oluşmuş, yeni yeni mezhepler ve ekoller ortaya çıkmıştır. ⁴⁷ Ancak gördüğümüz kadarıyla onun en önemli tesiri, Hıristiyan teolojisi üzerine açtığı ilmi tartışmaların neticesinde hem Hıristiyanlığın inanç ve ibadet esaslarının şekillenmesine hem de kutsal metinlerinin son şeklini almasına olan katkısındadır.

3. İlmî Kişiliği

Pelagius'un görüşleri ve karşı çıkışı, ilmi kişiliği açısından o kadar önemlidir ki, o bu karşı çıkışıyla az önce de ifade ettiğimiz gibi aslında Hıristiyanlığın oluşumuna ve şekillenmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Zira bu tür karşı görüşlerin ve çıkışların akabinde derhal sinodlar, konsiller toplanmış ve böylece hâkim öğretinin kredolaşmasına, dogmalaşmasına neden olmuştur.

Pelagius, çok iyi yetişmiş, gözü pek, muhakemeye çok değer veren bir insandı. Kendinden ve fikirlerinden oldukça emin hareket etmekteydi. Bunun en belirgin örneği, insanın hürriyetine ve insan iradesine verdiği yücelikte ortaya çıkmaktaydı. Ona göre insan günahı-sevabı, yanlış-doğruyu kendi kendine bulabilecek olan çok yüce bir varlıktır. Bu irade, doğuştan gelen, kalıtsal günahla hürriyetsizleştirilemez. ⁴⁸ Pelagius aynı zamanda iyi bir Hıristiyan'dır, ancak kutsal metin ve kilise babalarının dogmalarını akılcı eleştiriye tâbi tutmaktan da geri durmamıştır.

Pelagius, o baskı döneminin zorluğuna rağmen birçok konuda kendini savunmuş ve görüşlerini açıkça ortaya koyabilmiştir. Pelagius'un zamanının en ünlü kilise babası olan Aziz Augustinus'a meydan okuması ve onun da kendisi ile tartışamayacak kadar Pelagius'tan korkması, onun ilmî durumu açısından bize yeterince fikir vermektedir. Hatta Pelagius ile Augustinus arasında teolojik tartışmaların geçtiği 6 mektuptan bahsedilmektedir. Bu mektupların kronojik olarak 405 ila 418 arasında yazıldığı ifade edilmektedir. Ancak Augustinus'un bu mektupların bir kısmını hiç okumadığı, cevap dahi vermediği belirtilmektedir. Bu da onun Pelagius'un ilmî

---

⁴⁷ Gündüz, *Sözlük*, s. 136, 193.

⁴⁸ Eliade, *DİDT*, c. 3, s. 61.

durumundan çekindiğini gösteren bir husustur. İlmî kişiliğinin bir başka belirginliği ise ondan sonra gelen ve onun fikirlerini savunanların, içinde buldukları devrin en zeki ve kapasiteli piskoposları ile ilim adamlarından olmalarıdır. Bunlar Celestius ve Göthe de dâhil olmak üzere, tarihe mal olmuş kişilerdir.⁴⁹

Pelagius'tan etkilenen, onun ilmî kişiliği ve düşüncelerinin tesirinde kalan birçok Hıristiyan din adamı, baskı ve yanlış dogmalar nedeniyle “**Eski Katolikler**” olarak isim yapmışlar ve Kilise'den ayrılmışlardır. Ancak kuşkusuz burada ilmî kişiliği ile ilgili en önemli hususlardan birisi de ondan sonra onun fikrî muhalefetine denk bir ilmî muhalefetin Hıristiyanlık tarihinde asla bulunamayışıdır.⁵⁰ Aslında Pelagius'tan sonraki bin yıllık Hıristiyan âlemi içerisinde oluşan Kilise ve din adamlarının Engizisyon'a ve Endüljans'a varan kokuşmuşluk durumu, onun karşı çıkışını haklı çıkarmış ve ilmi kişiliğinin önemini daha da artırmıştır. O bu konuda, içinde bulunduğumuz asra kadar birçok teolog ve bilim adamına da örnek olmuştur. Hatta son yüzyılda Hıristiyanlık teolojisi hakkında yapılan çalışma ve araştırmalara öncülük eden bazı ünlü Hıristiyan araştırmacı ve teologun Pelagius'a, fikirlerine ve arkadaşlarına haksızlık yapıldığını⁵¹ ifade etmeleri de bu açıdan çok önemlidir.

II. PELAGIUS'A AİT DİNÎ METİNLER

A. Pelagius'un Kitapları

Pelagius görüşlerini, risale ve kitaplarında toplamıştır. Ancak heretik ilan edildiği için yazdığı dökümanların çok azı ondan sonrakilere kalabilmiştir. Zira bunları muhafaza etmek dahi muhafaza eden kişi için büyük bir risk taşımaktaydı.

---

⁴⁹ Bu konularda bkz. Hörmann, Karl, *Lexikon der Christlichen MoraLe*, Tyrolia verlag, München 1976, s.301–303; Kuhlmann, Jürgen, “Sünde- Erbsünde –Ursünde”, *Text der Christlichen Tradition und Die Katolische Kirche Zuden Begriften*, <http://www.stereo-denken.de/adamrod.htm>, Blatt 1-Von2, 25.06.2007; Thielicke, Hans, “Ursahuld–Theologiscine Dimensionen der Angst und Schuld” in *Theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, s. 36; Bitter, Wilhelm, “Angst und Schuld” in *Theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, 4. auflage, Stuttgart 1967.

⁵⁰ Batuk, *age*, s.75–76; Gündüz, *Sözlük*, s. 120.

⁵¹ Müller, *age*, c.26, s.183.

Çalışmalarının çoğunun sapık düşünceli kabul edilmesinden dolayı ya yakılmış ya da yok edilmiştir. Nitekim bazı kaynaklarda onun var olan ama sonradan yok edilen eserlerinin varlığı görüşlerinin o eserlere atfedilmesinden anlaşılmaktadır. Bu eserlerin orijinalinin Latince olduğu ifade edilmektedir. Fakat İngilizce ve Yunanca olarak yazdığı da ifade edilmektedir. Aşağıda bu eserlerinden bazıları hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Commentary on St. Paul's Epistle to the Romans: Pelagius'un günümüz itibariyle elde var olan yegâne çalışmasıdır. Bunun içeriğini -adından da anlaşılacağı gibi- Pavlus'un Romalılara Mektubundaki görüşlerine verdiği ilmî ve mantıklı reddiyeler oluşturmaktadır. Tam adı "Pavlus'un Romalılara Mektubunun Yorumlanması" şeklinde ifade edilebilir. Bu eserin Pelagius tarafından tahminen 410-411 ya da 411-413 yıllarında kaleme alındığı belirtilir. Ancak bu eserde onun isminin olmadığı ve bu nedenle eserin ona ait olup olmadığının şüpheli olabileceği de belirtilmiştir. Nitekim araştırmacı Souters'e göre bu eserin önceden Yunanca olarak, bilinmeyen birisi tarafından yazıldığı ve sonradan Latinceye çevrildiği de iddia edilmiştir. Pelagius'un bu eseri Almanya'da Karlsruhe ve Freiburg'ta tetkikten geçirilmiş, ancak eserin günümüze nasıl geldiği tam olarak tespit edilememiştir.⁵² Pelagius bu eserinde, Pavlus'un özellikle Romlulara Mektubundaki görüşlerini irdelemekte ve bazı noktalarda bu görüşleri Pavlus'un görüşleri ile örtüşmesine rağmen özellikle de Asli Günah, özgür irade, Tanrı inyeti, İsa'nın durumu ile çocukların günahlı doğması konularında ondan farklı olan düşüncelerini ortaya koymaktadır. Bu eserin Latince adının "Ex Positionum Epistolos Pauli Libri" olduğu ve Aziz Augustinus'un, bu esereinden dolayı Pelagius'a cevap yazdığı da belirtilmektedir.

De Nature we Free Will: Tanrı tarafından insanın tabiatının özgür yaratıldığını ifade eden bir eserdir. Pelagius'un bu eserinde insanın ve Tanrı'nın tabiatını irdelediği ve yaratılışın hem yaratan hem de yaratılan bakımından başta kusursuz olduğuna işaret ettiği ve sonradan insanların yaptıklarıyla ilk yaratılışlarına uygun olmayan günahları

---

⁵² *PRE (I)*, c.37, s.229-230; De Bruyn, *age*, s. 26.

kendi iradeleri ile işleyerek Tanrı'yı gücendirebileceklerini dile getirdiği ifade edilmektedir.

E Pistola ad Augustinum: Bu eser, başta Augustinus olmak üzere kendisini Kilise'nin çizgisinden çıkmakla sapkın, heretik ve dolayısıyla mürted olduğunu iddia edenlere karşı verdiği cevaplar niteliğindedir.

De Libero Arbitro Libri quattuor: Pelagius'un bu eserini 414'lerde yazmış olduğu ve bunda isminin geçtiği belirtilmektedir. Pelagius'un özellikle özgür irade ile Tanrı'nın insanı başta iyi yaratmış olması konularını işlediği bu eseri cüz'î irade kavramını hiçe sayan Aziz Augustinus'un dördüncü kitabına cevap niteliğindedir. İnsanı tamamen iradesiz bırakan ve yaptıklarında, günaha girme ve günahattan kurtuluşta hiç dahli olmadığı halde onu suçlu ve günahkâr sayan bir nevi yanlış kadercilik anlayışına ret niteliğindedir. Pelagius'un bu kitabında insanın günahını da, sevabını da kendi hür iradesiyle seçebilecek vasıfta olduğuna vurgu yaptığı belirtilmektedir.⁵³

B. Pelagius'un Mektupları

Letters of Pelagius: Bunların Pelagius tarafından yazılan mektuplar olduğu belirtilir. Pelagius, bu mektuplarında hem Pavlus'un görüşlerini nasıl yorumladığını ve bu yorumların Hıristiyanlığa uygun olup olmadığını ortaya koymakta hem de Augustinus ve rakiplerine bu konularda karşılıklı tartışmak için iyi niyetli olduğunu anlatmaktadır. Bunun yanında başta papalar olmak üzere bazı piskoposlara, görüşleri konusunda onları ikna için de bu mektupları yazdığı ifade edilmektedir.

Bununla beraber Pelagius ile Augustinus arasında teolojik tartışmaların geçtiği **Letter to Demetrias** adında altı mektuptan bahsedilmektedir. Bu mektupların kronolojik olarak 405 ila 418 arasında yazıldığı ifade edilmektedir. Ancak şu da çok önemli bir iddiadır ki, Augustinus'un bu mektupların bir kısmına cevap dahi vermediği ve hatta hiç okumadığı bilgisi kaynaklarda yer alan önemli bir iddiadır. Bazı

---

⁵³ *M. L.*, c. 10, s. 11; Batuk, *age*, s.79–80.

araştırmacılar bu mektuplardan hareketle haklı olarak Pelagius'un (kendi dili olan İngilizceye ilaveten) Latince ve Yunanca bildiğini ifade etmektedirler.⁵⁴

Daha sonraki yıllarda **Libellus Fidei** adlı mektup şeklindeki kısa risale ile teolojik görüşlerini özetle ortaya koyduğu ve Roma'ya Papa İnnocentius'a gönderdiği ve o ölünce de yerine geçen papa Zosimus'un bunu okuduğu kaynaklarda aktarılmaktadır.⁵⁵ Ayrıca birtakım kaynaklarda Pelagius'un kendisinden sonrakilere tavsiyelerini içeren risalelerinden ve ona ait olduğu belirtilen, ancak bulunamayan mektuplardan ve eserlerden de bahsedilmektedir. Ancak onun bütün bu çalışmaları çoğu kaynaklarda belirtilip bu çalışmalara atıflar yapılırken bunların tam sayısı ve metni konusunda kesinlik yoktur. Bununla birlikte onun bazı mektup, risale ve eserlerinin farklı dillerde değişik isimlerde tekrar edildiğini de tahmin etmekteyiz. Bu konuda aşağıdaki örnekler verilebilir:

De Fide Trinitatis Libri –The Law Faith in the Trinity

Testimoniorum Libri Virginitatis- Eclogarum divinarum Scripturarum Liber unus

Indispensable reading Matter for students-The Handening of Pharaoh's Heart

Bütün bu eserlerinde ve mektuplarında onun görüşülerinin şu dört maddede özetlendiği görölmektedir:

1-İnsan, iyi ve kötüyü işleyebilecek şekilde dünyaya gelmiştir. Özgür iradesiyle seçim yapabilecek şekilde yaratılmıştır. Zira Tanrı adildir ve ona bu yakışır.

2- İlahî lütuf asıl değildir, sadece kurtuluşa yardımcıdır. İnsan, özgür iradesini iyi kullanarak güzellikleri ile kendisi de kurtuluşa erebilir.

3- Âdem'in günahı ve ona sebep olan suçu ırsî olarak sonrakilere kan yoluyla intikal etmez. Âdem gelecek nesle sadece kötü örnek olarak etki etmiştir.

---

⁵⁴ *PRE (I)*, c.37, s.234.

⁵⁵ *PRE (I)*, c.37, s.230–232.

4- Bedenin kirliliği insanı günaha götürmez. Bu yüzden anne-babalar günah işleseler de onlardan doğan çocuklar gnahsızdırlar. ⁵⁶

Netice itibariyle belirtmek gerekirse, Pelagius'un Asli Günah, zgr irade, çocukların günahsızlığı ve insanın kendi çalışmasıyla kurtuluşa erebileceği vs. konuları üzerine yazdığı kitap ve mektuplarındaki öğretisi yüzünden, 417–418 yıllarında heretik sayılıp aforoz edildiği ve kitaplarının yasaklandığı bilinmektedir. ⁵⁷

---

⁵⁶“Pelagius”, *Patristik ağ da ilahiyat gelişmeleri Bkz.* <http://www.catholic.org>., “Pelagius and Pelagianizm” *Catholic Encyclopedia*; <http://www.Hiristiyan.net>. 06.10.2007.

⁵⁷ *A B*, c. 17, s. 497.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. HİRİSTİYANLIKTA ASLÎ GÜNAH DOKTRİNİ

A. Asli Günah Anlayışının Tarihçesi

1. Asli Günahın Tarihçesi

Asli günah anlayışının temelinde mitolojik, felsefi, dini, mistik, kültürel anlayış ve inanışların olabileceği, konunun akışı içerisinde ilgili başlıklar altında görülecektir. Ancak burada diğer başlıklara geçmeden önce tarihsel bir özet vermek yerinde olacaktır.

Asli günah (Almanca Erbsünde), Latince “Peccatum Originale” den gelmedir. İnsanlığın başlangıcında Âdem’in sebep olduğu suçun, alın yazısı olarak Âdem’den sonra gelen bütün insanlığı etkilemesidir. Asli günahın temeli Tevrat’a dayandırılmaktadır. Pavlus, eski bir Yahudi olduğundan Yahudi kültür ve anlayışından etkilendiği bilindiği için oradan aldığı iddia edilmiştir. Nitekim Tevrat’a göre topraktan yaratılan insan (Âdem ve eşi), Tanrı tarafından tespit edilmiş olan ve daha sonra Mezopotamya bölgesinde bulunduğu tahmin edilen Aden mevkiindeki bahçede (cennet) yaşamaktaydı. Cennette iki ağaç vardı:

a- Hayat ağacı

b- İyilik ve kötülüğü bilme ağacı.

Bu ikinci ağacın meyvesini yemenin cezası ölümdü.¹ Âdem ve Havva’nın burada bulunan iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemeleri yasaklanmıştı. Yedikleri takdirde ölümsüzlükten ölümcül bir varlık haline geleceği ve kötülöklere dalacağı kendilerine bildirilmişti. Fakat yılan önce Havva’yı, onun vasıtasıyla da Âdem’i kandırarak yasak meyveden yemelerine sebep olmuş, böylece insan tarafından ilk günah işlenmiştir.² Bu sebeple Yahudi Rabbînik düşünceye göre, gelecek nesillerin suçta meyilli ve ölümlü oluşu, Âdem’in bu günahından ileri gelmektedir.³ Asli günahın Hıristiyanlıktaki temelini Eski Ahit’teki bu ayetlere dayandıranlar da bulunmaktadır.

---

¹ *Tekvin*, 2/9, 16–17.

² *Tekvin*, 2/7–25, 3/1–24.

³ Tümer, “*Asli Günah*”, *DİA*, c. 3, s. 496.

Pavlus da Yahudi kökenli olması itibariyle Tevrat kültürüyle yetiştiğinden asli günaha zaten inanmaktaydı. Bir kısım araştırmacıya göre de Hıristiyanlıkta Pavlus tarafından şekillendirilen asli günah inancı, biraz değişiklik göstererek de olsa diğer etkilerin yanında Yahudilikten esinlenerek yeni dine aktarılmıştır. Buna göre, Âdem ile Havva'nın cennette yasak meyveyi yemeleri sonucu işledikleri günah, irsileştirilmiştir. Âdem ve Havva'dan gelen nesil, bu kalıtsal günahla doğmuş ve Kabil'in (Kâin) Habil'i öldürmesi de bunun sonucu olarak gerçekleşmiştir. Zira bu olayda görüldüğü gibi öldürme eylemi sonuç olarak kötülükten doğmuş olmaktadır. İşte bu anlayışı, kredo olarak ilk yerleştiren Pavlus'tur. Ancak Asli Günah tabirini günümüzdeki haliyle şekillendiren Aziz Augustinus olmuştur.⁴

Bu inanişaya göre Şeytan, Havva ve Âdem'i kandırması ve bunlar Tanrı'dan uzaklaşmışlar, böylece sonraki nesilleri de Tanrı'dan uzaklaştırmışlardır. Sonuçta bütün insanlık günahkârlaştırılmıştır.⁵ İsa, Asli Gunahtan insanlığı kurtarmak için çarmıhta kurban edilmiş, yeni doğan çocuklar da vaftiz edilmek suretiyle şayet kendilerinde günah kaldı ise bu gunahtan kurtuluşları tamamlanmak istenmiştir. Asli Günah sebebiyle Âdem yüzünden insanlık ile Tanrı'nın arası açılmış; ancak İsa ile de barış sağlanmıştır.⁶ Nitekim ilgili başlık altında görüldüğü gibi Pavlus'un mektuplarında bu konu, inanç esası haline getirilerek Hıristiyanlığa yerleştirilmiştir.

Patristik dönemde asli günaha hem teolojik hem de filozofik açıdan bakılmış ve zamanın bilginlerince tartışılmıştır. Tertullian ve Origenes gibi şahsiyetler bu konuda en belirgin örneklerdir. Hatta ünlü kilise babalarından Tertullian, Tanrı'nın insanı doğuştan günahkâr yarattığını düşünenlerin hem Tanrı'nın güzel ve adil tabiatına hem de Tanrı'ya karşı geldiklerini söylemek durumunda kalmıştır. Kendi zamanından önce bunlar konuşulmuş olmasına rağmen Augustinus asli günahı, daha da keskinleştirmiştir. Hatta kaynaklarda açık bir şekilde bulunmamasına, dini içerikli eserlerde bu konuda belirgin bir ifade olmamasına rağmen İsa'nın kendini günahkâr olarak tanımladığı dahi

---

⁴ Cedit, *Günah ve Bağış*, s. 27–28; Tümer, “Asli Günah”, *DİA*, c. 3, s. 496.

⁵ *Rom. 5/12, Kor. I, 15/22.*

⁶ “Religious Perspectives”, Wikipedia der Freien Enzyklopädie, http://www.en.wikipedia.org/wiki/Jesu#Christian_views, 14.03.2007.

söylenebilmiştir. Radikal ve çoğulcu baskı yanlılarının, yanlış olan bu düşüncelerin hâkim olması için oldukça belirgin girişimlerde buldukları aşikârdır. Ancak akliselim düşünenler, bu konuda fikirlerini açıklamaktan vazgeçmemişlerdir. Nitekim Ambrosius, Petrus Lombardus gibiler elbetteki günahkârlığın ilahi kanuna karşı gelmekten oluştuğunu söylemişler, ancak doğuştan günahkârlığa Augustinus gibi bakmamışlardır. Pelagius ve arkadaşlarının ortaya çıkmasıyla ilk kez asli günah (Peccatum Original) tabiri, onların tezlerine karşı Augustinus tarafından kullanılmıştır. Daha sonraki zamanlarda başta Anselm von Conterbury olmak üzere bir kısım teologlar, Augustinus'un tezine karşı özgür iradeyi öne çıkarmışlar ve özgür irade ile lütfun çatışmayacağını savunmuşlardır.⁷

Hıristiyan teologlar, Asli Günahı yaratılıştan kabul ederek Antropoljik hale getirmişlerdir. Nitekim asli günah Augustinus ile Pelagius arasında süren mücadeleler esnasında, ilk defa 415'de Kudüs konsili'nde tartışılmış sonra da 418'de Kartaca Konsili'nde çerçevesi tam olarak belirlenmemiş olsa da bir dogma haline gelmiştir. Ancak Kilise'nin Pavlus kaynaklı Augustinus anlayışını dogma haline getirmesinin bu tartışmaların hızını oldukça kesmiş olduğu görülmektedir.⁸

Bugün Hıristiyan çoğunluk, Âdem'in yasak ağaçtan yemekle büyük bir günah işlediğine, Allah'ın gazabına uğradığına, onun Havva ile cinsi ilişkisi sonucunda bu günahının kıyamete kadar her yeni doğan çocuğa geçtiğine, dolayısıyla onların ve herkesin günahkâr olduğuna inanır.⁹ Bunun için asli günahın sadece kişisel değil, bilakis kolektif bir problem olduğu sadece bir şahsın değil, bütün toplumun düzenini bozucu bir etkiye sahip bulunduğu ve Tanrı yazgısı olduğu anlayışı yerleşmiştir.¹⁰ Asli günahın (Erbsünde-Peccatum Originale) hem Hıristiyanlığın inanç esaslarının temeli sayılmış olması hem de asırlardır sonu gelmeyen tartışmaların da odağı olması elbetteki gariptenecek bir durum olarak görülmüştür.¹¹

---

⁷ Ritter, *HWP*, c.10, s.601–603.

⁸ Ritter, *HWP*, c.10, s.604–606.

⁹ Bolay, Süleyman Hayrı, "*Âdem*", *DİA*, c. 1, s. 362.

¹⁰ Harsch, *age*, s. 24,39–40.

¹¹ Pannenberg, *age*, s. 116–117.

Asli günah konusunda Âdem'in günahı, özgür iradesiyle işlediği ve bunun tabii olarak sonraki nesillere geçtiği tezini savunanlar da olmuştur. Alexander von Hales ve Wilhelm von Auxerre bu görüşte olanlardandır. Bu kişilerin, “hür irade bilincini insana Tanrı verdiği için bunda şaşılacak bir durumun olmadığı” tezinden hareketle söz konusu görüşü savundukları anlaşılmaktadır.¹² Ancak bu anlayışın asli günahın kader olduğunu savunanların anlayışı ile çeliştiği açıkça görülmektedir. Thomas von Aquinas da materyal olarak asli günahı delillendirme çabasında olmuştur. **Aquinas**, asli günahı farklı şekilde savunmaktadır. O, asli günahın nesilden nesile Âdem'in kişisel günahını üstlenmek şeklinde değil de sırf insan olması, insanlık tabiatına sahip bulunması sebebiyle geçtiğini savunmaktadır.¹³

Asli günah anlayışı toplanan daha sonraki konsillerde özellikle Trent Konsili'nde kesin kredo halini almış ve Katolik Kilisesi'nin inancının bel kemiğini oluşturmuştur. Bu tamamen çoğunluğun baskısı ve gücü elinde bulunduranların isteği doğrultusunda ortaya çıkmış bir karar olarak gözükmektedir. Ancak asırlar içerisinde farklılıklara, karşı görüşlere, farklı yorumlara rağmen bugün Resmi Kilise inancı şöyledir: “Biz Hıristiyanlar, Peygamber İşaya'nın (Yeşaya) onu İsa'dan 600 yıl önce (yani daha önce Yahudi kaynaklarında bildirildiği gibi) tebliğ ettiği şekilde İsa'nın çilesinde ve ölümünde kurtarıcının çizgilerini yeniden tanıyoruz. Gerçek acılarımızı o taşıdı. Elemelerimizi o yükledi. Biz sandık ki, o cezaya uğradı. Fakat günahımızdan dolayı o yaralandı. Selametimiz için olan ceza o'nun üzerine indi. Onun bereleri ile biz şifa bulduk. İnsanın asli günah suçunun ağırlığını İsa çekti. Bizim bu konuda zorlanmamız ortadan kalktı.”¹⁴

İnsanın doğuştan Âdem'in işlediği suçun günahı sebebiyle günahlı doğduğu inancı hem tartışılmış hem de çoğunluk tarafından kabul edilmiştir. Nitekim Luther ve Leibniz gibi birçok batılı Hıristiyan teologu da sanki istemeye istemeye bu şekilde kabule ve düşünmek durumunda kalmışlardır. Örneğin Reimarust, günahla kötülüğün dünyaya geldiğini; Kierkegaard, aslında biraz şüphe ile de olsa asli günahın Tanrı'nın

---

¹² Ritter, *age*, c.10, s.605–606.

¹³ Gündüz, *Sözlük*, s.44.

¹⁴ İşa'ya (Yeşaya) 53/4–5; CFE, 8.

ölçülü bir yazgısı ve kurgusu olduğunu, her doğan insanla birlikte Âdem'in bu ilk günahının bu sebeple tekrar tekrar dünyaya geldiğini ifade etmişlerdir. Schleiermacher'e göre ilk günah, bütün kötülükleri ortaya çıkararak ve aynı zamanda iyiliklere kapıyı kapatan bir durumdur. Dolayısıyla insanın bütün hayatını mahveden bir oluşumdur. Hatta iradi-fiili (Peccatum Actuale) günaha sebep olan da asli günahdır. Schopenhaver'e göre asli günah, Hıristiyanlık inancının değişmez bir temeli ve çekirdeği olan büyük bir gerçektir. Bu anlayış, artık böylece yerleşmiştir. Sonuçta asli günahın şu ifade ile yerleştiği görülmektedir: "Erbsünde ist eigene Schuld und der Mensch wird in die Erbsünde hinein geboren", yani bu, "Asli Günah özel bir suçtur ve insanın günahlı doğmasına sebep olmuştur" anlamına gelmektedir.¹⁵ Bütün tartışmalara rağmen asli günah anlayışı, Hıristiyanlık inancında oldukça merkezi bir konumda yer almayı sürdürmüştür. ¹⁶

2. Asli Günah'ın Kaynağı ile İlgili Teori ve Görüşler

Asli günahın kaynağı ile ilgili olarak cennetten indiriliş, düşüş veya çıkarılış şeklinde gerçekleşen durum hakkında üç teori bulunmaktadır.

a- Efsane Teorisi: Bu teoriye göre, düşüş (cennetten çıkarılma) tarihsel olarak gerçekleşmemiştir. Yani bu teori sahiplerine göre aslında Âdem ile Havva hiç var olmamışlardır. Bunlar, insanlığın bozulmuşluğunu açıklamak için kullanılan mitolojik sembollerdir. Bu bakımdan kutsal kitaplardaki düşüş konuları, ahlâki bir ders öğreten hikâyelerden ibarettir. Hatta kutsal kitapların bu bölümleri de mitolojik efsanelere dayanmakta olup, iyiliği ve kötülüğü bilme ağacı da bu tür bir sembolden ibarettir. Asli günah da bu temellere dayandığı için o da bir semboldür. Bu teori sahiplerine göre hiç kimse kendi yaptıklarından dolayı gelecek nesilleri, ailesini ve Tanrı'yı suçlayamaz. "Benim düşüşüm başkasının sorunu değil, kendimin sorunudur" denmelidir. Yine bu teoriyi savunanlar, "Hatta bu mantıkla hareket edersek kutsal kitaplardaki anlaşılmaz tarihi konuları bir Hıristiyan olarak savunmak zorunda da kalmayız. Zira kutsal kitaplar, ölümün doğal olarak değil, asli günahın bir sonucu olarak var olduğunu ve dünyaya

---

¹⁵ Ritter, *age*, c.10, s.605–607.

¹⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Lomen, Martin, *Sünde und Scham im biblischen und und İslamischen Komtext*, Verlag für Theologie und religionswissenschaft, Nürnberg 2003.

geldiğini belirtirler. Bunu savunursak o zaman bizler; “Tanrı, günah işlememiş bebeklerin ölümüne izin vererek adaletsiz davranmaktadır demiş olmaz mıyız”¹⁷ şeklinde bir argümanla kendilerince izaha çalışmaktadırlar.

b- Realist Görüş: Bu görüş sahiplerine göre başkasının işlediği günahı ahlaken başkaları, diğer insanlar sorumlu olamaz. Böyle bir günahı sorumlu olmak için bunda aktif bir iştirakçi olunması gerek. İnsanlar doğmadan hiç olmazsa ruhları, Âdem ve Havva ile beraber orada olmalıydılar. Bu günah (Âdem ve Havva’nın günahı) diğer insanları, sonrakileri etkileyen bir günah değildir. Kutsal Kitap da bunu belirtir ve “oğulun babasının suçundan dolayı sorumluluğu yoktur” der.¹⁸ Bir de denmektedir ki, İsa Mesih insanların günahları yüzünden çarmıhta cezalandırılmıştır. Kurtuluşa vesile olan kimse için “cezalandırıldı” tabiri kullanılabilir mi? Görüldüğü gibi bu görüş ya da teori sahipleri, gerçekten Kilise’yi zor durumda bırakacak bir tezle ve Pelagius’un savunduğu görüşe çok yakın bir görüş ileri sürmektedirler.

c- Federal Görüş: Bu görüş sahiplerine göre Adem, bütün insan ırkının vekili görevini üstlenmiştir. Çünkü Tanrı’nın onlara yaptığı deneme, aslında bütün insanlığa yapılmıştır. Federal hükümette yönetimde bir başkan bulunduğu gibi Âdem de insanlığın başkanıydı. Başkanın imzası nasıl herkesi bağlıyorsa, Âdem’in günahı da herkesi bağlamıştır. Tanrı, onun suçuyla onu da, bizi de cezalandırmıştır. Düşüşün laneti hepimizi etkilemiştir. Alın teri ile (düşüşten, cennetten sonra) hayatını kazanmak zorunda kalan kişi, sadece Âdem değildir. Bu hepimiz için geçerlidir. Doğum esasında acıyı sadece Havva çekmedi. Nesiller boyu her kadın aynı acıyı çekmiştir. Âdem ve Havva’nın suç işlemesine sebep olan, sürünme bedduası alan yılan da tek sürünen yılan olmamıştır. Bütün canlılar onların günahı dolayısıyla acı çekmektedirler. Pavlus da zaten bunu vurgulamıştır.¹⁹ Bu görüş sahipleri, Kilise papazlarının argümanlarına benzer ifadelerle kendi düşüncelerinin haklılığını ispat için şu örneği de vermektedirler; “Sonuçta biz bir kiralık katil tutsak, katil işini yaptığında her şey ortaya çıkınca şahsen

---

¹⁷ Sproul, RC., “Adem’im ve benim günaha düşüşümüz” adlı makale ve yazı dizisi, http://www.huristiyan.net/tanrininsecimi/bolum_dort.htm- s.7-10, 23.04.2007.

¹⁸ Hezekiel, 18–19–20, Yaratılış 2/12.

¹⁹ Rom. 5/12.

tetiği çekmediğimiz halde biz de cinayetten yargılanırız.”²⁰ Bu görüş, açıkça anlaşıldığı gibi Kilise'nin resmi görüşünün kendisidir.

Ancak burada bu görüş sahipleri, birtakım hususlarda kendilerine sorular sormaktan da geri duramamışlardır. Bunlar derler ki; Âdem'i, insanlık önceden vekil tayin etmedi. Tanrı, Kral olarak bize vekil seçtiyse, bu vekil bize göre mi yoksa kendi isteğine göre mi hareket edecek? Bu da ne kadar adaletli olacak? Bütün bunların yanında **asli günah İncillerde de geçmemektedir. Sadece Pavlus'un mektuplarında vardır.** Bu mektuplarda Pavlus'un, Hz. Davud'un, “Ben günah içerisinde doğdum ve annem beni günahla (dünyaya) getirdi” şeklindeki sözünü ²¹ kaynak göstererek, aslında kendisinin icadı olan ve Hıristiyanlıktaki asli günah anlayışının da esası kabul edilen sözlerini temellendirmek istediği görülmektedir.²²

Bunun yanında cennetten çıkma ve dünyaya düşmeye sebep olan asli günahın hem kader olduğu ve bütün insanlığı kuşatarak evrenselleştiği söylenmekte ve buna inanılmakta, hem de Âdem'in kendi isteği ile bu günaha sebep olup insanlığı da buna düşürdüğü ifade edilmektedir. Buradaki çelişkiyi açıklamak için yapılan ilginç yorumlardan birisi de şudur: Bir adamın çayırı var ve tuttuğu işçiye “şu saate kadar biçmen lazım” der. Ayrıca tuttuğu bu işçiye “Orada çok tehlikeli bir de kuyu var ve bu kuyuya düşersen kendi başına çıkman mümkün değil” diyerek uyarır. İşçi de bunu söyleyen kişi gittikten sonra çalışırken kuyuya düşer ve daha sonra biçtiren gelir ki, otlar biçilmemiş ve adam da kuyuya düşer. Biçtiren, “Şu saate kadar otları neden biçmedin” dediğinde, adam da kızgın bir halde “buraya düşmüş ve mahsur kalmış iken otlarını biçmemi nasıl beklersin, eğer bu çukuru bırakmasaydın ben de bu zor durumda kalmaz, otları da biçerdim” diye cevap verir. İşte asli günaha düşme konusunda da durum böyledir. Yani Tanrı, Âdem'i önceden uyardığı halde Âdem, o günaha aldanıp yönelmiş, kendisi bu suçu işlemiş ve insanlığı da günahkâr yapmıştır. Tanrı, bunun

---

²⁰ Bu görüşler ile ilgili geniş bil için bkz. Sproul, RC., “Adem'in ve benim günaha düşüşümüz”, http://www.huristiyani.net/tanrininsecimi/bolum_dort.htm- s.7-10, 23.04.2007.

²¹ Mazmurlar 51/5.

²² Rom 5/12-21; Jungel, *age*, s. 104-105.

böyle olacağını önceden bilmekteydi.²³ Yani burada çok ilginç bir benzetme yapılarak, aslında hem Tanrı'nın iyi niyetli olmadığı izlenimi verilmiş hem de Âdem kaçınılmaz bir sonu bilmemekle suçlanmış olunmaktadır.

Yukarıda yapılan izahların yanında Hıristiyanlık içerisindeki birtakım uç anlayışlar asli günahın kaynağı olarak çok daha ilginç hususları dile getirmektedirler. Örnek olarak Mooncuların bu konudaki görüşlerinde şu ifadelere yer verilmektedir: Baş Melek Lusifer Havva'yı kıskanmıştır. O, bu kıskançlık sonucunda zevk almak amacıyla Havva ile manevi bir şekilde cinsel ilişkiye girmiş ve bu ilişkiden Kabil doğmuştur. Daha sonra Havva, Âdem ile ilişkide bulunmuş, bunun sonucunda da Habil doğmuştur. Bu durumda Kabil Lusifer'in Havva ile ve normal dışı yasak ilişkisinden doğmuştur. Burada Havva ile girilen ilişki yanlış kişi ile ve asli planda olmayan bir ilişki olduğu için de Kabil şeytani tarafı temsil etmektedir. Havva'nın Âdem ile oluşan ilişkisi asli planda olduğu için ve vaktinden evvel gerçekleştiğinden meşruluğunu yitirmiş durumdadır. Bu iki yasak manevi cinsel ilişki sonucunda Âdem ve Havva ile beraber melek de düşmüş (günahları sonucu cennetten kovulmuş) ve şeytan konumunu almıştır. Moonculara göre Havva'nın baş melek Lusifer ile ilişkisi sonucunda aldığı kötülüğü Âdem ile yaptığı ilişki ile Âdem'e taşımasıyla asli suç başlamış oldu. Bu, günümüze kadar da devam ede gelmiştir.²⁴

3. Günah-İlk Günah ve Asli Günah Kavramları

Günah kavramı konusunda daha önce girişte uzunca bilgi vermiştik. Bazı bilim adamlarının günahı, kişisel ve miras diye ayırdıklarını fakat Hıristiyan teologların asırlar boyunca bu konuda bir noktada uzlaşamadıklarını da ifade etmiştik. Ancak burada daha önce bir cümle ile verdiğimiz ilk günah, miras günah ve asli günah ayırımını tekrar hatırlatmakta yarar görmekteyiz. Zira bu kavramların birbirine karıştırıldığı görülmektedir.

---

²³ Geniş bilgi için bkz., Sproul, RC., "Adem'in ve benim günaha düşüşümüz", http://www.huristiyani.net/tanrininsecimi/bolum_dort.htm s.11-14 0, 23.04.2007.

²⁴ Bıyık, Mustafa, *Moonculuğun diğer dinlere bakışı, İslamiyet*, Özel Sayı, Ank. 2002, s. 125-127; Ayrıca benzeri konularda geniş bilgi için bkz., LAK, c. 3, s. 458-460; Breucha, *agm*, s. 99; Hastings, James, *age*, c.11, s. 538-543.

Günah–İlk Günah-Asli Günah terimleri, konuların geçtiği yerlerde birbirine karıştığı için kavram kargaşasına sebep olmuştur. Bu kavramların ayrı ayrı şeyler mi ifade etmekte oldukları, yoksa hepsinin bir manada mı kullanıldıkları konusunda izaha ihtiyaç bulunmaktadır. Burada asli günahı şeytanın işlediği ilk günah, miras günahı Âdem’in işlediği ve irsi olarak devam eden gelen asli günah olarak da tanımlayanlar olmuştur. Bu kavram kargaşasını gidermek için biz, yukarıda ifade ettiğimiz şekilde bir ayrıma gittik. Gördüğümüz kadarıyla günah çeşitleri şöyledir:

- a- Ölümcül Günah (Tod Sünde)
- b- Zor Günah – ağır günah (Schwer Sünde)
- c- Kolay Günah, (Lassliche Sünde)
- d- Hafif Günah (Leichte Sünde).

Bunlardan ilk ikisini miras günah ve asli günah olarak, diğer ikisini de sonradan işlenen ve kişinin her an hâkimiyetinden kurtulabileceği günah kategorisine sokanlar olmuştur. Yani doğuştan olana zor, ağır ve ölümcül günah isimleri verilmiş; sonradan Tanrı’nın emrine muhalefetten edinilen günahlara da hafif-kolay günah diyenler olmuştur. Bundan başka, ilk günah (Ursünde), kelimesinin de ilk iki günah yani asli günah kategorisinde anlatıldığına da rastlanılmıştır.²⁵ Kısacası asırlarca bu kavramlar hep birbirine karışmıştır.²⁶

İlk günahın kaynağı olarak Yahudilikte Havva gösterilmektedir. Zira o, Âdem’i baştan çıkarmıştır. Bu nedenle Âdem’den daha suçlu kabul edilmiştir.²⁷ Ancak yine bazı eserlerde ilk günah olarak asli günahın kastedildiği anlaşılmaktadır. Yaptığımız araştırma esnasında, İlk günah–asli günah-miras günah konusundaki kargaşadan farklı şekillerde çıkılmaya çalışıldığını da gördük. Yani şeytanın Tanrı’ya itaat etmeyerek Âdem’in üstünlüğünü ve Havva’yı kıskanarak onları kandırmaya çalışmasını ilk günah,

---

²⁵ Jungel, *age*, s.73–79, 91.

²⁶ Mohn, Gerd, *Evangelischer Erwachsenen Katechismus*, Heibronn ts., s. 275-278; Freund, Gerhard, *Sünde im Erbe Erfahrungsinhalt und Sinn der Erbsünderlehre*, Stuttgart 1979, s.8-10, 192; Jungel, *age*, s.80-105; AB, c.5, s.157-158.

²⁷ *Tekvin*, 3/1–24; Kılıç, *age*, s.31.

bazen de asli günah olarak ifade edenler bulunmaktadır. Miras günahı, Âdem'in şeytan ve Havva vasıtasıyla kandırılarak, iyiliği ve kötülüğü bilme ağacından yemesini Tanrı yasakladığı ve yeme dediği halde ölümsüzleşmek ve Tanrı ile bir olmak amacıyla (ki bunu onlara şeytan vesvese etmişti) yemesi neticesinde cennetten düşmesine ve ölümlü hale gelmesine neden olan günah olarak tanımlayanlar da mevcuttur.²⁸

İslami açıdan günah, ilk olarak Hz. Âdem'in kendinden üstün yaratılmasını hazmedemeyen şeytan tarafından ve Allah'a karşı gelerek işlenmiştir. Zira şeytan, bu esnada secde ve itaati, saygı ve tazimi reddetmiş ve kendisinin ateşten, Âdem'in ise topraktan yaratıldığını, ateşin topraktan üstün olduğunu ve bu sebeple kendisinin Âdem'den üstün olduğunu iddia etmiştir. Böylece isyan eden şeytan, huzurdan kovulmuş, kendi suç ve isyanını insanlara yaptırabilmek için Allah'tan kıyamete kadar mühlet istemiştir. Tabii olarak şeytan, bu itaatsizliğinin yanında yalan söyleyerek önce Havva'yı, sonra da Âdem'i kandırarak ilk günahı işlemiş olmaktadır. Böylece ilk insan ve ilk peygambere de hata yaptırmış, günah işletmiştir. İnsanın bunu öğrenmesi ve kendisinin de yapmasıyla günah yeryüzüne yayılmıştır.²⁹

Bu konudaki kavram kargaşasına şu şekilde son verilebilir: **İlk günah**, kibirlenen ve Âdem'in kendinden üstün olduğunu reddeden **şeytanın günahıdır**. **Asli Günah** ise miras günahın farklı ifadesi olup **Âdem** ile Havva'nın **işlediği** ve nesilden nesile geçtiğine inanılan **günahdır**. Sonuçta ilk günahın asli günah olmadığı, onun neticesi olarak işlenen Âdem'in günahının asli veya miras günah olduğu sonucuna varmış olduk. Zira Kur'a-nı Kerim'de ve İslami kaynaklarda ilk günahın şeytan tarafından işlendiği, bunun yanında bütün insanlığın yeryüzünde yaşamasına ve günah işlemesine zemin hazırladığı belirtilmiştir. Yani ilk günahı Âdem değil, şeytan işlemiş;³⁰ yılan kılığına giren şeytanın sözüne Âdem ve Havva'nın uymaları sonucunda insan türü asli günahı işleyerek günahsızlıktan günahlı hale gelmiştir.³¹ Burada tabii olarak

---

²⁸ Sproul, RC., "Adem'in ve benim günaha düşüşümüz", http://www.huristiyani.net/tanrininsecimi/bolum_dort.htm-23.04.2007.

²⁹ A'raf 11-18, Hicr 31-39, İsrâ 61-65, Sa'd 74-83.

³⁰ A'raf 7/11-18, Hicr 15/34-35, İsrâ 17/61-65, Sa'd 38/76-83.

³¹ Pfander, *age*, 20-21.

biz Hıristiyanlık açısından günah-ilk günah-asli günah anlayışına açıklık getirmeye çalıştık.

B. Asli Günah Anlayışının Temelleri

1. Mitolojik Temelleri

Daha önce asli günah'ın tarihçesinde Tevrat'tan asli günah anlayışının dini temeli sayılabilecek hususlara kısmen değinmiştik.³² Ancak Yahudiliğe ve Tevrat'a günah konusunun girişi de mitolojik birtakım hususlarla ilintilendirilmektedir. Tevrat'ta **hayat ağacı** anlayışı Âdem'in günahının başlangıcı olarak belirtilmiştir. Bunun eski kavimlerden **Mayalar'da, Cermenler'de, Helen'de, Mısır'da, Asur'da, Babil'de, Eski Roma kültüründe,**³³ **Çin'de** ve **Hint Veda** metinlerinde var olan **bilgi ağacı** anlayışına dayandığı aktarılmaktadır. Çünkü bu topluluklar da iyiliği ve kötülüğü bilme ağacı anlayışına sahiplerdi. Bilgi ağacından yiyen hikmet sahibi olur, hayat ağacının sırrına erer, gizemine ulaşabilirdi.³⁴ Ayrıca Yahudi ve Hıristiyan geleneğinde yılan, kötülük ruhu olan şeytanı temsil etmektedir. Bu anlayışa göre şeytan insanın ebediliğine karşı olduğundan Âdem'in hayat ağacına yaklaşmasına engel olmuş, ölümsüzlük verir diye kandırarak onun bilgi ağacından yemesine sebep olmuştur. Böylece Âdem'in günah işleyerek ölümlü olmasına sebebiyet vermiştir.³⁵

Hint düşüncesinde insan olarak dünyaya gelmiş olmak kalıtımsal günah demektir. Çünkü karma tenasüh ve samsara anlayışına göre, insanların şimdiki günahları önceki hatalarının sonucudur. **Zerdüştler** için Mitra'ya yalan söylemek ezeli ve ebedi günahdır. Ayrıca Zerdüştler'de şuur üstü ve şuur altı arasındaki bir çatışma olarak asli günah anlayışı var olagelmiştir. **Mitolojik anlayışta** en ilginç olan hususlardan birisi de kalıtımsal günahtan kurtulmak için mutluluk içerisinde kendi canını Tanrı'ya adak olarak verme inancının var olmasıdır. Buna **mutlu günah (felix culpa)** denmesi, meseleyi daha ilginç bir boyuta taşımaktadır. Asli günahı da bir kısım

---

³² Bkz. Bu bölüm, 1–2–3 numaralı dipnotlar.

³³ Bkz. Ebu Zehra, *age*, s.58–67.

³⁴ *Tekvin*, 2/22, 3/1–16.

³⁵ Bolay, *agm*, s. 361.

Hıristiyan din bilimcileri *felix culpa* olarak görürler. Yani onlara göre Asli günah büyük bir aşkı ortaya çıkarmıştır. Bu, bir anlamda verim için tohumun toprakta çürümesine benzetilmektedir. İsa gelerek kanıyla insanlığın günahını temizlemiştir.

Günümüzün kadını bu bakımdan aynı zamanda Havva'yı ve cennetten kovulmayı hatırlatmakla o günleri ve kurtuluşu da hatırlatmaktadır.³⁶ Burada Havva, bir kadın olarak suçlu kabul edilmekte, bununla beraber bu oluşumun bir kader, *felix culpa* (mutlu günah) olarak düşünülmesi de mitolojik alt yapıyı hatırlatmaktadır. **Hittitler'de de** nesilden nesile gelen günah anlayışı vardı. **Sümerler'de** asli günah yoksa da insanın potansiyel günahının nesilden nesile geçtiğine inanılırdı. **Asur ve Babil** inancında da böyle bir anlayış mevcuttu.³⁷

Her şeyden önemlisi Hz. İsa'nın kendi vaazlarındaki eskatolojik fikirlerin, Pavlus tarafından mistik ayinlerle birleştirilmiş olmasıdır. Zira daha önce ifade edildiği gibi Pavlus'un yaşadığı ve büyüdüğü Tarsus şehri, bir Hellenistik ve mistik anlayış merkezi idi. Pavlus'un İsa'yı yeryüzünde yaşadığı hayatıyla hiç önemsememesi, onu öldükten sonra mezardan göklere yükselterek ve inkarnasyonlaşmış olarak tasvir etmesi de bu kültürün eseridir.³⁸

Pavlus'a göre insan, vaftiz vasıtasıyla İsa'nın mistik vücuduna girer. Bunun için de vaftiz aynı zamanda mitolojik olarak İsa ile birlikte ölmek ve dirilmek demektir.³⁹ Bu **mistisizm** anlayışıyla yerleşen dini akideler, zamanla o kadar önemli hale gelmiştir ki, Sinoplu Gentile Marcion (Marsiyon), Luka İncili ve Pavlus'un 10 mektubunu kendine temel almış ve Gnostik görüşlerini bunlara dayandırmıştır.⁴⁰ Bütün bunların yanında ilk dini kredolarda asli günahın sebebi olarak Hıristiyanlık'ta yine de ilk insan gösterilmiş ve o sorumlu tutulmuştur.⁴¹ Ayrıca Pavlus'un asli günah ve diğer

---

³⁶ Kılıç, *age*, s. 97-98; Geniş bilgi için bkz. Mohr, *age*, c. 6, s. 476-499.

³⁷ Harman, "*Günah*", *DİA*, c. 14, s. 279.

³⁸ Schimmel, *age*, s. 172-174.

³⁹ Schimmel, *age*, s. 175-176.

⁴⁰ Gündüz, *Paulus*, s. 20.

⁴¹ Freund, *a.ge*, s. 17.

Hıristiyanlık inanç ve ibadetlerini şekillendirirken bulunduğu çevre, kültür ve mistik birtakım oluşumlardan etkilendiği ta II. yy'da yaşayan Gnostik Cerinthu–Dionysius tarafından da öne sürülmüştür. Bu anlayışta önceki mitolojik inançlar ile başka dinlerin inançlarının etkisini olduğu böylece hep iddia edilegelmiştir. Ünlü bir bilim adamı ve teolog Bultmann, aynı şeyleri söylemiş ve bilhassa asli günah anlayışının arkasında var olan Mitolojik ve Helenistik etkiye dikkat çekmiştir.⁴²

Evharistiya, Vaftiz, kurtarıcı İsa Mesih anlayışının arkasında da Pavlus'un **Gnostik** inançlarla yoğrulan fikirlerinin tesirinin olduğu ifade edilmiştir. Asli günahtan kurtuluş, İsa Çarmıh-Haç, diriliş ve Tanrı oğlu gibi hususların da Hıristiyanlıktanmış gibi gösterilerek, aslında yapılanın bunları dini kılıfa sokma çabalarından ibaret olduğu da belirtilmiştir.⁴³ Burada bilhassa meşhur batılı Hıristiyan teologların Hıristiyanlık inanç ve ibadetlerinin oluşumunda Gnostik anlayışların, mistisizmin etkilerinin olduğunu dile getirmeleri asırlar boyunca hep olagelmıştır. Sonuçta mitlerle şekillenen asli günah, zamanla Hıristiyanlığın temeli ve varlık sebebi haline gelmiştir.⁴⁴

Bundan başka Pavlus'un yaşadığı yıllarda, üç önemli kültür geleneğinin etkisinde kaldığı ve fikirlerinin oluşmasında da bu kültür geleneğinin rol oynadığı kabul edilmektedir. Bunlar:

1- Eski Ahit ve Yahudilik 2- Helenizm ve sıır dinleri 3- Gnostisizmdir.⁴⁵

Pavlus'un etkilendiği kültürleri bilmek, onun yerleştirdiği inancın arka planını anlamak açısından önemlidir. Nitekim Pavlus'un "İsa'nın insan suretinde Tanrı olduğu, daha varlıklar var olmadan İsa Mesih'in var olduğu, her şeyin onun aracılığı ile yaratıldığı" vb. konulardaki görüşleri, bazı araştırmacılara göre Gnostisizm'e ait olan "Redeemer (kurtarıcı)" motifine oldukça denk düşmektedir.⁴⁶ Mistisizm düşünürleri ve

---

⁴² Gündüz, *Pavlus*, s. 12; Atay, *agTez*, s.20,66; Ayrıca Bu Konularda bkz. Batuk, *age*, s.291–365.

⁴³ Gündüz, *Pavlus*, s. 85–119.

⁴⁴ Eliade, *DİDT*, c. 2, s. 419, 454–466; Ayrıca bkz. Aynı Eserin 228. ve 236. Alt başlıklı dipnotları; Batuk, *age*, s.24.

⁴⁵ Gündüz, *Pavlus*, s. 89.

⁴⁶ *Kol. 1/5–17, Efe. 4/8–9 Filip. 2/6–7, Rom. 4/3–8, Gal. 4/ 4, 16–22, Kor. I. 2/ 7–10.*

araştırmacıları, bütün bu ihtimallere rağmen asli günahın Tanrısal ilk kaynağına ermenin, farkına varmanın ve anlamaya çalışmanın mümkün olamayacağını savunmuşlardır.

Daha önce kısmen değindiğimiz gibi bir kısım Hıristiyan bilğine göre Pavlus, Hıristiyanlığı Yahudilikten kurtarmış, fakat sır dinlerinden mistisizmle oluşan bir Hıristiyanlık meydana getirmiştir.⁴⁷ Bunları destekleyen başka bilgi ve iddialar da mevcuttur. Örneğin asli günahın Tevrat gibi İncillerde de net olmayışı, bunlarda da asli günahı belirten açık bir ayetin bulunmayışı ve bu konudaki kutsal dayanakların ilk önce sadece Pavlus'un mektuplarında netleşmesi, yine temelde bu konunun başka kültürlerden Hıristiyanlığa geçtiği anlayışını kuvvetlendiren önemli hususlar olarak görülmektedir.⁴⁸ Aziz Augustinus'un önceden Aristo'ya dayanan Stoacı (Stoisch) görüşü benimsediği ve asli günah, diriliş ve kurtuluşu şekillendirirken bundan etkilendiği görüşü de mevcuttur.⁴⁹

Asli günah da dâhil Pavlus'un Hıristiyanlığın inanç ve ibadet esaslarına felsefi, mitolojik, gnostik, Helenistik ve Eski Ahit menşeli, dışardan taşıdığı bilgiler konusunda oldukça fazla iddia vardır.⁵⁰ Pavlus'un inanç anlayışına tesir eden Mitolojik ve Gnostik unsurlar, Hıristiyan teologlar ve bilim adamlarınca da kabul edilmektedir.⁵¹ Bunlardan Bultmann'a göre, insanlığın var oluşundan bu yana dünyanın hemen her yerinde hem dünyanın oluşumu hem de insanın nasıl yaratıldığı konularını kendilerine göre yorumlayan mitler vardır. Zamanla bu mitlerin öngörülleri dinleşir. Bu mitlerdeki anlayışa göre, insanı kuşatan güç ya da güçler vardır. Bunlar insana birtakım sorumluluklar yüklemiştir.⁵² Ona göre Pavlus'un Kor. I 1/2'deki Âdem ve Mesih farklılığı konusundaki görüşü, onun gnostik mitolojiden esinlendiğini gösterir. Kor. I 15/47'de de aynı durumu ifade eden sözler bulunmaktadır. Yaşayan ruh ile yaşam veren

---

⁴⁷ Mohr, *age*, c. 6, s. 476–499; Gündüz, *Pavlus*, s. 16–18.

⁴⁸ Batuk, *age*, s. 60–61; Gündüz, *Pavlus*, s. 85–120; Gül, *agTez*, s.39–40.

⁴⁹ LAK, c. 3, s. 124.

⁵⁰ Bkz. Bultmann, "Die Theologie des Paulus", *Theologie des Neuen Testament*, s. 186–260.

⁵¹ Bkz. Gündüz, Şinasi, *Gnostik Unsurlar*, DAD, c.2, sayı 6, s.51–75.

⁵² Batuk, 291–292.

ruh ayrımları da gnostik mitoloji kaynaklıdır. Yani Pavlus, İsa'ya yaşam veren ruh, Tanrı'ya da yaşayan ruh demektir.⁵³

Bu açıdan her insan mitler ile kendi mitolojisini oluşturmaktadır. Yani bu mitlere yüklediği manalarla inanç âleminde kendine bir dayanak yapmaktadır. Bultmann, Pavlus'un inancında da bu anlayışın var olduğuna işaret etmektedir.⁵⁴ Bunun için Pavlus, kendine göre mitin anlamını günahın ve onunla birlikte kötülüğün yeryüzüne bir insan sebebiyle girmesi olarak yorumlamış ve yasak meyveyi yeme sonucu ortaya çıkan durumu insanla birlikte bütün kâinatı etki altına alacak kadar büyük günah olarak görmüştür.⁵⁵ Bultman şu ifadeleri kullanmaktan da kendini alamamaktadır: "Pavlus'un yetiştiği çevre ve aldığı kültür içerisinde, gnostik anlayış ve mitoloji de vardı. Pavlus, kuşkusuz bunlarla Hıristiyanlığı buluşturdu"⁵⁶ Bultmann, hem Pavlus'un asli günah öğretisinin hatta İncillerin ve bilhassa Yuhanna İncili'nin mitolojik ve gnostik esintileri içerdiğini hem de Hıristiyanlığın bunlardan arındırılması gerektiğini ifade etmektedir. Buna da gayret gösterdiği gözlemlenmektedir.⁵⁷

Hıristiyan inancının, asli günah dâhil mitolojik temelleri konusuna bugünkü Papa XVI. Benedik de uzun uzadıya değinmektedir. Ona göre tarihsel oluşumlardan, eski Yunan inancından, felsefi akımlardan vb. oluşumlardan Hıristiyanlık kredosu etkilenmiştir.⁵⁸ Nitekim özellikle Hıristiyanlık inancında var olan ve Hıristiyanların ortak noktada buluşamadıkları ve anlaşmazlıklara düştükleri birçok konunun arkasında da yine Ratzinger'e göre ilk dönem Hıristiyanlık anlayışının **Eski Yunan inancının** kalıntılarının çokça etkisinde kalmasındandır. Bu arada tercüme edilen (Yunancadan İtalyanca'ya) **felsefi inanış** ve anlayışların da bu oluşumda etkisi yadsınamayacak

---

⁵³ Batuk, 296–298.

⁵⁴ Geniş bilgi için bkz. Bultmann, Rudolf, "Keygma and Miyt A Theoloical Debate", *New Testament and Mytology*, Harper torhbooks, New york 1961.

⁵⁵ Batuk, 364.

⁵⁶ Bultmann, "Die Theologie Neuen Testament Die Geschichtliche Stellung des Paulus", *Theologie des Neuen Testament*, s. 188.

⁵⁷ Bultmann, "Jesus Crist und Mythologie" *New Testament and Mytology*, s.50–53.

⁵⁸ Ratzinger, *age*, s. 9,26, 42–64.

orandadır. Yine Ratzinger'e göre birçok **efsane** de bu katkıya dâhil edilebilir. Bununla birlikte Kilise, zamanla kendi inancını bütün bu anlayışlardan sentezle ortaya koyarak yerleştirmiştir. Yine ona göre zamanla gerçekler dine, alışkanlıklar da efsanelere dayandırılarak bu sentez ayrıştırılabilir. ⁵⁹ Ratzinger; asli günahın arka planını, çarmıhı-haçı ve kurban olayı ile ilgili hususları, eski Yunandaki ilahların ilişkisine de benzetmekte; İ.Ö. 400 yıllarında Platon'un da bunlara benzer şeyleri ortaya koyduğunu ifade etmektedir. ⁶⁰

Bazı teologlara göre asli günahın oluşumunda Âdem başroldedir. Havva ve yılan birer figürandır. Bunların ortaklıkları ve ayartılmaları ile Âdem, yasak meyveyi yemiş ve günahı işleme bu şekilde sonuçlanmıştır. Bu sebeple burada şu da tartışılmaktadır ki, "Yılan şeytan mıdır yoksa şeytan yılan kılığında mıdır ve Havva'yı nasıl kandırmıştır?". İşte bu karmaşıklık asırlarca bilim adamlarını çeşitli yorumlara ve konunun arkasında mitolojik unsurlar aramaya sevk etmiştir. Burada yılanın şeytan olarak kabul edilmesinin eski İran etkisi olduğu, elma ve yasak meyve anlayışının da Eski Ahit etkisine işaret ettiği belirtilmektedir. ⁶¹ Bunun yanında asli günahta olduğu gibi kötülüğün kaynağını insana dayandırmanın da bir mitoloji olduğu savunulmaktadır. ⁶²

Modern ilim ve insan, her ne kadar mitolojiyi reddetse de, Hıristiyanlık'ta da bu dünyanın ve insanın geçici ve ölümün gölgesinde olduğu inancının yine mitoloji kaynaklı olduğu belirtilir. Bunun Pavlus'ta örneğinin olduğu bilinmektedir. ⁶³ Bundan başka bazı araştırmacılara göre Pavlus'un ruh ve cesed anlayışında Helenistik ve gnostik tesir açıkça görülmektedir. Bunu da ruh sebebiyle ceset ve vücudun cezaya müstehak olduğu şeklindeki anlayışı da görüldüğünü ifade edilmektedir. ⁶⁴ Aslında insanın asli günah ve diğer günah içerisinde ezelden beri kendisini görmesinin altında korkuların, suçların ve günahların olduğu, bunlarla ilintili bulunduğu da kabul edilir.

---

⁵⁹ Ratzinger, *age*, s. 126–132.

⁶⁰ Ratzinger, *age*, s. 274–275.

⁶¹ Batuk, 342–344.

⁶² Batuk, 348.

⁶³ *Kor I 7/31*.

⁶⁴ *Gal 5/21*; Wilckens, *EKK*, c.1–2, s.16–17.

Çünkü bu düşüncede olanlara göre günahkârlık insanı bu duygulara götürmektedir.⁶⁵ Pavlus ve ondaki gnostik-mitolojik tesirler konusunda hayli ve önemli araştırmalar yapılmış olduğu da görülmektedir.⁶⁶ Bütün bunlar bir kısım Hıristiyan teologuna göre mitolojik özellikler içeren hususlardır. Her ne kadar mitolojik arka plan olsa da Hıristiyan teolojisinde asli günah doktrininin gerçek olduğu genelde kabul edilmektedir. Resmi Kilise de bunun arkasındadır.

2. Dini Temelleri

Daha önce kısmen Yahudiliğin, asli günah'ın oluşumundaki etkisine değinmiştik. Burada ilahi dinlerde asli günah'ın durumunu ele alacağız. Hiç kuşkusuz ilahi kaynaklı dinler, aynı kaynaktan geldikleri için birbirleriyle birçok konuda örtüşmektedirler. Yani yeni ilahi din birçok değişikliği öngörse de yine birtakım konularda bir önceki ilahi dinle benzerlikler içermektedir. Bu anlamda Hıristiyanlık inanç ve ibadet esaslarının yine bazı ana noktalarda Yahudiliğin tesirinde geliştiği ve yerleştiği bir gerçektir. Bunu birçok Batılı Hıristiyan teolog da itiraf etmektedir.⁶⁷ Hıristiyanlıktaki Tanrı'nın Krallığı beklentisi, Mesih-kurtarıcı anlayışı ve bilhassa Evharistiya “Son Akşam Yemeği”, Yahudilikten gelen bir anlayışın devamıdır. Zaten İsa da Yahudiliği tamamlayıcı bir Peygamber olarak görülmüştür.⁶⁸

Asli Günah'ın kaynağında da kısmen Yahudiliğin etkisi vardır. Çünkü bu kaynaklarda şu bilgiler yer almaktadır; Her ne sebeple olursa olsun Âdem ile Havva yasak meyveyi yemişler, gözleri açılmış ve çıplaklıklarının farkına varmışlardır. İncir yaprağı ile ayıp yerlerini kapatıp bahçede dolaşan Tanrı'ya görünmemeye çalışmışlardır. Âdem, ölümlü olan ağaçtan yediği halde suçun Havva'da olduğuna Tanrı'yı ikna etmiştir. Böylece Âdem ölmemeyi başarmıştır. Havva ise Âdem'in kaburga kemiğinden yaratılmış ve öldüğünde Âdem hanımsız kalacağı için

---

⁶⁵ Ayrıca bkz. Wandruszka, Pflip Mario, “*Angst und Schuld*”, in *Theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, 4. s.15–21.

⁶⁶ Gündüz, Şinasi, *Pavlus Teolojisinde Gnostik Unsurlar*, *Dini Araştırmalar Dergisi*, Ocak-Nisan 2000, c.2, sayı 6, s.52–74.

⁶⁷ Ratzinger, *age*, s. 101–102.

⁶⁸ Heiler, *agm*, s. 180.

öldürülmemiştir. İşlenen bu ilk günahla ölmemişler fakat yine cezalandırılmışlardır. Yılan lanetlenmiş, Havva'ya doğum zorluğu, koca hâkimiyetine girme ve bunun daha sonraki bütün kadınlara irsi olarak sirayet etmesi gibi külfetler yüklenmiştir. Âdem'e ise lanetli toprakla uğraşmak suretiyle ömrünün sonuna kadar zor ve zahmetli geçim verilmiştir. Her biri cennetten kovulmuşlardır. Burada Yahudi kaynaklarında bazı Yahudi teologları tarafında ilk bakışta günahın nesilden nesile geçmesi gibi bir durumun olmadığı, cezanın Âdem ile Havva'ya has olduğu, ifade edilmiş olsa da aynı zamanda bu günahın hem irsi hem de onlara has olarak iki şekilde anlaşılabilir bilgiler de bulunmaktadır.⁶⁹

Nitekim Tevrat'ta; “Âdem ile Havva yaratıldıktan sonra 9. saatte iyilik ve kötülüğü bilme ağacı yasaklanmış, 10. saatte Âdem ve Havva ondan yiyerek günah işlemişler, 11. saatte hesaba çekilip yargılanmışlar, 12. saatte de cennetten kovulmuşlardır”⁷⁰ denilmektedir. Burada şeytanın Âdem'i kıskandığı için bulunduğu yüce makamdan onu indirebilmek, düşürebilmek amacıyla Havva'nın daha kolay kandırılabilirliği inancıyla ölümsüz olacağına inandırarak önce Havva'yı kandırması olduğu, sonra da onun vasıtasıyla Âdem'in yemesini sağlayarak ilk günahı onlara işletmiş olduğu anlayışı bulunmaktadır.⁷¹ İlk günahın kaynağı olarak Yahudilikte Havva gösterilmiş ve Havva, Âdem'i baştan çıkarmak suretiyle Âdem'e suçu işlettiği için Havva, Âdem'den daha suçlu kabul edilmiştir.⁷²

Papa XVI. Benedikt (J. Ratzinger) de Hıristiyanlığın birçok konuda eski Yunandan, felsefe ve mitolojiden etkilendiğini söylerken bilhassa Yahudiliğin etkisine ağırlık vermektedir. Burada Ratzinger, Tevrat'ı Eski Ahit (Alte Testament), İncili Yeni Ahit (Neues Testament) olarak göstermekte ve bunu da bilinçli olarak yapmaktadır. Sadece eski inancın İsrail eksenli ve yeni inancın onun yerine oturmuş kurallar

---

⁶⁹ *Tensiye, 24/16, Tekvin 2/9–22, 3/5–24*; Erdem, Mustafa, *İlk İnsan Hz. Âdem*, Ank. 1999, s. 4–45, 72.

⁷⁰ *Tekvin, 3/1–12*; Erdem, *age*, s. 26–40; Ayrıca; “Paskalya, Fısıh, Son Akşam Yemeği” gibi isim farkı olsa da, asli günah ve affı, kanlı kurban vb. hususlarda da Yahudi tesirleri açıkça görülmektedir. *Mezmurlar I/5, Çıkış, XII, Eyüp XIV*.

⁷¹ *Tekvin, 3/4–6*; Erdem, *ages*, s. 40–41.

⁷² *Tekvin, 3/1–24*; Kılıç, *age*, s.31.

olduğuna vurgu yapmaktadır. Hatta Ratzinger, işi o kadar ileri götürmektedir ki, Yahudiliğin Hıristiyanlıkça çepeçevre sarılan bir konumda olduğunu, Batı kültürünün bu kaynaktan beslendiğini, farklılıkları göz ardı ederek doğu din ve kültürünü bundan ayrı, öteki olarak ayırma eğiliminde olduğunu da saklamamaktadır.⁷³ Ayrıca burada onun, önceleri Hıristiyanlık'ta Yahudiliğin etkisini, şimdilerde ise Hıristiyanlığın bu dine hâkimiyetini savunması ve bunu da normal sayan bir tutum içerisinde olması ilginçtir.

Hıristiyanlık'ta asli günaha dayanak olarak, Pavlus'un Romalılara yazdığı mektubundaki (5/12–21) görüşleri gösterilmektedir. Ancak Pavlus'un dayanağında da cennette meyvesi yenmesi yasak olan iki ağaçtan bahsedilir. Bunlar, hayat ağacı ile iyiliği-kötülüğü bilme ağacıdır. Hayat Ağacı, Meyvesinin yenmesi yasak olan ağaçtır. Ancak şeytan kılığındaki yılan önce Havva'yı bu ağaçtan yiyenin ölümsüz olacağına inandırmış ve ona yedirmiş, sonra da Havva sebebiyle Âdem yemiştir. Aslında Tanrı, bu ağaçtan Âdem ve Havva'yı ancak kendisine itaat ettiklerine inandırdıkları takdirde, onların ölümsüzlük için yemelerine müsaade etmiştir. İsa Mesih'e inananın da hayat ağacından tatmış gibi ebedî mutluluğa ulaşıcağına inanılmıştır. Âdem ve Havva ise iyiliği ve kötülüğü bilme ağacından yemişler, fakat daha önceden Tanrı'nın izni olmadan hayat ağacından yemeleri nedeniyle bu ağaçtan tekrar yeme şansını kaybetmişlerdir.⁷⁴ Söz konusu ağaçların mahiyeti ve cennete konuluşlarının gerçek mi, sembolik mi olduğu da asırlardır tartışılmalıdır.

Ayrıca Hıristiyanlar, asli günaha kaynak olarak İsa karşısında Âdem'i suçlu saymışlar; Meryem'e karşı da Havva'yı suçun, günahın sebebi ve kaynağı olarak görmüşlerdir.⁷⁵ Burada da Yahudiliğin etkisi görülmektedir. Zira Yahudilikte de Havva, günahın kaynağı olarak görülmüştür. Hıristiyanlara göre cinsi sapıklık ya da şehvet kötülüğünün, günahının kaynağı da Âdem ile Havva'dır. Çünkü Tanrı, onları başta bu duygularla yaratmamıştır.⁷⁶ Ayrıca Hıristiyanlık'ta asli günah, baştan zorunlu

---

⁷³ Ratzinger, *a.ge*, s. 101–116.

⁷⁴ Erdem, *age*, s. 67–72.

⁷⁵ *Timo. I. 2/14–15*; Eliade, *The Encyclopedia of Religion*, c. 13, s. 330–331.

⁷⁶ Erdem, *age*, s. 76–78.

bir Tanrı yazgısı kabul edilmiş ve bireyin günah işlemeyen selamete ulaşamayacağı inancının⁷⁷ yani asli günahın asla kaçılmayacağı, başta Tanrı tarafından yazılan senaryonun sadece vakti gelince ortaya çıktığı anlayışının benimsenmiş olması⁷⁸ bu konuyu daha da karmaşık hale getirmiştir. Elbetteki, Hıristiyanlar bunu da asli günah anlayışına kaynak olarak göstermektedirler.

3. Asli Günah'ın Dini Metinlerdeki Durumu

Tevrat'ta Hz. Davud'tan nakledilen "İşte ben fesat içerisinde doğdum. Anam günah içerisinde bana hamile kaldı"⁷⁹ şeklindeki sözün, doğuştan günahkârlığa ve dolayısıyla açıkça asli günaha işaret ettiği asli günahı savunan teologlar tarafından ifade edilmektedir. Hatta insanlığın başlangıcının bozuk başladığı, "bozuldular, iğrenç işler ettiler ve Tanrı'nın yasak ağaçtan yemeyin emrine karşı bu bozukluğu ilk Âdem ve Havva tatbik etiler"⁸⁰ ifadesi de yine Hıristiyan teologlar tarafından Tevrat'tan asli günaha delil olarak gösterilmektedir.

İncillerde asli günaha doğrudan temas edilmez, ancak Hıristiyanlar, Pavlus'un İncillerdeki "Tanrıyı biz sevmemiştik ama o, bizi sevdi ve oğlunu günahımızı bağışlatan kurban olarak dünyaya gönderdi. İşte sevgi budur,"⁸¹ "İşte tek bir suçun bütün insanların mahkûmiyetine yol açtığı gibi, bir doğruluk eylemi de bütün insanlara yaşam veren aklanmayı sağladı. Bir adamın (Âdem) söz dinlemezliği yüzünden birçoğunun günahkâr kılınmış olması gibi, yine bir adamın (İsa Mesih) söz dinlemesiyle de birçoğu doğru kılınacaktır"⁸² ifadelerini buna delil göstermektedirler.

İlk Hıristiyan Soteriolojisi (Kurtuluş Doktrini), İsa'nın ölümünü, insanlığı şeytandan ve günahın (asli günah) kurtarmak için Tanrı tarafından planlanmış bir vasıta veya insanlığı bu günahın kurtarmak için şeytana ödenen bir fidiye olarak

---

⁷⁷ Altındal, *age*, s. 76–79; *Rom*, 1/16; Jungel, *age*, s.73–74.

⁷⁸ Cedid, *Günah ve Bağış*, s. 14.

⁷⁹ *Mazmurlar*, 51/5.

⁸⁰ *Mazmurlar*, 14/14, *Yaratılış*, 2/17, 3/8.

⁸¹ *Yuhanna I*. 4/10.

⁸² *Rom*. 5/12–21.

yorumlamıştır. Nitekim Hıristiyanlar arasında asırlarca dini inanç olarak şeytanın Âdem'in Adn cennetindeki günahı yüzünden insanların ruhlarına sahip olma gibi bir hakkı elde ettiği ve insanlığın ancak İsa'nın çarmıha gerildiği yerde dökülen kanının fidyesi ile bedel ödeyerek kurtulabileceği düşüncesi yaşamıştır.⁸³

Yakup İncili'ndeki şu olay da asli günaha delil gösterilir: Yakup hayatının sonlarında önceleri tavizsiz Yahudi kökenli bir Hıristiyan iken, zamanla İsa'nın insanlığın günahları için öldüğünü ve dirildiğini belirtmiş, sonra Yahudiler tarafından taşlanarak öldürülmüştür.⁸⁴ Burada da görüldüğü gibi İsa'nın var oluşu, öldürülüşü, dirilişi gibi hususlar aslında insanlığı asli günahtan, ilk işlenen kalıtımsal günahtan kurtarma inancı bağlamında ana tema olarak Hıristiyanlık inancının tam merkezinde bulunmaktadır. Yine İnciller'deki şu bilgi de asli günaha hamledilmektedir. "İsa, insanları Tanrı'nın Krallığına çağırmaktadır. Çünkü bu çağrıya göre Tanrı'nın Krallığı gelince şeytanın, günahın ve ölümün insanlar üzerindeki hâkimiyeti sona erecektir. Bu ise ilahi emirlerin tamamlanmasıyla gerçekleşecektir."⁸⁵

İncil metinlerinde asli günaha bir başka delil de, İsa'nın ihbarla tutuklanması, bu tutuklanmaya ilahi yardımla karşı konulmaması sonucunda da Çarmıh-Haç olayının gerçekleşmesi ve insanlığın kurtuluşunun amaçlanmış olması gösterilmektedir. Bu iddia sahiplerine göre İsa asli günahtan insanlığı kurtarmak için başına geleceklere; çarmıhta öldürüleceğini sonra da dirileceğini vb. önceden havarilerine bildirmiştir.⁸⁶ Aynı zamanda bunun ilahi bir gidişat (kader-yazgı) olduğu sonucuna bu şekilde varılmıştır.⁸⁷ Ancak burada da açık olmayan birtakım konular vardır. Örneğin Petrus'un bu kimdir diye sorulduğu halde İsa'yı üç defa inkâr etmesi, aynı inkârı Yahuda İşkariyot'un da yapması, hatta para karşılığı İsa'yı ihbar etmesi vs. Bunlardan da önemlisi İsa'nın eza-cefa, aşağılama ve işkenceyle çarmıha gerilirken "Elohi Elohi, Eli Eli! lema sebaktani

---

⁸³ Güç, *Satanizm* s. 36-37.

⁸⁴ *Mat. 26/1-5, Yuh. 11/43-45, Luka 18/30-31, Mar. 14/1-2 9/3-32, Luka 22/1-2.*

⁸⁵ *Mat. 5/17, 6/10, İbr. II. 10/9; Harman, "İsa", DİA, c.22, s.469.*

⁸⁶ *Mat. 16/21-28, 17/22-23, 20/10-19, Mar. 8/31, 9/1, 10/32-34, Luka 9/22-27, 43-48.*

⁸⁷ *Mat. 26/47-56, Mar. 14-43-50, Luka 22/47-54, Yuh. 18/9-1; Yeşilyaprak, agTez, s. 17-18.*

“Tanrım Tanrım beni niçin terkettin?”⁸⁸ diye Tanrı’ya sitem etmesidir. Yoksa bu sözler ilahi takdire karşı gelmek mi nedir? Şayet öyle ise bu nasıl izah edilecektir? Yahudi İşkariyot’a ihbarcı olarak neden kızılmaktadır ve Petrus’un üç kere İsa’yı inkârı, neden suç olarak ifade edilmemektedir? Bunlar ve benzeri birçok soru cevapsız kalarak insanların zihinlerini meşgul etmektedir. Nitekim İsa’ya yapılan muamele, o kadar alaylı ki, “Haydi Tanrı’nın oğluyun kurtarsana kendini” sözleri defalarca ifade edilmiş ve bu durum, İncillerde de ortaya konmuştur.⁸⁹

Bundan başka, asli gûnahtan kurtuluş için bu ilahi bir takdir idiyse İsa çarmıhta öldürüldükten sonra yine İncillerde ifade edildiği gibi, neden bela ve musibetler silsilesi başlamıştır? Karanlık çökmüş, deprem olmuş, kralın sarayı kısmen yıkılıp zarar görmüştür.⁹⁰ Şayet asli gûnah ve sonucunda olanlar ilahi adalet ve yazgı ise bütün bunlar nasıl açıklanabilir? Bütün bunlarla birlikte asli gûnah ile ilgili açık bir İncil ayetinin bulunmayışı da bu inançlar açısından oldukça karmaşık görünmekte ve diğer birçoğunda olduğu gibi asli gûnah inancının aslının da gerçekten temelsiz olduğunu ve aynı zamanda sorgulanmasının da normal olduğunu ortaya koymaktadır.

Katolik Kilisesi’nin sahip olduğu anlayış, Hristiyanlık içerisinde önemli bir omurgayı oluşturur. Asli gûnah konusunda da durum böyledir ve bu inanişaya göre de Âdem’in gûnahı dolayısıyla bütün insanlık doğuştan gûnahkârdır ve gûnahın içerisinde yer almaktadır. Bu, insanın var olan tabii halini bozan bir düzensizliktir. Böyle olunca insan kötülük içerisinde bulunmuş ve Tanrı’nın inayetinden mahrum kalmıştır. Tanrı oğlu İsa Mesih’in haç’taki fedakârlığı ile Tanrı-insan barışması sağlanmış, vaftizle de bu temizlenme destek kazanmıştır. Hatta Pavlus’a göre İsa’dan tertemiz, gûnahsız ikinci bir yeni Âdem oluşmuştur.⁹¹ Bu inanç, Hristiyanlık’ta o kadar yerleşmiştir ki hemen her kilise ve dini yerde, bazı Katolik semtlerin sokaklarında, galerilerinde vb. mekânlarda görünürde sanatsal ikonlar şeklinde yer almaktadır. Tarih boyunca Âdem ve

---

⁸⁸ Mar. 15/34.

⁸⁹ Mat. 27–27–44.

⁹⁰ Mat. 2/44–45, Mar. 15/33–41, Luka 23/44–49.

⁹¹ Clement, Olivier, “Ortodoksluk Mezhebi”, *Hristiyan İlahiyatı*, s. 52–54.

Havva'nın cennette yaşayışları, asli günahın işlenişi ve cennetten çıkarılışları figürlere, ikonlara ve kabartmalar ile resimlere de işlenmiştir.⁹²

Protestan görüş, asli günah konusunda Katolikler'den, Ortodokslara oranla daha uzaktadır. Bu konuda M. Luther, Calvin ve Zwingli, insanlığın asli günahtan hem kendi gayreti hem de Tanrı inayeti ile kurtulabileceğine inanmışlar ve günlük günahlar için günah çıkarmaya da karşı çıkmışlardır. Asli günah konusunda insanın yaşama ilk adımını atar atmaz kendisini günahkârlık içerisinde bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Ortodokslar, bu konuya biraz daha farklı bakarlar. Onlara göre asli günah sırf Âdem ile sınırlı kalmadığı gibi ondan sonrakilere miras olarak geçmekle de bitmemiş, bilakis bütün insanlığı günaha köleleştirmiştir. Aslında insan, hür iradesiyle iyi işler yapmaya da kabiliyetlidir. Ancak asli günah, bu hür irade ile hareket etmeye, Tanrı-insan ilişkisinin düzeltilmesine engel olmuştur. Böylece erdem gelişmemiştir. Hâlbuki erdem ile insan dayanıklı olur. Zorluğa ve güçlüğe göğüs germeyi başarır ve insanın Tanrı ile barışmasını sağlar. Böylece aradaki düşmanlık yok olur.

Sonuçta Hıristiyanlık öğretisi olarak "İsa Haç'ta ölmeseydi insanın asli günahtan kurtuluşu sağlanmış olmayacaktı"⁹³ inancı yerleşmiş ve bütün bu ifade edilenler asli günahın kutsal metinlerde var olduğuna delil sayılmıştır. Pavlus'un ortaya koyduğu ve Hıristiyanlığa yerleştirdiği bu anlayışa göre asli günah, nesilden nesile, silsile yoluyla intikal etmiştir. Bu günah ile doğan kişi Tanrı'dan kaçır, isyan eder ve baştanbaşa günahla, suçla dolu olduğu için kendiliğinden iyi ameller işleyemez.⁹⁴

İsa Mesih'in gönderilip ölümden diriltiyle insanlığın günahtan kurtuluşuna vesile yapılması Tanrı'dan bir miras olarak kabul edilmektedir. İsa, doğruluklar uğruna yaşanması için günahların affına sebep olması için kendi bedenini feda etmiş ve insanlık, onunla şifa bulmuştur. Tanrı ile bozuk olan ilişki de düzeltilmiştir.⁹⁵ Nitekim

---

⁹² Geniş bilgi için bkz., *Lexikon der Christichen İkonographie Allgemeine İkonographie*, c. 1, s. 41-62, c. 12, s. 224-228.

⁹³ *Kor. I. 15/17*; Mc Dowell, Josh, *Marangozdan da Öte*, İst.2004, s. 47-48.

⁹⁴ Schimmel, *age*, s. 187.

⁹⁵ *Petrus, I. 1/1-10, 2/21-24, 3/17-18*.

bu söylemler, şu argumanlarla desteklenmektedir: “İsa bütün dünyanın günahlarını bağışlatan kurbandır. ⁹⁶ İnsan olarak günah işlemedik dersek, böyle düşünürsek Tanrı’yı yalancı çıkarmış oluruz. ⁹⁷ Yavrularım size yazıyorum, çünkü Mesih’in adı uğruna günahlarımız bağışlandı.” ⁹⁸

C. Pavlus ve Sonrasında Asli Günah Anlayışı

1. Pavlus ve Asli Günah

Pavlus’un yaşadığı dönemde yetiştiği çevre olan Antakya, Tarsus, Yunanistan, Makedonya, Anadolu, Ürdün, Filistin vs. o zaman için dünyanın kültürel bakımdan en önemli yerleridir. Bu sebeple onun çok kültürlü bir çevrede yetiştiğini daha önce de belirtmiştik. Aynı zamanda o, Roma vatandaşıydı. Yine o dönem itibarıyla bu çok büyük bir ayrıcalıktı. İşte bu ortamdan dolayı baştan beri görüldüğü gibi onun fikri yapısı; Helenizm, Sır dinleri, Yahudilik, Gnostisizm gibi birçok kaynağa dayanmaktadır.⁹⁹ Nitekim Bultman da “Pavlus’un yetiştiği çevre ve aldığı kültür içerisinde gnostik anlayış ve mitoloji vardı. Pavlus, kuşkusuz bunlarla Hıristiyanlığı buluşturdu” ¹⁰⁰ şeklindeki sözleriyle buna işaret etmiştir.

Hıristiyanlık ile ilgili diğer birçok konuda olduğu gibi asli günahın ilk mimarı da -asırlar içerisinde yapılan küçük değişikliklere rağmen- Pavlus’tur. Onun bu konudaki ana görüşü, Romalılara yazdığı mektubun 5/12–21’deki sözlerinde yatmakta olup bu düşüncesini burada kendine göre tam bir sisteme oturtmuştur. Bununla birlikte Pavlus’un asli günah kavramını kullanmadığını biliyoruz, ancak onun tarif ettiği günah kavramı direkt olarak asli günahı işaret etmektedir. Günahı tam tarif etmese de bu şekilde anlatan ve yorumlayan da odur.¹⁰¹ Pavlus’a göre asli günah, Tanrı’ya karşı

---

⁹⁶ *Yuh. I. 2/1–2.*

⁹⁷ *Yuh. I. 1/7–10.*

⁹⁸ *Yuh. I. 2/12.*

⁹⁹ Gündüz, *Pavlus*, 85–89; Batuk, *age*, s.60–61.

¹⁰⁰ Bultmann, “*Die Theologie Neuen Testament Die Geschichtliche Stellung des Paulus*”, *Theologie des Neuen Testament*, s. 188.

¹⁰¹ Ayrıca bkz. *Rom 1/3, 3/9, 3/23, 5/12–21, Kor I 15/ 21–22, 56 vb*; Aydın, F, *agTez*, s.194; Batuk, s.39.

işlenmiş, doğuştan gelen ve günahların en kötüsü olan bir günahtır.¹⁰² Ayrıca Pavlus'un, günahı şahsileştirdiği de görülmektedir.¹⁰³ Ona göre İsa dışında dünyaya gelen bütün insanlar günahlı ortamın kölesi olmuştur. Bu bakımdan her insan ve tabii ki Yahudiler ve Putperestler de günahkârdırlar.¹⁰⁴ Yahudileriniddia ettikleri gibi onlara ayrıcalık yoktur. Bu günahkârlıkla birlikte insan ölümlü olmuş, bununla birlikte günah insanın nefesine hâkim olduğu için onun şehvetle ve günahla hareket etmesine sebep olmuştur. Bu durum, Âdem'le birlikte sonsuza dek bütün insanlığa hâkim hale gelmiştir.¹⁰⁵

Pavlus bütün insanların günahkâr olmasının nedeni olarak her zaman insanlığın atası Âdem'i göstermiştir. Sonradan soyundan gelenlerin onun temsilcisi olarak günaha zaten sahip olduklarını vurgulamıştır.¹⁰⁶ Buna karşın bazı teologlar, ilim adamları ve araştırmacılar Pavlus'un bütün insanların bir kişinin işlediği günahtan dolayı günahkâr doğduğunu ifade etmesini radikal bulmaktadırlar.¹⁰⁷ Zira Pavlus'a göre asli günah bir insan aracılığı ile ölüm de günah aracılığı ile dünyaya gelmiştir. Bu ölüm bütün insanlara yayıldı. Çünkü hepsi günahlıydı, günah işlemişlerdi. Kutsal yasadan önce de dünyada günah vardı. Ama yasa olmayınca günah belirsizdi. Yasa bunu belirledi. Ancak ölüm, Âdem'in suçuna benzer günah işlememiş olanlar üzerinde de egemen oldu.¹⁰⁸ Bir adamın (Âdem) günahı yüzünden bütün insanlık günahkâr oldu. Bir adamın söz dinlemeziği sebebiyle birçoğu günahkâr kılındı. Ancak kutsal yasaya göre bir adamın (İsa) fedakârlığı ve söz dinlemesiyle de birçok insan kurtuldu. Öyle ki, günah nasıl ölüm yoluyla egemenlik sürdüyse, Tanrı'nın lütfu ve Rabbimiz İsa Mesih'in aracılığı ile de doğruluk ve sonsuz yaşam egemenlik sürecektir.¹⁰⁹ Pavlus'a göre Tanrı, bu sebeple

---

¹⁰² Rom 5/12–21, 6/6–12, 7/5, 8/5–9, 14/75 vb; Aydın, F., *agTez*, s. 195–196.

¹⁰³ Rom 5/7.

¹⁰⁴ Rom 1/18–32.

¹⁰⁵ Rom 7/7–11; Schnelle, s.369–371.

¹⁰⁶ Cedid, *Günah ve Bağışa*, s. 23.

¹⁰⁷ Wilckens, c.1, s.177–180.

¹⁰⁸ Rom. 5/12–14, 17 / 7–8.

¹⁰⁹ Rom. 5/15–21.

öz oğlunu günahlı insan benzerliğinde günaha bedel olarak kurban sıfatıyla göndermiştir. Günahı (asli günahı) insan benliğinde yargılamış, böylece Tanrı, günahı doğal benliğe göre değil, Kutsal Ruh'a göre yaşamak durumunda olan insanları günahsız, normal hale getirmeyi istemiştir.¹¹⁰

Pavlus'a göre günaha ve ondan kurtuluşa sebebiyet verme açısından Âdem ve İsa, insanlık için iki modeldir. Birisi günah işleme eylemi ile kötü bir model, diğeri de kurtarma ve fedakârlık konusunda iyi bir modeldir.¹¹¹ Kuran-ı Kerimde de, Âdem'in suç işlemesinin gelecek nesle yanlış bir örnek olarak aktarılması bu modellik bakımından önemlidir.¹¹² Yine Pavlus'a göre aslında İsa Mesih ile günah arasında rekabet oluşmuştur. Çünkü İsa Mesih ile günah arasındaki buluşmada insan ölümlü ya da yaşamlı olmak gibi bir durumda kalmış, günahın hâkim olarak ölümlü yaptığı insan, İsa Mesih ile ruhen ve bedenlen yaşamlı olma imkânına ermiştir. İsa bunu özellikle dirilişiyile sağlamıştır.¹¹³

Aslında Pavlus, bir taraftan Tanrı'nın dilediğine dilediği şeyi yapabileceğini ve bu güce sahip olduğunu belirtirken, diğer taraftan da, "Öyleyse, şimdi bana, Tanrı insanı neden hâlâ suçlu buluyor, onun isteğine kim karşı durabilir ki diye sorabilirsiniz" demektedir ve kendi sorusuna şöyle açıklama getirmektedir, "Ama ey insan! Sen kimsin ki Tanrı'ya karşılık veriyorsun? Kendisine biçim verilen biçim verene beni niçin böyle yaptın der mi? Ya da çömlekçinin aynı kil yığımından bir kabı onurlu (daha kaliteli) iş için, ötekini de bayağı iş için yapmaya hakkı yok mu?"¹¹⁴ Şeklindeki ifadeleriyle insanın Tanrı'yı -asli günah dâhil- yaptıklarından dolayı sorgulayamayacağını dile getirmektedir. Bu bakımdan o asli günahın da, çarmıhın da ilahi tecelli olduğuna işaret etmektedir. Pavlus'a göre İsa Mesih'in herkes için ölümü de Tanrı'nın dilemesiyledir.

---

¹¹⁰ Rom. 8/3-4, Ayrıca bkz. İbr. 12/4-4/15-1/3 ve 19.

¹¹¹ Rom 5/12-21,

¹¹² KK, İsra. 61-65, Sad. 76-83.

¹¹³ Rom 8/11; Schnelle, s. 372-375.

¹¹⁴ Rom. 9/17-23.

Öyle ki, yaşayanlar artık kendileri için değil, kendilerinin (günahlarının affı) uğruna ölüp dirilen Mesih için yaşamalıdır.¹¹⁵

Pavlus, asli günahın insana etkisi ve ondan kurtuluş ile ilgili şunları söylemiştir: “Sizler bir zamanlar içinde yaşadığınız suçlardan ve günahlardan ötürü ölüydünüz. Ama merhameti bol olan Tanrı, bizi çok sevdiği için suçlarımızdan dolayı ölü olduğumuz halde bizi Mesih ile birlikte yaşama kavuşturdu. İman yoluyla, onun lütfuyla kurtuldunuz. Bu, sizin başarınızdan çok Tanrı’nın armağanıdır.”¹¹⁶ “Unutmayalım ki, Mesih bizim için, bizimle var olan günahımızdan bizi kurtarmak için öldü. İster uykuda, ister uyanık olalım, ama daima onu düşünerek yaşayalım.”¹¹⁷ Pavlus’a göre “Mesih İsa günahkârları kurtarmak için dünyaya geldi” sözü, güvenilir ve her bakımdan kabule şayan bir sözdür. “Çünkü günahkârların en kötüsü de bendim. Herkes gibi bana da merhamet edildi ve temizlendim”¹¹⁸ diyerek kendisini de buna dâhil etmektedir.

Pavlus, görüldüğü gibi, Hz. İsa’nın pek üzerinde durmamasına rağmen, asli günah konusunda çok titiz davranmıştır. Birtakım Yahudi bilgin de zamanında böyle düşünürken, Yahudiler arasında taraftar bulamadıklarından bu anlayışı yerleştirememişler, fakat Pavlus bunu başarmıştır. Ona göre Âdem’in işlediği günah sebebiyle bütün insanlar günahkârdır. Doğan her insan, Âdem’in yediği yasak meyvenin suçuyla, günahıyla dünyaya gelmektedir. Bu günah, onların yaptıkları kötü şeylerden değil, başlangıçta kirlenen günahkâr tabiatlarından gelmektedir. İşte İsa insanın tabiatında var olan bu kötülüğe çare olmuştur. Bu da İsa’nın çarmıhta-haçta bütün insanlık için kefaret olmak üzere kendini kurban etmesiyle gerçekleşmiştir. Burada daha da önemlisi, İsa’nın yeniden dirilişi ile bu kefaretin ölüm ve günah üzerine zafer kazandığının belirtilmiş olmasıdır.¹¹⁹

---

¹¹⁵ Kor. II. 5/15.

¹¹⁶ Efes I. 2/1–8.

¹¹⁷ Sel. I. 5/9–10, Titus 3/3–7.

¹¹⁸ Timo I. 1/15–16; Batuk, *age*, s.19.

¹¹⁹ Tümer-Küçük, *age*, s. 263.

Pavlus'un Hıristiyanlığa yerleştirdiği ve Hıristiyanlığın resmi görüşü haline gelen miras-asli günahta şu da önemlidir: İnsan soyunun başlangıcı olan Âdem, günah işleyerek, isyan ederek doğrulukla yaşamayı yitirmiş, bu günahından dolayı ceza olarak da cennetten yeryüzüne indirilmiştir. Bu durum Hıristiyanlık'ta Âdem'in düşüşü olarak ifade edilir. Bu sebeple Âdem'in yeryüzündeki soyu da doğal olarak cennetten indirilmiş, kovulmuş ve miras günahın sahibi olmuştur.¹²⁰ Pavlus'a göre günah, bu yönüyle özel oluşundan çok evrenseldir. Yani herkes doğuştan günahkârdır.¹²¹

Pavlus asli günah ve diğer konularda kendisine karşı fikir ortaya atanları "Ne var ki, yılanın Havva'yı kurnazlığı ile aldatması gibi, sizleri de başkalarının saptırmasından korkuyorum" diyerek eleştirmiş ve onlardan bilgi bakımından üstün olduğunu söylemekten çekinmemiştir. Ayrıca bu üstünlüğüne işaret etmek için kendisini İsa Mesih'in habercisi ve elçi olarak atanan kişi şeklinde takdim etmiş, görüşlerini reddedenleri ve ona karşı çıkanları bozguncu ve zındık saymıştır.¹²² Bunun yanında Pavlus, "İnsanlar tarafından ya da insan aracılığı ile değil, İsa Mesih ve onu ölümden diriltten Baba Tanrı aracılığı ile elçi atanan ben Pavlus'dan ve benimle birlikte olan bütün kardeşlerden Galatya'daki (İç Anadolu) Kiliselere selam olsun"¹²³ diyerek kendi görüşlerine itibar kazandırma çabasında olmuştur. Ayrıca anlattığı Müjde inancının ona İsa Mesih tarafından vahiy yoluyla açıklandığını¹²⁴ ve kendisinin Mesih tarafından vaftiz etmeye değil de Mesih'in çarmıhtaki ölümünün boşa gitmemesi için Müjdeyi yaymaya gönderildiğini söylemiştir.¹²⁵

2. Pavlus Sonrası Asli Günah

Pavlus öldükten sonra dini olarak ortaya koyduğu mirası çok önem kazanmıştır. Zira ondan sonraki asırlarda "Hıristiyanlık demek Pavlus demek" şeklinde bir anlayış

---

¹²⁰ A B, c. 11, s. 524; Cedid, *Günah ve Bağış*, s. 24.

¹²¹ Günahlar için bkz. *Rom. 1/28–52 Gal. 5/19–21*.

¹²² *Kor. II. 11/5-6, Timo., 2/5-7, 4/1-4*.

¹²³ *Gal. 1/1–2, Efes. 1/1*.

¹²⁴ *Gal. 1/12*.

¹²⁵ *Kor. I. 1/17*.

meydana gelmiştir. Hatta bazı dinler tarihçileri onu, hem bugünkü Hıristiyanlığın kurucusu hem de ona dışarıdan çok şeyler katan birisi olarak görmüşler ve “Pavlus’un yorumlarını, mektuplarını, görüşlerini, getirdiklerini çıkardığımızda Hıristiyanlıktan din namına hiçbir şey kalmaz. Böyle bir durumda görülecektir ki İsa, karşımıza peygamber olarak çıkacaktır. Bunun yanında Tanrı bir olur, tek olur ve orijinal bir din kalırdı”¹²⁶ demek durumunda kalmışlardır. Bu cümleler, Pavlus’un kendisinden sonraki asırlara ve insanlara tesirinin ne ölçüde olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Pavlus, Hıristiyanlık’taki inanç esasları gibi ibadetleri de asli günah ile irtibatlandırmış ve bu dindeki ibadetlere İsa’nın asli günahın kurtuluşu için yaptığı fedakârlığı hatırlatacak motifler olarak bakmış, bu motifleri (ibadetleri) kurtuluştaki sırrı kabul, benimseme ve hissetme olarak görmüştür. İncil kelimesi de ilk defa Yeni Ahit (Ahd-i Cedid) külliyatı içerisinde Hıristiyanlığın bünyesindeki anlamıyla İsa tarafından öğretilen yeni doktrinin adı olarak, Pavlus tarafından kullanılmıştır. Bundan başka Pavlus’un Hıristiyanlığa ne denli şekil verdiği ve sonrakilere tesirini, yaydığı Müjde’ye, “Benim İncilim” demesinden de anlaşılabilir.¹²⁷

Pavlus sonrası asli günah anlayışı, çok az farklılıklar ve değişikliklerle Hıristiyan inancına yerleşmiştir. Ancak bu konudaki tartışmalar da hiçbir zaman son bulmamış, asli günahı savunabilmek uğruna pek çok mantık oyunu ve yorumlar yapılmıştır. Buna rağmen asli günah inancı konusundaki soru işaretlerinin sonu gelmemiştir. Pavlus’un tesiri ile Aziz Augustinus başta olmak üzere birçok kilise babası asli günaha sahip çıkmış, onu kredo olarak benimsemiş, eleştirenlere ve reddedenlere karşı da asli günahı savunmuşlardır.

IV. yy.’da yaşamış olan Ambroise (Ambrosius), Pavlus’un asli günaha kaynak olarak gösterdiği Rom 5/12’deki “In Pao Omnes Peccaverunt—çünkü hepsi günah işledi” ibaresini, “Âdem’in hatası yüzünden herkes ölümlü olmuştur”. Jan Chrysostom da, “Âdem’in hatası sonucu, yasak ağaçtan yememiş olanlar bile ölümlü olmuşlardır” şeklinde yorumlamışlardır.

---

¹²⁶ Sarıkçıoğlu, *age*, s. 318–319; Tümer–Küçük, *age*, s. 262–263.

¹²⁷ Rom. 2/12, 16/25, Gal. 1/6, 2/2 Kor. I. 15/1–15; Harman, “İncil”, *DİA*, c.22, s. 70–272.

Pavlus'un asli günah konusunda en önemli takipçisi, hiç kuşkusuz Aziz Augustinus'dur. Zira Augustinus, Pavlus'un asli günah anlayışını kabul eden, dogma, kredo olarak ona son şeklini verip geliştiren Pavlus'tan sonraki en önemli kişidir.¹²⁸ Pelagius konusunda görüldüğü gibi Augustinus yıllarca asli günah doktrinini savunmuştur. Augustinus'a göre insanın (Âdem) iyiliği ve kötülüğü bilmede Tanrı gibi olmayı istemesi ve özgür iradesiyle yasak meyveyi yemesi sonucunda asli günah oluşmuştur. İnsan olan Âdem, bu günahı özgür iradesiyle işlemiştir. Özgür iradesinin arkasında da kibir vardır. Kibir, ilk günahın ve kötülüklerin de kaynağıdır. Bilindiği gibi şeytan, ilk günahı kibir sebebiyle işlemiştir.¹²⁹ Augustinus, asli günah, kurtuluş, çarmıh, vaftiz, Evharistya konularında tamamen Pavlus'un tesirinde kalmıştır. Onun gibi, vaftiz edilmeden ölen çocukların günahkâr olduğunu savunmuş, yeryüzündeki bütün günahların, afetlerin, depremlerin kaynağının asli günah olduğunu da yine Pavlus'un etkisiyle aynen kabul etmiş ve dogmalaştırmıştır.¹³⁰

Thomas Aquinas da asli günah konusunda Pavlus ve Augustinus çizgisindedir. Aquinas'a göre ruh ebedidir ve spermin ana rahmine düşmesiyle yaratılır. Ona göre bir topluluğun üyeleri tek bir beden gibidirler. Bütün insanlar da Âdem'in şahsında tek bir kişidir. Bu yüzden Âdem'in işlediği günah bütün insanları etkilemektedir.¹³¹ Sonuçta asırlarca süren tartışmalardan sonra Trent Konsili'nde asli günah inancına kesin şekli verilmiş ve ondan kurtuluşu ifade eden anlayışı da 16. yy. Merono ruhani meclisinin, "İsa çarmıhta kanını dökerek bizi Tanrı ile barıştırmış, Tanrı'nın günahkâr insana karşı öfkesini yatıştırmıştır" şeklindeki kararı ile dogma olarak kabul edilmiştir.¹³² Burada Tanrı'nın öfkesinin yatıştırılması, Tanrı ile insanın barıştırılmış olmasına inanılması gibi sözler bulunmaktadır. Bu da önceden Tanrı tarafından planlanmayan bir duruma

---

¹²⁸Jungel, *age*, s.105–106; Yeşilyaprak, *agTez* 15, 43.

¹²⁹Cedid, *Günah-Bağış*, s.25–26; Aurelius Augustinus-Pelagius mücadelesi", Mavi Dalga, Pelagus, <http://www.mavidalga.com/2004.08.27/felsefe-ss-23/> s. 2, 12.11.2007; Yeşilyaprak, *agTez*, s.129–130.

¹³⁰ Yeşilyaprak, *agTez*, s. 131–132.

¹³¹Tarakcı, Muhammet, *Bir Hıristiyan Apolojist olarak Thomas Aquinas*, Bursa 2006, s.214–215.

¹³²Schimmel, *age*, s. 226–227; *CFE*. 20; Gül, *Tez*, s. 22.

işaret ettiğiinden asli günahın ve ondan kurtuluşun, iddia edildiği gibi kader olmadığına işaret eden husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Pelagius ve takipçilerinin bertaraf edilmesinden sonra daha sonraki asırlarda az da olsa tartışılmaya devam eden asli günah, Luther ve ondan sonrakiler tarafından da gündeme getirilmiş ve Trent Konsili bu sebeple son kararı vermiştir. Bu esnada konuyu ele alanlardan Erasmus Pelagius'un özgür irade anlayışını "Tanrı Peygamberini, Mesih'ini kimseye danışmadan seçmiştir. Bu seçimi yaparken kendisinin böyle beklenti içerisinde olması bir insanın bunu elde etmesini sağlamaz. Bu açıdan Tanrı insanları güçlerine, büyüklük ya da küçüklüklerine vs bakmadan seçer" şeklinde yorumlamış¹³³ ve Pavlus'a yakın bir düşünce ile asli günahın Tanrı yazgısı olduğunun kabulünün gerektiğine işaret etmiştir. Erasmus'a göre asli günah, insanın Tanrı'ya yabancılaşması felaketini doğurmuştur. Bu durumda insan, iyilikleri kavrayamaz hale düşmüş ve karanlıklara batmıştır. Katolik Kilisesi de bu asli günah anlayışını benimsemiştir.¹³⁴

Bart'ın görüşü de asli günah ve ondan kurtuluşun, Tanrı'nın evrensel sevgisinin ve iradesinin bütün insanlığın kurtuluşu yönünde olduğu şeklindedir. Bu, Tanrı'nın sevgisinin zorunlu bir sonucudur. Yine Bart'a göre, Mesih'in akladığı andan geriye dönüş yoktur. Hatta imkânsızdır. Artık insanlık bir daha düşüş yaşamayacaktır. Bart'a göre İsa, Âdem'i de kurtarmıştır. Böylece İsa Mesih ile ölümlülük yok edilmiştir. Çünkü İsa Mesih'in varlığının sebebi Âdem'dir. Biri olmasaydı diğeri olmayacaktı. Bu Tanrı yazgısının sonucudur.¹³⁵

Peder Felix'e göre¹³⁶ asli günah, insanın yapısında var olan kötülüklerin kaynağıdır. Aynı zamanda her insanda, kötü eylemleri yaptıran güçtür. Ancak her zaman başarı elde edememektedir. İnanç ve vaftizin bu engelde payı bulunmaktadır. Bunu tartışmanın bir anlamı da yoktur. Zira herkes, kendine göre yorum yapmaktadır. İnanca dâhil olmuş bir durumu tartışmak anlamsızdır.

---

¹³³ Erasmus, *The Paraphrase on the Epistle of Paul the Apostle to the Romans*, Collected Works of Erasmus, New Testament Scholarship Paraphroses on Romans and Galatians, ed. Robert D. Sidler, University of Toronto Press, Toronto 1984, s.54–56.

¹³⁴ Batuk, 161–164.

¹³⁵ Bart, *age*, s. 166–167.

¹³⁶ Azize Terasa Kilisesi, Cizvit Papazı Ulus-Ankara, Aralık 2007.

Asli günah ve diğer konularla beraber uzun yıllara varan Augustinus ve Pelagius arasındaki tartışmalar; Patristik teoloji, Pavlus teolojisi ve Pelagianizm ile ilgili konferanslar silsilesi, içinde bulunduğumuz yüzyılda, dünyanın önemli merkezlerinde 1995 ila 2006 yılları arasında yapılmıştır ve yapılmaya da devam edeceği ifade edilmektedir.¹³⁷ Yani başta asli günah olmak üzere Hıristiyanlığın inanç ve ibadet esasları tartışılmaya devam etmektedir.

a. Asli Günah'ın Konsillerdeki Durumu

Bilindiği gibi konsiller, Hıristiyanlık inanç, ibadet ve muamelat esaslarına son şeklinin verildiği ve kredo haline getirildiği yerlerdir. Bu husus, kutsal kitaplara son şeklini vermeye, dini inanç ve ibadetlerde farklılıkları gidermeye ve farklı düşünenleri aforoz etmeye, hatta sürgün ve ölüm cezasına varan kararlar almaya kadar varmaktadır. Pavlus'tan sonra asli günah ile ilgili konular, onun takipçileri tarafından konsillerde karara bağlanmıştır. Hıristiyanlığın İsa'nın ölümünden sonraki ilk asrından başlayarak asli günah inancı, konsillere konu olmuştur. İ.S. 52'de Pavlus'un girişimi ile birtakım hususları dini bir karara bağlamak için ilk konsil toplanmıştır.¹³⁸

İ.S. 325 yılındaki İznik Konsili'nde "İsa biz insanların kurtuluşu için gökten inmiş, cesetlenip insan olmuştur" şeklindeki anlayış kredo haline gelmiştir. (ki burada "biz insanlığın kurtuluşu için" tabirinden asli günaha kurtulmanın kastedildiğinde şüphe yoktur.) Ayrıca İznik Konsili'nde Oğul ile Babanın aynı sayılmaları ortaya çok farklı bir durum çıkarmıştır. Yani bu, Tanrı'nın asli günaha kurtuluş için kendine eziyeti ve kendini öldürülmeyi kabul ettiği anlamına gelmektedir. Tanrı olan oğulun aynı zamanda, "Tanrım Tanrım, beni niçin terk ettin" şeklindeki serzenişinin muhatabı da bu alınan kararlarla belirsizleşmiş olmaktadır. Şimdi akla gelen soru şudur: Şayet oğul Tanrı ise neden ve kime bu serzenişte bulunmaktadır?

---

¹³⁷ Lamberigts, Mothijs, "Augustine Pelagianizm" *faculty of theology, Some Critiques on Augustine's view of sexuality Revisited*, New York 1995.<http://www.the.kleuven.ac.be/page/keywords/159,16.04.2008>; Ayrıca Augustinus ve Pelagius'un görüşlerini karşılaştırmalı olarak bulmak için bkz. <http://www.kutsal-kitap.net/index.html>.

Asli günahın hemen her zeminde tartışılmasının Pelagius zamanında ve onun Augustinus ile yaptığı teolojik tartışmalar esnasında başladığı görülmektedir. Nitekim Augustinus'un çabaları ile asli günah ilk defa 415 Kudüs Konsili'nde gündeme gelmiş, Pelagius ve Pelagianizm'e karşı ortaya konan Kilise'nin asli günah görüşü Orange ve Kartaca Konsilleri'nde 416–418'lerde yine ilk defa doktrinleşmiş, daha sonra da Trent Konsili'nde son şeklini almıştır.¹³⁹ Bu konsiller ve sonuçları konusunda, Papa İnnocent'in başta Augustinus olmak üzere çoğunluğun baskısıyla Pelagianizm'in tehlikesine işaret etmesinin etkisi büyüktür. Bunun üzerine 411–418 yıllarında yapılan küçük, büyük sinod ve konsiller neticesinde önce Pelagius'un havarisi Celestius aforoz edilmiş, sonra da Pelagius ve onun fikirlerinden oluşan Pelagianizm reddedilmiştir.¹⁴⁰ Özellikle Kartaca Konsili'nden sonra Pelagianizm bir müddet daha tartışılmış ve önce Doğu Ortodoks Kilisesi, sonra Latin ve daha sonra da Roma Kilisesi tarafından heretik ilan edilmiştir.¹⁴¹

417'de ölen Papa İnnocent'in yerine Papa Zosimus geçmiştir. Papa Zosimus, önceleri Pelagianizm'e hoşgörülü gözükse de baskılar sonucunda ikiyüz kardinal ve piskoposun da hazır bulunduğu Kartaca Konsili'nde alınan Pelagius'un aforoznamesini ve fikirlerinin heretikliğini ifade eden karar belgesini 418 yılında onaylamıştır. Böylece bu ilk konsiller silsilesiyle Pelagius ve takipçileri heretik ilan edilip aforoz edilmiş ve fikirleri de mahkûm edilmiş ve asli günah Kilise Kredosu haline getirilmiştir.¹⁴²

431 yılında yapılan Efes'teki 3. büyük konsilin amacı da, Antakya ekolünün Meryem'i Tanrı annesi değil de, insan olan İsa'nın annesi anlayışını savunmasına karşı,

---

¹³⁸ Ayrıca Geniş bilgi için bkz., Aydın, Mehmet, *Hıristiyan Genel, konsilleri ve II. Vatikan Konsili* Konya 1991; Ayrıca bkz. Aydın, Mehmet, *Müslümanların Hıristiyanlığa karşı Yazdığı Reddiler ve Tartışma Konuları*, Ank.1998, s.136; Michel, *age*, s.99-101; Harman, "Konsil", *DİA*, c. 26, s. 176-177.

¹³⁹ Batuk, 74,101, 222–223.

¹⁴⁰ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Merdinger, Jane E., "Councils of North African Bishops", *Augustine Through the Ages*, Ed. Allan D. Fitzgerald, William B. Eerdmans Publishing Company, Cambridge 1999, s. 249-250.

¹⁴¹ Pohle Joseph, <http://www.wikipedia.org/pelagiu-pelagianizm>. "Pelagius and Pelagianism" in the *Catholic Encyclopedia*, Volum XI. 29.01.2006.

¹⁴² Batuk, 137.

İsa'nın ilahlığını vurgulayarak dört asırlık inancı korumak ve böylece insanlığın İsa ile asli günahı kurtulduğu anlayışının zarar görmemesini sağlamaktı.¹⁴³ Efes (İ.S.431) Konsilleri'nde Pelagius ve arkadaşlarının asli günahı inkâr etmeleri sonucu oluşan fikre karşı olmak, asli günah anlayışını yerleştirmek ve karşıtlarını aforoz etmek, kitaplarını da yok etmek şeklinde kararlar alınmıştır. Bu konsillerde İsa'nın kurban oluşu ile de insanlığın boynundaki asli günahın (peche-pacquetum originel) kaldırılmamış olduğu şeklinde karar alınması,¹⁴⁴ ayrıca 431 Efes Konsili'nde Meryem'in Tanrı annesi olarak kabul edilmesi, asli günah konusundaki bu giriftliği, karmaşıklığı pekiştirmiştir. Çünkü Meryem, Âdem'in soyundan gelmektedir. 451 yılında yapılan Kadıköy Konsili bunların tasdikinden ibaret olmuştur. 530'da yapılan Valens Konsili'nde Pelagius ve Pelagianizm ile yandaşlarının fikirleri tamamen reddedilmiş, kendileri de aforoz edilmiş ve dışlanmışlardır.¹⁴⁵

Bundan sonra, Pelagius'un takipçileri tarafından asli günah ve özgür irade konusundaki faaliyetlerin son bulmadığı anlaşılınca, yeni bir konsil toplanması gündeme gelmiştir. Bunun üzerine 529–530'da yapılan II. Orange Konsili'nde "Âdem'in günahının ruh ve beden olarak bütün insanlığı etkilemediğini" söyleyen Pelagianizm taraftarları, hem sapkınlıkla suçlanmışlar, (Pelagianistler delil olarak ta Hezekiel 18/20 ve Rom 6/16 göstermişlerdir.) hem de Papa Zosimus zamanında 418'de alınan Pelagianizm'in heretikliği kararı teyit edilmiştir. Pelagius'u ve fikirlerini takip edenler, bu sefer Semi Pelagianizm şeklindeki fikirlerinden dolayı yine bu konsilde mahkûm edilmişlerdir. Semi Pelagianizm'de kısmen Pelagius'un görüşlerini Kilise'nin görüşlerine yaklaştırma vardı. Nitekim bu konsilde düşünün sadece Âdem'e zarar verdiği, soyunu etkilemediği ya da günahın cezasının sadece bedensel ölüm olduğu,

---

¹⁴³Güngör, A. İsa, *Vatikan Misyon Diyalog*, Töre yay. Ankara 1997, s.17–18; Konsiller'de İsa'nın Tanrı'lığının ısrarla savunulması, onun kurtarıcılığını vurgulamak içindir. Zira Arius, Pelagius, Clement vb. görüşlerinde olduğu gibi, Tanrı-İnsan arasında bir İsa düşünülürse, bu durumda asli günahı aff gerekçesiyle demektir. Bu sebeple, İsa'nın Tanrı'lığı fikri peş peşe konsillerde (325, 381, 431, 451, vd.) savunulmuş ve pekiştirilmiştir. Güngör, *ages*, s. 15–16.

¹⁴⁴ Aydın, Mehmet, *Reddiyeler*, s. 145–153; Güngör, *ages*, s.15–16; Batuk, *ages*, s.74–75.

¹⁴⁵ Aydın, Mehmet, *Hiris. Kayn. göre Hristiyanlık*, s.160–165; Baş, Erdoğan, *Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam*, İst. 2003, s. 99–100; Aydın, Mahmut, *Tarihsel İsa*, s.11; Michel, *ages*, s.101–102.

ruhlar aracılığı ile diğer insanlara geçmediği görüşünde olan Semi Pelagianizm'i savunan havarilerin görüşleri aynı şekilde reddedilmiştir.¹⁴⁶

İ.S. 680–681 yıllarında yapılan 3. İstanbul Konsili'nde Hıristiyan inancının bel kemiği olan İsa'nın Tanrılığı ve tanrı ile aynı cevherden olduğu ve böylece çarmıhta insanların günahlarına kefarete olarak onları asli günahından kurtardığı anlayışı, tamamen yerleştirilmiştir. 1215 Lateran Konsili'nde alınan karara göre insanın asli suçla geldiği ve asli suç içerisinde olduğu karara bağlanmıştır.¹⁴⁷

İ.S. 1437'de Ferrare'de toplanan konsil, 1439'da Florance'ya taşınmış; bu konsilde de birçok konu tartışılmış, özellikle asli günahı hatırlama ve insanların günahsızlaştırılmışlığının anısına İsa'nın son akşam yemeğini sembolize eden Evharistiya ayinine son şekli verilmiştir.¹⁴⁸

Aslında Martin Luther, Zewingli ve Calvin'in fikirlerine karşı, İ.S.1530 yılında toplanan Trente Konsili ise, asli günahın şekillendirilmesi ve kalıcı hale getirilmesi konsili haline gelmiştir. Zira M. Luther (öl.1456), A. Zewingli (Ö. 1531) ve Calvin(Ö. 1564), geleneksel Hıristiyanlık ile kilisenin ve kilise babalarının yanlış uygulamalarına karşı bayrak açmışlar, bu sebeple de ortalık karışmıştır. Onlar, asli günah konusunda pek de farklı düşünmemişlerdir. Sadece insanın özgür iradesine Pavlus ve Augustinus'dan daha fazla önem vermişler, sırf konunun bu yönü itibarıyla Pelagius'a daha yakın durmuşlardır. Onlar, özellikle Tanrı inayetini seçkin din adamlarının kullanmasına karşı çıkmışlardır. Esasında onlar, Kilise'nin kokuşmuşluğuna, Endüljans'a (para ile günah affı), günah çıkarma uygulamasına, din adamlarının yönetime hâkim olması vb. konular ile Engizisyonların mantıksızlığına isyan etmişlerdir.

Kilise, bu ortamda onlara karşı atakla cevap vermek ve Hıristiyanlık inanç esaslarının omurgasını korumak amacıyla Trent Konsili'ni toplamıştır. Yaklaşık on iki yıl kadar süren bu konsilde önemli kararlar alınmıştır. Burada İsa'nın tanrılığı, asli

---

¹⁴⁶ Batuk, 138–139.

¹⁴⁷ Aydın, Mehmet, *Hıris. Kayn. Göre Hıristiyanlık*, s. 160–18; bkz. Aydın, Mehmet, *Hırist. G. Konsilleri*.

¹⁴⁸ Güngör, *age*, s. 27.

günahtan insanları temizlediği anlayışı kesinleştirilmiştir. Bilhassa konsilin 5. oturumu asli günah konusuna ayrılmıştır. Bu oturumun I. kararı şöyledir: “Cennette Tanrı’nın emrini çiğneyen ilk insan Âdem, işlediği günah sebebiyle içinde bulunduğu adalet ve azizlik halinden çıkarılmış, itaatsizliği nedeniyle Tanrı’nın öfkesine sebep olmuş, günahkâr ve ölümlü olmaya maruz kalmıştır. Bütün üstün meziyetlerini de kaybetmiştir. Her kim Âdem’in günahının yalnız kendisine zarar verdiğini, neslini ilgilendirmedeğini, kaybettiklerinin sadece kendi kaybı olduğunu bu sebeple de düştüğünü (cennetten atıldığını), bizim hesabımıza hiçbir kaybı olmadığını söylese aforoz edilsin”¹⁴⁹ denmiş ve son söz söylenmiştir. Asli günah ile ilgili önemi nedeniyle bu konsili biraz ayrıntılı vermekte yarar görmekteyiz.

Trent Konsili 1541–1563 yılları arasında düzenlenen en uzun konsillerden birisidir. Bu konsilde bütün Hıristiyanlık inanç ve ibadetleri ile rahiplerin ahlaksızlıkları ve kadınların nikâhsız yaşamalarının yanlışlığı gibi konular yanında Kilise’ye başkaldırıların önünü kesmek için asli günah ve insanın özgür iradesi konusu yeniden gözden geçirilmiş ve bu inançlara son şekli verilmiştir. Bu da daha çok Kilise’nin otoritesini korumaya ve yerleştirmeye yönelik olmuştur. Konsilde asli günah ile ilgili alınan karar oturumu, 17 Haziran 1546 tarihinde yapılmıştır. Yukarıda aktarıldığı gibi konu ile ilgili tertiplenen 5. oturumda amacın, insanlığın ebedi düşmanı yılanın asli günah ve ondan arınma konusunda çıkardığı eski ve yeni ihtilafların Tanrı’nın Kilisesi’nde rahatsızlık doğurduğu, bu konudaki tereddütleri gidermek için kutsal metinleri korumak ve asli günah ile ilgili konuları düzene sokmak olduğu ifade edilmiştir.¹⁵⁰

Bu konsilde, bu girişten sonra asli günah ile ilgili şu 5 önemli karar alınmıştır:

1- İnsanın tabiatı asli günah tarafından yaralandı mı yoksa bozuldu mu? Ya da asli günah insanın tabiatında tahribat mı yaptı? İşte bu konsilde asli günahın insanın tabiatını yok etmeden tahribat yaptığı inancı kabul edilmiştir. Karara göre insan asli

---

¹⁴⁹ Erdem, *age*, s.83; Aydın, Mehmet, *Hırist. Kayn. Göre Hırist.*, s.160-163; Drebes, Julia, “Sünde-Erbsünde-Ursünde”, *Die Katholische Kirsche zu den Begriffen*, http://www.hausarbeiten.de/faecher/thg_0.html, Blatt 1 von 2; Michel, *age*, s. 106-108, 27.11.2007.

¹⁵⁰ Batuk, 215–217.

günahtan önce normal idi, asli günahla birkilte bu düzen bozulmuştur. Ancak burada “Aslında Âdem’in günahı insanın doğasını tamamen bozmuştur” anlayışından da vazgeçildiği görülmektedir.

2- Asli günah ve şehvet ilişkisi nasıldır, asli günah şehvetle aynı mı yoksa farklı mıdır? Bu konsilde bu durum ayrı ayrı değerlendirilmiş ve şehvetin aslında günah olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak şehvetin asli günahın bir kalıntısı olduğu da ifade edilmiştir. Vaftizle asli günah kalkarken, asli günahın cezası olan şehvet kalmaktadır denilmiştir.¹⁵¹

3- Asli günahın miras alınması, özel olarak cinsel eylemle transfer olan tarihsel bir günahın var oluşuna dayandığı anlayışı kabul edilmiştir. Yani Âdem ile diğer insanların günahta birlikteliği mutlak olarak görülmüştür.

4- Âdem’in, Tanrı’nın buyruğunu ihlal ile kutsallık ve duruluğunu yitirdiği insanın ölümün ve şeytanın esareti altına girerek hem kendini hem de soyundan gelenleri felakete sürüklediği, dolayısıyla Âdem’in günahının sadece kendisini değil bütün insanlığı perişan ettiği kabul edilmiştir. Ayrıca bu kabule imanın şart olduğu ve bunun da üreme yoluyla gerçekleştiği ifade edilmiştir. Bunun yanında asli günahın İsa’nın aracılığı ile ortadan kaldırılabileceği ancak daha sonra bu rolün Kilise tarafından icra edileceği ve vaftizin bu açıdan çocuklara da yetişkinlere olduğu gibi yapılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.¹⁵²

5- Pavlus’un Rom 2/12’de söylediği şeylerin Katolik Kilisesi’nin söylediğinden başka bir anlam taşımadığı belirtilerek, artık asli günah konusu dış yorumlara tamamen kapatılmış ve Kilise, iman ve ibadetin bütün konularında olduğu gibi asli günah konusunda da tek otorite ilan edilmiştir.¹⁵³ Bundan sonra asli günah ile ilgili hiçbir kimsenin yorumu dikkate alınmayacaktı ve nitekim alınmamıştır. Zira Pavlus’un Romalılara Mektubu 2/12’de buna bu şekilde inanmanın ilahi yasa gereği olduğu ve böyle inanmayanların Tanrı tarafından dışlanmış olacağı vurgulanmaktaydı.

---

¹⁵¹ Wiley, Tatha, “Original Sin”, *Origins, Developments, Contem Porary Meanings*, Paulist Presse, New Jersey 2002. s.94–96; Batuk, age, 217–219.

¹⁵² Batuk, age, s.220.

¹⁵³ Batuk, s.220–221.

Artık asli günah konusu, Augustinus–Pelagius mücadelesinden sonra Pavlus’un görüşü doğrultusundaki Augustinus ve takipçilerinin görüşleri ile asırlar içerisinde Anselm, Luther, Aquinas ve çeşitli teologlar tarafından da aynı istikamette yorumlanarak yerleşmiş ve Trent Konsili’yle de bu anlayışa son şekli verilmiştir. Böylece bu konudaki tartışmalara son nokta konulmuştur.¹⁵⁴

Bazı Batılı Hıristiyan teologlar, Trent Konsili’nde Protestanlar ile Katolik Kilisesi arasında pek de önemli bir anlaşmazlık yokmuş ve bir uzlaşmaya varılmış gibi gösterebilir de,¹⁵⁵ sonraki asırlarda ortaya çıkan ayrılıklar, günah çıkarma ve asli günahla ilgili belirsizlikler, durumun hiç de öyle olmadığını göstermektedir. Nitekim teolog Tansen’in “Asli günah insanın tabiatını öyle derinden bozmuştur ki, bizleri doğuştan olan her şeyin tamamen kötü olduğu anlayışına götürmüştür. İnançta sadece seçkin kişiler verebilir inancı yerleştirme eğilimi olmuş ve bu durum insanları karamsarlığa götürmüştür” şeklindeki kaynaklarda geçen ifadesi bu bakımdan önemlidir.¹⁵⁶

I. Vatikan Konsili’nde (1869–1870), asli günah dâhil, iman esasları yeniden gözden geçirilerek son şeklini almış ve öylece kabul edilmiştir.¹⁵⁷ II. Vatikan Konsili’nde (1962–1965) Hıristiyanlar arasında birliği sağlamak için asli günah, vaftiz ve evharistiya konularında ortak hareket edilmesi kararının alınması da ayrıca önemli bir gelişmedir.¹⁵⁸ II. Vatikan Konsili’nde, Lumen Gentium (dogmatik yasa) maddesi içerisinde “Tanrı’nın evrensel kurtuluş tasarısı” doktrini çerçevesinde misyonerliğin gerekçesi ortaya konulurken, “Çünkü Mesih herkesin günahı için öldü. Dolayısıyla bütün insanların Kilise’ye sonsuz daveti tek ve ilahidir” denilerek günahattan kurtuluş için bütün insanlığın ancak Mesih’in bu iyiliğinin karşılığını Hıristiyanlığın çatısı

---

¹⁵⁴ Wiley, Tatha, Stone, H. Ronald, *Original Sin*, s. 267–268.

¹⁵⁵ Michel, *age*, s. 119.

¹⁵⁶ Güngör, *age*, s. 28–31.

¹⁵⁷ Aydın, Mehmet, *Hıris. Kayn. Göre Hıristiyanlık*, s.163–165.

¹⁵⁸ Güngör, *age*, s.112–115.

altında bulabileceği anlayışı ortaya konulmuştur.¹⁵⁹ Yani Misyonerlik, bir nevi insanlığı çarmıhta asli günahı kurtardığı için İsa'ya bir vefa borcu olarak görülmüştür.

Asli günah anlayışı bu gün de Batılı teologların bazılarına göre Pavlus'a ait dini metinlerden ortaya çıkarılmış olarak kabul edilmektedir. Onlara göre de Âdem cennette Tanrı'nın buyruğuna itaatsizlik etmiş, bunun sonucunda günah işlemiş, onunla birlikte herkes günahkâr olmuş, yine onunla birlikte herkes cennetten kovulmuştur. Bu teologlardan Georg Wilhelm Friedrich Hegel'e göre asli günahsız bir Hıristiyanlık düşünülemez. İşte bu günah, bütün insanlarda bu gün de vardır. Helmut Thieleke'ye göre de günahlı olmanın korkusu ferden sadece dış dünyasını değil, bilakis iç dünyasını ve sağlığını tehdit ederek insanı huzursuz yapmıştır.¹⁶⁰ Sonuçta Pavlus'un asli günah konusundaki fikirleri tartışmalı da olsa günümüzde de yaşamaktadır.

b. Asli Günah ile İlgili Problemler

Asli günah ile ilgili problemler hem Pavlus'un kendi yapısından ve fikirlerinden hem de mektupları ve din öğretisinden kaynaklanmaktadır. Zira onun öğretisi ve mektuplarının zaten tartışma götürcek birtakım konuları içerdiği ifade edilmektedir.¹⁶¹

İnsanların çoğunun –zengin, fakir, okumuş, cahil, kültürlü ya da kültürsüz olsun- İsa'nın çarmıhından sonra ve vaftize rağmen günah işliyor olmaları bazı Hıristiyan kesimlerde asli günahı reddetmeye ve inkâra sebep olmaktadır. Bu tezi savunanlar, “Asli Günah vardı ve İsa ile ortadan kaldırıldıysa asli günahın sebep olduğu söylenen ve devam eden kötülüklerin anlamı nedir”? Sorusunu sormaktan kendilerini alamamaktadırlar. Sonuçta onlara göre bu anlaşılmaz durum insanlık içerisindeki olumsuz ayrışmalara zemin hazırlamaktadır.¹⁶²

---

¹⁵⁹ Trol, W. Christian, *Müslime Fragen Christian Antworten*, Regensburg 2003, s. 46; Güngör, *age*, s.133–135.

¹⁶⁰ Jünger, *age*, s.102; Tomlinson, Colin, *Kutsal Kitap ve Kur'anda İnsan-Günah ve Kefaret*, çev: Hande Taylan, İstanbul 2003, s.9–10; Thieleke, Hans, *age*, s.31–32.

¹⁶¹ Schnelle, s.9–10, Ayrıca bkz. Batuk, *age*, 154–157, 200–204, s.330–359, Tarakcı, *age*, 166–168.

¹⁶² Eby, *age*, s.139–140.

Bundan başka patristik dönemde asli günahın oluşumu esnasında etken olan gnostik ve Maniheist yaklaşımlar asırlarca tartışmalara sebep olmuştur. Klemens, Origenes ve benzerleri bunu dile getirdikleri için dışlanmaktan kurtulamamışlardır. Sözü edilen şahsiyetler itirazda bulunurlarken şu tezi savunmuşlardır: Tanrı, ilk yaratmada ve doğumda insanları güzel ve günahsız yaratmıştır. Bunun aksini Tanrı'ya yakıştırmak mümkün değildir.¹⁶³

Kierkegaard'a (1813–1855) göre ise Asli günah, İncil'in insanlığa sunduğu en esrarlı, en anlaşılmaz ve halledilemez problemdir. Ona göre bu, var oluşsal bir sorun olarak ortadadır ve asli günahın başlangıcı konusunda da bir paradoks ve skandal söz konusudur. Bu bakımdan insanın hayatı boyunca böyle bir günah duygusuyla yaşaması önemli bir durumdur.¹⁶⁴

Asli günah ile ilgili soru işaretlerine, onu savunmaya çalışan ünlü Hıristiyan teologlar dahi temas etmeden geçememektedirler. Örneğin Karl Bart, Pavlus'un asli günah anlayışının yanlış anlaşıldığını dile getirirken garip bir savunma ile aslında var olan problemi problemi ifşa etmektedir. Ona göre asli günahın izah-ı, bir adam yani Âdem aracılığı ile dünyaya gelişi insan idrakinin kavrayamayacağı bir var oluştur. Yine ona göre İsa'nın hem de eziyetli bir şekilde çarmıha gerilişi ve sonra tam anlaşılamayan dirilişi de insanın idrakinin kavrayamayağı bir durumdur. Bart'a göre sanki bu kaderin de ötesinde Tanrı'ya ait bir kurgu ve rol alışı gerçekleşmiştir. Asli günahın işlenişi de dünyaya girişi de zamansız ve ani bir şekilde Tanrı'nın isteği ile olmuştur. Tıpkı Mesih'in dünyaya ansızın getirdiği aklanma gibi. Yine ona göre düşüş, Âdem'in günahı sebebiyle değil, ilahi bir zorunluluktan dolayıdır. Âdem ve Havva'yı suçlamak da yersizdir Zira onlar bir figürandırlar. O, bunu Pavlus'un Kor. I 15/45–46'daki "İlk insan Âdem, yaşayan bir can, son Âdem (İsa Mesih) ise yaşam veren bir ruh olacaktı. Bunlar önceden yazılıydı" şeklindeki sözüne dayandırmaktadır.¹⁶⁵

---

¹⁶³ Ritter, *HWP*, c.10, s.601.

¹⁶⁴ Batu, Hüseyin Sören, *Kierkegaard ve Chestav Felsefelerinde İman ve İlk Günah Meselesi*, Basılmamış Tez, Danışman Hilmi Ziya Ülken, İ. Ü., İstanbul 1942-1943, s. 37-52,

¹⁶⁵ Bart, *age*, s.170–172.

Yine Karl Bart'a göre Pavlus'un Rom 5/12–21'deki görüşleri, inanç ve ifadeleri, aslında İsa ile birlikte günahlı insan döneminin bittiğinin ve günahtan kurtulan, hayata yeni başlayan insan döneminin başlangıcının ta kendisidir. Zira Pavlus, burada Âdem ile bozulan insan ve dünyası ve günahın hâkim olduğu kötü ortamın İsa Mesih ile yeniden kurulmuş olduğunu söylemektedir.¹⁶⁶ Peki, asli günah hala devam ediyor diyerek vaftizin bu açıdan zorunlu olduğunu ve yine hala doğan çocukların günahkâr doğmaya devam ettiğini nasıl söyleyebiliyorlar?

Asli günahın içerdiği problemi en iyi ortaya koyan hususlardan birisi de yine bir kısım araştırmacının şu ilginç akıl yürütmesinde görülmektedir, “Artık kötülüklerin hiçbir sınıf ve yapıyla da sınırlı kalmayıp, bütün insanlığın mutluluğuna zarar vermektedir. Bunlar asli günahın var olduğuna ve İsa ile yok olduğuna olan inanca çok uzak anlayışlardır. Asli günahı inkâr eden ve ona imanın bir düzen getirmediğine inanan düşünceler de insanlığa dertten başka bir şey getirmemiştir. Nitekim toplumlarda var olan kötülüklerin asıl kaynağı, asli günahın kalkıp kalkmamasından ve ona inanılıp inanılmamasından çok, eğitim yetersizliği, ekonomik sıkıntılar ve sosyal çöküntülerle alakalıdır. Zira asli günahtan habersiz ancak iyi eğitilmiş birçok insanın genelde bu olumsuzluklardan uzak olduğu her an görülebilir bir vakıadır”¹⁶⁷

Günümüz bazı Hıristiyan teologlarına göre de asli günahtan kurtuluş için Tanrı yazgısı olduğu ifade edilen, İsa'nın kurban olması konusu, teolojik açıdan çözümlenememiş bir problem olarak ortada durmaktadır.¹⁶⁸ Bunun yanında bu teologlar asli günaha işaret edecek şekilde İsa'nın bütün insanların günahlı olduğu şeklinde bir sözünün İncillerde olmadığını bilmesinden dolayı bu konuda tereddütlü olduklarını ortaya koymaktadırlar.¹⁶⁹

Nitekim asli günah ile ilgili farklılıklar ve çelişkiler ile bu düşüncenin Hıristiyanlığa uymadığı konusu hep tartışılmıştır. İlk asırlardan bu tarafa asli günahı sorgulayan ve bu konularda görüş bildiren ilim adamı ve araştırmacılar hiç bitmemiştir.

---

¹⁶⁶ Bart, *age*, s.163–165.

¹⁶⁷ Eby, *age*, s.140–141.

¹⁶⁸ Schnelle, s.511.

¹⁶⁹ LAK, c. 3, s.458–459.

Bu, günümüzde de devam etmekte ve ilk asırların dini tartışmalarının ana temasını oluşturan konu hala tartışılmaktadır.¹⁷⁰ Bütün bunlar asli günah ile ilgi problemlerin günümüzde de devam ettiğini göstermektedir.

3. Asli Günahın Sonuçları ve Etkileri

Asli Günah'ın sonuçları ve etkileri de önemlidir. Zira bu sonuçlar ve etkiler direkt olarak insanlığa tesir etmiştir. Bunlar şu alt başlıklar altında özetlenebilir:

Asli günahın sonuçları:

Asli günahın kendisi açısından:

1- Kilise'ye göre asli günah insanlığın yapısında var olan bir zehirdir ve bu zehir, kötülükler olarak devamlı akmaktadır.

2- Bu günahın insanı kuşatmışlığı her alanda mevcuttur.

3- Günah, insanlar arasındaki güveni ortadan kaldırmıştır.

4- Herkesi birbirine karşı şüpheli hale getirmiştir.

5- Saldığı korku ve hâkimiyet sebebiyle arka plandaki değişmez yerini almıştır.

6- Dünya insanı bu günah ile inşa edilmiştir.

7-Tanrı, dünyayı yaratmış ancak dünyanın karakteri günah tarafından şekillendirilmiştir.

8- Aslında bu günah ve sonuçlarına sebep olan insanı da Tanrı yaratmıştır.¹⁷¹

9- İnsan ölümlü olmuştur. İyilik ve güzellik bilincini kaybetmiş ve bu güzelliklere aykırı davranmıştır. Bütün bunların sebebi de ilk günahdır.¹⁷²

Asli günahın inanç, ibadet ve ahlaki yönden de şu sonuçları doğurduğu görülmektedir;

---

¹⁷⁰ Bercot, David, "Pelagius ve Augustus" *A* <http://www.pelagius-augustinus>. *Dictionary of Early Christian Beliefs*. 22.02.2008.

¹⁷¹ Batuk, 294–295.

¹⁷² Rom 7/13–25; Schnelle, *age*, s. 575–578.

İnanç yönünden:

İsa'nın insanların günahları sebebiyle indirildiği anlayışı,
Teslis inancı ve İsa'nın Tanrı oğlu Rab olduğu anlayışı,
Çarmih-Haç ve Mesih inancı,
Kurtarıcı, kurban ve kefarete anlayışının yerleşmesi,
Çarmıhtaki ölüm, sonraki diriliş ve kurtarıcılık anlayışı,
Tanrı'nın lütuf ve inayetinin gerekliliği anlayışı,

İbadet yönünden:

Çarmih ve haç ile istavroz çıkarma anlayışı,
Vaftiz ile asli günahı temizleme anlayışı,
Evharistiya (Son Akşam Yemeyi) ile çarmıhtaki kanı ve eti, şarap ve ekmek ile hatırlama anlayışı,
Kuvvetlendirme ve son yağlamada günahsız gitme umudu anlayışı,

Ahlaki yönden:

Sevdiği kutsallık için canını feda etme ve fedakârlıkta bulunma anlayışı,
Tanrı, İsa Mesih sevgisinin yerleştirilmesi anlayışı,
Kilise yönetimine bağlılığın benimsetilmesi vb. sonuçları asırlardır Hıristiyan dünyasına yerleşmiştir.

Asli Günah'ın Etkileri

1- **Ölüm:** Asli günah, insanı ölümlü hale getirmiştir. Bu günah olmasaydı Âdem ve bütün insanlar ölümsüz olacaktı.

2- **Ölümden kurtuluş:** Asli günahın İsa'nın çarmıhtaki kurbanlığı ile ortadan kaldırılması sonucunda insanlık ruhi bakımdan ölümden kurtulmuştur.

3- **Kölelik:** İnsan, Âdem ile dünyaya giren günahın ve ondan gelen kötülüğün kölesi olmuştur. Bu kölelikten de insanı Tanrı yine İsa Mesih sayesinde kurtarmıştır.

4- **İnsanların sürekli günah işlemelerini ve günahlilik:** İnsanalar, ilk günah sebebiyle devamlı günahlı olmuşlardır.¹⁷³ Bütün bunların İsa'nın çarmıha gerilmesi ile düzeltilmesinin Pavlus tarafından Tanrı'nın adalet yasasına uygun bulunması ve ilahi adalet gereği görülmesi bazı teologlar tarafından bir problem olarak görülmektedir. Bu görüşte olanlara göre, bu takdirde Âdem ve diğerlerinin suç ve günahdaki payları ile günah işlemeyenin günahlı sayılmasının ilahi adalet gereği olması kabul edilemez görülmektedir.¹⁷⁴

II. ASLİ GÜNAH KARŞITLARI VE GÖRÜŞLERİNİN DURUMU

A. Asli Günah karşıtları

1. Pelagius Öncesi Dönem

Asli günah inancı Hıristiyanlığa girer girmez, hem asli günah hem de asli günaha sebep olan şahıs ve unsurlar ilk asırlardan itibaren birçok farklı yorum ve tartışmalara sebep olmuştur. Çünkü bu inanca göre insan, hayatına günah kirliliği ile başlamaktadır. Bu çok önemlidir. Ancak karşı çıkanlar azınlıkta kalmakta ve bastırılmaktaydılar. Bununla beraber daha önce ifade edildiği gibi Pavlus, asli günah başta olmak üzere kendi görüşlerine karşı çıkan ya da farklı görüş ortaya koyan Yahudi kökenli olsun, Gentile olsun birçok Hıristiyan din adamı ve teologunu sert bir şekilde eleştirmiştir. Kendisini bu konuda üstün görmüş; vahiyle konuştuğunu, ne söylüyorsa Tanrı ve İsa Mesih'ten aldığı vazife ile söylediğini belirtmiştir. Bu açıdan kendi görüşünden farklı görüş ortaya koyanları günahkâr, bölücü, zındık ve Hıristiyanların kafalarını karıştıran cahiller olarak nitelendirmiştir.¹⁷⁵

Pavlus'un karşı fikir ortaya koyanı dışlama konusundaki tesiri de ilk asırlardan günümüze kadar sürmüştür. Büyücü Simon ve hemşehrisi Menadre, daha İ.S. ilk yüzyılda Hıristiyan oldukları halde, İnciller oluşurken ana kredoya muhalefetten heretik ilan edilmişlerdir. Hatta böyle kişileri sırf dışlamak adına, Yahudi taraftarı gösterme

---

¹⁷³ Aydın, F., *agTez*, 198-200.

¹⁷⁴ Schnelle, s.593-599.

¹⁷⁵ *Timo. I. 4/1-4, Kor. I. 1/17, Efes 1/1, Gal. 1/1-2. Kor. II. 11/3-6.*

çabaları da olmuştur.¹⁷⁶ I. yy'da Anadolu'da yaşamış olan Cerinthe'nin, İsa'nın elçi olarak seçilmiş insan olduğunu söylemesi üzerine Yuhanna tarafından karalandığı belirtilmektedir. II. yy.'da yaşayan Basilides, Valentin ile talebeleri ve Urfalı Barbain San da bu çizgide görüş bildirerek, insanı günahattan kurtarmak için çarmıha gerilenin İsa olduğunu kabul etmemişler ve onlar da dışlanmışlardır.¹⁷⁷

İlk asırlarda yaşamış diğer bazı din adamları, Âdem gibi bütün insanların da günah işleyebileceklerini, insanın günahı bilerek ve itaatsizlikten işlediğini, yoldan sapanın bilgisizlikle sapabileceğini, her iki halde de kişinin eski, günahsız haline dönebileceğini söylemişlerdir. Buna rağmen, Âdem'in yaptığının günah değil yoldan sapma, bilmeyerek yapılan yanlış olarak değerlendirilmesi gerektiğini de belirtmişlerdir.¹⁷⁸ Âdem'in sonradan Tanrı tarafından affedilmiş olması da bu görüşü destekler mahiyette görünmektedir. Bunun yanında İsa'nın insan olduğunu savunan ve asli günahı reddeden Pelagius öncesi akımlardan birisi de el-Kesai (elchasai-elhasih) mezhebi ve elamanlarıdır. Aynı zamanda bunlar, Yahudilik ve Hıristiyanlığı sentez ile savunan ortak görüşler ortaya koymuşlardır.¹⁷⁹

Yine ilk asırların bir kısım Hıristiyan din adamına göre ise İsa, Pavlus'un dediği gibi bütün günahkârları kurtarmak için değil, birinci ahide bağlı olup da günah işleyenleri kurtarmak için gönderilmiştir. Zira bu görüşte olanlara göre günah işleyip de günahkâr olabilmek için önce ahide taraf olmak gerekiyordu. Yahudi kökenliler, Hıristiyan olsalar da bir ahide bağlıydılar; fakat Gentileler hiçbir ahide bağlı değillerdi. Bu yüzden de başta günah işlenmiş olsa da onları günahkâr saymak mümkün değildir.¹⁸⁰ Bu arada Âdem'in günahının Yahudi kökenli Hıristiyanları bağlamayacağını ifade

---

¹⁷⁶ Res. İşl. 8/9.

¹⁷⁷ Bihlmeyer, *a.ge*, s. 103–111.

¹⁷⁸ Altındal, *age*, s. 76; Pelagius'un kendisinden en çok etkilendiği kişi olduğu söylenen ve asli günahı ilk reddeden önceki din adamlarının başında içerikte görüldüğü gibi Suriye'li Rufinus gelmektedir. Rufinus, İsa'nın İnsan olduğunu, çarmıh ve asli günah ile Tanrı ya da oğlunun, haçta ölmediğini savunmuştur. Gündüz, *Sözlük*, s. 304,312.

¹⁷⁹ Gündüz, *Sözlük*, s.113.

¹⁸⁰ Altındal, *age*, s. 80–81.

edenler de olmuştur. Ayrıca bunlar, bu iddialarına Tevrat'ta ve On Emir'de ifade edildiği gibi "Babanın günahını evlat çekemez, kimse kendi günahının bedeli olarak başkasını gösteremez" ayetini delil getirmişlerdir.¹⁸¹

Şüphesiz asli günah konusunda ilk karşı çıkanın Pelagius olmadığı da bilinmektedir. Nitekim araştırmacı Marius Mercator'a göre asli günaha ilk karşı çıkan Suriyeli Rufinus olmuştur. Papa Anastasius zamanında hem Rufinus'un hem de Origenes'in asli günaha karşı görüş beyan ettikleri ifade edilmektedir.¹⁸² Özellikle Pelagius'un, Rufinus'tan çok etkilendiği, Origenes'in de "Sentences of sextus" adlı eserinde var olan, irade özgürlüğünün önemini anlattığı konudan ilham aldığı belirtilmektedir.¹⁸³ Aşağıda ayrıntılı olarak işlendiği gibi Rufinus'un da, Origenes'in de asli günaha karşı olduğu bilinmektedir. Bunlar, Âdem'in günahının nesilden nesile intikalini kabul etmemişlerdir. Çünkü Rufinus'a göre Tanrı adildir. Mutlak kudret sahibidir. İnsanları da bireysel olarak sorumlu ve özgür iradeli yaratmıştır. Bu açıdan insanların bireysel sorumluluğa ve özgür iradeye sahip olmaları sebebiyle Âdem ile Havva'nın işledikleri suçun günahını, diğer insanların da üzerine yüklemek, bu adil Tanrı anlayışı ve onun insanı güzel yarattığı gerçeği ile çelişmektedir. İşte Rufinus'un bu görüşleri, Pelagius'a ışık tutmuştur.¹⁸⁴

Yine Hıristiyanlığın ilk asırlarında Gnostikler,¹⁸⁵ kendi fikirlerine çok güvenmekte ve doğa ve Tanrı bilgileriyle donanımlı olduklarını düşünmekteydiler. Bunlar da Hıristiyanlığa sokulmaya başlanan akıldışı unsurları bu dinden ayırmaya çalışmışlardır. Gnostikler aynı zamanda farklı dinlerden, Hellenistik ve felsefe içerikli yorumlardan yararlanarak Hıristiyanlığa şekil verme eğilimindeydiler. Sinoplu Marcion da (85–140) bunlardan birisidir. Hatta Marcion, kutsal kitap ve metinleri tenkit etmiş, asli günah anlayışından dolayı Tanrı'yı keyfilik içerisinde gaddar ve insan yapısına

---

¹⁸¹ Hezekiel 18/20, Tekvin, 18/22–23.

¹⁸² Bonner, *age*, c.26, s.177.

¹⁸³ Batuk,75.

¹⁸⁴ De Bruyn, *age*, s.19.

¹⁸⁵ Gnostikler; Akılcı yorumlarla kutsal kitabı olumsuz uygulamalardan kurtarmak için, eski Yunan düşünce sistemi ile Hıristiyanlık arasında sentez yapma gayretinde olanlardır.

keyfi şekilde egemen olan niteliklerde tanımlayan zihniyet ve yazılara da karşı çıkmıştır. O, Tanrı anlayışını bu durumun aksine, akılcı ve sevgi temeline çekme gayretinde olmuştur. Marcion, insanlığı Tanrı'ya böyle yanlış tanımadan kurtarmanın gerekli olduğuna inanmıştır. Zira bu anlayışın, insanları karamsarlığa ve günaha itebilecek bir anlayış olduğunu düşünmüştür. Marcion'a göre asli günah, şu açıdan da geçersizdir: Allah'ın yarattığı beden günahkâr değildir. Günahkâr beden yoktur. Olsa da Tanrı günahkâr bedene girmez. Zira bu, Tanrı'ya yakışmaz.¹⁸⁶ Marcion'un "Anti Tez" adlı küçük kitabını bu konu için yazdığı belirtilir. Marcion'un bu eserinin aynı zamanda Luka İncili, Pavlus'un Timoteus'a I.ve II. ile Titus'a Mektuplarını tefsir ettiği; fakat eserin bulunmadığı da kaynaklarda ifade edilir.¹⁸⁷ Marcion, 144 yılında bu anlayışını Roma Presbiterler Meclisine sunmuş; ancak o da heretik, zındık suçlamasından kurtulamamış ve aforoz edilmiştir. Marcion'un karşı çıkışı İnciller'in düzene sokulmasına sebep olmuştur.

Tartullien (İ.S. 155–220) da asli günaha itirazları olanlar arasında yer almaktadır. Ona göre Hıristiyan ana ve babadan doğan çocuklar dünyaya temiz olarak gelmektedirler. İrenaeus (Ö. 220), bu (cennetten günahla birlikte) düşüşün Âdem tarafından Tanrı'ya başkaldırmanın sebep olduğunu, sonuç olarak da Âdem ile bütün insanlığın ölümlü olduğunu söylemiş; ancak irsi günahkârlıktan bahsetmemiştir. Origenes'e (İ.S. 185–245/254) göre ise insan, zayıflığından dolayı günah işleyip Tanrı'ya karşı gelmiştir. Böylece Tanrı'dan uzaklaşmıştır.¹⁸⁸ Ayrıca Origenes, Hıristiyanlığın günahkârlık anlayışının Tanrı ve insan arasına kin ve nefreti soktuğunu iddia etmiştir. Bu anlayışın ilim ve akılla bağdaşmasının imkânsızlığını vurgulayarak Kilise ile bu konuda mücadeleye girişmiştir. Ölüm tehditleri aldığı için mekân değiştirmek zorunda kalmış, sonunda kâfir ilan edilerek aforoz edilmiştir. Ona göre kutsal kitaplardaki inanç esaslarının çoğu uydurma ve akıl dışıdır.¹⁸⁹ Origenes gibi

---

¹⁸⁶ Ott, Heinrich, *Die Antwort des Glaubens Systematisch Theologie in 50 Artikeln*, Stuttgart 1981, s. 137–138; Şenay, Bülent, *İlk Raftzi Hıristiyan Kilisesi, Markünilik*, İst. 2003, s. 86

¹⁸⁷ Aydın, Mehmet, *agm*, s.342; Gündüz, *Sözlük*, s.247.

¹⁸⁸ Aster, Von Ernst, *İlk çağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi*, İst.1999, s. 315.

¹⁸⁹ Ott, *age*, s.224; Gündüz, *Sözlük*, s.81; Gündüz, *Pavlus*, s.149–151; Schimmel, *age*, s.181–185,236.

Clement de günahı, iradenin akla ve Tanrı'ya muhalif olan kararı olarak görmüş ve asli günahın iradesiz olduğunu dile getirmiş ve kabul edilemeyeceğini söylemiştir.¹⁹⁰

II. yüzyılın sonlarında yaşamış olan Dionysiusbar Salibi'ye göre Pavlus ve öğrencileri yalancı ve sahtekâr hatta sahte havarilerdir. Pavlus 'un vahiy aldığını, ne söylerse Tanrı-İsa Mesih aracılığı ile aldığı görevi sonucu söylediğini ifade etmesini, onun halüsünasyon gören, epileptik ve histerik bir görünümde, güvenilmez birisi olduğuna yormuşlar ve bu yüzden fikirlerini de reddetmişlerdir. Ayrıca onu, asli günah dâhil Hıristiyanlığın ve Tarihsel İsa'nın mesajını değiştiren, bozan, kendine göre din yerleştiren birisi olarak görme eğilimi oldukça yaygındır.¹⁹¹ Yine II. asırda yaşayan ve Pavlus'a karşı çıkan Tatien, Âdem'in günah işleyebilen sıradan bir insan olduğunu, onun günahının daha sonrakileri bağlamayacağını ifade ederek onun bu görüşünü reddedenlerdenir.¹⁹²

III. yy. sonlarında yaşayan Loctentius, Jeram Chrysostan, Ambrose, Arius ve Nestorius bu kervana katılmış diğer bazı isimlerdir. Bunlar akla, ilme, mantığa uymayan dini dogmaların kabul edilmemesini, dini dogmaları eleştirenlerin ceza görmemesini, dinin saltanat için kullanılmamasını istemişlerdir. Hatta Ambrose, İ.S. 390 yılında Selanik'te yedi bin kişiyi kılıçtan geçiren Theodosius'un, Pavlus'a karşı olan görüşü temsil edenleri öldürmek için Kilise'ye geldiğinde, karşısına dikilerek onu Kilise'ye sokmamış ve halkın gözü önünde özür diletmiştir.¹⁹³

IV. yy.'da yaşamış Kartacalı Donatus, Pavlus ve arkadaşlarına karşı çıkan bir başka din adamı ve düşünürdür. O Pavlus'a ait Hıristiyanlığa sokulmak istenen inanç esaslarının düzmece olduğunu, İsa'nın Tanrı değil, sadece bir peygamber ve bir insan olduğunu savunmuştur. O, bu görüşleri doğrultusunda Kuzey Afrika'da mücadele etmiş, halkı uyarmış ve kendisine taraftar da bulmuştur. Bunun üzerine Kilise, onun fikirlerini

---

¹⁹⁰ Kılıç, *age*, s. 93.

¹⁹¹ Gündüz, *Pavlus*, s.12, 21.

¹⁹² Erdem, *age*, s. 84–86.

¹⁹³ Eliade, *DİDT*, c.2, s.426, c.3, s.57–58; Ott, *age*, s.224; Gündüz, *Sözlük*, s.81; Gündüz, *Pavlus*, s.149–151; Schimmel, *age*, s.181–185,236.

çürütemeyince Romalı askerlerin yardımıyla onu ve ona inananları katlederek ancak susturabilmiştir.¹⁹⁴

Ambrosius, asli günahın Âdem ile Havva'nın cinsel birleşmesi sonucunda diğer insanlara aktarıldığı anlayışının var olduğunu, hâlbuki İsa Mesih'in Bakire Meryem'den ve günahsız doğduğunu vurgulayarak, asli günahın irsiliğine İsa açısından olsun karşı çıkmıştır.¹⁹⁵ Burada Suriyeli din adamı Rufinus'u hatırlamakta yarar vardır. Zira onun asli günaha karşı çıkıştaki tavrı ve argümanları daha sonra Pelagius tarafından örnek alınmış ve geliştirilmiştir.¹⁹⁶ Aslında Pavlus'tan Augustinus'a kadar asli günah öğretisini net olarak sunabilen olmamıştır. Asli günahın nesilden nesile geçişi de Augustinus'a kadar pek gündeme gelmemiş, Augustinus zamanında ise sistemleşmesi gerçekleşmiş ve ırsileştirilmiştir.¹⁹⁷ Görüldüğü gibi Pelagius'tan önceki asırlarda ve ilk Kilise Babalarından azımsanamayacak sayıda ilim adamı, bu ifadelerle asli günahı farklı yorumlamışlar ve orijinal denilen irsi-asli günahı benimsemediklerini göstermişlerdir.

2. Pelagius ve Asli Günah Anlayışı

Pelagius, Pavlus kaynaklı resmi Kilise görüşü olan asli günahı (peche-pacquetum original), dini olamayacağını söyleyerek reddetmiştir.¹⁹⁸ Her ikisi de aynı kapıya çıkmakla birlikte Kilise, kendi anlayışına muhalif görüşleri yok etmek için daha katı deyimleri bilerek ve kasten seçmiştir. Bu nedenle Kilise tarafından inkâr kelimesi, bir konuya değil de sanki dinin tamamına karşı geliniyormuş imajını vermek için kullanılmıştır. Hatta Pelagius'un ret gerekçelerine ve arka planına hiç bakılmadan buna karar verildiği görülmektedir. Biz inkâr kelimesini, onun Hıristiyanlığın tamamını değil sadece asli günah anlayışını reddettiği anlamda kullandık.

---

¹⁹⁴ Bihlmeyer, *age*, s.103, 111; Gündüz, *Sözlük*, s.100.

¹⁹⁵ Eliade, *DİDT*, c. 3, s. 61.

¹⁹⁶ Gündüz, *Sözlük*, s.304,312.

¹⁹⁷ Gül, *agTez*, s. 63.

¹⁹⁸ Gündüz, *Sözlük*, s.78.

Pelagius'a göre Tanrı, iyi ve ahlaklıdır. Yarattığı her şey de iyidir. Bu yüzden insan, doğası gereği ve yaratılış itibarıyla kötü olamaz. Zaten bebekler de Tanrı'nın iyi ve güzel yaratıkları olduğu için kötü ve günahkâr değildirler. Bu sebeple doğuştan günahkâr da olamazlar. Tanrı, insanı özgür bir yapıya sahip kılmış ve özgürlük iyi bir şey olduğu için onu iradesinde hür yaratmıştır. Bu özgür iradeyle insan, günah işleyip işlememeye kendisi karar verebilir. Âdem de öyle yapmış, seçimini özgür iradesiyle günah işlemekten yana kullanmıştır. İnsanların pek çoğu da bunu yapmaktadır. Ancak bu günah, Âdem'le sınırlı olup kuşaktan kuşağa iletilen bir şey değildir. İnsan, özgür iradesiyle günaha direnebilir de, onu isteyip işleyebilir de.

Pelagius'un insanın aklına güveni tamdı. Ona göre her Hıristiyan, erdemli yaşayarak ve çile hayatı ile mükemmelliğe ve azizliğe ulaşabilirdi. Günahlarından da her insanın kendisi sorumluydu. Zira insan, iyilik yapma ve kötülükten kaçınma yeteneğine sahipti. Hür iradesiyle bunu yapabiliyordu. Günah, doğuştan olsaydı bu gayri ihtiyari olurdu. Eğer irade ise o zaman da doğuştan olamazdı. Gayri ihtiyari günahattan da insan nasıl suçlu tutulabilirdi. Bu açıdan insan, Pelagius'a göre aynı zamanda kendi kurtuluş ve günahkârlığının da mimarıdır.¹⁹⁹ Çocuklar ise kendi iradelerini kullanmaktan mahrum oldukları için zaten günahsızdır.

Pelagius, asli günahı reddederken, insanın kayıtsız şartsız özgür iradesine vurgu yapmıştır. Ona göre asli günah öğretisini savunan Kilise, insanı Tanrı'nın yönetiminde sadece kukla gibi görmektedir. Kişinin kendi iradesinin hiç önemi yoktur. Pelagius, Kilise'nin bu anlayışını reddederken daima kötülenmiştir. Zira o, Tanrı'nın diğer yaratıklardan ayrı olarak insanı, doğa yasasına tabi tutmayarak, kendi özgür seçeneğini kullanmak suretiyle seçme konusunda eşsiz ayrıcalık verdiği bir yaratık olarak görmüştür. Bunu da yine kutsal kitaba dayandırmış ve Tanrı insanın önüne yaşam ve ölümü koyarak ona yaşamı seçmesini buyurmuş,²⁰⁰ ancak son seçimi onun özgür iradesine bırakmıştır. Buradan hareketle günah işleyip işlememek, doğru veya yanlış davranmak insanın kendisine bağlıdır. İşte bu sebeple ona göre Âdem'in özgür

---

¹⁹⁹ Eliade, *DİDT*, c.3, s. 60–61; Kaya, *age*, s. 257.

²⁰⁰ *Tesniye*, 30/19.

günahı, diğerlerini kirletmez.²⁰¹ Kilise, İsa Mesih'in aracı rolünü inkâr ediyor diyerek ona karşı çıkmıştır.

Pelagius'a göre Âdem, ölümlü olarak yaratılmıştır. Günah işlememiş olsa da öleceği kesindi. Bu nedenle günahı, bütün insanlığı değil, sadece Âdem'i lekelemiştir. Çocuklar da Âdem'in cennetten kovulmadan önceki haliyle doğmaktadırlar. Bu açıdan Pelagius'a göre çocuklar, tertemiz oldukları halde asli günahattan kurtuluş için değil, İsa'nın şahsiyetinde birleştirmek için vaftiz edilir.²⁰² İsa Mesih'ten önce, hiç günah işlememiş pekçok insan gelmiştir.²⁰³

Hıristiyanlığın ilk anlayışında Pavlus'la birlikte yerleştirilmeye çalışılan asli günah ile ilgili en önemli hususlardan birisi de, asli günah-çarmıh olayının, Tanrı'nın yazgısı ve kaderi olarak vuku bulmasının kaçınılmazlığı düşüncesidir. Origenes'ten itibaren asli günaha karşı görüş beyan edenlerin reddediği gibi bu görüşü, Pelagius da insanlığın günahkâr doğasının kader olduğu anlayışına karşı çıkmıştır. Ona göre kişiyi günahkâr, suçlu veya suçsuz yapan Tanrı yazısı değil kendi hür iradesidir. Pelagius, günahın irsîliğini de reddetmiş, bunun yanında Tanrı yazgısının kaçınılmazlığına karşı güzel savunmada bulunmuş, bütün günahlardan insanların aracısız olarak kendi istek ve hür iradeleriyle kurtulabileceğini ileri sürmüştür. Pelagius'a göre her günah, hiç ayırt edilmeksizin insanın Tanrı'nın yasasına karşı kendi iradesiyle işlediği bir eylemdir.²⁰⁴

Pelagius'a göre Hıristiyanlık dâhil bütün dinler, peygamberler, kutsal kitaplar, İsa ve İnciller, Tanrı'nın, insana verdiği özgür iradeyi iyiye kullanmada yardımcı olarak gönderdiği ilahi hediyeleridir. Ancak Kilise, sonradan bu hediyelerin içeriğini bozarak merkezine kendini koymuştur.²⁰⁵ Hatta Pelagius, Tanrı'nın insanı doğuştan günahkâr yaratmış olduğunu kabul etmenin Tanrı'ya hakaret olduğunu, çünkü böyle düşünmenin Tanrı'yı suçlu çıkarmak anlamına geldiğini savunmuştur. Bu da sanki Tanrı'nın

---

²⁰¹ Tomlinson, *age*, s. 11-12.

²⁰² Kılıç, *age*, s.99.

²⁰³ Eliade, *DİDT*, c. 3, s.61.

²⁰⁴ *A B*, c.17, s. 497; *TCE*, s.2096.

²⁰⁵ Cross, K.L., *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, 3. baskı, Oxford University Pres, New York 997, s.1248-1249; *PRE(2)t*, c.19/1, s.226-242.

insanları, irsiyet yoluyla günahkâr kılmış olduğu anlamına gelmektedir ki, Pelagius bunun Tanrı'ya asla yakışmayacağını söylemiştir. Bu görüşlerden hareketle Pelagius'un gerçekten çok keskin bir zekâ ve muhakeme gücüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Pek tabii ki zamanın şartlarında kâfirlik ile suçlanan Pelagius, bu görüşlerine tahammül edemeyen Kilise tarafından zındıklıkla suçlanmış, eserleri toplatılmış ve tehdit edilerek yalnız bırakılmıştır.²⁰⁶

Pelagius'un bu görüşleri savunması ve Aziz Augustinus'un da Kilise görüşünü savunması sebebiyle İ.S.410–431 yılları arası iki görüş taraftarlarının mücadele ve tartışmalarıyla geçmiştir.²⁰⁷ Pelgius, yaşlı ve olgun bir keşiş iken öne sürdüğü mantıklı çıkışları ile çok saygınlık kazanıp çevre edinince, tabii olarak çoğunluktaki Kilise grubunun tepkisini çekmiştir. Neticede Pelagius'un bu görüşleri, kısa zamanda Anadolu'da, Makedonya ve Kuzey Yunanistan'da, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da taraftar bulmuş, pek çok takipçisi olmuştur. Ancak, daha önce de kısmen belirtildiği gibi Aziz Augustinus, Pelagius'a karşı çok sert mücadeleye girişmiştir. Hatta onun Pelagius'un fikirlerine karşı on beş civarında risale şeklinde reddiye yazdığı da ifade edilmektedir.²⁰⁸

Sonuçta Pelagius ve fikirlerinden oluşan Pelagianizm, büyük baskı ve caydırmalarla sindirilmiştir. O, daha sonraları toplanan birkaç konsille aforoz edilmiş, eserleri de yasaklanmak ve yakılmak suretiyle yok edilmiştir.²⁰⁹ Bu açıdan Pelagius ve Pelagiusçuluk hakkındaki bilgiler sınırlı kalmıştır. Ancak Pelagius'un asli günahı reddetmesiyle Kilise tedbir almış ve asli günahı sistemleştirerek yerleştirmiştir. Tıpkı Marcion'un İncilleri reddetmesiyle İncillerin Kilise tarafından şekle sokulup resmi olarak yerleştirmesi gibi.

---

²⁰⁶ “Pelagius”,FileDocuments20, <http://www.uluhlismekoeln.de/geneldusuncetarihi/Pelagius.htm>, 27.08.2007.

²⁰⁷ LAK, c. 3, s. 124; Eliade, *DİDT*, c. 3, s. 57–88; Mehl, *agm*, s. 189–190.

²⁰⁸ Mohr, c.5, s.206–207; Eliade, *TEOR*, s.523.

²⁰⁹ Eliade, *TEOR*, s. 524; LAK, c. 3, s. 124.

3. Pelagius Sonrası Dönem

Görüldüğü gibi asli günah ile ilgili anlaşmazlıklar ve karşıt fikirler Pelagius'tan önce de vardı, fakat Pelagius zamanında oldukça belirginleşmiş ve Pelagius'tan sonra da devam etmiştir. Pelagius sonrasında onun fikirleri, başta öğrencisi Calestius²¹⁰ olmak üzere Julians ve Aeclanum gibi zamanın ileri gelen piskopos ve din adamları tarafından savunulmuş, geliştirilmiş ve yaşatılmıştır. Ancak bu konudaki bir takım dokümanları ve teolojik tartışmaları içeren yazıların Konstantinus ve Augustinus'un çabaları ile kaybolduğu ve yok edildiği ifade edilmektedir.²¹¹

Papalık, Pelagianizm'i devam ettirenlere karşı da sert tedbirler almıştır. 419 ve sonrasında bir emirname ile bu fikri savunanların cezalandırılacağı duyurulmuştur. Bunun neticesinde Pelagius ve Pelagianizm'i savunan bazı Patrik, Piskopos ve din adamlarının görevli olduklarını gösteren belgeleri dahi ellerinden alınmıştır. Ayrıca bunların sürgün edilmesine karar verilmiş ve bu karar uygulanmıştır. Buna rağmen başta Julian olmak üzere bazı piskoposlar cesaretle bu fikri savunmaya devam etmişlerdir. Hatta Julian, Augustinus'un üzerine giderek onun hem ilmi açıdan haksız hem de tartışmadan kaçan biri olduğunu ilan etmiştir. Bir ara Julian ile Augustinus'un özellikle çocukların günahsızlığı konusunda uzaktan uzağa yazılı olarak restleştikleri dahi bilinmektedir. Bu durum Augustinus'un 430'daki ölümüne kadar sürmüştür. Bundan sonra asli günah karşıtlarına karşı daha da baskıcı olan Piskoposlar işi ele almışlardır. Bunun üzerine Pelagianist görüşü savunan bazı Piskoposların, Pelagianizm'in biraz yumuşatılmış şekli olan "Semi Pelagianizm" ile bu fikri yaşatmaya çalıştıkları görülmektedir. Ancak Papa Coelestinus, 15 Mayıs 431'de bir bildiri yayınlarak baskıcı piskoposların yolundan gitmiş ve bu bildiride Augustinus'un görüşlerine hücum edilmesini de yasaklamıştır.

Bundan sonra Semi Pelagianistlerin de mahkûm edildiği görülmektedir. Sonraki Papa Sixtus III, eski bir arkadaşı olan Pelagius'tan dolayı geçici de olsa Pelagianistlerin güvenini kazanmıştır. Bu esnada papa değişmiş ve yeni Papa Bonifatius ile eski hukuku

---

²¹⁰ Pelagianizm konusunda en çok mücadele eden ve Pelagiusla birlikte konsillerde mahkûm ve afroz edilen Piskopos. Gündüz, *Sözlük*, s.78–79.

²¹¹ *LFTK*, c.8, s.7.

olan Calestius, kendilerine ılımlı bakılacağını düşünerek yanlarına Julianı da alarak Roma'ya gitmişlerdir. Ancak Roma'ya vardıklarında tam bir hayal kırıklığına uğramışlar, takipten korkan en yakın arkadaşları dahi onlarla ilgilenmemiş ve korkudan onlara yardım edememişlerdir. 431'deki Efes Konsili'nde tekrar mahkûm edilmiş olan Calestius ve arkadaşlarının 435–437 yıllarındaki çabaları da sonuçsuz kalmıştır. Ancak sonra bundan Pavlus'un fikirlerinin savunucusu olan ve daha da sertleşen Augustinusçu taraf, papalığı tamamen yanına almış ve 473'de piskopos Lucidius önderliğinde Pelagianistlere karşı sert bir dogma oluşturmuştur. 473'ten sonra o zamanki Papa Gelasius I tarafından, Augustinus'un şekillendirdiği asli günah ve diğer konuları içeren ve aslında Pavlus'a ait olan öğreti bütün Kiliseler'de zorunlu hale getirilmiştir. 520'lerde Papa Hormidos zamanında aynı öğreti desteklenmeye devam edilmiş ve artık her yerde Kilise öğretisinin dışında kabul edilen Pelagianizm dışlanmış. 529'daki Orange (Araunica) Konsili'nde tekrar gözden geçirilen ve Pelagianizm karşıtı görüşleri içeren öğreti tekrar onaylanmıştır. Buna Piskopos Caesarius da destek vermiştir. Ancak burada Caesarius, çocukların vaftiz edilmesinden kastın Tanrı'nın lütfunu hak etmelerini sağlamak olduğunu söylemiştir. Bu konsilde ayrıca onaylanan öğretiye inanmanın şart olduğu kayda geçirilmiş ve bu, o zamanki Papa Bonifatius II tarafından da onaylanmıştır.²¹²

Asli günaha ve bu konuda İncillerin yanlış bilgilerle doldurulduğuna inananlar ve bunu dillendirilenler, tarihin akışı içerisinde Kilise tarafından en ağır şekilde cezalandırılmışlardır. Bilhassa İ.S. 380–1400 yılları arasında bu yaptırımlar çok şiddetlenmiştir. Nitekim Manikis Fırkası liderlerinden Faseş, bu tür itirazından dolayı yakılarak öldürülmekten kurtulamamıştır.²¹³

Asli günah inancına karşı olanların ikna olmadıkları konuları mantıklı tespitlerle dile getirmiş oldukları görülmektedir. Ancak bunlardan bir kısmı Kilise tarafından acımasızca cezalandırılmaktan da kurtulamamışlardır. İsa'nın asli günahtan kurtuluşu için Tanrı tarafından kaderle kurgulanarak haça gerdirildiği, öldürüldüğü ve diriltildiği daima inanılması gereken bir husus olarak anlatılagelmiştir. Orta çağda Sicilya'da

---

²¹² Müler, *age*, c.26, s.180–182.

²¹³ Geniş bilgi için bkz. Baytan, Enver, *age*, s. 10–11; Özakıncı, Cengiz, *age*, s. 150 – 180.

Papaz olan **Anselmo Turmeda**, buna karşın şöyle demiştir: **“Bu kadar ıstıraplı, dikenler içerisinde çivilenerek çarmıhla eziyet edilen kişi, bizi günahlarımızdan kurtaracak güçte olsaydı önce kendini kurtarmalı değimliydi?** Onun ulviyeti o esnada nereye gitti? Niçin İsa, “Peygamberler ancak kendi şehrinde kıymetsizdir”²¹⁴ diye sitem etti, neden çarmıhta “Tanrım Tanrım, beni neden terk ettin” diyerek isyan içeren sözler sarfetti? Bütün bunlar asli günah karşıtlarına göre izahı ve inanılması güç beyhude hususlardır.”²¹⁵

Erasmus (1466–1536), asli günahı asırlar sonra tartışanlardandır. Ayrıca insanın özgür iradesi konusu ile temelde iyi yaratıldığı konuları da tartışılmış ve özellikle bunlar, kısmen Pelagius’a yakın görüş beyan etmişlerdir. Nitekim bu konuların tekrar tartışılması, “Pelagianizm hortladı” denilerek tepki toplamış ve neticede bu durum Trent Konsili’nin toplanmasına sebep olmuştur. Bu konsilde konu katı dogma ve kredo halini almıştır.²¹⁶ Erasmus sslında tam olarak Pelagius gibi düşünmemesine rağmen akılcı ve mantıklı görüşleri ile Kilise’yi tedirgin etmiştir. Özellikle insanın özgürlüğü ve özgür irade konusundaki görüşleri nedeniyle tedirgin etmiş ve bu sebeple de kendisine Pelagius’un fikirlerini yeniden canladırın adam gözüyle bakılmıştır.²¹⁷

Erasmus da Âdem’in Tanrı’nın emrine karşı gelip günah işleyerek sonraki nesillere kötü örnek olduğunu söylemiş, fakat asli günah konusunda Pelagius’a daha yakın görüş sergilemiştir. Hatta ona göre İsa’dan sonra asli günah tamamen yok olmuştur. Ondan sonra miras günahıtan söz etmek yanlıştır. Âdem’in günahı kişiseldir ve yeni doğan her çocuk günahsızdır. Zira Erasmus’a göre günah, akli başında olanların sorumlu olduğu şeydir.²¹⁸

Diğer taraftan M. Luther, asli günah dogmasının Hıristiyan teolojisinin belkemiği olduğunu söylemiş, Pavlus-Augustinus anlayışına fazla uzak durmamış, fakat

---

²¹⁴ *Matta, 13/57.*

²¹⁵ *Turmeda, age, s.75–77.*

²¹⁶ *Batuk, age, s.76.*

²¹⁷ *Batuk, s.363–364.*

²¹⁸ *Batuk, s.164–170.*

yine de bu inancın Hıristiyanlığın en karanlık, ifade edilmesi en derin bir bilmece ve inanç bakımından anlaşılması en zor konusu olduğunu belirtmekten de kendini alamamıştır. O, buradan hareketle asli günaha itiraz edenleri akılsızlıkla suçlamanın doğru olmadığını da söylemiştir. Zira ona göre kimseye günah konusundaki miras durumunu isteyip istemediği sorulmamıştır. Bu zoraki bir ilişki olmuştur. Kimse başkasının ölümünden sorumlu tutulamaz. Ayrıca Luther'e göre burada daha önemli bir tespit de şudur: Bu durum normal düşünme safhasını tıkamış, herkesin özgürlüğünü tehdit etmiş, özgür anlayış, inanış ve düşünceyi de yanıltmıştır.²¹⁹ 1694–1768 yıllarında yaşamış bilgin ve teolog Hermann Samuel Reimerus da asli günah ile ilgili birtakım belirsizlikleri dile getirerek karşı fikirlerini bazı sorularla ortaya koymuştur. Bu konuda başka başlıklar altında ayrıca bilgi verilmiştir.²²⁰

İmmanuel Kant da asli günah konusundaki bazı itiraz ve çekincelerini ortaya koyduktan sonra kimsenin kendi isteği ile cennetten çıkmayı hedef edinemeyeceğini söylemiş ve ilk insanın zorda kalarak, bilgisizlikten ya da yanlış bilgiden bu günahı işlediğine işaret etmiştir. Ayrıca o, ilk insanın bunu yapmak zorunda olduğundan acınacak durumda bulunduğunu dile getirmiştir. Hatta Kant, asli günahı Morbus hastalığına benzetmiştir. Yani ona göre bu, kurtuluşu olmayan ölümcül bir hastalıktır.²²¹

Kierkegaard'a göre (1813–1855) asli günah, İncil'in insanlığa sunduğu en esrarlı, en anlaşılmaz ve halledilmez bir problemdir. Ona göre bu var oluşsal bir sorun olarak ortadadır. Asli günahın başlangıcı konusunda da bir paradoks ve skandal söz konusudur. İnsanın hayatı boyunca böyle bir günah duygusuyla yaşaması önemli bir hadisedir.²²² Kierkegaard'a göre aynı zamanda asli günah, insanın yasağa karşı uyanan merakının beraberinde getirdiği kaygı ile imanı bırakıp günah işlemesidir. Asli günah, insanla var olan bir hayat formudur. Burada Kierkegaard, Pelagius'a yakın bir görüş ortaya koyarak, "Âdem insan için sadece bir günah işleme örneğidir." Demiştir.

---

²¹⁹ Jungel, *age*, s.101; Ayrıca bkz. Freund G., *Sünde im Erbe*.

²²⁰ Aydın, Mahmut, *Tarihsel İsa*, s.25.

²²¹ Freund, *age*, s.18–26; Jungel, *age*, s. 101–106.

²²² Batu, Hüseyin, s. 37–52,

²²³ Yani ona göre de ilk günahı Âdem işlemiştir ancak bu, onun sonrakilere kötü örnek teşkil eden bir davranışıdır. Yoksa kalıtımsal olarak günahkâr doğma olayı yoktur.

Göthe ise asli günahın anlaşılmasını farklı bir tarzda, şu sözlerle ortaya koymaya çalışmıştır: “Sen babalarından, atalarından ne mirası aldın. Miras aldığın şey nedir? Şayet insanın kendisine irsi olarak asli günah verilmek zorunluluğu var idiyse, o zaman insanın Tat Sünde’si (Aktüel Günahı) olmamalıydı. Kişi sonradan kendine ait olan günahları edinmemeliydi. İnsan bu durumda iki kanaldan günahlı yapılmış olmadı mı?” Yine Göthe, ileri sürdüğü şu ifadelerle asli günahı sorgulamıştır: “Günahkâr, günahının nasıl olabileceğini, muhtevasını, günahıtan sonraki durumunun nasıl olacağını hesabını nasıl yapabilir? Miras olan günah benim suçumsa bundan nasıl kurtulabilirim? Şayet günah asli günahsa, kalıtımla gelmişse günahkârın suçlu olduğundan nasıl söz edilebilir? En azından bu tür miras günah anlayışının hak hukukla bağdaştırılması gerekmez miydi? Bu nasıl olabilecek? Bunu tanımalı ve nasıl kabul ettiğimizi de bilmeli değimliydik”? Nitekim yukarıda adı geçen Samuel Reimerus da asli günahı insanın tabiatını zehirleyen salgın hastalık gibi görmüştür. ²²⁴

Bart’ın hem insanın özgür iradesine vurgu yapması ve eylemlerinden sorumlu olduğunu söylemesi hem de Tanrı’nın takdirinin ve lütfunun olmazsa olmaz olduğunu savunması, bazı araştırmacılara göre bir çelişki gibi gözükse de ²²⁵ söylenildiği gibi aslında burada onun iki görüşü telif etme çabası olduğu aşikârdır. Augustinus ile Pelagius’a ait iki görüş arasında sentez yapmaya çalışan Bart, iki görüşü karşılaştırırken özgür irade, model olma ve ilk günah konusunda Pelagius’a yakın dururken; Tanrı kurgusu, kader ve Tanrı lütfu konularında Augustinus’a yakın durmaktadır. ²²⁶ Zira onun, günahı özgür olarak işleyen insanın af için Tanrı’nın lütfuna muhtaç olduğunu söylemesi, hem mantıklı gözükmekte hem de Pelagius’un Tanrı lütfunun kurtuluşa yardımcı bir unsur olduğu tezine de uygun düşmektedir. ²²⁷

---

²²³ Batuk, age, 239.

²²⁴ Aydın, Mahmut, Tarihsel İsa, s.25–26.

²²⁵ Batuk, s.251.

²²⁶ Batuk, s.250–251.

²²⁷ Bart, age, s. 166–167.

Ünlü Hıristiyan teolog ve bilim adamı İsviçreli Hans Küng de, Hıristiyanlık inancına sokulan asli günah dâhil birtakım inanç yapılarını ve anlaşılmazlıkları gündeme getirmiş, Papa'nın yanılmazlığı kredosunun ise bardağı taşıran en uç olumsuzluk olduğunu ifade etmiş olması da önemlidir. Bu konudaki yazı ve görüşleri nedeniyle ilk asırlar ve orta çağda olduğu gibi Vatikan tarafından aforoz edilmiş, hatta Kilise'ye bağlı üniversitelerdeki kürsülerden ve hocalıklarından da uzaklaştırılmıştır.²²⁸

Hıristiyan teolog ve bilim adamı Jansen, asli günahın anlaşılmazlığı ve karmaşıklığı ile yanlışlığına işaret için şunları söylemek zorunda kalmıştır: “Asli günah, insanın tabiatını öyle derinden bozmuştur ki, doğuştan olan her şeyin tamamen kötü olduğu anlayışına sebep olmuştur.”²²⁹

Günümüz Hıristiyan teologlarının önde gelen isimlerinden birisi olan Richard P. McBrien, asli günahın hala tam anlaşılammış bir problem olarak ortada durduğunu söylemektedir. Hatta bu görüşünü “Bir kişi gerçekte başkasının işlediği suç yüzünden nasıl suçlu olabilir?” şeklindeki sorusu ile açığa vurmuştur. McBrien, asli günah anlayışının devam eden bir problem olduğunun en açık göstergesi olarak, çağdaş Katolik teoloji üzerine çalışan teologların bu konuyu hiç ele almamaya, gözden uzak tutmaya, yokmuş gibi davranmaya çaba sarf etmelerini göstermektedir. Hatta Protestan teolojisinde bu problemin hiç ele alınmamaya çalışıldığını söylemektedir. Bu tür durumların Hıristiyan dünyası insanını dinsizleştirdiği, hatta mezhebi bölünmelere sebep olduğu da söylenmektedir.²³⁰ Yine McBrien, Karl Rahner gibi bir kısım uzman Hıristiyan teologunun da asli günahı yalnızca ilk insanın günahkâr bir davranışı olarak görmeye meyilli olduklarını, kolektif bir suç inancı olarak görülmesini reddettiklerini

---

²²⁸ Aydın, Mahmut, *Tarihsel İsa*, s.56–57.

²²⁹ Güngör, *age*, s. 28–31.

²³⁰ Hatta zaman içerisinde, bir takım mezhep, fikir ve akımlar şeklinde de olsa asli günah karşıtları türemeye devam etmiştir. Polygenizm akımı da, bunlardan birisidir. Bunların anlayışına göre; asli günah zaten mümkün değildir. Vuku da bulmamıştır. Bunun yanında insanlık, tek bir insandan da türememiş, birçok insanlardan türemiştir. Kılıç, *age*, s.99–100.

söylemektedir. Şimdilerde Hıristiyanlık dünyasında asli günah anlayışı, Pavlus ve Augustinus'un ima ettikleri kadar evrensel bir suç olarak görülmemektedir.²³¹

Amerika'daki İsa Okulu üyelerinin araştırmaları hakkında daha önceden bilgi vermiştik. Asli günah ve diğer inanç konularını da kapsadığı için orada değindiğimiz bir sonucu burada tekrar vermek yerinde olacaktır. Onların araştırmalarına göre İncil yazarları İsa'yı, Hıristiyanların inanmak zorunda oldukları şeyleri tasdik edici konumuna getirmişlerdir. Yani yalanlarını tasdik ettirici olarak kullanmışlardır.²³²

İçinde bulunduğumuz yüzyılda özellikle kaynakların belirttiği son elli yılın bazı bilim adamları ve teologları, Pelagianizm'in haksız yere, ilmi ve dini dayanaktan uzak olarak reddedildiğini söylemektedirler. Onlara göre bu akım Kuzey Afrikalı Piskoposlar ve Roma Katolik Kilisesi tarafında irdelenmeden gözden düşürülmüştür. Ayrıca bu teologlar aslında Pelagius ve Pelagianistlerin, o ilk zamanlar için Hıristiyanlık prensiplerini ilmi temelde tartıştıklarının görülmesi gerektiğini ifade etmektedirler.²³³

B. Asli Günah Karşıtı Görüşlerin Durumu

1. Asli Günah Konusunda Pavlus-Pelagius Arasındaki Görüş Farkı

Pavlus'un görüşleri doğrultusunda hareket eden ve onun görüşlerini daha sistematik hale getiren Augustinus'un görüşü ile Pavlus'un mektuplarındaki bazı konuları tenkit ederek ve yeniden yorumlayarak düşüncelerini ortaya koyan Pelagius'un görüşleri arasında ciddi farklar bulunmaktadır. Pavlus'un görüşlerinin temsilcisi olarak gördüğümüz Augustinus'un ile Pelagius'un görüşlerinin karşılaştırılmasında aşağıdaki farklılıklar ortaya çıkmaktadır:

Pavlus'un fikrini savunan Augustinus (354–430), önceleri Maniheist idi. Bu yüzden görüşlerinde Maniheist etkilerin olduğu teologlarca da kabul edilmektedir. Ancak Aziz Ambrosi'nin etkisinde kalarak Roma'da Hıristiyan olup yeni dine girdiği, sonra da Kuzey Afrika'ya gittiği ve orada hem bilgisinde derinleştiği hem de görüşlerini ortaya koyduğu ifade edilmektedir. Bu arada Pelagius ve öğrencisi Calestius'a karşı

---

²³¹ Mc Brien, Richard P, *Catholicism*, New York 1980, s.162–165.

²³² Aydın, Mahmut, *Tarihsel İsa*, s.130–131

²³³ Müler, *age*, c.26, s.182–183.

ilahi lütuf, tam özgür olmayan irade ve asli günah-kader konularında görüşlerini yazıya döktüğü bilinmektedir.²³⁴

Augustinus'a göre Hıristiyanlık'ta günahsızlar vardır. Meryem, Mesih'e, hiçbir cinsel arzu duymadan ve aralarında cinsel birleşme gerçekleşmeden Kutsal Ruh aracılığı ile hamile kalmıştır. Bu durum Âdem'den beri süregelen, insanların üreme tarzının dışında ve farklı bir yolla olduğu için Mesih'in doğumu günahın nesilden nesile intikaklı kesintiye uğratmıştır. Yani bir anlamda bütün insanlar Âdem'in, azalarında yaratılmış iken Mesih özel yaratılmıştır. Bu sebepten o günahsızdır. Bu halde günahsız yaratılmış olmasına rağmen, günahkâr bedene benzerliği sebebiyle kendini onları temizlemeye adanmış ve gönüllü kurban olmuştur. Böylece Mesih İsa, kendi ölümüyle ölümü de öldürmüştür.²³⁵ Ona göre Mesih'in inkarne olarak çarmıhta ölümü, insanlar tarafından taşınan günah zincirini parçalamıştır. Ancak bu da bütün insanlığın kurtuluşuna yetmemiş ve bu nedenle geride kalanlar vaftizle kurtulmuş olacaktırlar.

Augustinus'a göre İsa'dan öncekilerin bir kısmı da kurtulacaklardır. Ancak bu, Tanrı inayeti ile olacaktır. Bunlar da Mesih'in geleceğine inanan ve onunla kurtuluşu iman eden İsraili din adamları ve peygamberlerdir.²³⁶ Ona göre günahkâr Âdem'in karşısında günahsız İsa, günahkâr Havva'nın karşısında da günahsız Meryem vardır. Bu açıdan İsa Mesih II. Âdem, Meryem de II. Havva'dır. İnsanlar, günahkârlık ve temizlik örneğini bunlarda görmüş ve bu ikisini örnek almıştır.²³⁷

Augustinus'a göre özgür irade Âdem'in günahından sonra ortadan yok olmuştur. Ancak insanın yaratılışı ve cennetten düşüşü esnasında vardır ve insanın kötülüğü seçip düşmesiyle kaybolmuştur. İrade, bundan sonra insanın güdümünden çıkmıştır. Yani insanın iyiyi ve kötüyü seçme yetisi kalmamıştır. Hep kötülükte yaşamaktadır. Bu

---

²³⁴ Gündüz, *Sözlük*, s. 49.

²³⁵ Batuk, age, 115–116.

²³⁶ Batuk, s.117.

²³⁷ Batuk, s.132.

sebeple günah vardır ve asli günah olarak her yeri kaplamıştır. İradeler de artık bu günah ve kötülüğün esaretindedir. Bundan da insan kendi iradesiyle kurtulamaz.²³⁸

Augustinus, Tanrı'nın lütfunu kurtuluş için ön şart olarak görmektedir. Bu kurtuluş insani çaba ile elde edilemez. Buna sadece Tanrı yetkilidir. Tanrı, bazı kimseleri merhametiyle lutfedip inayeti ile kurtarıırken, bazılarını da günah ile baş başa ve günah içerisinde bırakabilir.²³⁹ Augustinus asli günaha sebep olan itaatsizliğin, işlenen suçun, kötülüğün ve asli günahın kader olduğunu savunur. Bu açıdan İsa Mesih'in gelişi, çarmıhta kendini feda edişi, dirilişi vb. olaylar, Bart'ın da dediği gibi, Tanrı'nın insan hayatındaki olumlu ya da olumsuz her şeyi baştan belirlemesinden ibarettir. Bart'a göre burada insanın özgürlüğü sorunu elbetteki vardır. Çünkü bu olaylar zincirinin oluşumu konusunda, insanın elinde bir şey yoktur. Augustinus'a göre kadın, yaratılıştan ikincildir. Kadın, erkeğin cinsel, seks ve üreme ihtiyacı için vardır. Erkekten aşağıda yaratılmıştır. Hatta one göre kadın, Âdem'e günahı işletip düşüşe sebep olunca köleliğe kadar da düşmüştür.²⁴⁰

Pelagius ise kişinin lanete uğramasının sebebi olarak özgür iradesiyle kendi yaptıkları eylemleri göstermekte ve burada her şeyin tamamen bir Tanrı kurgusu ya da kader olmadığına işaret etmektedir. Yani ona göre insan, hür iradesiyle günah işleyerek kötü; iyilik yaparak da ahlaklı olabilir. Burada insanın iradesini yok saymak başta insanı kusursuz ve iyi olarak yaratan ve adil olan Tanrı anlayışına ters düşer. İnsan Tanrı lütfu olmadan da iyilik yaparak, hem kötülüklerden kurtulabilir hem de Tanrı'ya kendini affettirebilir. Pelagius'a göre insanlar, Âdem'in günahını taklit ettikleri ve onun yaptığının benzerini yaptıkları için kötüleştirmişlerdir. Yoksa insanlar, Âdem'in günahının doğuştan intikali ile kötüleştirmemişlerdir. Bu bakımdan ona göre Âdem, kötü model olmaktan öte bir fonksiyona sahip değildir.²⁴¹

Pelagius'un görüşleri doğrultusunda Pavlus ve Augustinus'a asırlardır tartışılan şu sorular sorulmuştur:

---

²³⁸ Batuk, age, 120.

²³⁹ Batuk, s.123.

²⁴⁰ Batuk, s.130–134.

²⁴¹ Batuk, s.250.

Çocuklar günahkâr mıdır değil midir?

Ölen çocuklar günahkâr mı öldüler, kayıp mı oldular, yoksa kurtuldular mı?

Âdem'in düşüşünün insan nesli üzerindeki etkisi nedir?

İnsanlar ruhsal ve ahlaksal olarak bozulmuşlar mıdır?

İsa'dan önceki çocukların durumu nedir?

İnsanlar, Âdem'in başta işlediği günahtan dolayı ahlaki ve ruhi açılardan bozulmuşlar mıdır?

İlk günah, istemli bir hareket mi, irsi bir kusur mu, kader mi yoksa kişisel karakterin bir hatası sonucu mudur?

Tanrı lütfu kurtuluş için şart mıdır?

Kurtuluşa Tanrı lütfunun rolü ne kadardır, insanın rolü ne kadardır?

Tanrı tarafından önceden sadece belli kişilerin (İsa ve Meryem gibi) kurtuluşu mu belirlenmiştir?

Bütün bunları dua, vaaz, inanç ve ibadeti ne kadar etkilemektedir? ²⁴² Pelagius, bütün bu sorularına tatmin edici bir cevap alamamıştır. Zira Augustinus ile karşılıklı oturup teologlar ve ilim adamlarının şahitliğinde tartışmamıştır. Nitekim Pelagius ve Augustinus arasındaki Polemikler konusunda hem ikisini bazı noktalarda buluşturan hem de bazı konularda Pelagius'a ve bazı konularda da Augustinus'a, daha doğrusu Pavlus'a yakın görüşlerle ilgili olarak asırlarca çok şey söylenmiş; ²⁴³ ancak Pelagius, bütün bu görüşlerini Augustinus'a sadece mektuplarıyla cevap olarak bildirebilmiştir. Zira Augustinus'un, karşılaşmak istememesi sonucu, bir araya gelip asli günah, özgür irade ve diğer konularda ki görüşlerini yukarıda da belirtildiği gibi tartışmamıştır. ²⁴⁴

2. Asli Günah ile İlgili Şüpheler

---

²⁴² *Augustine-Pelagius*, *Patristik çağda ilahiyat gelişmeleri, Anlatılmayanlar*. <http://www.kutsal-kitap.net/index.html>, *Chatolic Encyclopedia- Ghurch Fathers*, 07.02.2006.

²⁴³ Daha geniş bilgi için bkz, Luther, *age*.

²⁴⁴ Rees, B.R., *"Pelagius Thought" The Letters of Pelagius and his Followers*, <http://www.pelagius-augustinus>, 17.12.2007.

Asli günaha şüphe ile bakanlar, şu tezleri ileri sürmektedirler:

1-Tevrat'ta Âdem'e "İyi ile kötüyü bilme ağacından yersen öleceksin "dendiği; ancak Âdem'in bu ağaçtan yediği halde ölmediği görülünce bunun, "ölümlü olacaksın" şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade eden teologlar vardır. Aquinas da bunlardan birisidir. ²⁴⁵ Ancak bu yorumun, asli günah ve onun suçsuz nesillere kan yoluyla geçtiği anlayışındaki şüpheyi gidermesi, mümkün görünmemektedir.

2-Buna karşın Aquinas, "Şayet çocuklar günahlı doğmasaydı yeni doğan çocukların vaftiz ile ilk günahı kurtarılması istenmezdi" diyerek asli günahın Âdem'den kan yoluyla küçük çocuklara da geçtiğine vaftiz isteğini delil gösterirken ²⁴⁶ vaftizin de onun gibi düşünenler tarafından bu sebeple uyarlandığını görmezlikten gelmektedir. Nitekim bu şekilde anlaşılan vaftizin kaynağı, Tanrı ve İsa Mesih değildir. Hatta Aquinas, bir taraftan kör olarak doğanın körlüğü sebebiyle suçlanamayacağını söylerken; diğer taraftan da doğuştan Âdem'in suçunda ve günahında hiçbir iradi dahli olmayan çocukların, sırf Âdem ile insanlık ortak yönü sebebiyle ilk günaha sahip olduğunu söyleyebilmektedir. ²⁴⁷

3-Aquinas'a göre, asli günahın sadece erkekteki güçten geçmektedir. Havva yasağı çiğnemesine rağmen Âdem iyiliği ve kötülüğü bilme ağacından yemeseydi ve böylece yasağı çiğnemeseydi Havva'dan sonraki nesle kan yoluyla günah geçmezdi. Yani insanlık günahlı doğmazdı. ²⁴⁸ Bu görüşün karşısındakiler ise "İlk günah sonraki nesillere kan yoluyla geçiyor da anne ve babanın işledikleri diğer günahlar neden geçmiyor" diye sordukların da tatmin edici bir cevap alamamaktadırlar.

4- Asli günahın kader ya da alın yazısı olduğu Hıristiyanlıkla ilgili birçok kaynakta mevcut iken, bazen aynı veya diğer başka kaynakta ve yine bu dinin bir kısım kaynaklarında asli günahın, Âdem'in kendi iradesiyle olduğu da belirtilmiş olduğu bilinmektedir. Hıristiyan teologların birçoğu, bu konuda farklı farklı söylemlerle aynı

---

²⁴⁵ Tarakcı, age, s.166.

²⁴⁶ Tarakcı, 167.

²⁴⁷ Tarakcı, 168.

²⁴⁸ Tarakcı, 169.

çelişkili duruma düşen fikirler içerisindedirler. Hatta bazıları, bu konuda oldukça şüphe içerisindedirler ki şu ifadeleri kullanmaktan kendilerini alamamışlardır; “İnsanın ilk günah yüzünden suçlu sayılıp cezalandırılması ve Tanrı katında yargılanmasının anlamı nedir? Bu hangi ölçülere göre yapılacaktır? Yani yargı günü alın yazısı gereği değildir, alın yazısı yargı gününün gereğidir”? Burada şu soruluyor ve bir sonuca varılıyor; “Suç önceden işleniyor da ceza neden sonradan verilsin? Bu durumda doğmadan birçok insan zaten baştan mahkûm edilmiş değil midir? Yine bu durumda yargı günü peşin hükümle mahkûm edilen insanın cezasının uygulanışından ibaret olmaktan başka nedir?”²⁴⁹

Bu konuda dünyaca ünlü Hıristiyan dinler tarihçisi Mircea Eliade, şu tespiti yapmaktadır; Asli günahın kader anlayışı ile Tanrı’ya bağlanmış olmasının “ Tanrı’nın bütün insanlığın mutluluğunu istediğini” belirten Hıristiyanlığın evrenselliğine ters düştüğü bir gerçektir. Bu ise, Pavlus’un etkisiyle Aziz Augustinus’un, Hıristiyanlığa zoraki soktuğu bir anlayıştır.²⁵⁰

5-Asli günahın kurtulmada ilahi inayet şart mıdır, destek midir? Şayet ilahi inayet sadece destekse ve insanın kendi kurtuluşunu sağlaması mümkünse, insanın günahının köklü olması düşünülemez. O zaman İsa Mesih’te kurtuluşun anlamı nedir? Tanrı, çarmıha neden gerek duymuştur? Gibi sorular ortaya atılmış; ancak Resmi Kilise Öğretisi, ilahi inayeti zorunlu görmeye ısrarlı olmuştur. Buna rağmen iyi iş işlemenin inayete götürdüğü de söylenmiştir. Elbette ki bu sorgulamalar ve şüpheli hükümler, bizleri çarmıhın ve ona sebep olan asli günahın da sorgulanmasına götürmektedir.²⁵¹

6- Asli günaha karşı düşüncede olanlar, asli günah varsa bunun İsa Mesih’te de olması gerektiğini, çünkü onun annesi Meryem’in de diğer insanlar gibi Âdem’in soyundan geldiğini söylemişlerdir. Ancak Aquinas ve onun gibi düşünenlerin, buna “Kutsal Ruh’un gücü ile İsa bu günahın kurtulmuştur”²⁵² gibi anlaşılmaz bir ifade ile cevap vermeleri tatmin edici bulunmamaktadır.

---

²⁴⁹ Dinler Tarihi Ans., c.2, s.55-59; Mat.5/1-12.

²⁵⁰ Eliade, *DİDT*, c. 3, s. 62.

²⁵¹ Mehl, *agm*, s. 105–108.

²⁵² Tarakcı, 170–171.

7-Asli günah, insanların doğasını bozdu ve insanlığa kötülük hâkim oldu denmektedir, ancak hayatı boyunca dürüst yaşayan ve hiç kötülük yapmayan insanların durumu nasıl açıklanabilir? Yine asli günahın kan yoluyla geçmediğini ve Âdem'i bağlayan bir günah olduğunu savunanlar günahın, insanın yaratılıştan irsi olarak alabileceği türden ve insan türünün temel özelliği olmayan bir şey olduğunu ve nesilden nesile geçmesinin imkânsız olduğunu da söylerler.²⁵³ Bunlar, bu tezleri ile aslında asli günahın kan yoluyla sonraki nesillere geçip de diğer günahların geçmediğini savunan Aquinas ve Augustinus gibilerini kendi tezleriyle vurmuş olmaktadır.

3. Asli Günah Konusuna İslamiyetin Bakışı

Hıristiyan teologlardan bir kısmı asli günaha kaynak ve delil olarak Kur'an-ı Kerim'den bazı ayetleri delil olarak öne sürmüşlerdir. Biz de bu sebeple bu konuyu kısaca ele almak durumundayız. Onlar asli günahın İslamdaki varlığına şu ayetleri delil göstermişlerdir: “Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin beraberce cennete yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşımayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zalimlerden olursunuz, dedik. Şeytan onların ayaklarını kaydırıp haddi aştırmak için içinde buldukları yerden (cennetten) çıkardı. Bunun üzerine; “Bir kısmınız diğerine düşman olarak ininiz, sizin için yeryüzünde bir müddet yerleşip yaşamak vardır,” dedik. Bu durum devam ederken Âdem, Rabbinden birtakım ilhamlar aldı ve derhal tövbe etti. Çünkü Allah tövbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır.²⁵⁴ (Âdem ile eşi) dediler ki; “Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik, bizi bağışlamaz, merhamet etmezsen kaybedenlerden oluruz.”²⁵⁵

Yine onlara göre asli günaha Kur'an'dan başka deliller de vardır: “Şeytan onun aklını karıştırıp, Ey Âdem sana sonsuzluk ağacının çökmeyecek bir saltanatını göstereyim mi? dedi. Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvesinden yediler. Birden ayıp yerleri görünürdü. Cennet yapraklarıyla örtmeye çalıştılar. Âdem Rabbine asi olup

---

²⁵³ Tarakcı, 173–174.

²⁵⁴ Bakara 35–37, A'raf, 19–22.

²⁵⁵ Araf, 23.

yolunu şaşırđı”²⁵⁶ Burada bir başka iddiaları da “Allah; ayetlerinde Âdem’i ve Havva’yı asi, günahkâr sayıp cennetten çıkardığını ifade etmektedir. Asli günahın böylece başladığı ortadayken Müslümanların aksini söylemeleri anlaşılmaz bir durumdur”²⁵⁷ şeklindeki sözlerdir. Ancak yine burada bu iddia sahiplerince Âdem ile Havva’nın tövbelerinin kabul edilip affedildiğı, temiz ve günahsız olarak peygamberlik vazifesinin verildiğı şeklindeki ayetlerin ²⁵⁸ görmezlikten gelindiğı de aşikârdır.

Burada dikkat çeken bir başka husus, asli günah yanlısı Hıristiyan teologların, ayetleri kendi istek ve arzuları doğrultusunda yorumlamak suretiyle asli günaha delil gösterme çabalarıdır. Zira onların verdiğı meal ile bizim baktığımız meal tam örtüşmemektedir. Bu konuyu bir de asli günahın alın yazısı, kader olduğunu ifade eden batıl kaynaklı dokümanlarla destekleyerek “İslamiyet’in de kader anlayışıyla asli günahı bahsetmesi, zaten kaçınılmazdı”²⁵⁹ gibi bir sonuca varmak istemektedirler. Ancak biz burada gerçek mealı vermeyi uygun bulduk.

Aslında Kur’an’da Âdem’in tabi olarak hata yaptığı, af dileyip zaman içerisinde affedildiğı, buna şeytanın onları saptırmasının sebep olduğu ifade edilmektedir. Ancak asli günaha bu durumu delil saymak, ancak Kur’an’daki diğeri ayetleri görmezlikten gelmekle mümkün olabilir. Çünkü diğeri bir kısım Batılı Hıristiyan teologu ise, İslam’ın, “her insanın doğuştan temiz olduğunu” ifade ederek asli günahı baştan reddettiğini söylemişlerdir.²⁶⁰ Ayrıca ferdi olan günahın asla başkasına yüklenemeyeceğini, hiç kimsenin bir başkasının günahını çekmesinin mümkün olmadığını, İsa’nın çarmıhta ölmediğini ifade eden ayetler nasıl değerlendirilecektir? Bunun yanında asli günaha kefarete olarak, Allah’ın, onun yerine onu ihbar edeni benzeterek hem İsa’yı Yahudilerden kurtardığını hem de onu ihbar edene ceza verdiğini, kıyamette bunu

---

²⁵⁶ *Taha 115–121,123; Hicr 34–38.*

²⁵⁷ *Cedid, Günah ve Bağış, s.21–21.*

²⁵⁸ *Taha 122.*

²⁵⁹ *Cedid, Günah ve bağış, s.10–11, 14–18.*

²⁶⁰ Tomlinson, *age*, s.9–15.

şahitleriyle birlikte görececeklerini ifade eden ayetler de ²⁶¹ burada görmezlikten gelinmiştir.

Ayrıca yasak ağacın ne olduğu, yenmesi yasak meyvenin türü de Kur'an ve hadiselerde belirtilmemiştir. Bu konuda tefsirlerde bulunan bilgiler diğer, dinlerin etkisiyle ortaya konan ve İsrailiyat kabilinden faraziyelerden ibarettir. Aynen kadının, erkeğin eğe kemiğinden yaratıldığı anlayışının da Yahudi kaynaklarından ²⁶² tarihin akışı içerisinde kaynaklarımıza geçtiği gibi.

İslam bilginlerinden Gazali de, asli günahı inanış haline getirenleri “Bu, Allah’la, peygamberine ve mümin velilerine karşı bilgisizlikten yapılmış büyük bir küstahlıktır”²⁶³ şeklindeki sözleriyle onları bilgisizlik ve cahillikle suçlamıştır. Yine Gazali şöyle bir önermeyle asli günah ve İsa’nın ilahlık anlayışının tutarsızlığını mantıki olarak reddetmiştir: “İsa haça gerildi diyelim. Haç’a gerilen ilah değildir. Öyleyse İsa’nın ilahlıkla bir ilgisi yoktur. “İlahi, beni niçin terk ettin” sözü de bunu ispatlamakta ve asli günahın temelsiz olduğu böylece anlaşılmaktadır. Kerim olan İsa, nefsi için feda ediyor ve bu aynı zamanda bir ilahi yazgı ise bu nasıl bir zulümdür? Bütün peygamberler ve evliyalar bu garipsenecek Haç-Çarmıh olayı ile mi günahattan, cehennemden kurtarıldılar? O zaman peygamberlerin ismet sıfatı ne olacak?”²⁶⁴ Gazali bu şekilde, asli günaha ve ondan kurtuluş hadisesinin anlamsızlığına vurgu yapmaktadır.

Yine Kur'an’da şeytanla insanoğlunun ilişkisi, çeşitli şekillerde ortaya konmakta, şeytanın Âdem’e secde etmemek suretiyle başlayan kıskançlığı ve insanoğlunun imtihanı kaybetmesi işlenmekte, sonraki nesillerin de bu tür konulardaki tavrını ayarlamada ışık tutucu bir yol izlenmektedir. Buna rağmen bazı İslam bilginleri

---

²⁶¹ *İsra 15, Enam 164, Zilzal 7–8, Nisa 157–159.*

²⁶² Tevrat’ta Tekvin 3/7–24 ayetlerde bu konu vardır. Buna karşın, Kur’anda kadının da; başta erkeğin yaratılmış olduğu aynı özden yaratıldığı belirtilmektedir. *Nisa 1*; Kutluer, İlhan, “İnsan”, *DİA*, c.22, s.322.

²⁶³ Gazali, *age*, s.42, 145.

²⁶⁴ Gazali, *age*, s. 141–145; Aydın, Mehmet, *Reddiyeler*, s.91–93.

tarafından, şeytanın cennete nasıl girdiği tartışması bile yapılmış ve şu ihtimaller üzerinde durulmuştur:

1- Hasan el Basri'ye göre: Şeytan cennete uzaktan vesvese vererek girmiştir.

2- Hasan el Horasani'ye göre: Cennet yeryüzündeydi. Şeytanla Âdem yeryüzünde karşılaşmışlar ve bu olay meydana gelmiştir. Ya da Şeytan cennetin kapısına giderek onları kapıda görünce bu vesveseyi vermiştir.

Müslüman kesimin gerçek olmayan, delile dayanmayan bu tarz söylemleri, Hıristiyan kesimin elini kuvvetlendirmektedir. Şöyle ki; onlar, asli günahın kader, alın yazısı olduğunu söylemektedirler. Bu tür söylemler de onları destekler mahiyettedir. Zira bu tür dayanaksız, delilsiz ve tutarsız söylemler, insanları “Ne yapıp yapıp şeytan mutlaka onları kandıracaktı” anlayışına götürebilir. Hâlbuki Kur'an'da bu konuda; günah işleme, hata yapma, tövbe etme, af dileme ve affedilme şeklinde bir incelik vardır. Bunların arka arkaya gelmesi oldukça önemlidir. Önceden çıplak olarak yaşayıp da bunu günah işleyince fark etmeleri, işledikleri günahın nesilden nesile geçişi konusu, hiçbir İslami veri ile desteklenemez.²⁶⁵

İslam bilginlerinin bir kısmı da adı geçen ayetlerdeki, Âdem ve Havva'nın asi oldukları tabirini, günah işledikleri şeklinde yorumlamışlar ve Âdem'in bunu yaptığında peygamber de olmadığını ifade etmişlerdir. Bu bilgilere göre, Âdem ve Havva'nın günahkârlıkları asla devam etmemiş, bunu isteyerek ve bilerek yapmamışlar, af dilemişler ve affedilmişlerdir. Hatta Arafat'ta affedildikleri, ya da affedildikten sonra yeryüzüne indirildikleri veya yeryüzünde bir bahçede yaşıyor oldukları gibi ihtimalleri de dile getirenler bulunmaktadır. Ayrıca bu bilginler Âdem'in sonradan peygamber olduğuna, bu sebeple de ilk günahın irsi olarak gelmesinin imkânsız olduğuna işaret etmişlerdir.²⁶⁶

Sonuçta İslami yaklaşımda asli günah ile ilgili yaygın anlayış; Âdem ile Havva'nın şeytanın kıskançlığı sonucu yine şeytanın tuzağına düşerek ve şeytana uyarak cennetten çıkarılmaları ve Allah tarafından tövbelerinin kabul edilmesi şeklinde

---

²⁶⁵ Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'anın Çağdaş Tefsiri*, İst. 1988–1991, c.1, s.62.

²⁶⁶ Bolay, *agm*, s.362; Tümer, “*Asli Günah*”, *DİA*, c.3, s. 4.

cereyan edip sonuçlanan bir durumdur. Ancak bu günah sadece onlara ait olup sonraki nesli bağlamamaktadır.²⁶⁷ Yine İslam, Yahudilik ve Hıristiyanlıkta olduğu gibi yalnız Havva'yı suçlu olarak görmez, aksine ikisini birden suçlu kabul eder. Netice itibariyle İslami anlayışa göre asli günah reddedilir ve her insan Âdem'in ilk hali gibi günahsız olarak doğar. Yani başlangıcımız tertemizdir.²⁶⁸

III. ASLİ GÜNAH'IN HIRİSTİYANLIK İNANÇ VE İBADETLERİNDEKİ YERİ

A. Asli Günah ve Hıristiyanlık İnanç Esasları İlişkisi

1. İnanç anlayışındaki yeri

Asli günahın Hıristiyan inancındaki yeri ile ilgili diğer maddelere geçmeden önce Hıristiyanlık inancındaki bazı noktalara ve inanç esaslarının başlangıcında asli günahın nasıl algılandığına bakmakta yarar vardır.

Hıristiyanlık inanç esaslarındaki karmaşıklık ve anlaşılmazlık elbetteki asli günaha da tesir etmiştir. Her şeyden önce İsa Tanrı mı? Tanrı oğlu mu? Peygamber mi, insan mı, değil mi? Yoksa insan suretinde gözükken ve bir senaryo neticesinde ortaya çıkıp çarmıh ve dirilişle yukarı çıkan Tanrı'nın ta kendisi mi? Meryem, Tanrı annesi mi, yoksa ifade edilen İsa çeşitlerinin herbirisinin annesi mi? İsa'nın babası kim? İncillerdeki bilgilerin ne kadarı Tanrı'ya ya da İsa'ya aittir? Bu arada Pavlus, bu inancın neresindedir? O kendini vahiyle hareket eden seçilmiş birisi olarak ifade ettiğine göre, asırlardır netleşmeyen inanç esasları ve ayrılıkları nereye konulacaktır?²⁶⁹ Bu türden sorular, bazı Hıristiyan teologları ve araştırmacıları tarafından henüz cevaplandırılmayan hususlar olarak görülmekte ve bunların cevabı beklenmektedir. Her şeye rağmen konumuzu doğrudan ilgilendiren husus, Âdem'in günahı ve İsa'nın konumudur. Çünkü Hıristiyanlıkta asli günah olmaksızın İsa Mesih anlamsız hale gelmekte, birçok inanç ve ibadet boşa çıkmaktadır.²⁷⁰

---

²⁶⁷Bkz. Demirci, Mehmet, “İçe Dönük Cihad”, *Mücadele, Tasavvuf, İlmî ve akademik araştırma dergisi*, yıl 8, sayı 19, Temmuz–Aralık 2007.

²⁶⁸ Tomlinson, *age*, s.9.

²⁶⁹ Clement, *Hırist. İlahiyatı*, s. 64–65.

²⁷⁰ Batuk, *age*, s. 25–26.

İnanca göre ilk önce Âdem ile Havva günah işlemişler, emre itaatsizlik etmişlerdir. Onların bu günahkârlığı, onlardan doğan sonraki nesilleri de günahlı yapmıştır. İnanç esasında Âdem ile Havva'nın günahı yüzünden insan soyunun günahkâr ve ölümlü kılındığı da hep dile getirilmektedir.²⁷¹ Yalnızca çarmıha gerilen İsa bütün günahlardan arınmış ve onun bedeni, günahkâr insan adına cezasını çekmiştir. Ancak İsa Mesih ile bir olanların, ölünce günahlarından kurtulabileceği de ifade edilmektedir.²⁷² Bu ise aslında Tanrı'nın insanlar için çizdiği yol haritası ve alın yazısının sonucudur. Bu, resmi Kilise ideolojisi, inancı ve anlayışıdır. Bunlar çelişkiler bölümünde ayrıca ele alınacaktır.

Diğer yandan İsa'nın konumu da asli günahı doğrudan ilgilendirmektedir. Bir taraftan Hıristiyanlık kaynaklarında ve dininde İsa'nın vaaz ve tebliğleri çok az yer tutarken, diğer taraftan da onun doğumu ve insanlığı asli günahı kurtarmak için geldiği şeklindeki gerekçesi çok önemli yer tutmaktadır. Bununla beraber İsa'nın hayatı, çarmıha gerilişi ve sebebi, dirilmesi, Tanrı'nın yanına oturması, kıyamete yakın tekrar yeryüzüne gelecek olması ve kendi yolunda gidenleri toplayıp, kötülüklerden kurtarıp Tanrı devletini kuracağı anlayış ve inancı Hıristiyanlık inancının temelini oluşturur. Bütün bu inanç yumağını tam anlayan, anladığını gösterip anlaşılır bir şekilde anlatan da henüz çıkmamıştır. Tabii olarak bu belirsizlik birçok inanç farklılığını ve mezhepleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Bu fitrata ve ilahi vahye aykırı anlaşılmalıklar, din adamlarının halkın isteğine göre, onları kaçırmamak, ürkütmemek için sürekli dini anlayış ve inançlarda değişikliğe gitmelerine sebep olmuştur.

Hıristiyanlık'da teslis inancının da asli günah inancıyla ilişkisi vardır. Baba Tanrı günahı nefret etse de engin sevgi ve merhametinin zenginliği ile ezelden bu yana günahı affı amaçlamıştır. Oğul, insan bedeni giyerek insanların günahı kurtuluşuna vesile olmuştur. İnsanların yerine ölen, onların yerine eziyet çeken İsa Mesih'tir.²⁷³

---

²⁷¹ Rom. 5/12-14.

²⁷² Rom. 6/2-4, DTA, c.2, s.57; Gerd, Mohn, *age*, s.270-275

²⁷³ Pfander, *age*, s. 45-46.

Kutsal Ruh ise, insanların asli günah ve günahtan kurtuluşu kabul etmelerini, günahlarından pişmanlık duymalarını, kurtarıcıya olan ihtiyacı kavrayabilmelerini sağlamak için Tanrı'nın kendi doğasından gönderdiği akım olarak ifade edilmektedir. Bunun yanında Mesih aracılığı olmadan Tanrı'ya ulaşmak mümkün değildir. Mesih'e iman ise günahların affi için şart ve gereklidir. Kutsal Ruh, Mesih ile sunulan ücretsiz bağış alabilmek ve gerekli olan tövbeyi anlatmak için Tanrı tarafından gönderilmiştir.²⁷⁴

2. Asli Günah'tan Kurtuluş (Satorioloji)

Pavlus'un teolojisinde satorioloji (kurtuluş), çok önemli bir yer tutar ve bu, onun mektuplarında ve düşüncesinde neredeyse fasılasız olarak bulunabilmektedir.²⁷⁵ Yani bu, insanın yaratılıştan kurtuluşa muhtaç olduğu anlayışıdır.²⁷⁶ Onun bu anlayışında da Yahudi arka planın varlığına işaret edilir.²⁷⁷ Nitekim Yahudilik'te de gelecek olan kurtarıcı beklentisi (ki onlar birçok peygamberi öldürecek kadar saptıkları ve kendilerini günahkâr saydıkları için İsa'nın gelmesine çok bel bağlamışlardı) inancı, Hıristiyanlıkta beklenen Mesih inancının özünü oluşturmaktadır. Bu, özellikle İsa'nın gelmesi esnasında son derece önemliydi. Hıristiyanlara göre İsa'nın Hz. Davud'un şehri Beytlehem'de doğmuş olması, özellikle ilk Hıristiyanlar için onun "Beklenen Mesih" olduğunu gösteren bir delil olarak kabul edilmiştir. Çünkü bu inanç, Yahudilerin Kurtarıcı Mesih'in Davud soyundan geleceğine dair beklentilerine dayanmaktaydı.²⁷⁸ Nitekim İncillerde İsa'nın şeceresi veriliyor ve bu şecere Hz. Davud'a, Hz. İbrahim'e kadar dayandırılıyordu. Bu da kurtuluşu sağlayacak Mesih'in, Davud soyundan olacağına dair inancı perçinleme çalışmasıydı.²⁷⁹ Bu arada İsa'nın Kutsal Ruh vasıtasıyla Bakire Meryem'den babasız olarak dünyaya geldiğini de savunmuşlardır.

---

²⁷⁴ Pfander, *age*, s.46–47.

²⁷⁵ *Kor I*, 2/12, *Kor II* 1/12, 11/4, *Rom* 5/5, 8/15.

²⁷⁶ Bultmann, *Theologie des Neuen Testament*, s.192–193.

²⁷⁷ Schnelle, s. 354–360.

²⁷⁸ Sofuoğlu, Cemal, *Kur'anı Merime ve Hadislere göre Hz. İsa ve Hıristiyanlık*, Ank.2000, s. 44–45; Pfander, *age*, s.4,10–11.

²⁷⁹ *Luka*, 3/23–28, *Mat*, 1/1–16; Harman, "İsa", *DİA*, c. 22, s.464–468.

Yani burada hem İsa'yı bir şecere ile Davud'a bağlamak hem de onun Kutsal Ruh vasıtasıyla babasız doğduğunu söylemek, aslında bir tutarsızlıktan başka bir şey değildir.

Pavlus öğretisine göre Tanrı, insanı günden kurtarmak ve doğruluğa sevk etmek için insana kurallar ve peygamberler göndermiştir. Bu da ters tepki yapmış ve bir işe yaramamıştır. Sonunda Tanrı, kendisi insan suretinde yeryüzüne inip insanın üzerindeki günahı kaldırmaya karar vermiştir.²⁸⁰ Bunun için Satorioloji kutsal metinlerin bel kemiği ve inancın olmazsa olmazlarından kabul edilmektedir. Nitekim İncillerden Yuhanna'nın 1/29 ayetinde dünyada günahla ikiliğin oluştuğu, günahın günahkârı esir aldığı, kurtuluş için İsa'nın gelmesinin şart olduğu, buna imanın da gerekli ve şart olduğu vurgulanır.²⁸¹

Bundan başka Pavlus'un da uğraşlarıyla, gökten yeryüzüne beşeri hayat sürmek ve sahip olduğu kurtarıcı özelliği ile kendine inananları kurtarmak için oğul Tanrı beklenmekteydi. Asli günahı, suçu kaldırmak için önceden Tanrı'nın birçok müdahalesi olmuş, ancak Yahudiler her defasında elçiyi öldürmüşlerdi. Tanrı da başarı için kendi cevherinden İsa'yı Bakire Meryem aracılığı ile göndermiş ve insanlığı kurtarmıştır.²⁸² Pavlus'un anlatımında inancın kanununa göre günahın altında mahvolan insan;²⁸³ ancak İsa Mesihin aracılığıyla Tanrı adaletine uğrar ve kurtulaşa erebilir.²⁸⁴ Bu açıdan her an bir kurtarıcı bekleniyordu. Bu anlayış, yanlış olarak İslam'a da İsa'nın kurtarıcı ve beklenen Mesih olarak kıyamete yakın üstelik kıyametin son alametlerinden biri olarak geleceği inancı şeklinde sokulmuştur.²⁸⁵

---

²⁸⁰ Aydın, F., *agTez*, s.202-204; Bu konularda ayrıca geniş bilgi için bkz. Wilckens, *EKK*, c.2,s.105-108; Batuk, s. 360-366.

²⁸¹ Ritter, *age*, c.10, s.600.

²⁸² Aydın, Mahmut, *agm*, *DAD*, sy. 28, s.68.

²⁸³ *Rom3/20*.

²⁸⁴ *Rom 1/16, 3/21-26, 5/1-10*.

²⁸⁵ *Dinler Tarihi Ans.*, c.2, s.53-57.

Yine Hıristiyanlık inancına göre Hz. Meryem'in eski nişanlısı Yusuf, hamile kalan Meryem'i koruyamadığına üzülüp onu kirlettiğini düşünürken ona bir melek görünmüş ve "Bu kızdan dolayı korkma, onun karnındaki bir başkasından değil, Kutsal Ruh'tan geliyor. O bir oğlan doğuracak" demiştir. Bunun üzerine Yusuf, bir kurtarıcı doğuracak olacağını duyduğu hamile kıza sahip çıkmaya devam etmiştir.²⁸⁶

Asli günahtan kurtuluş konusu, Hıristiyanlık kaynaklarında ve öğretisinde iki türlü işlenmektedir: **Birincisi**, Âdem'den gelen miras günahtan kurtulmak şarttır. Bu da İsa'nın çarmıhta kendini feda etmesiyle mümkün olmuştur. **İkincisi** ise İsa'dan sonrakilerin öldükten sonra ahiretteki kurtuluşlarıdır. Birincisi açıktır, yani asli günahtan İsa'nın çarmıhta kendini insanlık için feda etmesi. Ancak Hıristiyan amentüsüne göre İkincisi (yani öldükten sonraki kurtuluş), birincisine iman ile mümkündür. Yani İsa'nın haçta kendini fedası ile birinci kurtuluş gerçekleşmiştir. Buna inanan da ahirette kurtuluşa erecektir.²⁸⁷

Resmi Kilise Öğretisi Paulus'a dayanır ve bu doktrine göre asli günahtan kurtulmak Tanrı'nın inayeti olmadan mümkün değildir. Pavlus'a göre kurtuluş için Tanrı inayeti ve lütfu yanında vaftiz de gereklidir.²⁸⁸ Bunun için de Tanrı inayeti, oğlu İsa'yı gönderip kendini insanlığın günahı için çarmıhta feda etmesiyle gerçekleşmiştir. Yoksa tövbe ile kurtulmak imkânsızdır. Bu, "Kutsal Ruh'un yardım ve inayeti olmadan, tövbe bozguna uğramakla yüz yüzedir"²⁸⁹ sözüyle ortaya konmuştur. Yine kurtuluş inancına göre insanın asli günahtan sonra, yitirdiği cennete geri dönebilmesi ve insanın bu suçuyla kötü sonsuzluğa gitmesine, sevgi dolu Tanrı dayanmadığı için kendisi İsa Mesih'in şahsında insanlaşarak (inkarne olarak) bizzat kurtarma görevini almıştır. Bunu da ilk anda Âdem ile Havva'yı giydirecek yapmıştır.²⁹⁰

---

²⁸⁶ Yitik, Ali İhsan, *Kur'anı Kerime göre Hz. Meryem*, Ank. 2000, s.27–28; *Mat. 1/20–25, Luka, 1/39–56, Yakup 12/14.*

²⁸⁷ *Rom. 10/9–10,17, Kor. I. 15/2–6,12–17, Mar. 10/45, Yuh. 3/16–17.*

²⁸⁸ *Rom 6/3–5; Schnelle, s.361–364.*

²⁸⁹ *Cedid, Günah ve Bağış, s. 27; İbr. 8/7–13, 9/11–28, 12/2.*

²⁹⁰ *Yaratılış, 3/21; Cedid, Günah Bağış, s.29.*

Bazı Hıristiyan teologlar, İslam'daki günah affı ve tövbe ile ilgili ayetleri de ²⁹¹ Hıristiyanlıktaki asli günah affına benzetmektedirler. Ancak bu ayetlerde tövbe ile affın Allah'ın garantisinde ve insanlara müjdesi olarak ifade edilirken, Hıristiyanlık görüşünde Tanrı inayeti olmadan tövbe ile affın mümkün olmadığı açıkça belirtilmektedir. Bu durumda benzetme asla uygun düşmemekte ve bu benzetmelerin zoraki yorumlarla yapıldığı görülmektedir.

Hıristiyanlıkta asli günahattan kurtuluşa inancın yerinin ne kadar önemli olduğu şu cümlelerle özetlenmektedir: “Tanrı bize olan sevgisini şöyle kanıtlıyor: Biz günahkârken Mesih bizim için öldü. Böylece şimdi öfkesinden kurtulmamız daha kesindir”. ²⁹² İsa bunun için kurban olmuştur. Bütün insanlığın günahının affı için bu kurtuluşu insanlığa sağlayan İsa Mesih'tir. Kurtulamayanlar da vaftizle kurtulacaklardır. Nasıl ki tek bir insanın, Âdem'in suçuyla bütün insanlık suçlu, günahkâr olduysa; yine bir tek insanın (İsa Mesih) söz dinlemesiyle de bütün insanlık kurtuldu, aklandı. ²⁹³ Ayrıca asli günahattan temizlenme ve kurtuluşun, Golgata Tepesinde haça gerilen İsa'nın akan kanının, Âdem'in oralarda olduğuna inanılan mezarının üzerine dökülmesiyle gerçekleştiği inancı yerleşmiştir.

Yine bu ve benzeri kurtuluş anlayışı ile ilgili cümlelerde asli günahattan kurtuluşa sebep olan İsa için “Tanrı, Tanrı oğlu” gibi çok abartılı yüceltmeler yapıldığı, buna karşın asli günaha sebep olarak görülen Âdem'in ise çok fazla kötülendiği gözlemlenmiştir. Burada şu tür kıyaslamalar göze çarpmaktadır;

Âdem günah ve ölümün, İsa ise iyilik ve hayatın temsilcisidir.

Âdem, eşi Havva, İsa, ise Kilise ile yekvücut yapılmıştır.

Âdem ve Havva şeytana yenilmişler ve insanlığı günahlı yapmışlar, Meryem ve İsa şeytanı yenip insanlığı bu günahattan kurtarmışlardır.

---

²⁹¹ *Enbiya 47, A. İmran 135, Enfal 29, vb; Cedit, Günah Bağış, s. 31–44.*

²⁹² *Rom. 5/8–9; Firis, age, s.22.*

²⁹³ *Cedit, Günah Bağış, s.52–53; Tümer, “Asli Günah”, DİA, c.3, s.496; Filip, 2/5–11 Kor. I. 1/12, Rom. 5/12–19, Gal. 3/14.*

Âdem cennette sefa ile günah işleyerek insanlığı zora sokmuş, İsa ise sıkıntı ile insanlığı kurtarmıştır.²⁹⁴ Bunlara benzer daha birçok yorumun Hıristiyanlıktaki asli günahtan kurtuluş inancına katılmış olduğu görülmektedir.

Asli günahtan kurtuluş için ayrıca üç teori ortaya konmuştur.

a- Ceza Teorisi: Pavlus'tan etkilenen Aziz Augustinus'a göre günah, hataya denk bir cezayı gerektirir. İsa Mesih tanrısal adalete uygun olarak bunu üstlenerek bizi kurtarmış, böylece insana egemen olan şeytana olan borç ödenmiştir.

b- Tazminat Teorisi: Günah Tanrı'ya karşı işlenen bir suçtur. Tanrı, sonsuz olduğu için suç da sonsuz bir tazminatı gerektirmiştir. Bunu ise fani olan insan, yerine getirmekten acizdir. Bu yüzden Tanrı, kendi oğlunu buna feda etmiştir. Aynı zamanda buna, Tartullian ve arkadaşlarının ortaya koyduğu "ikame teorisi" de denmektedir.

c- Sevgi (ceza) Teorisi; Bu teori sahiplerine göre, Tanrı'nın insanların günahlarını affi hemen olmamıştır. Çünkü Tanrı, insana çok değer vermektedir. Geç affetme, bu değeri göstermektedir. Çabuk affi ise az değer verme anlamına gelebilirdi. Mesih ile insanlık önce yükseltilmiş, sonra da tam itaat ve arkasından gelen inayet ve tövbe ile de kurtuluşa uzanabilir kılınmıştır. Bu teoriyi Thomas Aquinas ve çağdaşı bazı teologlar da savunmuşlardır²⁹⁵

Bu konuda çeşitli yorumlar yapılmıştır. Asli günahtan kurtuluşun tövbe ve tek başına çabalarla olması mümkün değildir. Salih amellerimizle de kurtulamayız. Suçundan tövbe ettiğini söyleyen katil ya da hırsız, hâkim serbest bırakmaz. Bu ancak bir kurtarıcı ile olur. Bu kurtuluş ise, adil Tanrı'nın gözünde bizi İsa'nın arıtabilmesi için, kurtarıcının salt bozulmuş olan Âdem neslinden olmamasını gerekli kılmaktadır. Zira insan soyundan gelip de günah işlememiş tek bir kişi bile yoktur. Diğer yandan bu kurtarıcı bir insan olmalıdır. Aksi takdirde bizi temsil edemez. İnsan soyunun da önderi olamaz. Bununla birlikte o, kurtaracağı insanlardan farklı, onların doğasından çok daha yüce olmalıdır. Tüm insanlığın şefaathçisi olan bu kişi, Rab İsa Mesih'tir. O

---

²⁹⁴ *Timo. 1. 2/16*; Kılıç, *age*, s. 102–105; Erdem, *age*, s. 94–96.

²⁹⁵ Troll, *age*, s.44–45.

günahlarımızın silinmesini sağlayarak bizi Tanrı ile barıştırmıştır.²⁹⁶ Burada da görüldüğü gibi Hıristiyanlıkta İsa'ya, yerine göre Tanrı, bazen Tanrı oğlu, bazen peygamber ve yerine göre de insan diyen tamamen karmaşık bir anlayış vardır.

Bundan başka Mesih'in çarmıhta ölümü ile ona inananların iki ayrıcalığa kavuştuğu da iddia edilir: **Birincisi**, ebedi ölümden kurtuluş, **ikincisi**, günahtan kurtulma veya ondan tikslenme ve onu tanıyarak üstesinden gelme gücüdür. Burada şu tür benzetmeler de yapılmaktadır: İsa sayesindeki kurtuluşumuz, Tanrı'nın insan kılığında bizi düşünerek yaptığı bir işti. Bu, tıpkı çocuklarının uğruna hayatını tehlikeye atan bir anne, ailesinin geçimi için her türlü fedakârlıkta bulunan bir baba, hastalarının iyileşmesi için ölümü göze alan bir doktor, ya da yavruları için canını veren bir kuş misali gibidir. Mesih'in bizi kurtarışını ancak böyle açıklayabiliriz. Çünkü kurtuluşumuzu Tanrı kendisi murad etmiştir.²⁹⁷

Bir kısım Hıristiyan teologu da “Kurtarıcı Mesih inancı, insanları günaha götürememelidir” demişlerdir. Yani onlara göre: insanlar, “Nasıl olsa günahımıza İsa Mesih kefil oldu, affımız mutlak” anlayışında olmamalıdır. Bu, günahı hafife almalarına ve diğer günahları işlemede de lakayıt davranmalarına sebep olabilir.²⁹⁸

Pavlus ve Kilise Babaları, İsa'nın kendilerine insanları günahtan affetme yetkisinin Tanrı tarafından verildiğini söylemişlerdir. Sanki İsa, onlara göre Tanrı ile aynı değerdedir. Daha ileri safhada bazı Kilise babaları, af yetkisinin İsa aracılığı ile kendilerine verildiğini düşünmüşlerdir.²⁹⁹ Ayrıca Pavlus, asli günahtan kurtuluşla ilgili olarak şunları da söylemiştir: “Kardeşler size bildirdiğim, sizin de kabul edip bağlı kaldığınız Müjde'yi hatırlatmak istiyorum. Size müjdelediğim söze sımsıkı sarılırsanız, bunun aracılığı ile kurtulursunuz. Aksi halde çarmıha ettiğiniz iman boşunadır. Mesih, günahlarımıza karşılık öldü. Bunu kutsal yazılar böyle söyler”.³⁰⁰ Ancak kutsal

---

²⁹⁶ Efes 1/7, İbr. 9/12, Res. İşl, 20/28; Pfander, *age*, s. 25–27.

²⁹⁷ Pfander, *age*, s.35–39, 45–47.

²⁹⁸ Faris, *age*, s.6.

²⁹⁹ Res. İşl, 26/18, Mar. 2/1–12; Bart, Larson- Mc Dowell, Josh, *Mesih İsa'nın Tanrılığı*, İst.2004, s.40; Michel, *age*, s.59.

³⁰⁰ Kor. I. 15/1–4, Kor. II. 5/18–19, Kol. 1/20; Cedit, *Çarmıh*, s. 11–12, 40.

metinlerde bildirildiği ifade edilen şeyler anılan yerlerde kesinlikle bulunamamıştır.³⁰¹ Bu da çok ilginç bir çelişkidir. Kutsal kitapların bazılarında ise konu ile ilgili “Tanrı, günahtan kurtarmak için karşılık istemiş ve kurbanlık olarak İsa Mesih’i insanın yerine sunmuştur. Hiç kimse, (Mesih benim için ölmedi) diyemez. Ona inanan herkes böylece kurtulur. Çocuğunun suçunu da o taşıdı, günahlar için de vefat etti”³⁰² şeklinde ifade edilmektedir.

Yine Pavlus, İncil’deki “İnsanın asli günahtan kurtuluşu şeriate (Hıristiyan amentüsüne) inanmaktan geçer. Şeriat de bizi Mesih’e götürür. Bu da Tanrı tarafından sözünü dinleyenlerin hepsi için sonsuz kurtuluş kaynağıdır” şeklinde ifadelerin yer aldığı ayetleri de bu kurtuluş inancına delil gösterilmektedir. Ona göre İsa, bunun için gönderilmiştir.³⁰³ Ayrıca Pavlus’a dayanan Hıristiyan inanişinde Tanrı, insanı nasıl aklayacağını kutsal yazıdan bağımsız olarak açıklamıştır. Kutsal yazıdan bağımsız olarak Tanrı’nın nasıl irtibat kurduğu aslında açık değildir. Tanrı insanları İsa Mesih’e imanları sonucu aklar. İman eden herkes bu konuda eşittir. Zira başta herkes günahlıydı. İsa Mesih’teki kurtuluş, karşılıksız inayetledir. İsa’yı suçlarımız için öldürttü ve aklanmamız için de diriltti. Buna iman eden atamız, İbrahim gibi aklanır. Bu da Tanrı ile barışmamıza vesile olan Mesih aracılığı ile dir. Buna iman da zorunludur.³⁰⁴

Pavlus dayanaklı Hıristiyan teolojisine göre asli günahtan kurtuluş, insan için aşağıdaki kazanımları sağlamıştır;

1-Günahtan kurtuluş, günahtan kurtulduktan sonraki insana özgürlüğü getirmiştir.³⁰⁵

2-Oğul İsa Mesih’in kurtuluşu sağlamasıyla insanlar arasında birlik sağlanmıştır.

---

³⁰¹ Cedit, *Çarmıh*, s.30–32; *Matta*, 16.21.17.22, 26/1–2.

³⁰² *İsa’ya*, (*Yeşaya*) 53/12, *kor. I.* 5/7, *Rom.* 3/25, 5/10, *Yuh.* 2/1–2, *Efes* 1/6–8, 2/1–8, 2/16.

³⁰³ Cedit, *Çarmıh*, s.42–43; *İbr.* 5/8–10, *Yuh. I.* 4/8–14, *Timo. I.* 1/15, *Rom.* 1/15–17; *Güç*, *Kurban*, s.173,280.

³⁰⁴ *Rom.* 3/21–26, 4/24–25.5.1–2.

³⁰⁵ *Rom* 8/2, *Gal* 4/21–31, *Kor II* 3/17.

3-Bu da sevgiye sebep olmuş ve sevginin gücü ise İsa'nın yaşamı ile kendini göstermiştir.³⁰⁶

4-Bu ortamı, Baba-Oğul ve Kutsal Ruh üçlüsü, silsile yoluyla gerçekleştirmiştir.³⁰⁷

5-İsa Mesih'in akladığı andan geriye dönüş yoktur. Hatta imkânsızdır.

6-Artık insanlık, bir daha düşüş yaşamayacaktır. İsa, Âdem'i de kurtarmıştır.

7-Böylece İsa Mesih ile ölümlülük yok edilmiştir. Çünkü bazı teologlara göre, İsa Mesih'in varlığının sebebi Âdem idi. Biri olmasaydı diğeri olmayacaktı. Bu, Tanrı yazgısının bir sonucudur.³⁰⁸

Bütün bu açıklama ve yorumlara rağmen asli günahtan kurtuluş (Die Sünde und Erlösung), Hristiyanlık amentüsünde, inancında ve insanların zihninde, yine de Batılı Hristiyan teolog ve bilim adamlarına göre, hala netleşmemiş ve çözülememiş önemli bir problem olarak ortada durmaktadır.³⁰⁹

a. Asli Günah – Kurban – Kefaret İlişkisi

Kurban ve kefarete inancı, Âdem ile başlamış, Habil-Kabil kardeşlerden de istenmiş, tarih boyunca da var olmuştur.³¹⁰

---

³⁰⁶ Gal 4/16, 5/22, Rom 5/5, 8/17.

³⁰⁷ Schnelle, s.561–563.

³⁰⁸ Bart, *age.*, s. 166–167.

³⁰⁹ Jungel, *age.*, s. 320.

³⁰⁹ Jungel, *age.*, s

³¹⁰ Faris, Al-Qayravani, *Mesih Gerçemten Haçlandı mı?* Ank .ts., s.26-27; Scharpe, J.Eric, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, çev. Ahmet Güç, Bursa 2000, s.44–46.

İlk zamanların Hıristiyanlık anlayışında, çarmıhta insanları asli günahtan kurtarmak için kendini feda eden İsa'nın durumu, bir çeşit kurban olarak telakki edilmekteydi. Genel görüşe göre Evharistiya ayininde verilen ekmeğe İsa'nın eti, kemiği, şaraba da kanı gibi bakılmakta ve kurban unsuru olarak anlaşılmakta ve bu daha çok Katoliklerde bu şekilde yorumlanmaktadır. İsa'nın eti günaha kefarete, karşılık sayılmaktadır.³¹¹ Pavlus da İsa'nın çarmıhtaki ölümünü asli günaha kefarete olarak gördüğünü ifade etmiştir.³¹² Burada o, İsa'nın kurban sayılmasına delil olarak, onun günahsız bir şekilde bedenini feda ettiğini ve İsa'nın kendisini Yahya'ya vaftiz ettirmekle buna aday olduğunu zaten ortaya koyduğunu söylemektedir. Hatta bunun için Pavlus, Yahya'nın İsa için "Dünyanın günahını kaldıran Tanrı kuzusu" tabirini kullandığı belirtilmiştir.³¹³

İncillerde de İsa'nın kefarete, kurban olarak çarmıhta kendini feda ettiği belirtilmiş ve çarmıha gerildiği yerdeki ölümü, Pesah kurbanlarının Mabe'de boğazlanması ile irtibatlandırılmıştır.³¹⁴ Pavlus'a göre zaten kan dökülmeden günahların bağışlanması mümkün değildir.³¹⁵ Yine İncillerde Pavlus'un ağzından "Tanrı'nın oğlu İsa'nın kanı, bizi her günahtan temizler" denilmektedir.³¹⁶ Onun; kefarete olarak kurban gibi ölmesi, ölümler arasından dirilmesi, ölümü ile ölümü ve günahı ortadan kaldırması sonucunda mezarda olanlar da hayat bulmuşlardır.³¹⁷

Yine İncillerde "İsa Mesih bizim, fışık kurbanımız olarak kurban edilmiştir. İsa, kendisini İsrail oğullarının kuzusu gibi kurban etmiştir. İsa çarmıhtaki kan ve eti ile Tanrı ile ahiti yenilemiş ve bizi günahtan kurtarmıştır. Rabbin sofrası Evharistiya,

---

³¹¹ Güç, *Mabe'd*, s.203–204.

³¹² Güç, *Kurban*, s. 265.

³¹³ Güç, *Kurban*, s.263.

³¹⁴ *Yuh. 19/14, Petrus I. 3/18.*

³¹⁵ *İbr. 9/22, Efes. 1/8.*

³¹⁶ *Yuhanna I. 1/7, 4/6.*

³¹⁷ *Clement, agm*, s.66.

bunun hatırlatıcısıdır”³¹⁸ denilerek ve bunlara benzer birçok ifade ile İsa’nın kurban, kefarete olarak sunulduğu ortaya konmuştur.

Orta çağda yaşayan din adamlarından Anselmus’a göre, her suçun ayrı bir kefareti vardır. Bu, suçun büyüklüğü ve küçüklüğü ile orantılıdır. İnsan olan Adem’in işlediği büyük günah nedeniyle Tanrı, öz oluşunu kefarete olarak tazmin etme yolunu tutmuştur.³¹⁹ İsa, çarmıhtaki fedakârlığı ve itaati sayesinde Tanrı ile insan arasındaki, insanın isyankârlığı ile günahın ördüğü duvarı yıkmıştır. Bu, Hıristiyan anlayışına göre gerçek bir kefarettir.³²⁰

Hıristiyanlıkta haç en önemli dini sembollerdendir. Çünkü Hıristiyan inancına göre çarmıha gerilmek suretiyle haçta can veren İsa, insanlığın kurtuluşu için onların asli günahına kefarete olmak üzere kendini feda etmiştir. Bu nedenle haç onun kurban ve kefarete oluşunun sembolüdür. Kefarete ve kurbanı hatırlatan bir sembol olmanın yanında haç, fedakârlığın ve neticesinde insanlığın kurtuluşunun da bir göstergesidir.³²¹ Kefarete ve kurban anlayışı, Hıristiyanlıkta o kadar yer etmiştir ki, bunun anlatımı için kürsüler oluşturulmuştur. Sühnetheologie (kefarete teolojisi) anlayışı bunlardan biridir ve bunun en ileri savunucularından birisi de Anselmismus von Canterbury’dir. Bu, haçtaki İsa’nın kurban olarak insanlığın asli günahıtan kurtulmasında ve Tanrı ile barışmasında bir iyilik kurbanı, kefareti olarak feda edildiği anlayışıdır. Aynı zamanda kendisi suçsuz olan bir kefarettir. Diğer hemen bütün dünya dinlerinde de insanın Tanrı ile bozulan ilişkisini kurban kefareti ile düzeltilebileceği inancı bulunmaktadır. Kefaretin suç ve günahının affına sebep olacağına inanılmaktadır. Bu, Hıristiyanlıkta, “Kurtulmalık olan kurban kefareti olmadan günah silinmez”³²² anlayışıdır.

---

³¹⁸ Kor. I. 1/5, Filip. 2/5–8; Lynn, *age*, s. 7,90–92.

³¹⁹ Breucha, *agm*, s.99–100; Michel, *age*, s. 76–77.

³²⁰ Michel, *aesr*, s. 83–84.

³²¹ Şakiroğlu, H Mahmut, “Haç”, *DİA*, c.14, s.323; Aydın, Mahmut, *Hız. İsa ilk Hıristiyan mıydı?*, DAD, Avrupa, sy. 28, s.68, 2004.

³²² Ratzinger, *age*, s.264–265; *Cedid, Günah ve Bağış*, s.40.

Endüljans'taki ödemeler, zorunlu bağışlar vs. de kefarete yerine geçen, kurban sayılan fiiller olarak kabul edilmiştir.³²³ Pavlus, ayrıca kurban-kefarete konusunda benzeri şeyleri söylerken şunu da ifade eder: "Tanrı bizzat öz oğlunu günahlı insan benzerliğinde günahtan kurtuluş sunusu olarak gönderip, günahı insan benliğinde, bedeninde yargılamıştır".³²⁴ Hatta Pavlus, Kabil tarafından öfke sonucu Habil'in dökülen kanını yine kendi deyiimiyle "İsa'nın, Rabbin izzeti için bir kurban olarak dökülen kanı"na benzetmiştir.³²⁵ Bazı Hıristiyan teologları da şöyle inanırlar: "İsa, Tanrı ile insanı barıştırmak için yine Tanrı tarafından gönderilen bir sunu, bir kurtulmalıktır. İsa'nın kurban oluşu ve kendini kefarete olarak feda etmesi ile biz ücretsiz bir kurtuluş elde ettik. O günahımızın büyüklüğü sebebiyle sırf bizim kurtuluşumuz için ölmüştür. Aslında insanlık sıfatı ile ölen kişi, şüphesiz Tanrı'nın kendisiydi".³²⁶

Yine inanca göre kurban kefareti gerekmeseydi Tanrı çarmıhı planlamazdı. Bu tür söylemler hep asli günahtan başlayarak bu inanç ve anlayışların kader olduğu noktasından hareketle böyle ifade edilmektedir. Bunun için de İsa: "İnsanoğlu hizmet edilmeye değil hizmet etmeye ve canını birçokları uğruna fidiye (kefarete kurbanı) olarak vermeye geldi" demiştir.³²⁷ Ayrıca İsa'nın; "Tanrı dünyayı o kadar çok sevdi ki biricik oğlunu verdi. Böylece ona iman edenlerin hiç birinin mahvolmamasını ve hepsinin sonsuz yaşama kavuşmasını istedi"³²⁸ şeklindeki ifadelerini delil göstermişlerdir. Nihayet Hıristiyan inancına göre Tanrı Mesih'i, kanıyla Âdem'den gelen günahlara kefarete olmak üzere ve iman ile benimsenen kurban olarak sundu. Böylece adaletini gösterdi.³²⁹ Asli günah inancı ile İsa'nın kurban-kefarete oluşunun ne denli ilişkili olduğu, bütün bu açıklamalarda açıkça görülmektedir.

---

³²³ Güç, *Mabed*, s.203–204.

³²⁴ *Rom. 8/2–4, 17, kor. II. 5/18–20.*

³²⁵ *İbr. 12/24; Harman, "Günah", DİA, c.14, s.276–277.*

³²⁶ Pfander, *age*, s.35–39.

³²⁷ *Mat, 20/28; Cedid, aesr, s.43.*

³²⁸ *Yuh, 3/16.*

³²⁹ *Rom. I. 3/21–26; Harman, "İsa", DİA, c.22, s. 470.*

b. Asli Günah-Çarmih-Haç ilişkisi

Pavlus'un icadı olan çarmih ve haç, aslında aynı şeyler olmakla birlikte iki ayrı kelimeyle ifade edilmektedir. İsa'nın çarmiha gerilmesi sonra da dirilmesi ve nihayetinde çarmih olayı, Hıristiyanlık inancının temelini oluşturmaktadır. Hatta çarmih-haçta İsa'nın kendini feda etmek suretiyle asli günahı, kin ve kötülükleri sildiği, bunu sevgiyi galip kılmak için yaptığı ifade edilmektedir. Bu bakımdan asli günah çarmiha götürdüğü için, asli günah gibi haç da Hıristiyanlık inancının temelinde yer almaktadır.³³⁰

Asli günah ve diğer birçok konuda olduğu gibi çarmih-haç inancının kredo olmasını sağlayan Pavlus'tur. Hatta **Pavlus'a göre haç, İncil'in özetidir**. Tanrı-insan uzlaşmasının ve İsa ile ona inananın birleşmesinin sembolüdür.³³¹ Pavlus ve sonrakilere göre, İsa'nın çarmih-haçta ölüm şekli, çok acı olmuş ve havarileri üzmüş, hayal kırıklığına uğratmıştı. Ancak ölüm, boşuna değildi. Tıpkı buğday tanesinin ancak toprağa düşüp ölmekle meyve vermesi gibi bu acı da meyveli olmuştur. Böylece Tanrı ölümden sonra İsa'yı diriltmekle sevgiyi nefrete karşı muzaffer kılmıştır.³³² Dahası haç-çarmih olayı, bütün insanlıkla Tanrı arasında akdedilen yeni bir antlaşmanın da doğuşu anlamını taşımaktadır. Zira günahla oluşan nesnel kopma, böylece onarılmış olunmaktadır.³³³

Haç-çarmih aynı zamanda kaderdir. Tanrı'nın adalet ve kutsallık sevgisinin tezahürü kabul edilmektedir. Bununla insanlık kurtarılmıştır.³³⁴ Ancak burada bu durumun kader kabul edilmesi bazı sorulara da sebep olmaktadır. Şöyleki: Şayet çarmih-haç kader ise o zaman Yahudilerin İsa'yı çarmiha germek için çabaları ile (onlar İsa'yı kendi hedeflerine, keyfi dini uygulamalarına engel görüyorlardı) Romalıların ve

---

³³⁰ Ratzinger, *age*, s.233–234,250; Eliade, *DİDT*, c.2, s. 286; Troll, *age*, s. 39–41.

³³¹ Ott, *age*, s.260–263; Jungel, *age*, s. 215; *CFME*, 9; *Kor. I. 1/17, 2/2, 15/20, Gal. 2/20, 5/24, 6/12, Kol. 1/20, Rom. 6/6*.

³³² Troll, *a.g.e.*, s.40- 41; *Yuh. 12/24*

³³³ Ratzinger, *age*, s. 274; Michel, *age*, s. 82–84; *Kor. II. 5/19*.

³³⁴ Cedid, *Çarmih*, s.43–44; Adam, Baki, *Yahudilik ve Hıristiyanlık açısından diğer Dinler*, İst. 2002, s.126; Ott, *age*, s.272–273; Ebu Zehra, *age*, s.206–211.

İsa'nın bu durumda rolü ne idi? Yine bu durumda birçok insan, figüran rolü mü almışlardı? Böyleyse bu insanlara İsa'ya eziyet ettikleri düşüncesiyle kin tutmak niye? Tanrı kendi oğluna bu eziyeti, üstelik günahsız olduğu halde niçin reva görmüştü? Bunun gibi hususlar daima çözümsüz bırakılmış ve zorlama yorumlarla anlaşılır hale getirilmeye çalışılmıştır.³³⁵ Çünkü kutsal yazılarda ortak olarak Pavlus'un sözleriyle şöyle denmektedir “İsa bizim günahlarımız için Çarmıhta-Haçta öldü. Onun için gömüldü ve üçüncü gün de dirildi.”³³⁶

Pavlus'a göre haçlanmak, İsa'nın kurban olarak günaha karşılık fidye olması halidir. Ancak bunu mitolojik ve akıl almaz bulan birçok Hıristiyan Batılı teologu da bulunmaktadır. Onlara göre bu anlaşılmaz bir kader anlayışıdır ³³⁷ Bu kader anlayışını, günahsız İsa'nın seçimini, bu noktada İsa'nın, Romalıların ve Yahudilerin durumunu sorgulayıcı bakışlar hiç son bulmamıştır. Hıristiyan bilginlerden Anselmismus von Canterbury, “Tanrı neden insan kılığında kendisi bu işi yaptı?” şeklinde bu durumu sorgularken, “Tanrı, çarmıh-haç kurbanının temizleyici olmasını istediği için böyle yaptı” şeklinde bir açıklama ile J. Ratzinger bu soruya cevap vermek çabasında olmuştur.³³⁸

Yukarıda sli günah-çarmıh ilişkisinde zorlama yorumlar yapılarak bir inanç oluşturulmaya çalışıldığını ifade etmiştik. Bu konuda bir de örnek vermek yerinde olacaktır. Bir kısım Hıristiyan teologuna göre İsa'nın çarmıhta sunduğu bağışlama, gerçekte olmuş şu olaya benzemektedir: Genç bir kadın arabasıyla çok hızlı gitme suçundan tutuklanmıştı. Kendisine suç bildirisi yapıldı ve yargıcın önüne çıkarıldı. Yargıç, suçlamayı okudu ve “doğru mu değil mi? diye sordu. Kadın “doğru” diye cevap verdi. Bunun üzerine yargıç, tokmağını vurdu ve kadını yüksek miktarda para cezasına çarptırdı. Ardından tuhaf bir şey oldu. Yargıç ayağa kalktı ve cübbesini çıkardı. Kürsüden indi ve cezayı kendisi ödedi. Bunun açıklaması şudur: Yargıç kadının babasıydı. Kızını seviyordu. Aynı zamanda da adildi. Kızı kurallara uymamıştı. “Seni

---

³³⁵ Ott, *age*, s. 259–260.

³³⁶ *Kor. I. 15/39*; Şakiroğlu, *agm*, c.14, s.523.

³³⁷ Ratzinger, *age*, s.274; Ayrıca geniş bilgi için bkz.Ott, *age*, s.260–287.

³³⁸ Ott, *age*, s. 260–262.

seviyorum ve bağışlıyorum gidebilirsin” de diyemezdi. O zaman doğru bir yargıç olamazdı. Burada yargıç kızına olan sevgisinden kadını temsil etti ve cezayı kendisi ödedi. Tanrı da İsa Mesih aracılığı ile onun kılığına bürünerek günahlarımızı ödedi. Nitekim çocukların kırdığı lambanın parasını babalar, veliler ödemiıyor mu? ³³⁹

Çarmıh inancını savunmak üzere yapılan bir başka yorumda da bir kısım Hıristiyan teologu şu tezi ileri sürmektedirler; “Haçtaki ölüm, sonraki diriliş ve asli günahtan kurtuluş dramatiktir ve bu akılla kavranamaz, dil ile ifade edilemez.” Çarmıha gerilmiş olan tanrısal aşk ile insan hürriyeti arasındaki bu esrarengiz uçurum için oluşan inayet, Aziz Jean’a göre ise bir hayat ışığıdır. Bu öyle bir ışık ki, Tanrı onunla imanın yüce hürriyeti için insana Tabor Dağı’nın nurunu keşfetmesini sağlamıştır. İnsan için çarmıhta son bulan, fakat baştan beri gösterilen hedef, Tanrı-insan olmaktır. Yani insan görünümündeki Tanrı, aslında tanrılaşmış, Tanrı ile bir olmuş insan şeklinde ifade etmektedirler ki, bunu sadece İsa, haç ile başarmıştır.³⁴⁰ Hatta bu konumdaki insan, çarmıha gerilen İsa, Kutsal Ruh ve Tanrı üçlüsünün ürünüdür. Hıristiyan teologlara göre bu, insandaki ruh, beden ve nefsin tek bir şey olması gibidir.³⁴¹

Çarmıh-haç ile ilgili yukarda ifade edilen Hıristiyanlık kredosuna Hıristiyan teologlarının sorgulamalarının yanında, bunun başka dinlerde de olduğu ve Yahova Şahitleri de dâhil Hıristiyanlar arasında, reddedenlerin de bulunduğu mevcut bilgilerden anlaşılmaktadır.³⁴² İslamiyet ise zaten karşı delillerle olayın dini olmadığını kabul etmekte ve İsa’nın, çarmıha-haça gerilmediğini Kur’an ayeti ile ortaya koymuş bulunmaktadır. Bunun için de bir kısım ayetlerde Âdem’in işlediği hatadan dolayı zaten affedildiği, İsa’nın, asli günah ve ondan kurtuluş diye bir şey olmadığı için bedel olarak çarmıhta ölümüne gerek olmadığı, Yahudilerin, Allah’ın İsa’ya benzettiği bir başkasını

---

³³⁹ Mc. Dowell, *Marangozdan da Öte*, s. 83–84.

³⁴⁰ Clement, *agm*, s. 65,

³⁴¹ Erdem, *age*, s.56–57; Jünel, *age*, s.77.

³⁴² Daha önce de aktarıldığı gibi, çarmıhın temeli olan asli suç sahibi Âdem ve Havva’nın hiç yaşamadıklarını, bunların bütün insanlık için birer sembolden ibaret olduklarını savunan Hıristiyanlar da olmuştur. Erdem, *age*, s.59.

haça geldikleri açıkça ifade edilmektedir.³⁴³ Kadiyanilikteki inanca göre de İsa'nın çarmıhta ölmediği, kanlar içinde iken Arimateuli Yusuf tarafından çarmıhtan alınıp yaraları temizlenerek mezara konduğu, kendine geldikten sonra Yusuf'un onu sakladığı, iyileştirerek Keşmir'e, Himalayalar'a, Tibet'e götürdüğü, İsa'nın orada vazife yaptığı, 85 yaşında Singapur'da öldüğü iddia edilmiştir.³⁴⁴

Bütün bunların yanında çarmıh-haç ile ilgili belirsizlikler hep süregelmiş ve şu sorular yine hep açıkta kalmıştır; Her şeyden önce, çarmıh kader ise İsa'yı çarmıha gerenlere asırlardır kızmanın anlamı nedir? Hıristiyanlar asırlarca Yahudilere neden Tanrı katili olarak büyük bir kin duymuşlardır? Petrus, neden sorgu esnasında İsa'yı bildiği halde üç defa inkâr etmiş ve bunu önceden söylemiştir? Bu da kaderse İsa'yı inkârından dolayı neden pişmanlık duymuştur? ³⁴⁵ Mademki çarmıh önceden belli idiyse neden Tanrı insanlara küs olsun, onlarla arası açılsın? Bu dargınlık varsa çarmıhta barış tuhaf değil mi? Bundan başka şu sorular da yine asırlardır cevaplanmayı beklemektedir; İsa, Tanrı mı, insan mı? İsa, Tanrı ise neden çarmıhta Tanrı'ya sitem etmiştir? İnsan ise nasıl günahsız olup da çarmıhta günahlara kefarete olmuştur? Çarmıhta öldü mü, ölmedi mi? Göğe nasıl çıktı? O zannedilerek, Yahudi İşkoryot mu yoksa Taynanus mu veya bilinmeyen bir havarisi mi öldürüldü? ³⁴⁶ Görüldüğü gibi bu konu da diğerleri gibi oldukça karmaşıktır.

Çarmıhı yukarıdaki şekilde sogulayanların yanında, bu olaya ilk çağlardan beri karşı çıkanların, kaynağını mantıksal ve ilahi bulmayanların listesi hayli kabarıktır. Gnostik anlayışa yakın olan Hıristiyan bilgin Basilides bunlardan biridir. Ona göre İsa, çarmıhı taşıırken yorulmuş, onun yerine haçı taşıyan Kireneli Simon kendi rızasıyla haçlanmıştı. Hatta Tanrı'nın onu Mesih'e benzeterek, oradakileri yanılttığını

---

³⁴³ *Nisa 157–158, Ali İmran 54–59, Maide 116–118, Bakara 35–37, Araf 19–23 Taha 115–122; Köksal, M.Asim, İslamiyet ve Hıristiyanlık Hakkında iki Risale, İst.2000, s.36; Ayrıca bkz. Sönmez, Zekiye, İnciller ve Kur'anda Hz. İsa, DTA III, s.157–166.*

³⁴⁴ Has, Kenan, *Tarihsel İsa araştırmaları, DTA III, Ank.2003, s.98–99.*

³⁴⁵ Adam, Baki, *age*, s.126–127; Eliade, *DİDT*, c.2, s.384; Yadsıman, Hakkı Şah, *Yahova Şahitlerinin Temel Öğretilerine göre İsa Mesih, DTA III, s.342–343,350.* Ayrıca 342.sayfadaki 89 numaralı dipnot.

³⁴⁶ Bu Konularda geniş bilgi için bkz. Karataş, İsa, *Gerçekleri Saptıranlar, İst.1997, s.65–120.*

söylemiştir. Thebes rahiplerinin oluşturduğu Dosetikler Mezhebi (İ.S. 185) mensupları da ³⁴⁷ İsa'nın ölmediğini, göğe çıktığını savunmuşlardır. İ.S. 370 yıllarında yine bir Hıristiyan grup mensupları, İsa'nın Tanrı tarafından, seyredenlere haçlanmış gibi gösterildiğini iddia etmişlerdir. İ.S. 520 yıllarında Suriye Episkoposu olan Severus aynı şeyi iddia etmiş, kendi düşüncesine bir filozof grubunun da katıldığını söylemiştir. İ.S. 560'ta keşiş olan Theodor da İsa'nın haçlanması reddetmiştir.³⁴⁸ Bu tür olaylar, Hıristiyanlığın tarihinde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

J. Ratzinger (Bugünkü Papa XVI Benedikt) de bir taraftan çarmıhı savunmakta ve gerekliliğini açıklamaya çalışmakta, hatta çarmıhtaki kurban olayının vahiy olduğunu dahi iddia etmekte, ³⁴⁹ diğer taraftan o, İnciller'de tanrı sözü olarak söylenmiş konu ile ilgili hiç bir ayet olmadığını söyleyebilmektedir. O, bunu Pavlus'un takipçisi olan ilk havarilerin ve kilise babalarının Hıristiyanlığa yerleştirdiklerini de söylemekle beraber, bugün bunun aksinin düşünüldüğünü, yani çarmıh olayının gelenekteki gibi çok sağlam bir inanç sayılmadığını da ifade etmektedir. ³⁵⁰

Yahudiler de Hıristiyanların, hem kendilerini Tanrı'yı ya da Tanrı oğlunu eza-cefa ile çarmıhta öldürdükleri için suçlayıp kin duyduklarını, hem de bunun kader, ilahi bir süreç sonucu gerçekleştiğini savunmaları karşısında, şaşkınlıklarını ortaya koymuşlardır. Hatta bu durumun Orta Çağ, Engizisyonu'nda İbery'a'da Yahudilerin sırf bu düşmanlıktan dolayı diri diri yakılmasına kadar götürüldüğü de bilinmektedir.³⁵¹ İsa'nın çarmıha gerilmesinde Yahudilerin rolü büyük olsa da, çarmıhta ölüm şekli Romalılara aittir. Buna rağmen başta da belirtildiği gibi Yahudiler, kendilerini Hıristiyanlara Müslümanlardan daha yakın görmüşler, bununla da kalmamışlar iki din mensupları Müslümanları ve İslamiyeti kendilerine ortak rakip görmüşler ve hala da görmektedirler. Burada yeri gelmişken belirtelim ki, ünlü Yahudi din adamı ve bilgini

---

³⁴⁷ Çarmıhta Gerilme, Haçlanma ile ilgili olarak, İsa'ya benzeyenin haça gerildiğini iddia edenler grubu.

³⁴⁸ Geniş bilgi için bkz. Faris, *age*.

³⁴⁹ Ratzinger, *age*, s. 274.

³⁵⁰ Ratzinger, *aesr*, s. 241–249, 260–266.

³⁵¹ Altıntaş, Yusuf, (*Türkiye Hahambaşı Temsilcisi*), *Yahudilik açısından Hıristiyanlığa bakış*, DTA, III, s.185–188; Adam, *age*, s.38–39; *Tensiye 13*.

Maimonides'in Müslümanlara Tevrat'ın öğretilmesini dahi caiz görmemiş olması bu bakımdan manidardır. ³⁵²

B. Asli Günah ve Hıristiyanlık Saktamentleri-İbadetleri İlişkisi

1. Asli Günah'ın Sakramentlerdeki, İbadetlerdeki Yeri

Her dinde olduğu gibi Hıristiyanlıkta da ibadetler, sakramentler önemli yer tutmaktadır. Pek tabidir ki bu ibadetlerin oluşmasında ve şekillenmesinde felsefi akımların, ilahi, gayri ilahi önceki dinlerin ve mitolojik oluşumların etkisi bulunmaktadır. Bu, verdiğimiz bilgilerde görüldüğü gibi Hıristiyanlıkta çok daha belirgin haldedir. Ancak burada Hıristiyanlıktaki sakramentler açısından en önemlisi, inançlarda olduğu gibi hemen hemen her ibadetin arkasında da asli günah ve onun affının garantiye alınması ve bunu mensuplarına sağlayan İsa ile ruhsal bütünleşmenin amaçlanmakta olduğu görülmektedir.³⁵³ Ankara'nın Ulus semtindeki Azize Maria Terasa Kilisesi Cizvit Rahibi Peder Felix Körner ile defalarca yaptığımız ikili görüşmelerin birinde, o da Hıristiyanlıkta sakramentlerin amacının insanlığı asli günahattan kurtarmak olduğunu söylemiştir.³⁵⁴

Sakrament kelimesi giz, gizem anlamına gelmektedir. Pavlus sakramenti; İsa, Tanrı ve kendisi arasında insanların mutluluğunu amaçlayan müjde olarak nitelediği "sır" şeklinde ifade etmiştir. Yani ona göre Tanrı'nın tüm sırları, sakramentler, ibadetler yoluyla bizlerin gözleri önünde açığa çıkmaktadır. Tanrı'nın sakramentleri, ibadetleri Pavlus ve Kilise babaları tarafından fiziksel öğelere iliştilmiştir. Yine Hıristiyanlığa göre Tanrı, Mesih'teki sevgi ve vaadlerin görünür olması için ibadetleri kendi sırlarının insanlar tarafından bilinmesi için araç olarak sunmuştur.³⁵⁵

Hıristiyanlıkta ibadetler yedi ana bölümde özetlenebilir. Bu sakramentler (litürji-liturgy-ibadet) günlük, haftalık, yıllık ve genel olarak yapırlar. Bunlar vaftiz, evharistiya, kuvvetlendirme, evlilik töreni, ruhbanlık sırrı, günah itirafı, tövbe ve son

---

³⁵² Adam, *age* s. 40–44,56.

³⁵³ Michel, *age*, s.88–95.

³⁵⁴ Ayrıca Hıristiyanlıkta Sakramentler için bkz. Aydın, F., *agTez*, s.206-240.

³⁵⁵ Lynn, *age*, s.28–30.

yağlama şeklinde sıralanabilir. Ancak inanç esaslarında olduğu gibi ibadet esaslarında da Hıristiyanlar arasında bir birlik söz konusu değildir. Nitekim Protestanlar, yukarıda sayılan ilk iki ibadeti (Vaftiz ve Evharistiya) kabul etmişler, diğerlerini etmemişlerdir. Noel (Christmus) ve Paskalya (Easter) en önemli ibadet ve bayram günleridir. Bilindiği gibi Noel, İsa'nın doğumu; Paskalya'da öldükten sonraki dirilmesi anısına kutlanan bir ibadet ve bayram günüdür. Bunların tarihlerinde de ittifak yoktur. Noel için 23 Aralık- 6 Ocak, Paskalya için de Nisan'ın ilk üç haftasının farklı farklı günleri Hıristiyanlar tarafından ölçü alınmıştır ve kutlanmaktadır.³⁵⁶

İbadetlerin manaları da çeşitli şekillerde algılanmıştır. Onlara bu manaları ilk yükleyen de kuşkusuz Pavlus'tur. Bütün bu ibadetlerin asli günahın affına katkı yapacağı da, yine onun görüşüdür. Bu sebeple, genelde asli günahla ilgili olmalarından dolayı ibadetlerin burada ele alınmaları yerinde olacaktır. Bazı Hıristiyan teologlar, ibadetlerle ilgili olarak şöyle söylemektedirler; “Mesih'te sahip olduklarımı unutuyorum. Vaftiz'e ve suya dönünce Mesih'i ve Tanrı'nın lütfunu görüyorum. Evharistiya sofrasında Tanrı ve İsa'nın vaadlerini görüyorum, kısacası Tanrı'nın sakramentleri Müjde'yi görmemizi sağlıyor.”³⁵⁷ Bu açıdan her dinde olduğu gibi Hıristiyanlıkta da ibadetler önemlidir.

a. Asli Günah-Vaftiz İlişkisi

Vaftiz (Baptisim), Grekçede “suya daldırmak” anlamındaki Baptisma'dan gelir. Hıristiyan inancına ve ibadet anlayışına göre, Hıristiyanlığa giren her kişi ve yeni doğan bebekler vaftiz edilirler. Çünkü vaftiz, asli günahı temizleme ve aynı zamanda da Hıristiyanlığa girişin simgesidir.³⁵⁸ Vaftiz önceleri Yahudilikte de vardı. Vaftizci Yahya, buna örnektir.³⁵⁹ Dini temel bakımından Hıristiyanlıkta Pavlus'un mektuplarında ve İncillerde vaftiz ile ilgili olarak asli günahı temizleme ve İsa'da

---

³⁵⁶ Aydın, Mehmet, *agm*, s.345–358; Sarıkçıoğlu, *age*, s. 328–353; Ayrıca geniş bilgi için bkz. Erbaş, Ali, *Hıristiyan Ayinleri Sakramentler*, Nun yay. İstanbul 1988; Aydın, Mahmut, “*Hıristiyanlık*”, *Yaşayan Dünya Dinleri, DİB yay.* Ank.2007, s.98-99.

³⁵⁷ Lynn, *age*, s.41.

³⁵⁸ Güç, *Satanizm*, s. 183; *Matta*, 3/1–17, 11/2–15; Lynn, *age*, s. 52–54.

³⁵⁹ *Levililer*, 11.

birlik için gerekli olduğu konusunda delil vardır.³⁶⁰ Ayrıca en önemli dini delil, İsa'nın "Gidin ve bütün milletleri Baba-Oğul-Kutsal Ruh adına vaftiz edin"³⁶¹ emridir. Asli günahtan ve dolayısıyla cehennemlik olmaktan da ancak vaftiz olarak kurtulunabileceğine inanılmaktadır.³⁶²

Sakramentlerin ilki olan vaftizin diğer önemi de şuradan gelmektedir; bu ayin veye ibadet, Hıristiyan olmak için gerekli görüldüğü gibi bir kiliseden ya da mezhepten diğerine geçmek için de gerekli görülmüştür. Temelinde de İsa vardır ve Baba-Oğul Kutsal Ruh adına yapılır. Burada kişinin hem Kutsal Ruh'la günahtan arınarak yeni doğmuş gibi olunacağına inanılır hem de İsa'nın manevi vücuduna katılımını ifade eder. Vaftiz olmadan ölenin; asli suçtan, günahtan temizlenmediği için günahkâr olarak öldüğü kabul edilir.³⁶³

Vaftiz tamamen çarımı, haçı hatırlatır. Bu da onun asli günahtan kurtuluşa odaklanmış bir sakrament olduğunu açıkça ortaya koyar. Vaftiz olanın göğsüne ve alınına haç çizilir. Bu, kişinin çarımıtaki İsa'nın yardımıyla kurtuluşunu simgeler. Beyaz elbise giydirilir ve bu, günahlardan arındığının ifadesidir. Vaftiz mumu çarımıtaki İsa'yı hatırlatır³⁶⁴ ve vaftiz ile hem asli hem de günlük günahtan kurtulunabileceğine inanılır. Bu, tamamen Tanrı'nın affının sembolü olan İsa'nın durumunu hissetmedir.³⁶⁵

Vaftiz esnasında asli günahtan kurtulma ümidi olana, Tanrı'nın şu ifadesiyle kurtuluşun gerçekleştiği müjdelenir: "Korkma! Çünkü seni İsa'nın çarımıtaki, haçtaki fideyle kurtardım."³⁶⁶ Bu sırada da Hıristiyan Amentüsü söylenir. Vaftizin anlamı da önemlidir. Vaftiz suyuna batırılan kimse bütün günahlarından arınmış kabul

---

³⁶⁰ Bkz. *Mat. 28/19, Rom. 6/3-11, Res. İşl., 2/38-39, 19/4, 22/16, Titus, 3/5; Lynn, age s.53-55.*

³⁶¹ *Mat. 28/19-20; Aydın, Mehmet, agm, s.349.*

³⁶² Bolay, *agm, s. 362.*

³⁶³ Geniş bilgi için bkz. Tümer - Küçük, *age, s. 263,297.*

³⁶⁴ *CFME, 3; Erbaş, Ali, Protestan Reformu ve Martin Luther, DTA III, s.234-236.*

³⁶⁵ Lynn, *age, s. 19-22; Tümer, DİA, c.3, s. 496.*

³⁶⁶ *Yeşaya (İsa'ya) 43/1.*

edilir. Burada, Hıristiyan olan temizlenmiş olur, olmayan ise günahkâr kalır anlayışı vardır. Pavlus'a göre günahkâr doğmuş olan çocuk, vaftizle temizlenmiş olur. O, bu konuda şöyle söyler: “Mesih İsa'ya vaftiz edilenlerimizin hepsinin, onun ölümüyle de vaftiz edildiğini bilmez misiniz? Babanın yüceliği ve inayeti sayesinde nasıl Mesih ölümden dirildiyse, biz de yeni bir yaşam sürelim diye vaftiz yoluyla onunla birlikte ölüme ve dirilmeye gömüldük.”³⁶⁷

Pavlus'a göre insan, hangi ırk ve dinden olursa olsun Tanrı'nın İsa Mesih'te açığa çıkan affedici lütfuna muhtaçtır. Bu da vaftiz yoluyla ve asli günden kurtulma ile gerçekleşir.³⁶⁸ Görüldüğü gibi Hıristiyanlıkta asli günah sebebiyle insan doğuştan kirli kabul edildiği için vaftizle temizlenmiş olur. Çünkü İsa'ya göre sağlam insanların doktora ihtiyacı yoktur. Yeni doğan çocuk da günahkârdır. Kilise babaları buna delil olarak Hz. Davud'un, “Anam bana günah içerisinde hamile kaldı” sözünü delil getirmişlerdir.³⁶⁹ Bu sebeple bazı Hıristiyanlara göre ise vaftiz, Âdem'den beri var olan asıl temizleyicidir.³⁷⁰ Bir kısım Hıristiyan teologa göre vaftiz bir Hıristiyanın yeni bir yaşama dirilmesini hatırlatmaktadır.³⁷¹ Bu öneminden dolayı vaftiz, Hıristiyanlıkta tedrici olarak 2. asrın sonlarında ve 3. asırda tamamen uygulanmış ve yerleşmiştir.³⁷²

Vaftiz İsa Mesih ile bir olma anlamındadır. Yani bu Tanrı'nın inayeti ile Mesih'in kurtarıcılığını hatırlayarak İsa ile bir olmaktır.³⁷³ Bütün inananlar ve vaftiz olanlar Kutsal Ruh yardımıyla bağışlanmışlardır.³⁷⁴ Pavlus'a göre vaftiz, yeniden doğmak için büyük bir şans olarak kabul edilmiştir³⁷⁵ ve Hıristiyan cemaat inanç ve diğer

---

³⁶⁷ Rom. 6/3–4.

³⁶⁸ Troll, *age*, s. 38–39.

³⁶⁹ *Mazmurlar*, 51.

³⁷⁰ Lynn, *age*, s. 56–57.

³⁷¹ Lynn, *age*, s. 43; Besnard, *agm*, *Hrist. İlah*, s. 23–24.

³⁷² Ratzinger, *age*, s.74–77.

³⁷³ Schnelle, s. 546–562.

³⁷⁴ Schnelle, s.560.

³⁷⁵ *Kor I 6/11, 12/13, Kor II 1/22, 5/5, 11/4, Gal 3/2 Sel II 2/15 vd*; Wilckens, c.2, s.21–32.

düsturlara ve vaftizin uygulanışına dikkat etmezse günahın insanlık üzerindeki hâkimiyetinin geri dönebileceğini ifade etmiştir.³⁷⁶ Yine Hıristiyanlıkta bilhassa asli günah ve vaftiz konusunda ilk olarak Pavlus'un söylediği belirtilen şu inanış çokça ifade edilir: “Âdem ve İsa insanlığın iki temsilcisidir. Biri insanlığa günahı getirmiş, öteki bu günahı giderecek yolu başlatmıştır. Bu yol hali hazırdaki insanlar için vaftizdir. Vaftiz de insan, İsa'nın ölümü ve yeniden dirilişiyle adeta kendini bütünleştirerek asli günahı kurtulabilir”.³⁷⁷

Asli günah-vaftiz ilişkisinde ve vaftize yüklenen önemli konumda bulunan, Kilise öğretisine rağmen, konu net olarak ortaya konulamamıştır. Nitekim vaftizin ve birçok dini geleneğin mimarı olan Pavlus, mektuplarında ve İnciller'de vaftizin önemine vurgu yaparken, başka bir yerde de vaftizin o kadar temel bir ayin olmadığını dile getirerek kendi içerisinde çelişkiye düştüğünü göstermiştir.³⁷⁸ Bazı teologların günah çıkarma ve Endüljans'ın, vaftizin değerini düşürdüğüne inanmaları da ayrı bir konudur. Çünkü bu teologları, vaftiz sonrası işlenen günahlardan dolayı vaftizin etkisini kaybetmiş olduğu sonucunu çıkarmaktadırlar.³⁷⁹

İsa Mesih'in vaftiz olmasının nedeni de açık değildir. Çünkü Pavlus'a göre bütün insanlık, Âdem'in günahından dolayı günahkâr doğmuştur. Buna bütün peygamberler de dâhil edilmiştir.³⁸⁰ Ancak burada da anlaşılabilir bir durumun sözkonusu olduğu ifade edilmektedir. Nitekim İsa'nın Tanrı oğlu ve günahsız olduğu inancına rağmen, niçin İsa'nın Yahya tarafından vaftizine ihtiyaç duyulduğu sorusuna; “İsa Mesih'in saygınlık kazanmak için vaftizine gerek duyulmuştur”³⁸¹ gibi belirsiz bir ifade ile açıklamaya çalışmanın ne derece mantıklı olduğu da açıkta kalmış bulunmaktadır. Bu arada şu da çok önemlidir: Pavlus'a göre doğan her çocuk vaftiz

---

³⁷⁶ Schnelle, s.661–663.

³⁷⁷ Rom. 5/18–21, Gal. 2/3–15, Kor. II. 15/2–13; Tümer-Küçük, *age*, s.263; Mehl, *agm*, s.137; Güç, *Mabed*, 199–206; Sharpe, *age*, s.94–95.

³⁷⁸ Kor. I. 1/10–18.

³⁷⁹ Lynn, *age*, s. 61–62.

³⁸⁰ Güç, *Kurban*, 274.

³⁸¹ Eliade, *DİDT*, c.2, s. 381.

olmadığı sürece günahkâr ölmüştür. Augustinus ise böyle bir çocuğun ebedi cehennemlik olduğunu iddia etmektedir.³⁸²

Bütün bunların yanında vaftiz olmadan ölen çocukların asli günahlı olarak ölüp ölmediği ve vaftizin diğer günahlar için de değerli olup olmadığı tartışılırken, İsa'nın asli günah için haçta kendini feda ettiğinin söylenmesi durumunda bundan sonra vaftiz olanların asli günahtan arındırıldığı nasıl söylenebilir? Bu tür anlayışlar da belirsizliğin göstergesi olarak ortadadır. Hatta bu konunun en önemli uzmanlarından kabul edilen Aziz Augustinus bile, “Ne zaman bu konularda soru sorulsa cevap vermekte zorlanıyorum” demek zorunda kalmıştır.³⁸³ Ayrıca, “Her yıl bir defa günah çıkarmak, bir defa vaftiz olmak çok iyi olur ve her yetişkin için gereklidir” şeklindeki Kilise tezinin ne anlam taşıdığı merak konusudur. Nihayetinde II. Vatikan Konsili'nden hemen önceki dini eserlerde dahi insanların ancak Kilise ile kurtuluşa erişebilecekleri, başka kurtuluş yolunun bulunmadığı, bunun da vaftiz ile gerçekleşebileceği anlayışı mevcuttur.³⁸⁴

b. Asli Günah – Evharistiya İlişkisi

Evharistiya; Evcharistie, Evcharist Komünyon, Son Akşam Yemeği, Abend Mahl, Veda Yemeği vb. kelimelerle ifade edilen, ekmek şarap ayininin adıdır. Latince de missa, mass, messe şeklinde ifade edilmiştir. Kilise'nin kutladığı ve Hıristiyanlığın vaftizden sonra gelen en eski ve köklü sakramentidir. Evharistiya, İsa Mesih'in çarmıha gerilmeden önce havarileriyle yediği son akşam yemeğinin hatırasının yaşatıldığı ibadettir. Bu ayinde, İsa insanlık için kendisini feda edeceğini söyleyip ekmeğini bölmüş ve “Bu benim etimdir” diyerek havarilerine yedirmiştir. Sonra bir kâse içerisindeki şarabı almış ve “Bu benim kanımdır” deyip onlara içirmiştir. Bunun yorumu da yine Pavlus'a aittir. Ayine katılan insanlar o günü hatırlayıp İsa'nın

---

³⁸² Rom 5/12–21; Bolay, *agm*, s.362; Yeşilyaprak, *agTez*, s.131–132.

³⁸³ Kılıç, *age*, s. 108.

³⁸⁴ Güngör, *age*, s. 60.

duyguları ile hem dem olmakta, onun günahımız için çarmıha hazırlanışını hatırlamakta ve böylece de ona olan imanlarını artırmaktadırlar.³⁸⁵

Evharistiya, Hıristiyanlar'dan önce Yahudiler'de de var olan bir ibadettir. Yahudi Pesah (Fısıh) bayramından birkaç gün evvel meydana geldiği için sonradan teologlar ve din adamları Yahudilerin Fısıh Bayramında kuzu kurban etmeleriyle, İsa'yı da Tanrı'nın dünyanın günahını taşıyan kuzusu olarak vasıflandırmışlardır.³⁸⁶ İşte bu ayin ile bunların her biri yerine getirilmiş ve İsa hatırlanmış olmaktadır. Aynı zamanda etiyle ve kanıyla insanlığı asli günahattan kurtaran kuzu kurbanı anlayışında olduğu gibi, Evharistiya'da da ekmek ve şarap ile İsa'nın eti ve kanı bu kurbanı benzetilerek ona olan minnettarlık arz edilmektedir.³⁸⁷ Çünkü bizzat bunu İsa böyle uyguladığı ve ölümden diriliş ile günaha kefareti edenini hatırlatması bakımından Evharistiya, çok önemlidir.³⁸⁸ Nitekim bu son akşam yemeğinde İsa kendi ölümünü haber vermiş ve ekmekle şarabı parçalayarak etine ve kanına bu bakımdan örnek göstermiştir. Yani "Şu ekmek benim, günahlarınızın affı uğruna feda edilen bedenimdir. Şarap da yine sizin günahlarınızın bağışlanması için akıtılan kanımdır" diyerek kendini gönüllü kurban etmesidir. Böylece İsa, bu ayinin her yapılışında kendisinin anılmasını istemiştir. Ayrıca Hıristiyanlar bu ayinde de günahlarının affedildiğine inanırlar.³⁸⁹

Hıristiyan din adamları ve teologlar, Evharistiya'yı şöyle de yorumlamışlardır: Âdem Tanrı'nın emrinin aksine, yeme dediğini yiyerek insanlık ile Tanrı arasındaki anlaşmayı bozmuştur. İsa ise burada ekmeği yiyerek, şarabı da içerek bu ahiti yenilemiştir. Zira Tanrı böyle istemiştir. Nitekim İsa, "Ben Tanrı'nın dediğini yapıyor, onun arzusunu yerine getiriyorum" demiştir.³⁹⁰ Yani bu durumda inanan bir kişi, Evharistiya'da insanlık için hayatını vermiş birisi ile yemek yiyor demektir. Böylece

---

³⁸⁵ Tümer-küçük, *age*, s. 296–298; *Yuh. 13/21–30*; *CFME*, 13.

³⁸⁶ Pavlus ve bazı Hıristiyan teologlar tarafından, İsa'nın günahsız doğduğu defalarca ifade edilmesine rağmen, burada onun dünyanın günahını yüklediğinin ifade edilmiş olması dikkat çekicidir.

³⁸⁷ *Sehimmel, age*, s. 169–171; *Besnard, agm, Hırist. İlah*, s. 31, 150–151.

³⁸⁸ *Mat. 26/17–30, Mar. 14/22–25, Luka, 22/14–23*; Aydın, Mehmet, *agm*, s.349.

³⁸⁹ *CFME*, 4; *Kor. I. 11/23–26*; Eliade, *DİDT*, c.2. s.390.

³⁹⁰ *Kor. I. 11/23–25*; Lynn, *age*, s.84–86.

inanan bir Hıristiyan, Rabbin sofrası olan Evharistiya’da İsa Mesih’in çarmıha gerilişini, yeniden dirilişini, göğe yükselişini ve insanların günahlarına kefarete oluşunu kutlamış ve o duyguyu İsa ile paylaşmış olmaktadır.³⁹¹ Ayrıca bu ayinde insan, Tanrı’nın ölüm ve günah üzerindeki zaferini görmüş, günahın yerini müjdenin aldığını (Hıristiyanlara göre bu da günahın yenilmişliğini gösterir) hatırlamış olmaktadır.³⁹²

Yine diğer pek çok inanç ve ibadette olduğu gibi Evharistiya ayini konusunda da Hıristiyanlar arasında birlik yoktur. Kimisi onu gūnahtan kurtuluş, kimisi hatıra, kimisi ölüm, kimisi diriliş yemeği olarak ifade etmekte; bir kısmı da ekmeğin İsa’nın etine, şarabın da kanına benzetilmesine karşı çıkmaktadır.³⁹³ Pavlus ve takipçileri tarafından hep asli gūnahtan kurtuluş için ortaya konulmuş olan bu ritualler, Hıristiyanlar arasında birlik sağlanamadığı için birçok ayrılıklara da neden olmuştur. Protestanlığın önde gelen temsilcileri dahi bu konularda birbirlerine taban tabana zıt fikirler ileri sürmüşlerdir. Örneđin Zewingli (öl. 1531), bu konuda M.Luther’den ayrılmıştır.³⁹⁴ Bazı Hıristiyanlar da Evharistiya’daki sofranın aynı zamanda Tanrı İsa Mesih’in kurtarıcılık vaadini, diğer insanların da başkaları için karşılıksız olarak bir şeylerini verebilmeleri gerektiği bilincini hatırlatmakta olduğunu dile getirmişlerdir.³⁹⁵

Konfirmasyon ve diğer saktamentler ile asli gūnahın ilişkisi konusunda da şunlar söylenebilir; Konfirmasyon (Confirmation–kuvvetlendirme) pekiştirme sakramentidir. Yani bu ayin, vaftiz ayininin güçlendirilmesi için yapılır. Dolayısıyla bir nevi asli gūnahtan kurtuluşun sağlamaştırılması amaçlanmış olmaktadır. Buna Katolikler, “Firmung” da derler. Aynı zamanda Konfirmasyon, kişiyi dini cemaate kabul anlamına da gelir.³⁹⁶ Bu da bir nevi İslam’daki ergenlikle başlayan sorumluluk alma

---

³⁹¹ Lynn, *age*, s. 94,104–106; *Kor. I.*, 10/16, *Yuh.* 6/51–58, *luka*, 22/19.

³⁹² *Kor. I.*, 14/17-34; Lynn, *aesr*, 108-111.

³⁹³ Erbaş, *agm*, *DTA III*, s. 234–236.

³⁹⁴ Sehimmel, *age*, s. 258.

³⁹⁵ Lynn, *age*, s.41–43.

³⁹⁶ Tümer–Küçük, *age*, s. 297–298; *CFME*. 4–12; Aydın, Mehmet, *agm*, s.349.

anlamındadır. Bazı dünyevi günahlardan affolunmasını sağlayarak ölüme günahsız gitmesi için insanlara yağ sürülerek son yağlama ayini yapılır.³⁹⁷

2. Asli Günah-Tövbe- Günah Çıkarma ve Endüljans ilişkisi

Tövbe (Perfitence), işlenen günahlardan dolayı Tanrı'dan mağfiret dilemektir. Tövbe eden kimse Kilise'ye yeniden katılmış demektir. Nitekim Trent Konsili'nde tövbenin ve günah çıkarmanın vaftizden sonraki günahların affı için zorunlu olduğu kabul edilmiş, Cuma günleri bunun için tayin edilmiş, tövbe günü olarak belirlenmiştir.³⁹⁸ Katolik inancına göre her ergen yılda bir defa papaz önünde günah çıkarmak, tövbe işlemini yapmakla mükelleftir.³⁹⁹

Pavlus'un “Asli günahtan tövbe ile kurtulmuşken bundan sonra günah işleyenler artık cehennemliktirler”⁴⁰⁰ şeklindeki sözü tövbe ile asli günahtan kurtuluşun olacağına en önemli delildir. Nitekim buna dayanarak bir kısım Hıristiyan teologu insanın kendi işlediği birçok günahtan tövbe ve günah çıkarma, itiraf etme ve bu itirafın da din adamı tarafından kabulü ile kurtulması nasıl mümkün oluyorsa, aynı şekilde asli günahtan da tövbe ve af dilemek ile kurtulmanın mümkün olabileceğini savunmuşlardır. Bunlara göre insan günah, işlemeye meyilli olduğundan asli günahta da tövbeye ihtiyaç vardır. Bu bakımdan normal günahta olduğu gibi asli günahtan da insanların tövbe ile kurtulabilecekleri Hıristiyanlıkta sıkça ifade edilmektedir.⁴⁰¹

İncillerde bu konu işlenmekte ve “Tövbe edenin tövbesi sebebiyle Tanrı'nın sevindiği” ifade edilmektedir.⁴⁰² Aslında burada bir ikilemin olduğu da ortadadır. Hem insan asli günahtan inayetsiz kurtulamaz ve İsa bunun için çarmıhta kendini feda ederek insanlığı bundan kurtarmıştır denilmekte ve bu inanç, kredo haline getirilmekte hem de diğer günahlar gibi asli günahtan da tövbe ile kurtulanabileceği söylenmektedir. Bu

---

³⁹⁷ *Yakup, 5/14–15; Aydın, Mehmet, agm, s. 350.*

³⁹⁸ *Aydın, Mehmet, agm, s. 350–351.*

³⁹⁹ *Türk Ans. c.18. s.174.*

⁴⁰⁰ *İbr. 6/7–8; Katar, age, s. 100–101.*

⁴⁰¹ *Abdulmesih, Rab Doğruluğumuzdur, İzmir ts, s. 45–47, 79,118.*

⁴⁰² *Mar. 15/1–10.*

konular, Hıristiyan kaynaklarında ve İncillerde de bu çelişkiler içerisinde verilmektedir. Ayrıca İsa'nın Yahudileri tövbeye çağırmış olması da ⁴⁰³ tövbenin günahın affına vesile olduğuna dair delil olarak gösterilmektedir.

İnciller'de tövbe ile ilgili başka ayetler de işaret edilir ve günah çıkarmaya temel teşkil eden ayetlerde, bunu işleyen kişiye suçunun gösterilerek, kırmadan tövbesi istenir.⁴⁰⁴ Bu durumda diğer günahlar için tövbe, günah çıkarma neden icap ediyor diye düşünmeden kendimizi alamıyoruz. Buna rağmen tövbenin bütün günahlardan arındıracağı şüphesini dile getiren Kilise babalarının sayısı da az değildir.⁴⁰⁵

Hıristiyanlıkta Pavlus'a dayandırılan günah itirafı ve günah çıkarmanın (penitence) yapılmasının mantığı şudur: Kişi İsa'nın çarmıhta kendini fedası ile asli günahtan kurtulmuş, Vaftiz ve Evharistiya ile bunu perçinlemiş ancak sonradan günah işlemekle Tanrı'nın bahsettiği kurtuluşluk inayetini kaybetmiştir. İşte kişinin bunu papaza itirafı ve tövbesi sayesinde affı sağlandığına, bu af ile Tanrı'nın inayetini yeniden kazandığına inanılır.⁴⁰⁶ Ayrıca günah çıkarma, Hıristiyan kaynaklarına göre İsa Mesih'in havarilerine ve ondan sonra gelen Kilise Babalarına verilmiş büyük bir ihsandır. Burada İsa'nın Petrus ve diğer havarilerine söylediği şu sözü delil gösterilir: "Göklerin egemenliğinin anahtarlarını sana vereceğim. Yeryüzünde bağışlayacağın her şey göklerde de bağışlanmış olacak. Yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde de çözülmüş olacak."⁴⁰⁷ Bu ve benzeri ayetlerde İsa'nın, günahlarını ikrar eden insanları bu günahlarından arındırmayı ve onlara, kendilerini Tanrı'nın bağışladığı tesellisini vermeyi din adamlarına emrettiği söylenir.⁴⁰⁸

Günah çıkarmanın temelinde, asli günahta olduğu gibi, insanın tek başına inayetsiz kurtulamayacağı inancının yattığı da göze çarpmaktadır Bazı teologlar

---

⁴⁰³ Katar, *age*, s. 80–91, *Mat.3/1–12*, *Mat. 28/12–13*, *Mar.1/4–5*, *luka, 3/3*, *Yuhanna 1/26*, *Res. İşl. 19/4*.

⁴⁰⁴ *Mar. 15/1–10*, *Mat. 18/15–17*.

⁴⁰⁵ Ayrıca geniş bilgi için bkz. Katar, *age*, s.99–140.

⁴⁰⁶ Tümer-Küçük, *age*, s. 298.

⁴⁰⁷ *Matta, 16/9, 18/18, Yakup, 5/16*.

⁴⁰⁸ *CFME, 16*.

tarafından burada Pastör'ün, Papaz'ın ilgisi, dinlemesi, günah itirafında bulunacak kişinin evine gitmesi vb. durumların inayet sayılması, ⁴⁰⁹ bunu açıkça ortaya koymaktadır. Kilise de zaten bu gerekçe ile bunu üstlenmiştir.⁴¹⁰ Bir başka iddiaya göre İsa Mesih kendi adına günahları bağışlama yetkisini vekâleten Kilise'ye vermiştir. Kilise'nin ise bazı din adamlarını bu konuda görevlendirme yoluna gittiği görülmektedir. Burada İsa'nın "Tanrı'nın yaptığı şeyi anlamak neredeyse imkânsızdı. Bu iş yalnızca Tanrı'nın inyeti ile gerçekleşebilir" ifadesine de yer verilmektedir.⁴¹¹

Sonuçta İsa'nın yukarıda ifade edilen tavsiyesine uygun olarak günah çıkarmayla bir nevi psikolojik rahatlama sağlamak ve kişinin "Günahtan kurtuldum" duygusuyla huzurunun amaçlandığı söylenmektedir. Hatta iddiaya göre kişi hayata yeniden şevkle bakar ve güvenle geleceğe yönelebilir. Bu, din adamının gizli kalması gereken dini bir ödevidir.⁴¹² Günah çıkarmada ketumluk, sır saklamak o kadar önemlidir ki, ancak yine de din adamına minnetli kalan insanlar oluşmakta, bu durumda da insanların birtakım sırlarına vakıf olan din adamı, istediği şekilde onları yönlendirebilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi aslında ayetler kimseye böyle bir yetki vermemektedir. Tanrı'ya itiraf ve tövbe ile başka insanlarla dertlerini paylaşmak suretiyle bunun yapılabileceği belirtilmektedir.

---

⁴⁰⁹ Lynn, *age*, s. 24–26.

⁴¹⁰ Kılıç, *age*, s. 108/110.

⁴¹¹ Bu noktada Katolik Kilisesi tarafından günah çıkarma ile ilgili kullanılan yöntemleri kısaca belirtmek yerinde olur;

- 1- Kulağa fısıldama yoluyla veya kişisel tövbe ile günah çıkarma.
- 2- Grup olarak birlikte yapılan günah çıkarma. Buna, tövbe ayini de denir.
- 3 - Ruhi olarak kendi kendine itirafla, af dilemeyle günah çıkarma.

Birincide, bir din adamı huzurunda itiraf ve onun da kişiyi İsa Mesih adına affı vardır.

İkincide, cemaat, günahını Tanrı huzurunda itiraf eder, Ruhban cemaati de affı söyler.

Üçüncüde ise, güvenilen kişinin tavsiye ve telkini neticesinde günahkârın, Tanrı ile baş başa kalması inancıyla affı mümkün olur.

⁴¹² *CFME, 16.*

Endüljans: Bu tür bir af şekli ve yetkisi İncillerde ⁴¹³ hiçbir şekilde dolaylı dahi olsa yoktur. Bu uygulamayı, Kilise'nin ortaçağdaki lüks ve ihtişam masrafını karşılamak için uydurduğu ve sömürüye dönüştürdüğü belirtilir. Çünkü işlenen günahın ekonomik karşılığı belirlenmiş ve ona göre de Kilise kendisinde af yetkesini bulmuştur. Bu, ilk kez Papa X. Leon tarafından kredo haline dönüştürülmüş, ancak Kilise'nin Protestanlığın doğmasını ateşleyen en önemli yanlış fitili olmuştur.⁴¹⁴ Nitekim bir kısım araştırmacı da bunu “Kilise'nin Orta Çağ'ın Rönesans döneminde gerek yapısal ve gerekse idari temelde lüks içerisine girmesi, beraberinde büyük maliyeti getirmişti. İşte bunu karşılayabilmek için de günahların dünyalık karşılıklarla affedilmesinden ibaret olan Endüljans, uygulamaya konuldu” şeklindeki tespitleriyle ifade etmişlerdir. Yani para, eşya, ev–arsa vs. ne olursa olsun insanların günahlarının değerine göre karşılığı konuyor ve ona göre günah affına gidiliyordu. Hatta asli günah da dâhil bütün günahların tövbe ve Tanrı inayeti dışında, günah çıkarma ve Endüljans ile affetme yolunun açılmış olmasının Lufher, Zewingli ve Calvin'nin isyanına, zamanla da Protestan Mezhebi'nin doğmasına sebep olduğu kabul edilmektedir.⁴¹⁵ Bu çerçevede Âdem'den gelen miras günah ve sonraki bütün günahların affi için Kilise içerisinde **Azizler birliği** adı altında bir birim dahi kurulmuştur. Bunun neticesinde Endüljans o kadar ileri safhalara götürülmüştür ki, din adamlarının, ölümlerinin günahlarının affi için dahi uyguladıkları görülmüştür. Bu sıralarda Endüljans çerçevesinde Haçlı Seferlerine katılanların en üst seviyede affa mazhar olacakları fetvası da verilmiştir. 1967 yılına kadar devam eden Endüljans, bu tarihte kaldırılmış, ancak günah çıkarma (itiraf) günümüze kadar devam ettirilmiştir.⁴¹⁶

C. Asli Günah Konusunda Farklı Yaklaşımlar ve Çelişkiler

1. Asli Günah Konusunda Farklı Yaklaşımlar

---

⁴¹³ Yuhanna 1/8'de olduğu söylense de, orada böyle bir bilgiye rastlanamamıştır.

⁴¹⁴ Aydın, Mehmet, *Hırist, kayn. Göre Hırist*, s. 130–131; Mehl, *agm, Hırist. İlah*, s. 94.

⁴¹⁵ Erbaş, *agm*, s. 201–203.

⁴¹⁶ Harman, “*Endüljans*”, *DİA*, c. 11, s.209–210.

Asli günaha ve ondan kurtuluşa konu olan Âdem'in suçu ve İsa'nın Tanrı oğlu olarak kurtuluş için gelmesi, çarmıhta kendini feda etmesi gibi hemen her konuda çok farklı fikir ve görüş ortaya koyanlar tarafından da ifade edilmektedir. Zira birkısım batılı filozof, ilim adamı ve teologuna göre asli günah konusu hermenotik açıdan da, tanımsal ve tarihsel açıdan da tam netliğe kavuşmuş bir kredo değildir.⁴¹⁷ Toynbee'nin de belirttiği gibi bu konunun belirgin olmayışı birtakım Hıristiyan Dinler Tarihçisi'ni bölmüştür. Farklı fikirler ve karşı çıkışlar da hiç bitmemiş ve yirminci asırda da bu durulmamıştır.⁴¹⁸ Asli günaha temel teşkil etmelerinden dolayı burada bu konulardaki farklı yaklaşımları özet olarak sunmaya çalışacağız.

Her şeyden önce Âdem ve Havva ile ilgili konularda çok farklı görüşler mevcuttur. Çünkü Âdem tek miydi, birçok Âdem var mıydı? İkisini de savunanlar çıkmıştır. Bazılarına göre Âdem yaratılmış sıradan bir insandı. Sonra ona pek çok üstünlük verilerek o, cennete kondu. Günahı işlemesiyle birlikte cennetten düştü ve bu üstünlükleri geri alındı.⁴¹⁹ Bunun yanında asli suçun işlenmesinde Âdem'in hiçbir vebalinin olmadığını, sadece Tanrı'nın yazgısı-kader olduğu için zamanı gelince günahın işlendiğini söyleyenler de olmuştur.⁴²⁰ Bundan dolayı da Âdem'in soyundan gelenlerin onun suçu sebebiyle günahkâr olduğu belirtilmiştir.⁴²¹

Yine bilinen ve geleneksel Hıristiyanlık anlayışının tersine bazı teologlara göre Âdem ile Havva, Tanrı'nın huzurundan işledikleri bir günah nedeniyle değil, üremeyi öğrendikleri ve bunu istedikleri için kovulmuşlardır. Havva'nın içgüdüsel olarak çocuk doğurmaya yönelmesi söz konusudur. Tanrı ise İsa'da olduğu gibi fiziksel değil ruhsal gebeliği hedeflemişti. Onların fiziksel istekleri Tanrı'nın isteğine tersti. Üstelik Tanrı, o zamanlar daha günahı da yaratmamıştı. Kaynaklarda bunlara benzer çokça farklılıklar

---

⁴¹⁷ Erdem, *age*, s. 96–100.

⁴¹⁸ Toynbee, Arnold J., *Tarihçi Açısından Din*, Çev. İbrahim Canan, İst. 1978, s.208–210.

⁴¹⁹ Erdem, *age*, s. 61–62.

⁴²⁰ Erdem, *age*, s. 78–79.

⁴²¹ Tomlinson, *age*, s. 10.

bulunmaktadır.⁴²² Hatta Habil'in kurbanının aslında asli günahı büsbütün ortadan kaldıran asıl kurbanı işaret ettiği dahi ifade edilir olmuştur.⁴²³

Bütün bunların yanında Pavlus, hiç de İsa'nın söyledikleri gibi şeyler söylememişti. Ona göre kurtuluş için İsa'nın fikirleri değil, kendisi gerekiyordu. Bir kısım ilahiyatçılar, sonradan Pavlus ile ters düşerek İncillerdeki İsa ve günah anlayışına dönüş yapmak istemişlerse de bu da çözüm olmamış ve Pavlus'un anlayışı temel doktrin olmuştur. Zira Pavlus'un mektupları, eldeki İncillerden daha evvel yazılmış olduğundan onun öğretisi zaten yerleşmişti. Hatta Pavlus bu konuda o kadar etkili olmuştu ki, asli günah anlayışına sebep olarak tabii afetleri, zulümleri ve harpleri dahi kaynak olarak göstermiş insanları ve buna inandırmıştır.⁴²⁴ Yani hem asli günahın; Âdem'in suçu, günahı ve dolayısıyla onlardan doğanların günahkâr doğması sonucu İsa'nın çarmihına kadar geldiği ifade edilmiş hem de bunun tam aksi olarak, bunda Âdem'in bir dahlinin olmadığı, bunun bir yazgı, kader olarak zaten Tanrı tarafından belirlendiği savunulmuştur. Bu iki anlayış henüz teologlar tarafından netleştirilebilmiş değildir.

Burada, İsa'nın durumu da çok önemlidir. Zira asli günahın insanlığın kurtuluşu için haçta kendini feda eden İsa'nın konumunda belirsizlik bulunmaktadır. İsa Tanrı mı, insan mı, Tanrı oğlu mu, Peygamber mi? şeklindeki sorulara çok çeşitli yorum getirenler mevcuttur. II. asırda yaşayan bilginlerden bazıları İsa'nın Tanrı olmadığına, sadece bizim gibi bir insan olduğuna inanmışlar ve bunu savunmuşlardır. Bu yüzden, zamanın Papası Victor onları Kilise'den attırmıştır. İ.S. 268'de Samosathlı Paul aynı şeyi söylemiştir. Paul, o sırada hem Antakya Episkoposu hem de Palmira Kralı'nın yardımcısıydı. Onu da bir Sinod kararıyla aforoz etmişlerdir. İlk asırların önemli şahsiyetlerinden Lucien, aynı fikri devam ettirmiştir. İzmirli Noet, Sabe İlius ve Praxeus da aynı şeyi söylemişler, ancak onlar da sürgün ve zulümlerle sindirilmiş olan önemli teolog ve piskopos seviyesinde Hıristiyan bilginleriydi.⁴²⁵

---

⁴²² Altınal, *age*, s. 73–74.

⁴²³ *Yaradılış*, 22/1–14.

⁴²⁴ Schimmel, *age*, s. 243; Erdem, *age*, s. 88–91.

⁴²⁵ Bihlmeyer, s. 114–117; Gündüz, *Sözlük*, 81.

Bir kısım teolog ise, İsa Mesih'in, Tanrı olduğunu savunmuşlardır. Bunlar, "her şeyi yaratan Nasıralı Tanrı İsa, insan bedeni almış ve öyle görünmüştür" tezini savunmuşlardır. Nitekim İsa'ya onlar Tanrı derken İnciller'de bu konuda var olan ifadelerden İsa'nın kendisine Tanrı denmesine, tapılmasına karşı çıkmadığı bilgileri de onları doğrulamaktadır.⁴²⁶ "İsa'dan başka Tanrı olsaydı çarmıhta, haçta onu kurtarırdı. Bu, Tanrı başkalarını kurtardı ancak kendini kurtaramıyor" diye çarmıhtaki İsa ile o zaman alay etmişlerdir. Ne gariptir ki bu da, yine İncillerin verdiği bilgiler arasındadır. Ayrıca Hıristiyanlıkta İsa'nın peygamberliğini kabul edenin olması suçlamalar ve dışlamalar sebebiyle neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bundan başka Hıristiyan teologları ve İnciller'in, İsa'nın hem Tanrı olduğunu savunmuş olmaları hem de onun soy kütüğünü vermiş olmaları da dikkat çekicidir.⁴²⁷

Asli günaha temel kabul edilen çarmıh, öncesindeki eza-cefa ile haça gerilme, diriliş, kurtuluş, son akşam yemeği vb. birçok önemli konunun İnciller'e sonradan yazıldığı konusunda da iddialar bulunmaktadır. Bunların birçoğunun, İncil derleyicilerinin eklemeleri olduğu söylentileri de asırlardır dile getirilen hususlardandır. Nitekim İncillerdeki farklı, ilaveli ve çelişkili bilgiler bu iddiaları doğrular niteliktedir.⁴²⁸ Bu da, asli günah konusundaki karmaşayı daha da ilginç hale getirmektedir. Bazı Hıristiyan Kiliseleri'nin kitaplarında, asli günahın Âdem'den bize gelen bir günah olmadığı, esas asli günahın kastın; insani günahlar nedeniyle dünyaya hâkim olan kötülük unsurunun, insanı baştan beri içine düşürdüğü yanlış durumun olduğu, yoksa günahın kişisel olup herkesin kendinden sorumlu olduğu ifade edilmektedir.⁴²⁹ Ayrıca "İsa insanlığın bu yanlış tutumları ve bütün insanlığın günahları için acı çekti. Bu, onu aşağılamamış, tam aksine daha sonra diriltildiği için onu yüceltmıştır. Bu açıdan miras günaha, asli günaha kader demek mümkün değildir"⁴³⁰

---

⁴²⁶ Mc Dowell, *Marangozdan da Öte*, s. 7–9,11; *Titus*, 2/13, *Mat.* 14/33, 28/9 *Yuh.* 5/16–23.

⁴²⁷ *Luka*, 3/23–38, *Mat.* 1/1–17. Daha geniş bilgi için bkz. Sönmez, *Zekiye*, *agm*, s.137–161; *Mc Dowell*, *aesr*, s.18–20; *Mat.* 1/4; Aydın, Mehmet, *Reddiyeler*, 115.

⁴²⁸ Aydın, Mahmut, *age*, s. 147–148; Michel, *age*, s. 65–68.

⁴²⁹ Asli günahı Ankara'daki Azize Terasa Kilisesi Rahibi Peder Felix Körner de böyle kabul etmektedir.

⁴³⁰ Troll, *age*, s. 39–46; Mohn, *age*, s. 274–275; *Yuh.* 9/2-3, *Mat.* 16/27.

şeklindeki anlatımlar, Hıristiyanlık inancı içerisinde zaten yaygın şekilde bulunmaktadır.

İlk asırlardaki Hıristiyan okullarında da, bu konularda birlik yoktu. O dönemde Hıristiyan din adamı yetiştirmede ve dinin öğretilerine yön vermede en önemli iki okuldan, İskenderiye Okulu Monofizit, Antakya okulu Diyofizit anlayışa sahiplerdi. Monofizit anlayış; İsa'daki Tanrı ve insan vasfının Tanrı'lıkta birleştiğini savunurken, Diyofizit anlayış ise; İsa'nın hem Tanrı hem de Oğul olduğunu, yani onda Tanrı'lık vasfı yanında, insani vasfının ayrı ayrı bulunduğunu savunmuşlardır. Bu açıdan İsa'nın konumu; Tanrı-insan anlaşmazlığı sebebiyle açıkta kalmış ve asli günah, kurtuluş ve çarmıhta bu yüzden hep sorgulanmıştır.

Paulus, asli günaha sebep olarak Havva'yı gördüğü için onun kadınlara erkeklerden aşağı bir rol biçmiş olduğu görülmektedir. Hatta o, kadınların papaz olamayacağını, her şeyi evde kocalarından öğrenmeleri gerektiğini, dışarıya okumayı öğrenmek için dahi çıkamayacaklarını, kadın sesinin haram olduğunu ve Kilise'de başlarını örtmelerinin zorunlu olduğunu söylemiştir. O, bu konuda şöyle demiştir; "Tanrı erkeğin görkemini savunur, çünkü kadın erkek için yaratılmış, erkek kadın için değil." ⁴³¹ Pavlus'un, kadınlara yönelik bu aşağılayıcı tutum ve görüşünün arkasında, Havva'nın, Âdem'e asli günahı işletmesi sebebiyle bunu hak ettiği anlayışı yatmaktadır. Yani sonuçta, bu farklı düşüncenin altında da asli günah bulunmaktadır. Hatta bu tarz düşüncelerin inanç haline getirilmesinin, Batı da Feminizm'in çıkış sebebi olduğu ifade edilmiştir. Nitekim bu anlayışın neticesinde ortaya çıkmış olan: "Eğer bir kadın, İsa'yı sırf cinsiyeti nedeniyle temsil edemiyor ve papaz dahi olamıyorsa; bu takdirde İsa'nın çarmıha gerilmesi ve yeniden dirilmesi, kadınların dışında ve onları ilgilendirmeyen bir olaydır. Ancak İsa tüm insanlığın peygamberi olduğuna göre, burada bir yanlışlık var" şeklindeki itirazlar bunu çıkça ortaya koymaktadır. Bu, asli günah ve kurtuluş gibi diğer inançlarda da inananların şüphesinin olduğunu göstermesi bakımından ilginç bir çıkıştır. Sonuçta bu karmaşık ve anlaşılmaz inanç anlayışı, bazı araştırmacılara göre,

---

⁴³¹ Efes. 5/3-5, Kor. I. 11/3-13.

Hıristiyanların dini tatminlerini farklı farklı yerlerde (cemaat-tarikat vb.) aramalarına sebep olmuştur.⁴³²

Asli günahtan kurtuluşa sebep olan ibadetlerden sayılan Evharistiya konusunda da, diğer konularda olduğu gibi, Hıristiyanlarda birlik yoktur. Hatta aynı mezhep içerisinde dahi hala devam eden ayrılıklar oluşmuştur. Luther, Zewingli ve Bucer arasında da Protestan olmalarına rağmen bu ayrım görülmektedir.⁴³³

Çarmıh–haç olayı, asli günahın affına gerekçe gösterilirken, bu olayın, İsa'nın sadece insani yönü üzerinde oluştuğu, ilahi yönü üzerinde oluşmadığı görüşünü savunanlar da olmuştur.⁴³⁴ Yılların İsa Mesih araştırmacısı Prof. Dr. Mc Dowell, bu konuda şunları söylemektedir; “Bu konuyu yedi yüz saat kadar inceledikten ve temelini tümüyle araştırdıktan sonra şu sonuca vardım: İsa Mesih’in ölümden dirilişi inancı, ya insanlığa yapılan en kötü, en zalimce ve alçakça düzenbazlıktır, ya da tarihin en önemli gerçeğidir.”⁴³⁵ Mc Dowell bu sözleriyle, aslında şüpheden kendini alamadığını ortaya koymuş bulunmaktadır.

Mc Dowell şunları da söylemektedir; “İsa Tanrı’ydı, ancak insan bedeni almıştı. Günahsız bir yaşam sürdü. (Günah’ın ücreti ölümdür) sözü ona uygundu ve çarmıhta bunun için öldü. O, görünüşte insan fakat sınırsız bir Tanrı’ydı. Bütün dünyanın günahlarını üstlenecek kadar güçlüydü. Tanrı, iki bin yıl önce bütün öfkesini oğlunun üzerine döktü. Böylece insan üzerindeki öfkesini kaldırdı. Çünkü İsa, günahların cezasını üzerine almıştı.”⁴³⁶

Mooncuların kutsal kitabı **İlahi İlkeye** göre; Tanrı, Âdem ile Havva’yı kendi suretinde yaratmıştır. Ancak onlar, mükemmelleşmeden kendi hatalarıyla, yaratıldığı konumlarından düşmüşlerdir. Burada onlarla beraber melekte düşmüştür. Düşüşün sebebi yasak meyveyi yeme günahı değil, Tanrı'nın sevgisinin kötüye kullanılmasıdır.

---

⁴³² Alatlı, *agm*, s.16.

⁴³³ Mehl, *agm, Hırist. İlah*, s.101–102; Küçük, Abdurrahman, *Ermeni kilisesi*, Ank. 2003, s.224–235.

⁴³⁴ Aydın, Mehmet, *Reddiyeler*, s.112.

⁴³⁵ Mc Dowell, *Mesih İsa'nın Tanrılığı*, s.65–72.

⁴³⁶ Mc Dowell, *age*, s. 83.

Onların seviyesinin yükselmesini istemeyen Baş melek Lusifer'in, Havva'yı kıskanması sonucu, zevk almak amacıyla onunla manevi bir şekilde cinsel ilişkiye girmesi ve bu ilişkiden de (kötü ilişki) kabilin doğmuş olmasıdır. Habil de böyle doğmuştur. Yani bunlar yasak ilişki sonucu Âdem'in değil, Lusifer'in (Baş melek) sulbünden doğmuşlardır. Bu nedenle, melek düşünce şeytan konumunu almıştır. Meleğin, Âdem ve Havva ile cinsel ilişkisi sonucunda asli günah suçu başlamış ve bu günah günümüze kadar da devam etmiştir.⁴³⁷

Farklı görüşler ve uç yorumlar konusunda o kadar ileri gidilmiştir ki, Nuh Tufanı'nın gemisinin tahtasını dahi çarımha benzetenler olmuştur. Burada "Gemi tahtası (gemi tahtadan yapıldığı için) inananları kurtardığı gibi, çarımh olarak kullanılan tahta da insanlığı asli günahattan kurtarmıştır" denilmiş, Kardinal Danilou başta olmak üzere bazı din adamları da, bu görüşü gerçekten savunmuşlardır.⁴³⁸ Zira bugün de bu konudaki farklı yaklaşımlar hala durulmamıştır. Nitekim bir başkasının günahının, hem de çarımhtaki acımasız işkenceyle ve günahsız İsa Mesih'in kanının dökülmesiyle affına kefaret oluşunu kabul etmeyen birçok Hıristiyan teologun bulunması da bunu göstermektedir. Bu düşüncede olanlar, Kilise'nin büyük baskısına rağmen, "Bu Tanrı'nın acımasızlığına götürür ki, bu da Tanrı'ya asla yakıştırılmaz. Bunu, Tanrı'da, İsa Mesih'te istememiştir" diyerek haklı düşünceyle buna karşı durmuşlardır.⁴³⁹ Bütün bunlar Hıristiyanlık inancının omurgasını oluşturan asli günah anlayışını sorgulamamız için yeterli sebep olsa gerektir.

Bunun yanında bir kısım Hıristiyan teologu, diğer dinlerde de kurtuluş ve Tanrı'ya yaklaşımın, Hıristiyanlık kadar var olduğunu dile getirmişlerdir. Onlara göre, insanlık içerisinde dinde tek tiplilik isteği; din dışılık, dinsizlik yapmaktır. Böyle bir anlayış ise, Hıristiyanlık dışıdır. Hatta Kilise babalarından Ambrosius der ki "Tanrı gibi böylesi büyük bir gizemin kalbine, merkezine sadece tek bir yol takip ederek ulaşmak mümkün değildir." Budha'nın müridi Kral Ashoka'nın bu anlayışı destekler mahiyette "Yabancı dine saygı gösteren kendi dinine saygı göstermiş olur. Yabancı dini kötüleyen

---

⁴³⁷ Bıyık, *agm*, s.125–127.

⁴³⁸ Bucaille, *age*, s.71–73.

⁴³⁹ Michel, *age*, s.74–79.

kendi dinine zarar vermiş olur” dediği ifade edilmektedir. Bir Hıristiyan misyoneri olan papaz Anstein von Basel’in, Gandhi’ye “Ben sizi de İsa'nın şakirdi olarak görüyorum” demesi üzerine Gandhi, “Doğrudur. Ben kendimi onun şakirdi, Budha'nın da, Muhammed'in de, Krişna'nın da şakirdi olarak görüyorum” demiştir. Burada garip, bir o kadar da güzel olan bunu Hıristiyan teologların savunuyor olmalarıdır.⁴⁴⁰

2. Asli Günah ile İlgili Anlaşılmazlıklar ve Çelişkiler

Asli günah ve onunla ilgili Çarmıh–Haç ve diğer konularda başta İnciller’de, Kilise Babaları’nın görüşlerinde ve sonuçta kredolarda birçok çelişkiler ve anlaşılmalıklar vardır. Asli günaha sebep olarak Pavlus, daha çok Âdem’i suçlu bulurken, apokratif anlatımlarda ise, daha çok Havva suçlu bulunmaktadır.⁴⁴¹ Onun bu anlatımlarda özellikle kadın konusundaki bakışı ile Yahudiliğin söyleminin kendisinde ne denli ağır basmakta olduğu görülebilmektedir. Her şeyden önce İsa; kendini insanlığın asli günahıtan kurtuluşu için feda ediyor ve bunu istiyorsa niçin “Tanrım! Tanrım! Neden beni terk ettin” (Elohi, Elohi, lema şevaktani) diyerek⁴⁴² Tanrıya sitem etmiştir? Hatta onun, bu sitemli sözlerinin başka bir İncil’de “Baba ruhumu ellerine bırakıyorum”⁴⁴³ şeklinde değiştirilerek verilmesi oldukça dikkat çekici görünmektedir. Şayet asli günah ve çarmıh-haç kader ise, İsa’yı çarmıha gerenlere düşmanlık nasıl açıklanabilir ve İsa’nın çarmıhtaki sitemli sözlerine niçin gerek duyulsun? Bir taraftan asli günahın insanı doğuştan suçlu kılan ve başkasına geçen bir günah olmadığı yine İnciller’de yazılı iken,⁴⁴⁴ diğer taraftan tam aksini savunan ayetlerin bulunması ve konunun uzunca anlatılması⁴⁴⁵ çelişkiden başka ne ile yorumlanabilir? Hatta İsa günahsız ve asli günah için seçilmiş ise, niçin İnciller’de onun ve diğer insanların vaftiz edilmesinin gerekli olduğu belirtilmemektedir?⁴⁴⁶

---

⁴⁴⁰ Heiler, *agm*, s.182–186.

⁴⁴¹ Pannenberg, *age*, s.118–119.

⁴⁴² *Mar. 15/34, 16/1–20.*

⁴⁴³ *Luka, 23/46; Jungel, age, s.77; Abdulmesih, Rab, s.95.*

⁴⁴⁴ *Yuh. 9/2–3, Mat. 16/27; Troll, age, s.38–39.*

⁴⁴⁵ *Mar. 14/43–72.15.1–47.*

⁴⁴⁶ *Mar. 1/9–10 Luka, 3/21–22.*

Yine bir taraftan, “Asli günahın, kalıtımsal olarak nesilden nesile ve yazgı şeklinde Âdem’den geldiği” ifade edilerek, buna inanmanın şart olduğu kabul edilmekte, diğer taraftan da “Tanrı kimseyi günah işlemeye ayartmaz. Herkes kendi arzusuyla günaha sürüklenip gider, sonra arzusuna gebe kalır ve günahkâr olur”⁴⁴⁷ şeklindeki ifadelerle de kendi görüşleri içerisinde bu tür anlaşmazlıklar ve çelişkilerin, batılı Hıristiyan teologları arasında asırlardır devamlı tartışma konusu olduğu bilinmektedir.⁴⁴⁸

Asli günah ve onun affi ile ilgili konularda, Tanrı'nın mutlak kudretini savunanlar olduğu gibi, insanın özgür iradesini savunan ve bu ikisini uzlaştırma çabasında olanlar da mevcuttur. Bazı Hıristiyan teologlar, bu konuda fazla ayrıntıya girmeden, zorlama yorumlarla çelişki ve anlaşmazlıkları hiç görmezden gelerek, bu konudaki zorluğa hiç değinmek istemediklerini itiraf etmektedirler. Nitekim Fransız Bucaille, Kilise okulunda iken duydukları ve okudukları ile sonradan kendi imkânları ile okudukları ve öğrendiklerinin çok farklı olduğunu anladığını belirtmekte ve İnciller anlatılırken kendilerinden birçok şeylerin, özellikle çelişki ve anlaşmazlıkların sakladığını ve ona göre Hıristiyanlığın anlatıldığını fark ettiklerini ifade etmektedir.⁴⁴⁹ Her ne kadar tutarlı, ilmi ve mantıklı bir Hıristiyanlık anlattığı ve aslında ilahi dinler arasında ciddi farkların olmadığı imajını vermeye çalışsa da, Ankara İlahiyatta dersler veren Prof. Dr. Thomas Michel'in eserinde de, Bucaille'nin ifade ettiği zorlama yorumları ve yüzeysel ifadeleri rahatça görebiliriz.⁴⁵⁰

Asli günah ile ilgili anlaşmazlıklar ve çelişkiler inananların din anlayışına da olumsuz şekilde yansımaktadır. Nitekim bazı Hıristiyan araştırmacılara göre: “Eğer her insan, İsa Mesih'e inanmakla aklanıyorsa, gelin biraz daha günah işleyelim. Öyle ya, nasıl olsa çarmıha gerilenin lütfu kendiliğinden bizi kurtarıyor”⁴⁵¹ diyebilen insanlar

---

⁴⁴⁷ *Yakup*, 1/13–15; *Abdulmesih*, *Rab*, s.66; *Trol*, *age*, s.42–43.

⁴⁴⁸ *Ott*, *age*, s.66–67, ayrıca, *aesr*, s. 136–145; *Jüngel*, *age*, s.107; Ayrıca bu konularda daha geniş bilgi için bkz., *Wilfried*, *age*, s.348–388.

⁴⁴⁹ *Bucaille*, *age*, s.12–16, 82–90; *Mc Dowell*, *Larson Bart*, *Mesih İsa'nın Tanrılığı*, s.21–40,55.

⁴⁵⁰ Bu ince ayarlı cümleler ve izahlar için bkz. *Michel Thomas*, *age*.

⁴⁵¹ *Abdulmesih*, *age*, s. 26.

çıkacaktır. Ayrıca bir yandan günahın ve günah işleyenin Tanrı'ya ters, onu tanımayan ve kendisine olan birçok lütfunu anlamayan olduğu söylenirken, diğer yandan ise, günaha düşmüş insanların, Allah'ı daha iyi tanıyabildikleri savunulmaktadır.⁴⁵²

Bazı teologların “asli günahın tanrısal ilk kaynağını sezme ve farkına varmak, anlamaya çalışmak mümkün değildir. Bu konuda, var olan bilgiler ve insani tecrübe bu bağlantıyı kurmakta yetersiz kalmaktadır. Ancak, İsa'nın gühantın kurtarıcı olan rolüne inanmanın gerekliliği ortadadır” görüşünü dile getirerek, bu anlaşmazlıklara iman edilmesini istemeleri de zorlama yorumlara belirgin bir örnektir. Nitekim Karl Bart da, bu düşüncemizi doğrular mahiyette yorumlarda bulunmaktadır. O, Pavlus'un asli günah anlayışının yanlış anlaşıldığını dile getirirken, asli günahın kendisini bizzat izah etmenin ve bir adam yani Âdem aracılığı ile dünyaya gelişini anlatmanın imkânsızlığına ve insan idrakinin kavrayamayacağına işaret etmektedir. Yine ona göre de, İsa'nın hem de eziyetli bir şekilde çarmıha gerilişi ve sonra tam anlaşılabilen dirilişi, insan idrakinin kavramakta zorlanacağı bir durum olarak görülmektedir. Ona göre sanki bu, kaderin de ötesinde, tanrısal bir kurgu ve rol alışı gerçekleşmiştir.⁴⁵³

Tanrı ile ilgili de çok farklı anlatımlar mevcuttur. Bunlarda asli günah ile ilgili olduğu için hayli ilginçtir. Mesela; “Mesih İsa'nın bizim için çarmıhta ölümünden bu yana, Tanrı ile aramız düzeldi. Haç'taki barıştırmaya sayesinde dünyaya barış egemen oldu.⁴⁵⁴ Kutsallığından dolayı Tanrı, dilediğini dilediği zaman bağışlayamaz. Bunun için kurban olan oğluna vekâlet verdi. Yani İsa, bu yetkiyi Tanrı'dan aldı. Tanrı, günahlı insan yerine, günahsız oğlunu bu affi sağlamak için dünyaya getirdi ve bizi günahlarımızdan aklamak için bunu yaptı”⁴⁵⁵ şeklinde çok çeşitli ve çelişkili yorumlar mevcuttur. Bundan başka, çarmıhta kurtuluş için yalvaran Mesih'in; galaksileri, yıldızları, kâinatı yarattığı ifade edilmekte ve İnciller'de, İsa'ya Tanrı denilerek, onun Tanrı'nın bütün sıfatlarına sahip bulunduğu, ezeli, ebedi yaratıcı, affedici ve şifa verici

---

⁴⁵² Abdulmesih *agesr*, s. 31.

⁴⁵³ Bart, *age*, s.171–172.

⁴⁵⁴ Abdulmesih *age* s. 16.

⁴⁵⁵ Abdulmesih, *age*, s. 26.

olduğu gibi, birçok ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bununla beraber İsa'nın, Meryem'den doğma, Tanrı elçisi bir Peygamber olduğu da söylenebilmektedir.⁴⁵⁶

İ.S. 431'deki Efes Konsili'nde, Meryem'in hem Tanrı annesi olduğu kabul edilmiş, hem de onun Tanrı hanımı olmadığı ifade edilmiştir.⁴⁵⁷ Burada, "İsa'nın Tanrı'lığı" inancı ağırlıkta olup, onun Tanrı olmadığını söyleyen Hıristiyan teologların yanıldığı⁴⁵⁸ şeklinde ifadelerin olduğunu da belirtmemiz gerekmektedir. Bazı Hıristiyan teologların, bütün bu anlatımların yetmediği yerde, kendilerini tatmin amacıyla Tevrat'tan delil arama yoluna gittikleri de görülmektedir.⁴⁵⁹

Asli günahdan kurtuluş için İsa'ya inanmanın şart olduğu, zira Âdem ile Havva'nın yasak meyveden yemeleriyle, insanların ölümsüzlüğünün son bulduğu, Mesih'e imanın tekrar bizleri ölümsüzleştireceği anlayışı vardır. Ancak buradaki ölüm ve ölümsüzlüğün fiziki değil manevi olduğu, manevi ölümden İsa'ya bağlılıkla kurtulunabileceği ifade edilmiştir. Zira Âdem yasak meyveyi yediği halde fiziken ölmemişti.⁴⁶⁰ Bütün bunlardan sonra, insanın vaftizle, Mesih'e iman ederek hem bu dünyada, hem de öteki dünyada kurtuluşa ereceği ifade edilmekte,⁴⁶¹ buna karşın, bu şekilde imanın, kurtuluş için asla yetmeyeceği de belirtilmektedir.⁴⁶² Dikkate değer bir husus da, İsa'nın ihanete uğradığının ifade edilmesidir. Hem çarmıh-haç olayının gerekli, zorunlu hatta ilahi takdir olduğu ifade edilmekte hem de on iki havariden birisi olan Yahuda İşkariyot'un, otuz gümüş karşılığı İsa'yı, Yahudiler'e ve Romalı askerlere jurnallediği, böylece büyük hata ve günah işlediği ifade edilmektedir. Bir yandan haç ve

---

⁴⁵⁶ Mc Dowell-Larson, *age*, S. 9–14.

⁴⁵⁷ Baş, *age*, s.99–100.

⁴⁵⁸ Mc Dowell-Larson, *age*, s.9–11.

⁴⁵⁹ Mc Dowell-Larson, *age*, 30–70

⁴⁶⁰ Erdem, *age*, s.70;Gül, *agTez*, s.36–39.

⁴⁶¹ Abdulmesih, *age*, s. 63,103.

⁴⁶² Abdulmesih, *aesr*, s. 74-,117; *Gül, agTez*, s. 67.

asli günahtan kurtuluşun kader olduğunun belirtilmesi, diğer yandan bu, trajik olayın havarileri çok zdğnn ifade edilmesi,⁴⁶³ gerçekten dikkat çekici görünmektedir.

Hıristiyan teologların bazılarına göre, bu dünyada ne yaparsak yapalım, yaptıklarımızla, asli günahın kötü etkilerini yok etme görevini tamamlamak asla mümkün olmayacaktır.⁴⁶⁴ Yani bunların ifadelerine göre, karamsar bir kısır döngü söz konusudur. Nitekim bunlardan Kardinal Karl Rahner,⁴⁶⁵ bir yandan suçlu insanın, Tanrı yanında günahkâr olduğunu ve insanın bu günahkârlığının cennette işlediği günahından kaynaklandığını ve Âdem'in günahının diğer insanları günahkâr yaptığını, ifade ederek asli günahı savunmakta, diğer yandan ise, asli günahın, insanlığın kurtuluşu için gerekli olduğuna vurgu yapabilmektedir.⁴⁶⁶ Yani Kardinal Rahner, hem Âdem'i işlediği günah nedeniyle suçlu kabul etmekte hem de bunun gerekli olduğunu ifade edebilmektedir. Nitekim asli günah, çarmıh-ha, kurtuluş, günahsızlar, İsa Tanrı mı, insan mı? Papa'nın yanılmazlığı gibi konuların ilk çağdan beri anlaşılmaz elişkililerle dolu olduğu, Protestanlık başta olmak üzere bu durumun birçok bölünmelere sebep olduğu, çağın ihtiyaına uygun düşmediği gibi itirazların varlığı da,⁴⁶⁷ bizi haklı çıkararı tespitlerdir.

Başta asli günah olmak üzere, Hıristiyanlık inanç sisteminde bulunan bütün bu anlaşılmazlık ve elişkililer sebebiyle, birçok Hıristiyan lke insanının, asırlar içerisinde giderek irili ufaklı bir kısım ayrılıklara ve mezheplere bölünmüş olduğu görülmektedir. Bazı teologlara göre buna, Pavlus başta olmak üzere, birçok Hıristiyan kilise babasının, İsa'nın dinini değiştirtileri sebep olmuş,⁴⁶⁸ bunun sonucunda, Hıristiyanlar arasında zamanla dinsizleşme de hızlanmıştır. Kilise'nin kendi tespiti ile bu Batı'nın en büyük dini problemidir.

---

⁴⁶³ *Mat. 26/14–16, Mar. 14/10–11, Luka, 22/3–6; Troll, s. 39–40.*

⁴⁶⁴ *Gül, agTez, s.67.*

⁴⁶⁵ Ona göre günahkârlık; teolojide, Tanrı ile insan arasında ki durumu belirten en önemli temel kavramdır. Bkz. Rahner, Karl, *Schuld und Schulvergebung*, s.54–58.

⁴⁶⁶ Rahner, Karl, *age*, s.56–61.

⁴⁶⁷ Besnard, *agm, Hırist. İlah*, s.17–20, 45–46; Pannenberg, *age*, s.123–134.

⁴⁶⁸ Taplamacıoğlu, *age*, s.181–190.

Aslında iki milyarı aşkın nüfusa sahip Hıristiyan Âlemi'nde, gerçekten insanlara bir anket ile dini inancı sorulsa; "Ben Hıristiyanım" diyenlerin sayısı 1 milyarı zor bulur. Hıristiyanların yaşadığı ülkelerin salt nüfusunu hesaba katarak, Hıristiyanlığı birinci sıraya koymanın yanıltıcı olduğunu düşünüyorum. Bu, hissi ve subjektif bir yargı ile varılan bir sonuç değildir. Bu, altı yılı aşkın Avrupa'daki görevimiz esnasında, Almanya'da bizzat müşahade ettiğimiz bir tespittir. Şu an Hıristiyanlık dünyada nüfus olarak İslam ve Budizm'den sonra üçüncü sıraya gerilemiş durumda ve bunu Kiliseler çok iyi bilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hıristiyanlığın tarihini, inanç esasları ve kredolarını, mezheplerini, ibadetlerini vb. bütün konularını enine boyuna incelediğimizde, karşımıza daima Pavlus çıkmaktadır. Hıristiyanlığın tarihi sanki İsa ile değil de onunla başlamıştır. Hatta Hıristiyanlık ile ilgili en basit bir araştırmamızın yolu dahi mutlaka Pavlus'a uğramaktadır. Bu bakımdan Pavlus'un Hıristiyanlıktaki yeri oldukça önemlidir. Ancak görüldüğü kadarıyla Pavlus'un, ilahî kaynaklı dini değiştirerek, neredeyse yeniden şekillendirmesi, oluşan bu dinin ilk asırlarda rahat yayılamaması ve kutsal metinlerinin çok zor şartlarda ve büyük değişimler geçirerek çok geç zamanlara kadar netleştirilememesi, Hıristiyanlık konusunda başlıca problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir de buna Pavlus'un mektuplarıyla ortaya koyduğu yeni dinin kurallarının, İncillerden önce, onun görüş ve düşünceleriyle şekillenmiş olduğu gerçeğini ilave ettiğimizde, Hıristiyanlığın tarihindeki büyük değişiklikler, anlaşılmazlıklar ve çelişkilerin, bu dini tanımak isteyenler ve ona inanalar açısından işi daha da zora soktuğu görülmektedir. Söz konusu karışıklıkların sebebinin de Pavlus ve görüşleri olduğu ortadadır.

Biz bu çalışmayı yaparken yukarıda ifade edilen hususları tespit ettik. Hem de mümkün olduğunca objektif olmamıza rağmen. Ancak bu dinin kendi mensuplarının

verilerinden de anlaşıldığı üzere Hıristiyanlığın orijinalinin Pavlus tarafından değiştirilmiş olması, dinin inanç, ibadet ve hemen hemen diğer bütün konularında problemlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu nedenle konumuzla ilgili görüşlere yer verirken, taraflı bir aktarım gerçekleştiği izlenimi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya çalıştığımız Asli Günah konusunda da bu handikapı görmüş bulunmaktayız.

Hıristiyanlık açısından genel olarak karşımıza çıkan en büyük problemlerden biri de, Pavlus'tan itibaren bu din üzerindeki gerek önceki ilahî dinlerin, gerekse ilahî kaynaklı olmayan diğer dinler ve mitolojik, felsefî, gnostik oluşumların tesiridir. Araştırmamız esnasında biz de bu konudaki dini ve din dışı etkilerin Hıristiyanlık üzerindeki tesirini yeri geldiğinde ortaya koymaya çalıştık. Hıristiyanlığın yukarıda sözü edilen oluşumların etkisi altında kaldığını, bu dinin en önemli teologları da kabul etmekte ve çalışmamızda aktardığımız gibi, Hıristiyanlığın bu tesirlerden arındırılması gerektiğini ifade etmektedirler. Bilhassa kutsal kitaplarda yer alan, bu dinin temel görüşünü ortaya koyan inanca yönelik söylemlerin, İsa Okulu yetkililerinin çalışmalarında da görüldüğü gibi, dinin peygamberine ait tanrısal kaynaklı bilgilerin % 16'da kalmış olması, gerçekten çok önemlidir. Nitekim bunu misyonerlik hizmetine yıllarını vermiş Hıristiyan din adamlarının itiraflarında görmüş bulunuyoruz.

Hıristiyanlığın tanrısal özden uzaklaşmasının da asırlarca süren, diğer dinleri ve mensuplarını öteki kabul etme, dışlama, savaşlarla yok etme hatta sömürme noktasına kadar giden bir fanatizme neden olduğu görülmektedir. Yukarıda ifade edilen yanlış tutumların, Hıristiyanlığın kendi yapılanmasının ilahi kaynaklı olmaktan oldukça uzak olmasıyla birlikte bu dinin, din-devlet ilişkisindeki grift oluşumu neticesinde, Kilise tarafından da desteklenmiş olması, Hıristiyanlığın imajına zarar vermekte ve dindarlarının bin parçaya bölünmesine hatta dinlerinden uzaklaşarak ateistleşmesine kadar gittiği anlaşılmaktadır.

Araştırmamız esnasında Hıristiyan teologların asli günah konusunda net olmayan, çok farklı fıkirlere sahip olduklarını da müşahade ettik. Başka bir deyişle Hıristiyan teologlar, kendi dinlerinin bel kemiğini oluşturan asli günah inancı konusunda bu kadar belirsiz ve farklı bilgilere sahipken, onların diğer dinlerle ilgili bilgilerinin sağlıklı olduğunu ve onları tam anladıklarını düşünmenin doğru olmadığı

açıktır. Buna bir de önyargıyı ⁴⁶⁹ kattığımız zaman işin vahameti kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca Batılı ünlü bilim adamları, teologlar ve din bilimcileri, kendi insanı için şunu da vurgulamaktadırlar: “Batılı araştırmacı ve birtakım insanlar kendilerini Hıristiyan kabul etmeseler de hayatları spesifik olarak Pavlus’un şekillendirdiği Hıristiyanlığın şartlarında oluştuğu için yaşam ruhu bu kültür ile çevrilidir. Fakat bu insanlar bunun farkında değillerdir. Batı insanı ve araştırmacısının bütün yazım, çizim, kanaat ve sanatı Hıristiyan kültürünün etkisinde gelişmiştir. Bu, laik, seküler veya ateist olanı için de böyledir.” Hatta bu pencereden, başka din ve kültürlere baktıklarını, bundan kendilerini alamadıklarını ve ötekini hep dışlama eğiliminde olduklarını itiraf edenleri de bulunmaktadır.⁴⁷⁰

Bu çalışmada örüldüğü gibi asli günah anlayışı konusunda, Hıristiyan teologlarda da tam bir birlik yoktur ve konunun içinden çıkabilmiş de değillerdir. Hatta içinden çıkamadıklarını kabul edip ne olduğunu anlamaya ve anlatmaya çalışanlarının yanında, içinden çıkamadıklarını görmezlikten gelenleri ve bir problem olarak hala anlaşılmasız bir şekilde ortada durduğunu inkâr edenlerini, yok sayanlarını ve çok tuhaf yorum ve tefsirler ile izah etme çabası içerisinde olanlarını da görmekteyiz. Bu konuda çalışmamız esnasında yeterince bilgi verildiği kanaatindeyiz. Bunun yanında asli günahı tarih boyunca tamamen reddedenleri, Pelagius örneğinde olduğu gibi öncesi ve sonrasıyla birlikte ortaya koymaya çalıştık. Bunun neticesinde asli günahı savunanların delillerinin, ona karşı olanların delilleri ve argümanlarına göre daha zayıf olduğunu gördük. Ancak hâkimiyet ve gücün, asli günaha taraf olanlarda olması sebebiyle karşı olanların üstelik acımasızca susturulduklarını, aforoz edildiklerini, ayrıca var olan dokümanlarının da yok edilerek hem kendilerinin hem de fikirlerinin tarih sahnesinden silinmesine çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Pavlus’a göre asli günahın oluşmasına kibrin ve özgür iradenin yanında, suç işleyen iki insan sebep olmuş ve sonucu da ölüm ve şehveti getirmiştir. Kibir yüzünden

---

⁴⁶⁹Joest, Willfred, *age*, s.56–87.

⁴⁷⁰Benz, Ernst, *Yabancı Dinleri Anlama Üzerine, DTMD*, s.141–153.

insanlığın ölümlü olması ve cennetten düşmesi gerçekleşmiş, şehvet sebebiyle de bu durumun nesilden nesile aktırımı gerçekleşmiş ve insanlığın çoğalmasıyla neticelenmiştir. Pavlus'a göre bu durum, yeni doğan insanlara da manevi günah yükünün nesilden nesile geçmesi sonucunu doğurmuştur. Yani asli günahın en önemli sonucu, günahın şehvet yoluyla sonraki nesillere intikal etmesidir. Nitekim asli günahı savunanların bu konudaki delillerinden birisi de yeryüzünde gizli veya açık en fazla, yasak cinsel ilişki suçunun işlenmiş olmasıdır.

Pavlus, Augustinus ve sonrası Hıristiyanlık inancının temelini teşkil eden asli günah inancının sonuçları bunlarla da kalmamıştır. Pavlus'a göre Âdem ve Havva yüzünden insan, hayvan seviyesine düşmüştür. Çıplaklık nedeniyle utanma duygusu ortaya çıkmıştır. Tanrı'ya itaatsizlik ettiklerinden korkmuşlar ve korku ortaya çıkmıştır. Bu işlenen günahın sonucunda yeryüzündeki bütün tartışmalar, anlaşmazlıklar, kin ve nefretler, savaşlar var olmuştur. Asli günah sonucunda Âdem ve Havva'yı, sonra da onlardan gelen diğer nesilleri çileli bir hayat kuşatmıştır. Topraktan rızık kazanma, doğum ve gebelik gibi zorluklar insan yaşamına girmiş ve pek tabi ki ölümsüzlük hakkı da kaybedilmiştir. Yani ölüm, fuhuş, ahlaksızlık, ilahi lütuftan mahrumiyet, kirli, lekeli bir yaşam ve ıstıraplı hayat asli günah yüzünden ortaya çıkmıştır.⁴⁷¹ Pavlus'a göre asli günah olmasaydı insan cennette ebedi kalacaktı. Yine ona göre iki insan, Meryem ve İsa Mesih sayesinde asli günahattan kurtuluş sağlanmıştır.

Pelagius ise, Âdem ve Hava'nın günahının sonraki nesillere asla yıkılamayacağını ve sadece onları bağladığını savunarak, çok cesaretli bir çıkış yapmıştır. Pelagius, bunu da her doğanın günahsız doğduğu ve kendisine günah yüklenirken hiç sorulmadığı gibi gerekçelerle reddetmiştir. Ayrıca Pelagius, iradi olmayan geçmişe dönük suç ve günahın insanı mükemmel, çok güzel ve iyi yaratan Tanrı'ya uygun düşmediğini, bunun Pavlus tarafından Hıristiyanlığa sokulduğunu da dile getirmiştir.

Pelagius'a göre, her yapılan insanın özgür iradesine bırakılmış ve başına ne gelmiş ise insanın iradesini özgürce kullanması sonucu gelmiştir. Âdem de ona göre bu

---

⁴⁷¹ Kılıç, *age*, s.100–102; Erdem, *age*, s.82.

günahı özgür iradesiyle işlemiştir. Bu durum da sadece onu bağlamıştır. Sonraki nesiller onun günahından sorumlu değildirler. O, bu anlayışı ısrarla ve yılmadan savunmuştur. Yani her şeyde Tanrı müdahalesini, insanın var olan iradesine ters görmüş ve reddetmiştir.

Pelagius, nasıl ki insan, günahı özgür iradesiyle işlemişse, kurtuluşunun da kendi iradesiyle tövbe ve iyilik yaparak af dilemesiyle mümkün olacağını savunmuş, bütünüyle insan iradesini devreden çıkaran Pavlus'un görüşüne burada da karşı çıkmıştır. Ancak Tanrı inayetinin destekçi olarak insana yardımını özellikle vurgulamıştır.

Bu araştırmamızda görüldüğü gibi Asli Günah'ın kader, alın yazısı olduğu Hıristiyanlıkla ilgili birçok kaynakta mevcut iken, bazen aynı kaynakta bazen de bu dinin diğer kaynaklarında asli günahın, Âdem'in kendi iradesiyle işlendiği de belirtilmiştir. Bu konuda tatmin olmayanlar, ilk insanın işlediği günah yüzünden bütün insanlığın suçlu sayılıp cezalandırılması ve Tanrı katında yargılanmasının anlamını sorgulamışlardır. Bu düşüncede olanlara göre, yargı günü alın yazısı gereği değildir, alın yazısı yargı gününün gereğidir. Bu görüşü savunanlar şu soruyu sormaktadırlar: "Suç önceden işleniyor da ceza neden sonradan veriliyor?" Bu durumda doğmadan birçok insan zaten baştan mahkûm edilmiş olmakta ve yargı günü, peşin hükümle mahkûm edilen insanın cezasının uygulanışından ibaret olmaktan başka bir anlam taşımamaktadır.

Dünyaca ünlü Hıristiyan Dinler Tarihcisi Mircea Eliade'nin, asli günahın, kader anlayışı ile Tanrı'ya bağlanmış olmasının, "**Tanrı'nın bütün insanlığın mutluluğunu istediğini**" belirten Hıristiyanlığın evrensellik ilkesine ters düştüğünü ifade etmiş olması çok önemlidir. Ona göre bu, Pavlus'un etkisiyle Aziz Augustinus'un Hıristiyanlığa zoraki soktuğu bir anlayıştır. Asli günah ve diğer bir kısım Hıristiyanlık inanç esaslarındaki benzer problemlerin iki bin yıldır çözümsüz kalması, yukarıda ifade edildiği gibi heretik, fanatik birçok Hıristiyan mezhebinin doğmasına da sebep olmuştur. Kuşkusuz bunda Pavlus'un çok büyük katkısı vardır.

Bunun yanında inanç esaslarının temeli ve dolayısıyla asli günah anlayışının da kilit noktasında bulunan İsa hakkında, Hıristiyanlar arasında hala hem Tanrı hem de Tanrı oğlu ya da peygamber olduğu inancının varlığı, iki bin yıldır bu karmaşık inanç

anlayışın çözüme kavuşturulamamış olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu durum ise bu dinin asli günah dâhil, bir kısım inanç ve ibadet esaslarına şüphe ile bakılmasına sebep olmaktadır. Anlaşıyor ki, İsa'nın sözleri; ölümünden sonraki ilk Hıristiyan toplumu, İncil derleyicileri ve Pavlus gibi Kilise babaları tarafından zaman içerisinde ortaya çıkan yeni durumlara uygun olarak yeniden yorumlanmak suretiyle revizyona tabi tutulmuş, orijinalinden uzaklaştırılmıştır. Bunun sonucunda İsa'nın tebliğ ettiği din dışında, İsa'nın hiç kastetmediği bir din anlayışı ortaya çıkmıştır. Buna da Pavlus gibileri önyak olmuşlardır. Aslında İsa'ya ölümünden önceki zamanı için "tarihsel İsa", ölümünden sonraki dönemi için de "İmanın İsa'sı" denmesi tesadüfi değildir. Bu da İsa'nın çarmıhtan önceki söyleminin dikkate alınmadığı, değiştirildiği inancını güçlendirmektedir. Elbette bu asli günah için de geçerli ve ona kuşku ile bakılmasına makul bir sebep teşkil etmektedir.

Kısacası Asli günahı yerleştiren Pavlus ile ona karşı çıkan Pelagius arasında var olan görüş farklılığında, yaklaşık iki bin yıllık zaman dilimini göz önüne aldığımızda bu inanç esasının halen yerleşmemiş ve tartışılmakta olması, sonuç itibarıyla Pavlus'u haklı çıkarmamış, tam tersine kanaatimize göre Pelagius'u haklı çıkarmıştır. Bu durumda Pelagius'un görüşlerinin ilme, akla, mantığa, dine ve Tanrı gibi yüce bir yaratıcının şanına daha uygun olduğu açıkça ortaya çıkmıştır.

Sonuçta, Başta Augustinus olmak üzere, Pavlus'un takipçilerinin Pelagius'u zorbalıkla susturduklarını; görüşlerini, kitaplarını yakmak ve kendisi ile onun görüşünü benimseyen din ve ilim adamlarını da aforoz etmek suretiyle ortadan kaldırma yoluna gittiklerini söylemek gerektir. Ancak bu zoraki ve baskıcı karma anlayıştan oluşan Hıristiyanlık dini, hala müntesiplerini tatmin edememiş gözükmektedir. Bunun sonucunda asırlarca süren mezhepler ve dinler arası savaşlar meydana gelmiş, karşıdakini yok ederek daha dindar olacağını düşünen akımlar oluşmuştur. Böylece de üçüncü bin yılda İsa'nın son gelişi için dünyanın Hıristiyanlar tarafından hazırlanması gerektiği inancı ile herkes Hıristiyan yapılmak istenmekte ve bu, ötekini yok etme pahasına da olsa dini bir ödev olarak görülmeye devam etmektedir. Neticede gerek dini kaynaklarda ve İncillerde, gerekse Kilise Babaları, teologlar ve din adamlarının görüşlerinde bu tür yanlışlıkların din halini almış olması, genelde Hıristiyanlığın inanç

temellerine, özelde ise asli günah anlayışına şüphe ile bakılmasına yeterli sebep olarak gözükmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdulmesih,** *Rab Doğruluğumuzdur, Romalılara mektubun yorumu,* Sevgi yay, İzmir ts.
- Achtemeier, J.Paul,** *Harper's Bible Dictionary,* San Francisco 1985.
- Adam, Baki,** *Yahudilik ve Hıristiyanlık açısından diğer dinler,* Pınar yay. İstanbul 2002.
- Ahmet Hamdi, Paşa,** *İngiliz Misyoneri Nasıl Yetiştiriliyor,* Sadeleştiren M. Cemal Sofuoğlu, 3. baskı, İzmir 2007.
- Alatlı, Alev,** *İctihad ve Feminizm (2), Zaman gaz. (23.04.2005.)*
- Altındal, Aytunç,** *Üç İsa, (Paganlık, Musevilik, Hıristiyanlık, Laiklik),* Bilkent üniversitesi kütüphanesi 0127358, İstanbul 1993.
- Altıntaş, Yusuf,** *"Yahudilik Açısından Hıristiyanlığa Bakış", Hıristiyanlık dünü, bugünü ve geleceği, (09.10.2001 Sempozyumu), Dinler Tarihi Araştırmaları III, Dinler tarihi Derneği yay. Ankara 2003.*
- Amy, İnge,** *"Papa Zosimus- Papa İnnocent" The catholic Encyclopedia <http://www.cristusrex.org/www1/overkott/bibel.htm>, Beziehungen zwischen Altem und Neuem Testament, Die interpretation innerhalb der Tradition der Kirche, Papstliche Bibelkommission, Die interpretation der Bibel in der Kirche, Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, Bonn 1993.(17.01.2008.)*
- Ana Britanica,** *Encyclopaedia Britannica, INC Genel kültür Ansiklopedisi, Hıristiyanlık Maddesi, cilt 10, 11, 17 İst. 1998.*
- Aster, von Ernst,** *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefesi Tarihi, çev: Vural Okur, İstanbul 1999.*

- Atay, Yılmaz, Emine,** *Hıristiyanlıkta Asli Günah İnancı*, U.Ü.Sos. Bil. Ens. Bursa 2005.
- Ateş, Süleyman,** *Yüce Kur'anın Çağdaş Tefsiri*, c.I-XII, Yeni ufuklar yay. İstanbul 1988 -1991.
- "Augustine-Pelagius"*, *Patristik çağda ilahiyat gelişmeleri, Anlatılmayanlar* <http://www.kutsal-kitap.net/index.html>. (07.02.2006)
- Aydın, Fuat,** *Aziz Pavlus ve Din Anlayışının Yansımaları*, M. Ü. İ.F., Danışman Prof. Dr. Ömer Faruk Harman, B.D.T., İstanbul 2000.
- ..... *"İsa sonrası Tartışma Konularından Havarilik ve Paulus'un Havarilik Anlayışı"*, Dinler Tarihi Araştırmaları III, Dinler tarihi Derneği yay. Ankara 2003.
- Aydın, Mahmut,** *Tarihsel İsa, (İmanın Mesih'inden Tarihin İsa'sına)*, Ankara 2002.
- ..... *Hız. İsa İlk Hıristiyan mıydı?* Diyanet Aylık Dergi Avrupa, sayı 68, Aralık 2004.
- ..... *"Hıristiyanlık"*, *Yaşayan Dünya Dinleri, DİB yay.* Ank.2007.
- Aydın, Mehmet,** *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve tartışma konuları*, TDV yay. Ankara 1998.
- ..... *"Hıristiyanlık"*, T.D.V. İslam ansiklopedisi (DİA) İstanbul 1995, Ankara 2002.
- ..... *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, T.D.V. yay. Ankara 1995.
- ..... *Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili*, Konya 1991.
- Aydın, S. Mehmet,** *Din Felsefesi*, İzmir 1987.

- Bart, Karl,** *The Epistle to the Romans*, ed. Edwyn C. Hoskyns, Oxford University Press, London 1968.
- Baş, Erdoğan,** *Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam*, Erkam yay. İstanbul 2003.
- Batu, Hüseyin Sören,** *Kierkegaard ve Chestov Felsefelerinde İman ve İlk Günah Meselesi*, Basılmamış Tez, Danışman Hilmi Ziya Ülken, İ. Ü. İstanbul 1942–1943.
- Batuk, Cengiz,** *Mitoloji ve Tarihsellik Hıristiyanlığın Asli Günah Mitinin Tarihsel Dönüşümü*, İz yay. İstanbul 2006.
- Baytan, Enver,** *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı kerim, Hıristiyanlık Üzerine Tetkikler*, İstanbul 1966.
- Ben Chorin, Schalom,** *Paulus der Völkerapostel in Judischer Sicht*, Deutscher Taschenbuch Verlag, (dtv) München 1988.
- Benz, Ernst,** “*Yabancı Dinleri Anlama Üzerine*”, *Dinler Tarihinde Metodoloji Denemeleri*, çev. Mehmet Aydın, Din Bilimleri yay. Konya 2003;
- Bercot, David,** A Dictionary of Early Christian Beliefs, <http://www.pelagius-augustinus>.(22.02.2008;)
- Besnard, M. Albert,** “*Katolik Mezhebi*”, *Hıristiyan İlahiyatı*, Çev. Mehmet Aydın, Konya 1983;
- ..... “*Katolik Mezhebi, İsa vasıtasıyla Kurtuluş*”, (*Din Fenomeni*) çev; Mehmet Aydın, 3. baskı, Konya 2000.
- Bıyık, Mustafa,** *Moonculuğun Diğer Dinlere Bakışı*, 3 aylık dergi, (Misyon Diyalog), cilt 5, sayı 3, Ankara 2002.
- Bihlmeyer,K-Tuchle,H.,** *I. ve IV. Yüzyılda Hıristiyanlık, Roma İmparatorluğunda Tek Tanrıculuğun Zaferi*, çev. Antun Göral, İstanbul 1972.
- Bitter, Wilhelm,** “*Angst und Schuld*”, in *Theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, 4. auflage, Wrüttemmberg Landes Bibliothek p.s. 1972, Stuttgart 1967.

- Bohlin, T.**, *Die Theologie des Pelagius und Ihre Genesis*(Bibel yani onun kutsalı-onun incili demektir). Wisbaden 1957.
- Bolay, S. Hayrı**, “Âdem” Maddesi, T.D.V. İslam ansiklopedisi (DİA) İstanbul 1995, Ankara 2002.
- Bonner, Gerald**, “*Pelagius/ Pelagianischer Streit*”, *Theologische Realenzyklopedie*, Studien Ausgabe, Teil II, Walter de Gruyter Evangelisches Verlagswerk Gmbh, Berlin-New York 2000.
- Breucha, Hermann**, “*Die Beichte und Das Problem von Angst und Schuld*”, in *Theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, Stuttgart 1967.
- Bucaille, Maurice**, *Müsbet İlim Yönünden Tevrat İnciller Ve Kur-an*, çev, Mehmet Ali Sönmez, Diy. Yay. 239, Ankara 1984.
- Bultmann, Rudolf**, *Theologie des Neuen Testament*, J.C.B.Mohr, Paul siebeck, Tübingen 1954–2001.
- ..... *New Testament and Mytology*, “*Keygma and Miyt A Theological Debate*” Harper Torchbooks, New York 1961.
- Cedid, İskender**, *Çarmıh*, sevgi yay., İzmir 2003.
- ..... *İslam da ve Mesih İnancında Günah ve Bağış*, çev: İ.Ersen, sevgi yay. İzmir 2001.
- Cilacı, Osman**, *İlahi Dinler Açısından Günah Kavramı*, Diyanet İlmi Dergi, Ekim - Aralık sy. 24, Ankara 1988.
- Clement, Oliver**, “Ortodoksluk Mezhebi”, *Hıristiyan İlahiyatı*, Çev. Mehmet Aydın, Konya 1983;
- Cristentum für Müslime Erklart**,

- “*Kirche und Islam/Arbeitsstelle, Islam und Migration, Als* herausgeber den Inhalt Verantwortlich; 1–20, Arbeitskreis der Evangelisch Luterian Landkirche, Hannover ts.
- Cross, K.L,** *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, 3. baskı, Oxford Üniversity Pres, New York 997.
- Davutoğlu, Ahmet,** *Yılbaşı Hıristiyanlıks ve Kapitalizm*, Aksiyon Aylık dergi, Aralık 1996–1997.
- De Bruyn, Theodore,** Translated with İntroduction and Notes, *Pelagius’s Commenyatry on St. Paul’s Epistle to the Romans*, The Early Christian Studies Series, To the Faculty of Atlantic School of Theology, Clarendon press Oxford, New York 1993.
- Dembowski, Hermann,** *Einführung in die Christologie*, Württembergische Landesbibliothek Stuttgart 26/11530, Darmstadt 1976.
- Demirci, Kürşat,** “*Hıristiyanlık*”, Maddesi, T.D.V. İslam ansiklopedisi (DİA) İstanbul 1995, Ankara 2002.
- Demirci, Mehmet,** “*İçe Dönük Cihad*”, *Mücadele, Tasavvuf, İlmi ve akademik araştırma dergisi*, yıl 8, sayı 19, Temmuz –Aralık 2007.
- Dinler Tarihi Ansiklopedisi,**
- “*Hıristiyanlık*” maddesi, cilt II, İstanbul 1999.
- Doğan, Mehmet,** *Büyük Türkçe sözlük*, Ankara 1982.
- Drebes, Julia,** “*Sünde-Erbsünde-Ursünde*”, *Die Katholische Kirsche zu den Begriffen*, http://www.hausarbeiten.de/faecher/thg_0.html, Blatt 1 von 2, (27.11.2007.)
- Dubarle, A.M.,** *The Biblical Doktrine of Original Sin*, Geoffery Chapman, London 1964.
- Eby, LLoyd,** “*Original Sin and Human Value*”, *Society and Original Sin; Ecumenical Essays on the İmpact of the Fall*, A New era book, Paragon House, New York ts.

- Eliade, Mircea,** *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, c. I-III, çev. Ali Berkay, İstanbul 2003.
- ..... *The Encyclopedia of religion*, New York 1987.
- Erasmus,** *The Paraphrose on the Epistle of Paul the Apostle to the Romans, Collected Works of Erasmus, New Testament Scholarship Paraphroses on Romans and Galatians*, ed. Robert D. Sidler, University of Toronto Press, Toronto 1984.
- Erbaş, Ali,** *Hristiyan Ayinleri Sakramentler*, Nun yay. İstanbul 1988.
- ..... "Protestan reformu ve Martin Luther, Dinler Tarihi Araştırmaları III, Dinler tarihi Derneği yay. Ankara 2003.
- Erdem, Mustafa,** *İlk İnsan H.z Âdem*, T.D.V. yay. Ankara 1999.
- Ertan, Fikret,** "Desteğin Böylesi" *Evangelist Hristiyanlar ile Yahudilerin işbirliği*, *Zaman gazetesi*, (15.06.2002)
- ..... "Bush'un Tarikati İsril'e destek ziyaretinde" *Nethaber*, <http://www.frntr.com/guncel/581583>,(29.09.2006.)
- ..... "Evanjelizm sapkınlığı ve Siyonizmle İttifakı" <http://wwwkafdagli.blogcu.com/11923371>,(04.02.2008.)
- Faris, Al-Qayrawani,** *Mesih Gerçekten Haçlandı mı*, çev: Kemal Kaya, sevgi yay, Ankara ts.
- Freund, Gerhard,** *Sünde im Erbe, Erfahrungsinhalt und Sinn der Erbsündenlehre*, Wrüttembergische Landesbibliothek, P. 29/ 23496, Stuttgart 1979.
- From, Eric,** *Kendini savunan Adam*, Çev. Nejla Arat, say dağıtım, İstanbul 1991.
- Güç, Ahmet,** *Dinlerde Mabel ve İbadet*, İstanbul 1999,
- ..... *Çeşitli Dinlerde ve İslam 'da Kurban*, İstanbul 2003,
- ..... *Satanizm Şeytana tapmanın yeni Adı*, DİB yay. Ankara 2002.

- Gül, Durali,** *Hıristiyanlıkta Asli Günah Doktrini Üzerine Bir Araştırma,* Basılmamış Yüks. Lis. Tezi, A.Ü.SOS. BİL. ENST. Ankara 2002.
- Gündüz, Şinasi,** *Hıristiyanlığın Mimari Paulus,* Ankara okulu yay. Ankara 2001.
- ..... *Din ve İnanç Sözlüğü,* Ankara 1998.
- ..... *Pavlus Teolojisinde Gnostik Unsurlar,* Dini Araştırmalar Dergisi, c.2, sayı 6, Ocak-Nisan 2000.
- ..... "Misyonerlik" Yaşayan Dünya Dinleri, DİB yay. Ank.2007.
- ..... *Dinin siyasallaşması ve Hıristiyan Misyonu, İslamiyat,* c.5, sayı.3, s.57-69.
- Güngör, Ali İsra,** *Vatikan Misyon Diyalog,* Töre yay. Ankara 1997
- Harman, Ömer Faruk,** "Endüljans, Günah, Habil ve Kabil, Konsil, İncil, İsa, Katoliklik" maddeleri, T.D.V.İslam ansiklopedisi (DİA) İstanbul 1995, Ankara 2002.
- Harsch, Helmut,** *Das Schuld problem in Theologie und Tiefenpsychologie,* Heidelberg 1965.
- Has, Kenen,** "Tarihsel İsa Araştırmaları", Dinler Tarihi Araştırmaları III, Dinler tarihi Derneği yay. Ankara 2003.
- Hastings, James, E.O,** *Encyclopedia of Religion and Ethics,* Edinburg 1994.
- Heiler, Friedrich,** "Dinlerin İşbirliğinin Yol açıcısı Olarak Dinler Tarihi", DTMD, çev. Mehmet Aydın, Din Bilimleri yay. Konya 2003.
- Hörmann, Karl,** *Lexikon der Christlichen MoraLe, Tyrolia verlag, München* 1976,
- İmam, Gazali,** *Hıristiyanlık üzerine değerlendirmeler,* M.Abdullah Şerkavi, çev: Osman Cilacı, İstanbul 1998.

- İncil,** *Sevinç Getirici Haber, İncilin Yunancadan çağdaş Türkçeye çevirisi,* Kitabı Mukaddes Şirketi, Bible Society in Turkey, İstanbul 1991.
- Joest, Wilfried,** *Dogmatik Band 2, der Weg Gottes mit dem Menschen,*4. Auflage, Uni Taschenbuch 1413, Göttingen 1996.
- Jüngel, Eberhard,** *Das Evangelium von der Rechtfertigung des Gottlosen als Zentrum des Christlichen Glaubens,(Eine theologische studie in ökumanischer Absicht)* 4. verbesserte auflage, Tübingen 2004.
- Karataş, İsa,** *Gerçekleri Saptıranlar; Hıristiyanlıkla ilgili gerçek dışı iddialara yanıt,*2. baskı, zafer mat. İstanbul 1997.
- Karatepe, Ali,** *Silahsız Haçlı Seferi,* Tarih Düşünce Dergisi, Eylül 2004.
- Katar, Mehmet,** *Hıristiyanlık Yahudilik ve İslam'da Tövbe,* Ankara 1997.
- Kılıç, Sadık,** *Kur'an da Günah Kavramı,* Konya 1984.
- Kitabı mukaddes,** *Yeni Çeviri Tevrat, Zebur, İncil, (Eski ve yeni Ahit),* Ohan Matbası, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2003.
- Kitago, Mitsuo Joseph,** *"Amerikada Dinler Tarihi", DTMD,* çev. Mehmet Aydın, Din Bilimleri yay. Konya 2003.
- Komisyon,** *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali,* T.D.V. yay. 86, Ankara 1993.
- Köksal, M. Asım,** *İslamiyet ve Hıristiyanlık Hakkında İki Risale,* İstanbul 2000.
- Kuhlmann, Jürgen,** *"Sünde- Erbsünde –Ursünde",* *Text der Christlichen tradition und Die Katholische Kirche Zuden Begriften,* <http://www.stereo-denken.de/adamtrod.htm>, Blatt 1- Von2, (25.06.2007.)
- Kurt, İlhan,** *"Hz. İsa'nın gerçek incili hangisidir?"* *Pavlus ve İncillerdeki Şüpheler,* <http://www.hzisahıristıyanmiydi.com/?P=24>,

. <http://www.kutsal-kitap.net/index.html>.

- Kutluay, Yaşar,** “Günah” Maddesi Türk Ansiklopedisi, 18. cilt, Ankara 1970.
- Kuzgun, Şaban,** *Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları Çelişkileri*, Ertem yay. Ankara 1994.
- Küçük, Abdurrahman,** *Ermeni Kilisesi ve Türkler*, 2. baskı, Ankara 2003.
- Lamberigts, Mothijs,** “Augustine Pelagianizm” faculty of theology, *Some Critiques on Augustine’s view of sexuality Revisited*, New York 1995. <http://www.thekleuven.ac.be/page/keywords/159/>, (16.04.2008)
- Lexikon,** *Der Chrislichen ikonographie Augemeine ikonographie*, Freiburg 1968.
- Lexikon,** *für Theologie und Kirche, Daemon bis Fragmenten Streit*, 3. Band, Herder-Freiburg-Basel-Rom-Wien 1995.
- Lexikon,** *alte kulturen, komisyon*, Meyers lexikon verlag, Mannheim 1993.
- Lomen, Martin,** *Sünde und Scham im Biblischen und und İslamischen Komtext*, Verlag für Theologie und Religionswissenschaft, Nürnberg 2003.
- Luther, Martin,** *Die Bible, oder Die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testament*, Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart 1966.
- Lynn, Robert Reu,** “Sakramentler”, *Türk Dünyası Presbiteryan Kilisesi*, İstanbul 2002.
- Mavi Dalga,** “Aurelius Augustinus-Pelagius” *Pelagius-Augustinus mücadelesi*, <http://www.mavidalga.com/2004.08.27/felsefe-ss-23/>, (12.11.2007)
- Mc Brien, Richard P,** *Catholicism*, New York 1980.

- Mc Dowell, Josh – Larson, Bart,** *Mesih İsa'nın Tanrılığı*, çev: Fikret Böcek, Zirve yay. İstanbul 2004.
- Mc Dowell, Josh,** *Marangozdan da Öte*, çev: Levent Kınran, zirve yay. İstanbul 2004.
- Mehl, Rojer,** “Protestanlık Mezhebi”, *Hristiyan İlahiyatı*, Çev. Mehmet Aydın, Konya 1983;
- Merdinger, Jane E.,** “*Councils of North African Bishops*”, *Augustine Through the Ages*, Ed. Allan D. Fitzgerald, William B. Eerdmans Publishing Company, Cambridge 1999.
- Meydan Larousse,** “*Hristiyanlık*”, İstanbul 1971.
- Michel, Thomas,** *Hristiyan Tanrıbilimine Giriş*, İstanbul 1992.
- Mohn, Gerd,** *Evangelischer Erwachsenen Katechismus*, Gütersloher Verlagshaus, Johann Jakob Widmann Schule Lehrer bücherei A-299, Heilbronn ts.
- Mohr, J.L.B,** *Die Religion in Geschichte und Gegenwart*, 3.bas. Tübingen 1986.
- Müller, Gerhard,** *Theologische Realenzyklopadie, Pelagius und Pelagianischer Streit*, Studienausgabe, Teil II, Walter de Gruyter Evangelisches Verlagswerk GmbH, Berlin-New York 2000.
- Neander, Augustus,** *General History of the Christian Religion and Church*, voum 4, New York Public Library, Bay Joseph Torrey, London 1851.
- Ott, Heinrich,** *Die Antwort des Glaubens, Systematische Theologie in 50 Artikeln*, Kreuz Verlag, Stuttgart 1981.

- Özakıncı, Cengiz,** *İslam da Bilimin Yükselişi ve Çöküşü; ÇokTanrıçılıkta, Yahudilikte, Hıristiyanlıkta gericilik ve Müslümanlıkta İrticanın Tarihsel kökenleri*, 3.baskı, İstanbul 2002.
- Pannenberg, Wolfart,** *Antropologie in Theologischer Perspektive*, Vandenhoeck-Ruprecht, Göttingen 1983.
- Parson, R.G.,** *Pelagianizm and Semi Pelagianizm, Encyclopedia of Religion and Ethics*, ed. James Hastings, Edinburg 1908–1921.
- Paulys,** *Real Encyclopadie der classischen Altertumswissenschaft*, neue Bearbeitung begonnen, von Wissowa Georg, Fortgeführt von Wilhelm Kroll und Karl Mittelhaus, unter mitwirkung zahlreicher Fachgenossen herausgeben von Konrat Ziegler, Paranomon graphe bis pax Alfred Druckenmüller Verlag in München 1937 ve devamı, 1–83 cilt. (1)
- Paulys,** *Real Encyclopadie Der classchen Altertums Wissenschaft*, München 1981.(2)
- “Pavlus Apostel”,**
http://www.wikipedia.org/wiki/paulus_vonTarsus.12.03.2008;“St.Paul”CatholicEncyclopedia,
<http://www.newwadwwent.org/cathen/11567b.htm>.
(16.03.2008)
- “Paulus ve Hıristiyanlık”,** Powered by vbulletin version,
<http://www.forumarabul.com/Hıristiyanlık5717.html?s=11b190ee520079ee4e50be3f304e767damp>. (01.24,2008)
- “Pavlus’un Mektupları”,** <http://www.wikipedia.org/wiki/yeniAhit/Pavlus>.27-
(22.01.2008)

- “Pelagius”**, *Documents 20*,
<http://www.uuulhikmekoeln.de/geneldusuncetarihi/Pelagius.htm>, (27.08.2007)
- “Pelagius”**, *Patristik çağ da ilahiyat gelişmeleri Bkz.*
<http://www.catholic.org>, “Pelagius and Pelagianizm”
Catholic Encyclopedia; <http://www.Hiristiyan.net>.
 (06.10.2007.)
- “Pelagius and Pelagianizm”**, *Catholic Encyclopedia Church Fathers.*
<http://www.wikipedia.org/pelagiu-pelagianizm>. (19.03.2008)
- Pfander, C.G**, *Kutsal kitabın temel öğretileri, Gerçeğin ölçütü, II. Böl.*
 Sevgi Yay. Ankara ts.
- Pohle, Joseph**, “Pelagius und Pelagianizm”, in *The Catholic Encyclopedia*,
 volum XI. online edition,
<http://www.wikipedia.org/wiki/Pelagius>, Wikipedia, New
 York 1911. (29.01.2006)
- Rahner, Karl**, “Schuld und Schuldvergebung”. In *Theologischer und
 Psychotherapeutischer Sicht*, Stuttgart 1967.
- Ramsay, M.W.** *Tarsus Aziz Pavlus’un Kenti*, çev: Levent Zoroğlu, A.Ü.D.ve
 Tarih yüksek kurumu, TT K yay. Ankara 2000.
- ..... *St. Paul the Traveler and the Roman Citizen*, London 1895.
- Ratzinger, Joseph**, (Papst Benedikt XVI.),
*Einführung in das Cristentum, orlesung überdas Apostolische
 Glaubensbekenntnis mit einem neuen einleitenden Essay*,
 Kösel, 5.Auflage, München 2000.
- ..... “Einige Ansprachen und Beitrage der pratekten der Glaubens
 Kongregation” *Die Interpretation der Bibel inder Kirche*,
http://www.vatikan.va/roman_curla/congregations/cfaltdoc_r

- at_/index_ae. htm#top, Vatikan Roma, 1981–2005, (21.01.2008)
- Rees, B. R.:** The Letters of Pelagius and his Followers, “Pelagius Thought”
<http://www.pelagiusaugustinus>, (17.12.2007)
- Religious Perspectives”, Wikipedia der Freien Enzyklopädie,
http://www.en.wikipedia.org/wiki/Jesu#Christian_views,
(14.03.2007)
- Rigby, Paul,** *Original Sin Augustine through the Ages, an Encyclopedie*,
Ed. Alan D. Fitzgerald and William B. Eerdmans, Publishing
Company, Cambridge 1999.
- Ritter, Joachim,** *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, (unter mit Wirkung
von mehr als 700 Fachgelehrten) völlig neu-bearbeitete
Ausgabe der “*Wörterbuchs der Philosophischen Begriffe*”, von
Rudolf Eisler, Schwabe –co Verlag, Basel – 1–13 Cilt,
Stuttgart ts.
- Rudolf, Daur,** “*Biblische Besinnung Angst und Schuld*”, *In Theologischer
und Psychotherapeutischer Sicht*, Stuttgart 1967.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem,** *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, 4.bas. Isparta 2002.
- Schnelle, Udo,** *Paulus Leben und Denken*, de Gruyter Lehrbuch, Berlin
2003.
- Schimmel, Annemarie,** *Dinler Tarihine Giriş*, İstanbul 1999.
- Schmolt, Von Hans,** *Kleines Lexikon der Biblischen Eigennamen*, Philip Reclam,
Stuttgart 1954–1990.
- Sharpe, Eric J,** *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, çev. Ahmet Güç,
Bursa 2000.
- Sırma, İnsan Süreyya,** *İslamiyet ve Hristiyanlık, (İslam and Christianity), Bir
mukayese*, 2. baskı, İstanbul 1984.

- Smith**, Wilfred Cantwell, “*Mukayeseli Din: Ne, Nereye, Niçin?*” DTMD, çev. Mehmet Aydın, Din Bilimleri yay. Konya 2003.
- Sofuoğlu**, Cemal, *Kurani Kerime ve Hadislere Göre Hz. İsa ve Hıristiyanlık*, Diy. Yay.503, Ankara 2000.
- Sönmez**, Zekiye, “*İnciller ve Kuran*”anda Hz. İsa, Dinler Tarihi Araştırmaları III, Dinler tarihi Derneği yay. Ankara 2003.
- Sproul**, RC., “*Adem’in ve benim günaha düşüşümüz*”, http://www.hristiyan.net/tanrınınsecimi/bolum_dort.htm (23.04.2007)
- Stegemann**, W., *War der Apostel Paulus ein Römischer Bürger?* Deutschland 1987.
- Şakiroğlu**, H. Mahmut, “*Haç*” Maddesi, T.D.V. İslam ansiklopedisi (DİA) İstanbul 1995, Ankara 2002.
- Şenay**, Bülent, *İlk Rafizi Hıristiyan Kilisesi Markünilik*, İstanbul 2003.
- Tanyu**, Hikmet, “*Ahd-i Cedid*”, Maddesi, T.D.V. İslam ansiklopedisi (DİA) İstanbul 1995, Ankara 2002.
- Taplamacıoğlu**, Mehmet, *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, AÜİF kütp. 24919, güneş yay. Ankara 1966.
- Tarakcı**, Muhammet, *Bir Hıristiyan Apolojist Olarak Saint Thomas Aquinas*, U.Ü.S,Bil. Esn. Bursa 2005.
- Tekse**, J. Roland, “*Pelagius*”, *Biographical Dictionary of Christian Theologians*, ed; Patrik W. Carey, Green Wood Publishing, Wesport 2000.
- Komisyon**, *The Columbia Encyclopedia*, The Columbia Universitypres, 5.Baskı, 1993.
- The Interpreters’s Bible**, The Holy Scriptums in the King James an Revised Standart Versions with General Articles Andintroduction, exegesis, expositia, For each book of the Bible- intwelve volumes New york, ağabeyngdon boxesbary press- nash ville, Chicago 1939.

- Thielicke, Hans,** “*Urschuld-Theologische Dimensionen der Angs und Schuld*”, *in die theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, Stuttgart 1967.
- Tomlinson, Colin,** *Kutsal Kitap ve Kur-an’da İnsan, Günah Ve Kefaret*, çev: Hande Taylan, İstanbul 2003.
- Toynbee, J. Arnold,** *Tarihçi Acısından Din*, çev; İbrahim Canan, Kayıhan yay. İstanbul 1978.
- Trol, W. Cristian,** *Müslime fragen Cristen Antworten*, Topos plus Taschen Bücher, Regensburg 2003.
- Turmeda, Anselmo (Abdullah Tercüman),**
Tuhfetül Erib firreddi al’a Ehli salib,(Hıristiyanlığa Reddiye), ter; Hacı Mehmed Zihni Efendi, Bedir yay. İstanbul 1990.
- Tümer, Günay-Küçük, Abdurrahman,**
Dinler tarihi, 3. baskı, Ankara 1997.
- Tümer, Günay,** “*Asli Günah ve Çarmıh*” Maddeleri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, DİA. İstanbul 1988, Ankara 2003.
- Wandruszka, Pflip Mario,** “*Angst und Schuld*”,*in die theologischer und Psychotherapeutischer Sicht*, Stuttgart 1967.
- Watson, P.S., Richardson, Alan,**
Dictionary of Christian Theology, Westminster, Philadelphia 1969.
- Wikipedia,** <http://www.wikipedia.org/pelagiu-pelagianizm>.,*Wikipedia, the Free Encyclopedia*, Ayrıca bkz. <http://www.newadvent.org.Catholic Encyclopedia Church Father>, “*Pelagius and Pelagianizm*”, (21.09.2007)

- Wilckens, Ulrich,** *“Der Brief an die Römer”, Evangelisch- Katholischer Kommentar zum neuen Testament (EKK), c.1–3, Benziger und Neukirchener Verlag, Zürich und Duesseldorf 1997–2005.*
- Wiley, Tatha,** *Original Sin, Origins, Developments, Contem Porary Meanings, Paulist Presse, New Jersey 2002.*
- Wilken, Robet L.,** *“Pelagius”, The Encyclopedia of Religions, ed. Mircea Eliade, Macmillian, New York 1983.*
- Yadsıman, Hakkı Şah,** *“Yahova Şahidlerinin Temel Öğretilerine Göre İsa Mesih Dinler Tarihi Araştırmaları III, Dinler tarihi Derneği yay. Ankara 2003.*
- Yalçın, Kaya,** *Hristiyanlık 2000 Yaşında, Tiglat yay. İstanbul 2000.*
- Yeşilyaprak, Fatih,** *Aziz Augustinus ve Asli Günah Anlayış, Basılmamış Yük. Lis. Tezi, A.ü.SOS. BİL. ENST,(A.Ü.İ.F.), Ankara 2004.*
- Yıldırım, Suat,** *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık.2. baskı, İzmir 1996.*
- Yılmaz, Hüseyin,** *Gelenekselcilik, Dinler ve Diyalog, İslamiyat. 3 aylık dergi, (Misyon Diyalog), cilt 5, sayı 3, Ankara 2002.*
- Yitik, Ali İhsan,** *Kur-an’ı Kerim’e Göre Hz. Meryem, Diy. Yay. Ankara 2000.*
- Zehra, Muhammed Ebu,** *Hristiyanlık Üzerine Konferanslar, Fakir yay. İstanbul 1978.*
- Zimmer, H.,** *Pelagius in İreland, Berlin 1901.*

ÖZGEÇMİŞ

18-05-1960 da Çankırı ili, Orta ilçesi, Kalfat Kasabasında doğdu. İlkokulu 1972 de Köyünde Hıfzını 1974 de Bartın Kozcağızda tamamladı. 1982 de Ankara merkez imam-hatip lisesinden mezun oldu ve Ankara- Çankaya ilçesinde müezzin-Kayyım olarak göreve başladı. 1986 da Uludağ üniversitesi İlahiyat fakültesinden mezun oldu. Yine aynı fakültede Din Eğitimi Bilim dalında 1989 yılında yüksek lisansını tamamlayarak bilim uzmanı diplomasını aldı.

1990 da Kars ili, Kağızman ilçesi Askerlik şubesi başkanı sıfatıyla vatani vazifemi tamamladı. 1991 de görevli olarak Almanya'nın Stuttgart şehrine gitti ve 1997 de yurda döndü. Temmuz 2000 de İstanbul Haseki Eğitim Merkezindeki Müftülük-Vaizlik İhtisas kursunu bitirdi. Bir süre Bursa Merkezde vaiz olarak görev yaptıktan sonra Ekim 2000 de Tunceli ili, Mazgirt ilçesine Müftü olarak atandı. Bu arada yapılan bir mülakat sonucunda Başkanlıkça düzenlenen 8 aylık Almanca yabancı dil kursuna katıldı. 2002 de altı ay süre ile Tunceli il müftülüğüne vekaleten atandı. 2002 Kasım ayında Kırşehir ili Akpınar ilçesine, oradan da Ankara Akyurt'a tayin oldu. Kitap ve makale olarak çeşitli konularda araştırmaları bulunmaktadır. Yeterince Almanca, biraz da Arapça ve İngilizce bilmektedir. Halen Ankara ili Akyurt ilçesi müftüsü olarak görev yapmakta olup üç çocuk babasıdır.

Bilal DOĞAN